
SIGILLUM ACADEMIAE HARVARDINAE IN NOV ANG
CHRISTO ET ECCLESIAE
VE RI TAS

Jyske folkeminder.

Ottende Samling.

Sagn og overtro fra Jylland,

samlede af folkemunde

ved

Evald Tang Kristensen.

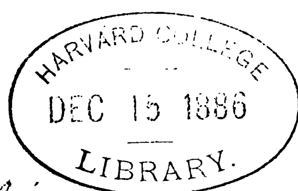
Anden samlings første hæfte.

Tillægshæfte til „Skattegraveren“.

Kolding.

I hovedkommission hos Konrad Jörgensen.

1886.

HARVARD COLLEGE
DEC 15 1886
LIBRARY.

I.

Sagn om bjærgmænd og ellefolk, nisser, havfolk og alle slags udyr.

1. Troldens koglerier. Ved vejen mellem *Österby* og *Onsbjærg* tæt uden for Bisbjærg på Samsø ligger der en höj, som kaldes *Bishöj*, og i denne höj bor der en trold, som til sine tider driver alle hånde koglerier uden for sin bolig. Flere har således set höjens øverste top stå på fire gloende pæle, og uden om höjen dansede hånd i hånd en mængde små nisser med langt hvidt skjæg og höje røde tophuer på hovederne, imens de sang lystige viser og drak flittigt af gyldne bægere, der gik rundt imellem dem. Nogle har også set hele höjen stå i én gloende ild, og op af höjen har der stået en uhyre ildmand, så höj som et hus. Når han kommer, så er det et ondt varsel. En måneklar aften kom en mand gående fra Onsbjærg op ad Österby til. Da han kom lige om ved Bishöj, kom der en gjenstand rullende ned ad höjen til ham, som lignede et sold, og ud af det keg en nisse, der grinede over hele ansigtet. Gjenstanden vedblev at rulle side om side med ham, og manden var i så dødelig en angst, at han ikke kunde mæle et eneste ord. Først da han kom i nærheden af Österby, mægtede han at fremstamme et bibelsprog, og strags forsvandt det hele for hans öjne.

2. Bjærgfolk i Mandshöj. Der er en stor höj på *Tap hede*, der hedder *Mandshöj*. Nu ligger der en beboelse lige ind i siden af den. Visse aftener, især Voldborg aften og sant-Hans aften, stod höjen på gloende pæle, og den var så oplyst, og de små folk med røde luer dansede uden for höjen. Nogle gik efter at ville se det i nærheden, men så snart de kom noget nær, så det ud, som deres hjemsteder brændte, og så løb de tilbage. Men da betød det jo ikke noget. De fik altså ingen rigtig betragtning om det med den lystighed alligevel.

Mandshöj er den största höj på Tap hede og skulde have været fredet. Jèg har været med til at byde 50 daler for den, og så skulde staten have overtaget den, men ejeren vilde på ingen måde sælge den. Den höj er båren sammen af ene lutter trædetörv. Det kan så let kjendes, når man graver i den, for der er fulgt et bitte lag ler med hver törv, og det kan tydelig ses.

Lille Mandshöj er nu plöjet.

3. Det nøgne barn. Dersom der går noget aparte skidt nu om stunder, så har a set det, og det er lige så vist, som a er en synder for Gud, te det er passeret, hvad a nu vil fortælle. Det var oppe i *Borris* ved Mannehöje, te mig og min mand vi kjørte en morgenstund forbi den höj, de kalder *Klovnhöj*, og det var noget ravs og tåge, så en kunde ikke lystes ved at færdes ret meget ude, når en ikke var ordentlig klædt på. Så støder min mand lige med et til mig, men siger ingen ting. A kunde ikke lige i tiden blive klog på, hvad han mente, men så puffer han igjen og peger sådan hen ad höjen. Da ser a, te der kommer en lille nøgen en ud af höjen med et sort hoved og et krøllet hår, og den var sådan grå over kroppen, for en kunde retten se både skuldre og ryg, og så løb den og fistrede og dulrede omkring der ved höjen. Nu var det sådan

råg og kuld, og det var jo lige i dagningen, te det var da ikke vejr at jage et nøgent barn ud i. Min mand vidste jo nok, te en må ikke snakke ved sådan en lejlighed, men a kunde jo ikke bare mig for at sige: »Men hvad tror du endda, det var?« — »Ja, a véd det ikke«, svarer han. »Dersom der er noget aparte kram til, så må denne her skabning da være af dem«, siger a så igjen. »A vilde ønske, te det måtte vise sig én gang til. Så får a, Dövlen få, lige mit ønske opfyldt i öjeblikket. Skabningen eller barnet, eller hvad det nu var, kommer igjen og løb og sprang og gjorde sig til der ude og så op på höjen og så af æ syne. Så vilde a have haft min mand til at binde bæsterne og gå op og se efter det. Men han sagde nej, »det gjør a ikke, vi skal over åer og bække og véd ikke, hvad uheld der kan komme over os ved at ransage efter sådant kram; nej, lad os færdes i Guds navn, og lad det være, hvad det er.« Se, han var klogere end a den gang, for det var jo heller ikke noget at se videre efter. Men godt var det nu alligevel, at han også fik det at se, for hvis a var kommen og havde fortalt ham det, så havde han blot grint mig ud og sagt, te a gik og drömte. Men nu havde han da fået det at se med hans egne öjne, og det endda først, så han fik ikke noget at gjøre nar ad.

4. Et par bjærgfolk. Peder Bjerregård i Brandstrup fortæller:

Min kone gik en gang i følge med Kristen Møllers datter i Lisbjærg gjennem *Hovlbjærg* skov. Det var en sommeraften omtrent ved solens nedgang. Så mødte dem to meget underlige smaa mennesker, et mandfolk og et fruentimmer, der var på störrelse med et syv eller otte års barn. De så meget gamle ud og var meget rynkede i ansigtet og havde en mørk, rødbrun farve, og så havde de nogle gamle, lasede pjalter på kroppen. Kvindfolkene hilste på dem, da de gik forbi,

men de små mennesker hilste ikke igjen. Så hviskede Kristen Møllers datter til min kone: »Hvad tykte du om dem?« — »Ja, det véd jeg ikke, men lad os sörge for at komme ud af skoven, det snareste kan ikke være for snart.« De var begge meget underlig til mode ved det møde.

5. **Bjærgkjællinger.** En karl har set den gloende ild stråle op af *Vejlhöj* i *Mogenstrup*, og de har hørt hammerslag i den. Min fader har set en gammel bjærgkjælling komme ud fra *Brunbjærghöj* med tre små unger, og de vassiede af hen i en anden höj. Der så han også en gang en kjælling sætte sig og pisse ved siden af höjen. Jaja, I må nu sige, hvad I vil, men det er ikke lögn, at han så æ skimming af noget, hvad det så var, og vist er det, at han kunde se et og andet. Det var en gang, han kom a-nær på noget her nede ved åen, hvad det var, og kunde ikke vel komme af vejen for det. Han vilde ikke forskrække vi andre knægte ved at fortælle, hvad det var, han havde set.

6. **Kummelhöj.** Ved *Søby* i Albøge sogn mellem Saldrup og Søby ligger *Kummelhöj*, vejen går tæt norden om den. Den har folk om natten set stå på gloende suller, og de har set små folk danse der inde. Det er en mægtig höj, så der ligger vist nok en konge over Djursland begravet i den.

7. **Klovnhöj.** En gammel kone i *Vol* har fortalt mig følgende:

En aften gik min moder og hendes søster om ved *Klovnhöj*. Så lige med et tager min moster en træsko i hver hånd og giver sig til at løbe af alle kræfter. Min moder så sig omkring, men kunde ikke opdage noget. Da hun så kom hen til min moster, sagde hun: »Hvad løb du da for?« — »Å«, svarede hun, »jeg så höjen stå på fire gloende pæle, og jeg så de underjordiske danse der inde.

Men, føjede konen til, min moster var også født en helligdag.

8. **Syvagerhöj.** En mand her fra sognet har sagt til mig: Der er bjærgfolk til, for jeg har selv set dem. Den gang jeg tjente som avlskarl i *Vium* præstegård, da var jeg en vinteraften bleven sendt til Viborg på apoteket efter doktorsager. Det var netop selve juleaften, og da jeg red hjem, da stod höjen der nede på Syvagre, *Syvagerhöj*, på fire gloende pæle, og den var løftet over en alen fra jorden.

9. **Naldhöj.** På *Vester-Lem* mark er en höj, som kaldes *Naldhöj*, og den er der nogle trolde i. De skal have ord for at ville stjæle brød fra konerne, når de har baget.

10. **Kjedel og ske.** Der var to bjærgmænd, som var brødre, og den ene boede i *Kovsbakke* ved *Kolind-sund*, den anden på *Næsset*, så sundet var imellem dem. Han fra Kovsbakke sejlede over til næsset og råbte til broderen:

»Broder under Næjst! lån mig kiel å ske,
menn jeg koger lammsup' under Kovsbak'!«

11. **Den trillende bjærgmand.** Det var en aften, jeg var her hjemme — som I jo véd, har jeg i mine yngre dage været meget på arbejde uden for mit hjem — da var der flere til stede her i huset, der så en bitte en med en bitte rød lue på komme trillende ned ad bakken, som vi kan se her lige sønden for, og som vi kalder *Trapperhöjen;* han trillede helt her ned til midt i slånken. Det var ret en bitte dværg. Han kravlede op igjen, så længe en kunde se, og så snart han var kommen op, så trimlede han igjen. Det var pænt klart vejr, men omsider blev det jo for mørkt. Den gamle Sidsel, der boede i det hus, som du ser der lige ved siden af höjen på den anden side af vejen, hun var al tid så sildig på færde om aftenen, og hun sagde, at

hun kunde se to bitte drenge sidde oppe på höjen om aftenerne. (Slunk = hulning i jordsmonnet.)

12. Puslinger i lyngtuerne. Der var en mand i *Flövstrup*, der en aften går hjem fra *Virring* med hans lille pige, hun var en ni, ti år. Det var sådan om sommeren og omkring ved midnat. Da de kommer så lige op i Flövstrup bakker, hvor der var sådan lange lyng, da kommer der ud af lyngtuerne så mange små bitte puslinger med røde luer på, og de råbte: »Leg med os, Karen!« — »A må ikke for fåer«, sagde hun. Men de tog hende og legte med hende, og hun tykte, det var så rart, for de skulde sådan putte sig for hverandre. Men hendes fader savnede hende jo snart, og han kommer så tilbage og råber: »Karen, hvor er du?« I det samme putter de dem alle sammen ned i lyngen, og der var ikke andet at se end duskerne af de røde luer. Hun fulgte så med hendes fader hjem, men traf aldrig de bitte nisser siden. — (Flövstrup d. e. Flöjstrup.)

13. Små drenge. Min kone har kjendt enken Karen Master (Madsdatter) i *Vester-Hærup*, som fortalte, at hun havde set en hel del små drenge med røde luer lege ved en höj, hun kom forbi, da hun skulde gå et ærende til *Sinding* i Lime sogn. Hun besluttede at gå hen til dem, så snart hun havde forrettet sit ærende, men da hun kom tilbage, var drengene forsvundne.

En gang, da ejeren af *Sinding* plöjede i nærheden af den samme höj, rakte en bjærgkone sin ovnrage ud til ham, for at han skulde gjøre den i stand, og til påskjönnelse derfor fik han op ad dagen et dejligt finbrød.

14. To småpuslinger. a. Gregers og hans kone i *Ungstrup* skulde i fjor vinter over til *Impgård* til juleselskab. Så kom der et par småpuslinger hen imod dem, som de gik på vejen, og gik lige så snært om ved konen, men hun kunde ikke se dem; manden derimod kunde se dem, og han rykkede hende ind til sig,

for at de ikke skulde komme til at røre ved hende. Så gik puslingerne hen til en höj, hvor siden er gravet ned af, for skjellet går lige over kanten af höjen, og der så manden, at de gik ind.

15. To småpuslinger. b. Min oldemoder så to små drenge en dag, hun var henne at lede efter fårene i heden i *Vorgod.* Drengene gik omkring ved en höj, og hun var noget nær ved dem, så hun kunde se, at de havde røde luer på og var i striberet klæder. Så vilde hun gå hen at spörge dem, om de havde ikke set fårene, men da hun kom til höjen, var de væk.

16. To småpuslinger. c. Min moder fortalte, at min gamlemoder havde set to puslinger i røde tröjer og med spidse røde luer på komme ud af *Kringelbjærg* imellem *Ersted* og *Årestrup.* Der var en dag, Jakob Vitrup han kom op på klokbakket ved Gravlev, og da lå der en skåde, som var i stykker. Han tog den hjem og gjorde den i stand, og så lagde han den igjen. Da han siden kom op at flytte, var den væk, og der lå en dejlig fin kage i steden.

17. Visk og Rage. I *Vol,* en mils vej östen for Silkeborg, ligger en stor sandbakke, der i mangfoldige år har været plöjet og besået. En dag gik en karl og en dreng og plöjede på bakken, karlen styrede ploven, og drengen drev på hestene. Da finder de en ovnsrage og en ovnsvisk, der var i stykker. Karlen havde en plovhammer hos sig, og drengen havde nogle söm i sin lomme, og så gjorde de tingene i stand og lagde dem, hvor de havde fundet dem. Næste dag, da karlen og drengen kom ud på bakken, var visk og rage forsvundne, og i steden lå to dejlige brune kager. Karlen var bange for dem, men drengen var mere modig, han spiste først den ene og så den anden. Deraf blev han så stærk, at han senere blev vidt og bredt bekjendt for sine svære legemskræfter.

18. En god hølé. Min fader har fortalt efter hans fader, at han en gang red til Holstebro og kom da forbi en höj, hvor det var akkurat, som de smedede på kraft der inde. Så tog han en daler af hans pung, lagde den ved höjen og sagde: »Her lægger a nu en daler, så lægger I en hølé, til a kommer tilbage!« Og da han kom der forbi igjen, lå der også godt nok en hølé, som han tog med sig, og han sagde siden, at han havde aldrig haft bedre hølé i hans dage. A tror nok, det var oppe ved galgehöjene i *Finderup*, han havde det held, og det var nu også et sted, hvor folk ikke holdt af at komme forbi ved nattetid.

19. Bjærgfolkenes kirke. Tæt ved *Vol* ligger tre höje, der kaldes *Ringehöje*. Dagen för juleaften, lige för solen gik ned, var en dreng ude at lede efter nogle får og gik længe omkring uden at finde dem. Da han kom til Ringehöjene, hørte han en underlig klokkeringen, og ved at se sig omkring fik han öje på en hvid kirke med et höjt spir, der lå tæt ved höjene. Nu skyndte han sig hjem til byen og fortalte, hvad han havde set. Folk vilde ikke tro det, men nogle gik dog der ud. Da var det hele imidlertid forsvundet.

20. Den ihjelslågne bjærgmand. Her nede i *Hornsgård* i Vium, på husmand Peder Sallings ejendom, ligger der en höj, hvori der har boet nisser og bjærgfolk. Den ligger lige i kanten af hans have og er bevogset med nogle små egetræer. Når Vium'erne i ældre dage kom fra Viborg om aftenen, så de ikke sjælden, at höjen stod på fire gloende pæle, og bjærgfolkene dansede nok så lystig under den. Så var der en gang en mand, der havde fået sig en god snidser på i Viborg, og han ser også, da hån kjører hjem, at höjen står sådan, og der var dans og lystighed. Men brændevinet havde sat mod i parykken af ham, sådan te han vover sig ved og tager en sten, som han slår hen imellem dem. Da

ser han strags, at en af dem blatter, og de andre tager til at huje og skrige: »Nu slog han Vittem ihjel!« Han blev noget ræd over dette her og kjørte ad Vium til alt hvad remmer og töj kunde holde, da han var bange for, at de skulde sætte efter ham. Men han mærkede imidlertid ikke til dem, og siden den tid var der aldrig nogen, der mærkede dem ved höjen, så de må vist nok være rejst deres vej.

21. Stöj i en höj. Der er en höj oppe på vor mark, der hedder *Søndre-Kaphöj* (i Vridsted), og i den er der et bitte hul, som hjorderne sådan kan sidde i, når de går i ly, og der har a siddet som bitte pige og hørt, at det har gjort den ene skaltorn efter den anden nede i höjen, omtrent ligesom når en sætter en spand ned på skorstenen. Af den nordre Kaphöj er der kastet så mange sten ud, som vi har sat her i væggene. En gammel nordmand har spået af, at der skulde være femten pund guld i den søndre höj.

22. Stöj i en höj. b. Der er både *Store-* og *Bitte-Gallebjærg* (i Fly), og i den store er der bjærgfolk, det er vist, for jeg har mange gange hørt skrald og rabas i höjen. Vi hyrdedrenge gik og sagde: »Bjærgmand, bjærgmand bind'«, o. s. v. og lidt efter gav det skrald. Så rendte vi sådan ned over bækken for at komme over rindende vand.

23. En gloende jærnstang. Ane Jensens moders oldemoder har fortalt, at hun kjendte en höj, hvorfra der somme tider blev kastet en gloende jærnstang i luften, men den faldt dog ned på höjen igjen. Hvad det skulde betyde, vidste hun ikke, men en gang det skete, brændte der dog et hus lidt derfra nogle dage efter.

24. På *Elsted* mark er en höj, hvorpå man for få år siden kunde ligge og høre, hvorledes bjærgfolkene klingrede med sølvpengene nede i den.

25. Bjærgfolks goder. a. I *Gyvlsbakke* sønden for *Bjærgby* kirke er der bjærgfolk; det er vist. En mand, der kom kjørende fra Skawi[1]), så så mange sølvpotter og sølvsager liggende der ude, og han tykte på ingen måde, han kunde lade være at tage en sølvpotte med sig. Han stod af vognen og fik et par kopper, både overkop og underkop; men så blev der sådant et spektakel i bakken, så det var rent forfærdeligt. Næste morgen, da konen kom op, var hun nysgjerrig efter at se sølvsagerne, som manden fortalte om, men da havde han slet ingen ting og de ledte al ting igjennem, men fandt intet. Det var konen svært kjed af, for et par sølvkopper var nok værd at have haft.

26. Bjærgfolks goder. b. Sønden for *Gulev* er en höj, *Karmeshöj*, og der brænder lys på om natten og har gjort det i mands minde, jeg har selv set det. I den höj skal der være skjult en stor pengekiste, som folk har haft fat i somme tider, men den er al tid falden ned igjen for dem.

27. Kong Dans höj. Sydöst for *Rindsholm* v. Viborg findes en stor række af kæmpehöje, der er da i alt fald over 50. Man mener, de hidrører fra kong Dans dage, og længst mod syd ligger på et enligt, ophöjet sted den störste höj, hvor kong Dan siges at være begravet. Den hed i min drengetid *Kong Dans höj;* men nu begynder navnet ligesom alle de andre navne på höje at dø ud. Der skal han altså være bleven jordet, siddende på en opsadlet hest, og alt hvad der ellers plejer at være af jærn i sadeltöjet, det er her af guld, ligesom og hesteskoene er af guld. Hvis man kunde udskære höjen uden at sige et ord, kunde den herlighed komme frem. I 1860 var der to mænd, som gjorde et forsøg

[1]) Skage i bestemt form. Ordet er altså hankjønsord. Det er ej unfornødent at gjøre opmærksom på, hvordan *Skagen* udtales i almuemålet.

på udgravningen, men de fandt ingen ting, naturligvis fordi de ikke kom langt nok ned. Prøjserne var meget ivrige for at udgrave disse höje i 1864.

Vesten for ligger en række bakker, der kaldes *Snabe* bakker, om hvilke fortælles, at de gjemmer mange skjulte skatte, og man har også ment, at det gamle snabsting har været holdt der. De nedgravede skatte formenes da at hidrøre fra snabstingets tid.

Sml. hermed sagnet nr. 64.

28. Skattegravning. a. I den bakke, hvorpå Vestborg slot tidligere har stået, skal der være en stor skat nedgravet, og mange har til forskjellige tider sögt at finde den og drage den op af jordens skjød, dog uden held. En gang havde nogle bønder fra Koldby været så heldige, at de havde fundet skatten og skulde lige til at tage fat i hanken af den kjedel, som indeholdt skatten, da i det samme en karet kom kjørende, der var forspændt med segs hovedløse haner. Ligesom kusken kom ud for skattegraveren, gav han et knald med pisken, og strags røg alle fjerene af hanerne. »Det var da fanden til knald!« sagde en af folkene, men i det samme sank skatten ned i jorden igjen, og kareten forsvandt for deres öjne, ti hvad det frem for alt kommer an på, når man vil grave sådanne gamle skatte op, det er at bevare den fuldstændigste tavshed under arbejdet.

29. Skattegravning. b. Der er en höj ved *Trandum* kirkegård, der hedder *Kirkegårdshöj*, og der fra den höj har min gamlefader hørt den yndigste sang, han har hørt nogen tider, og han har også set både vinduer og döre på den. Der var en, der havde spået af, at der skulde stå en kistefuld penge i kanten af höjen mellem den og kirkegårdsdiget, og så tykte en karl, der tjente i kirkegården, at det kunde være skjönt at få kastet efter dem, og han fik den anden karl i gården overtalt til at hjælpe sig dermed. Spåmanden

havde sagt, at de skulde komme til en stor, flad sten, og når de fik den vættet op, så vilde de komme til pengene. De kastede nu med god fortröstning og kom så langt ned, at den ene måtte hjem efter en stige, så en kan nok tænke, det var et slemt dybt hul. Endelig kom de til stenen, og så kan den ene i sin glæde ikke dy sig, men siger: »Her er den!« Straks sank den så langt ned, at de måtte opgive at kaste. Det hul, de fik lavet, er nu siden blevet skyvlet efter.

30. Skattegravning. c. De gravede en höj ved *Tirstrup* efter bjærgmandens penge, og de havde jo vedtaget med hverandre, at de ikke måtte snakke eller løbe derfra, inden de havde fået hold i dem. Så kom der en kok, som fik dem til at se ned efter byen, og da var det, som den stod i lys lue. Men folkene blev ved at grave og kom endelig så vidt, at de fik hold i pengekisten. I det samme kommer der to kokke kjørende med et læs torn, og de siger: »Go da*w* å go hjælp! vi ska kjør' te Rindkjö*v*ing!« — »Å, vil I ikke kjøre til Rindfanden!« slap det så fra en af karlene, og dermed var det hele forbi. Min fader var med til at grave, og han har fortalt mig det.

31. Skattegravning. d. Da de var ved at gå ned i *Dagbjærg dojs* for at grave efter skatten der, kom de først til en hund, der lå oven på en kjedel. Så sagde hunden: »All' æ gård' er gloend', det brænder, det brænder!« og da de nu så efter det, var der ingen ting alligevel, men så var kjedelen også sunken længere ned. Så grov de igjen og kom anden gang til kjedelen. Da sagde hunden: »Sørup er gloend', det står i én klinkend' brand, det brænder, det brænder!« Nu vilde de jo op af hullet for at se efter det, men da var der heller ingen ting ved det. Så skulde de til at grave på nystand, for kjedelen var atter henne, men da kom det dem for, som

selve bjærget brændte, og nu blev de bange og rendte deres vej fra arbejdet.

32. Skattegravning. e. Ved *Såelshöj i Sevel* har der været meget underligt i gammel tid. De har kunnet se den stå i klinkende brand om sommeraftener i tyk vejrlig. Så er der segs mænd, der kommer i tanker om, at de vil have den kastet ud, for de troede jo, der var gode i den. De blev også godt nok enige om, at det skulde gjøres tiende. Endelig kommer de til en kjedelgrue, der er muret op af kampesten, og den ligger der en bitte hund på. Så tager de den så stille og lægger den på en kavaj. Da siger hunden: »Du tog mig så södt og lagde mig så blödt, hejsen skulde du ikke have taget mig så let.« Nu giver de dem jo til at kaste muldet fra den grue, men i det samme kom der to røde kokke kjørende med en karet. Nej, det brød de dem ikke om. Så kom der fire mus for en kasteskovl, og de kjørte også forbi. Det tog endnu ikke ved. Men da kommer den ene til at se ned efter byen, og det var lige, som de havde kjedelen oppe. Så råber han — det var netop en, der hed Per Madsen hans faders fader, der var med til det: »Å, nu står æ by i én klinkend' brand!« Så slap ørerne af kjedelen, og den sank tøs så langt ned som för. Så skulde den have sukket sådan, at de ikke turde grave efter den mere. Ja, der er gode i den höj, det er vist, jeg har set den stå som en ovnsmunde i min drengedomstid, når jeg satte øgene til nat. Der er fundet en næsering af guld under to flade sten i den höj. Der var en bøvl til at sætte ind i meldbalken i næsen, og en bitte guldplade at hænge under næsen; og den næsering har jeg set. Jo, de har også været store på det i gamle tider.

Om samme höj fortælles videre i nr. 35.

33. Skattegravning. f. Ikke langt fra Tvilum kirke og Gudenå og i nærheden af byen *Sminge* ligger

en stor höj, som kaldes *Troldhöj*, og hvor der efter sigende skal ligge en stor skat gjemt. Så var der en gang nogle mænd, som ved nattetid havde set lys på den og gav sig i færd med den følgende nat at grave efter skatten. Efter nogle timers arbejde fandt de da også en kobberkjedel fuld af blanke sølvpenge. Men i det samme traf det sig sådan, at den ene af mændene kom til at se op og blev da va'r, at en nærliggende by stod i lys lue. Herover glemte han at holde munden tæt, hvad dog er nødvendigt, og begyndte at råbe, men dermed sank kjedelen, og man har ikke siden set den. Da mændene kom til byen, stod den både hel og holden.

Efter en andens meddelelse råbte den ene mand i sin iver til den anden, der havde fat i hanken: »Ryk nu til!«

34. **Skattegravning. g.** I *Jennum* er en höj, som kaldes *Skarrildhöj*, og den har der somme sinde brændt et lys på ved nattetid. Så var der en mand, der tænkte, at det stod over en hel del guld, og han vilde til at grave det op. Men da kom der en kok kjørende med et læs favntræ, og så sagde han: »Nej, sikken et kjøretøj!« Dermed var det hele frugtesløst.

35. **Skattegravning. h.** I *Salshöj* havde Kristen Hald taget sig for at grave og fandt lige godt meget sager. Han boede i et hus tæt ved höjen, men så kunde han ikke være i det, det var, ligesom der kom et tog farende gjennem hele huset om natten, og al ting klirrede. Det kom på én tid hver nat og blev jo længere jo værre, og så måtte de have folk til at være ved dem. Da de grov i höjen, kom de til tre stuer, der var satte op af ene hugne sten, men så turde de ikke blive ved at grave videre.

36. **Bjærgmandens datter. a.** Vejen fra Viborg til Holstebro gik i forrige tider forbi *Dagbjærg dojs*, som den går ikke så langt derfra endnu. Så var det en

ridder, der en aften kom ridende fra Viborg og forbi dojsen, og han havde vel fået for meget vin at drikke i Viborg og var bleven hidsig og tørstig. Da han kommer nu der til, så var bjærget som det skjönneste slot, og der var oplyst, og det så ud, som der var gjæstebud der inde. Som han nu holder stille og ser på dette her, så kommer der et kvindfolk ud og spörger ham om, hvad godt han vil. Ja, han vilde gjærne bede om lidt at drikke. for han var hidsig. Da hun får den beretning, går hun ind efter et sølvkrus med drikke i, men han aner nu uråd, idet han tager imod det og takker for drikken, for så smider han den bag ved sig, og da noget af det ramte på hestens lænd, så tog det både hud og skind med sig. Så var han nu så kjæltringvorn tillige med, at han vil beholde kruset, da han kan se, det er noget værd, og så lader han hesten springe og rider ad Holstebro til. Men konen vilde ikke miste hendes krus, og hun rendte efter og fulgte ham snært i hælene til Hagebro. Der greb hun fat i hestens bagsko, da han red over åen, og rykte den af, men manden slap. Hun kunde nu ikke komme længere, og så vendte hun om og gik hjem, men havde forrendt sig, fordi hun var frugtsommelig, og da hun så kom hen i Engedals hede, var hun i med at få nedkomst, og der døde hun. Der står en stor grå sten på hendes grav og står den dag i dag er. Men barnet var en datter, og den blev opfødt hos bjærgfolkene der i dojsen hos faderen. Da hun var bleven vogsen, blev hun gift med en smed ovre på morsø, han var nu af vore folk. Men han var al tid slem ved hende. Så fik hun også nedkomst, og da deres barn skulde i kirke, blev hendes fader fra Dagbjærg bedt om at komme og ofre med dem. Dagen kom, og de pustede længe efter ham, for de vidste, at han vilde komme og skulde komme. Endelig, da de havde biet allerlængst, så kom han, og

på spörgsmålet om, hvi han tøvede så længe, da foregav han, at han ikke havde tænkt, Limfjorden var så dyb en bæk. Han måtte have hans vadestøvler flået op for ikke at få dem vadet over, og det havde tødet ham noget. Det var nu det om barselet, men smeden var jo ikke god ved hende og vilde både slå og støde hende. Så en dag, da han var ved at sko en hest uden for vinduerne, så siger han til konen: »Å, ræk mig den hestesko, der hænger ved bjælken!« Hun rækkede den også lige så pænt, inden hun flyede ham den. Det studsede han noget ved. »Ja«, siger hun, »a kunde nemt have rækket dig også for længe siden, men a har ment, det var bedst at tåle og tie.« Siden levede de et dejligt liv.

37. Bjærgmandens datter. b. *Dagbjærg dojs* kaldtes forhen Store-höj. Så var der en ungkarl, som ejede en gård i Sevel, og han var ikke af de allersløveste, han bejlede ad så en og så en anden, men fik alle steder nej. Det var han jo kjed af. Så var det en gang, han havde været ude på frieri igjen i en af byerne her vest for Viborg, og det var gået ham lige nær, han havde atter fået nej og var nu helt ærgerlig i sind, da kommer han om ved dojsen på hjemvejen. Så råber han:

»Du Store-höjs buund!
vil du mæ e*t* di dæ*t*er uund?«

Det var jo ikke hans mening, men nu var han bleven opirret. Så kommer han hjem, men kan nu ikke få ro for bjærgmanden og ikke få hvile i öjnene, inden han må til at gå ind på at tage hende, og så bliver han gift med bjærgmandens datter. Nu var det skik der i sognet, at når en kone holdt kirkegang, så samledes alle byens koner ved hende og fik et måltid mad og fulgte med hende til kirke, men denne her kone foragtede de og vilde ikke byde hende med. Det skete et par gange, men så beklagede hun sig til hendes

fader over det. »Nu på søndag skal der en kone igjen holde kirkegang«, sagde hun, »og jeg er ikke bedt med.« — »Ja, så skal du møde på kirkegården för konerne, og jeg kommer også«, sagde han. De mødte nu begge efter aftale. Da konerne kom ind til kirkestetten, sagde han: »Vil du hvyste, eller vil du tage?« Ja, hun vilde tage; for hun vidste nok, at han vilde lade dem falde imod jorden. Lige som de så kom ind ad kirkeporten, tog han dem og hvystede dem over kirken, og hun stod ved den anden side og tog dem i hendes forklæde og satte dem nok så varlig ned. Det hjalp på konerne. Hun fik flere börn, og den stærke familie skal være i Sevel endnu.

Men hendes mand var heller ikke så meget god imod hende, og hun fik somme tider bank. Så træffer det en gang, han vil ride til smedje at have en hest skoet og var allerede kommen på hesten, at da kommer han i tanker om, at der laa en ny hestesko under bordet, og så rider han om for ved vinduerne og råber ad hende, og hun kommer til dören: »Å, ræk mig den hestesko, der ligger under bordet!« Hun går så ind igjen og vil hente den og retter den lige så ret som et lys og flyr ham den så. »Nå, det kunde du gjøre«, siger han helt forbavset. — »Ja.« — »Hvorfor har du da ladet mig slå dig så tit, som du har?« — »Jo, for præsten sagde, da han viede os, at vi ikke måtte give gjenslag, og det har a holdt mig efterrettelig.« Se, det svar var ret til at skamme ham, og det hjalp nok også, efter hvad a har hørt.

38. **Sølvbægeret.** På *Mundelstrup* mark er der en höj, der somme tider om natten står på pæle, og det lyser under den som ild. Da kan man se ellefolkene danse der inde. En karl red en gang hen til höjen og vilde se på dansen. Så kom en ellepige med et sølvbæger og bød ham at drikke deraf. Han smed ind-

holdet bag over sig, og det brændte hårene af hesten, hvor det ramte den. Han kom lykkelig hjem med sølvbægeret, da han fulgte et råd af et andet hold bjærgfolk, som han kom forbi, og som var vrede på de første. De råbte nemlig: »Ow de hoor å öwwe de boor!«

39. Hos bjærgfolkene. a. Der boede en smed i *Søgård* i Sevel sogn, de kaldte æ sorte smed, han var nok nede fra Ægypten af, men den villeste smed der var långt og nær; hans kone rendte med bjærgfolkene. Det er nu mange år siden, for min kone og den kone de var ligefødninger. Hun var al tid henne, når hun fik et barn gjort, saadan en tre uger, og ingen vidste af hende at sige, men når hun kom igjen, så var hun frugtsommelig. Sådan bar hun sig ad flere gange og fødte den ene efter den anden. Den sidste var levende, til den blev en tolv, fjorten Aar, men de andre døde, inden de blev så store, at det blev ret kjendt, hvad slægt de var af. Ham, der levede, han var ikke större end en dværg, en lille tyk en, og æ Sevelboer kjendte ham nok. Så døde han. Men a må nu sige lige så stille, te æ sorte smed har en sön, der er smed i Søgaard den dag i dag er.

40. Hos bjærgfolkene. b. På en gård var der bryllup, men om natten forlod bruden dansen og gik ene ud paa marken. Hun vandrede omkring en stund og kom så til en höj, hvor hun til sin store forundring så, at den var løftet op paa fire gloende pæle, og en hel mængde puslinger dansede der inde. Hun blev som fæstet til stedet og blev ved at se på dværgenes dans, indtil der kom en af dem ud og rakte hende et bæger, hvoraf hun drak, og så fulgte hun med ham ind til dansegildet og fik lyst til at bo hos disse underjordiske. Dog, da hun havde danset en tid, kom hun i tanker om, at det var bedst at vende hjem, og kom godt nok ud af höjen og hjem, men kjendte da ikke sin egen gård.

Da hun så kom inden for og mældte sig, blev folkene höjlig forundrede; for hundrede år siden var her en brud sporløst forsvunden, og det måtte da være hende. Så snart hun hørte dette, faldt hun om og døde.

41. Hos bjærgfolkene. c. Der var nogle bjærgfolk i en höj i *Randers*-egnen, og de havde stjålet en pige og taget hende ind til dem i höjen. Så var der en karl, som tjente hos hendes fader, og han var sådan noget kløgtig i det. Da nu forældrene sörgede så meget over hende, og han vidste, at bjærgfolkene havde taget hende, så vilde han gå op til höjen og se at få hende ud. Han lagde sig nu ved den og lod, som han vilde sove, og da kunde han mærke, at de var ved at bage der inde. Mens han nu lå der, kom der en løbende ud og lagde et finbrød ved ham, som han skulde have spist, det var da meningen. Men han vidste ikke, hvordan han skulde bære sig ad med det brød, og tog det under hans arm og gik hjem med det. Han turde nu ikke spise det, men konen siger: »Da vil vi andre have noget af det, det ser så godt ud.« Men han sagde nej, »I må ikke få det!« og dermed satte han sig til at skrive et par ord på en seddel, tog brødet og seddelen og gik op til höjen igjen. Lidt efter kom en bjærgmand ud og tog seddelen og sprang ind med den. Da stod der, at han kunde ikke selv skære hul på brødet, og derfor bad han om et fruentimmer, der kunde hjælpe ham med det. Så kommer pigen ud, og hun skærer hul på det; så fik han da sikkerhed for, at hun var der. Da brødet nu var skaaret, bad han hende om at gå ind og hente noget smör til ham, han kunde ikke spise bart brød. Det vidste hun ikke, om de havde, for hun havde ikke set smör der inde. Ja ja, hun kunde da gå ind og spörge ad. Men hun fik intet, for de havde ikke smör. Så havde han en hest, der stod töjret ind til siden af höjen, og den satte han hende på og sig selv bag ved,

og så red han med hende, men bjærgmanden bag efter. Så råbte hun: »Tværs på renen!« for da han løb sådan, kunde han ikke indhente ham, da han faldt over renene. De blev så ved, til de kom til kirkegården, og da sagde hun: »Ind paa kirkegården!« Da de kommer der ind, er de fri. »Hvor længe skal vi holde her?« siger hun så. »Til det bliver dag«, svarer han. Så kom de hjem. Men hun blev så urolig og skulde af sted igjen og kunde ingen steder få ro. Han går da til præsten og beder om hjælp, men han svarer, at han véd ingen råd, uden at hun skal døbes om. Da han kom tilbage, var hun væk, hun var rejst af, för de vidste noget af det. En dag efter går han igjen op til höjen ved aftenstid, og da stod den paa fire gloende pæle, og han ser, de danser der inde med hende. Så råber han ind til dem, at det var hans pige, de dansede med, og han vilde have hende, men öjeblikkelig sank höjen. Nu vilde han til at prøve at grave höjen ud for at finde hende, og den nat efter gav han sig til arbejdet. Så kom pigen atter ud, og han rendte atter hjem med hende, og endskjönt de løb efter ham, så nåede de ham dog ikke. Så blev præsten hentet, hun blev döbt om, og siden fik hun ro for bjærgfolkene.

42. **Den røvede brud.** Der var en skipper her ovre fra, som sejlede på Norge, og han blev der kjendt med en fin jomfru, det var rimeligvis en kjöbmandsdatter. Men hun var for god til ham, så han måtte ikke få hende for forældrene. Så rømte hun med ham her over, og de rejste her op til *Bærby* (Bjærgby) kirke og blev viede, og det gik nu godt nok, men da de tog tilbage fra kirken og skulde ad *Asdal* sogn, hvor han var fra, så blev de stoppede af höjfolket, da de kom forbi *Brudehöj*. Hestene standsede med et og var ikke til at få af stedet. Saa gik han, der kjørte, ind imellem hestene og trak puden fra halsen af den ene

hest. Da han nu saa imellem den og hestens hals, fik han öje på en hel del bjærgfolk, der helt havde omringet vognen, og han kunde aldrig snakke så godt med dem, at han kunde få lov til at kjøre af stedet, uden de fik lov til at tage bruden. Det måtte de så til at gå ind på, ihvor nødig de end vilde, en kan jo nok tænke, det var ikke med en god vilje, og så tog de den sölle brud og gik ind med i höjen. Siden den tid fik höjen det navn Brudehöj. En mand, der boede her ved siden af, fandt for en 16 år siden en ring i höjen, og det var sagtens hendes forlovelsesring.

43. Den første brud. a. Den gang de begyndte at sætte *Höjslev* kirke, da blev det revet ned om natten, de satte om dagen. Så kunde de da aldrig forstå det. Men så en eftermiddag kom der en bitte lav mand til dem med en grå hat på — den hat skal være afhugget på den östre ende af æ lavkirke — og han siger til dem: Hvad de vilde nu give ham for at mure løs så meget om natten, som de murede om dagen? — det var nu murerne, han sagde det til. Så svarer de og siger: Hvad det skulde koste? Ja, han vilde ikke have andet end den første møbrud og så den sidste, der blev viet i den kirke. Så bejaer de jo det, og kirken blev godt nok færdig. Men da kommer der et fruentimmer ude fra Höjslev søndresogn og skulde vies, og så bliver der sådan en tåge, da de kommer for stetten, te det ene menneske kunde ikke se det andet, og så kom bjærgmanden og tog hende og slæbte af med hende. Men da hun havde brudesmykket på og var brudegivet i Jesu navn, kunde han ikke komme ind ad bjærget med hende, för hun fik det af. Så kom han til en fårehyrde og bød ham så mange penge for at tage det smykke af hende, og det gjorde han, og så rejste bjærgmanden ind med hende. Der er siden blevet bygget en gård der i dalen, og den kaldes Brudedals-

gård. Der skal have været en gammel kone i den gård, der har været inde hos hende, når hun fik »bar«, hun fik da fire efter sigelse. Hun gik da også ud af bjærget efter vand ved Brudedalsdammen i nærheden ved gården, det kunde de se ved hjemlys dag, og så vilde de rende efter hende og tage hende; men det sagde hun de måtte ikke, for det lidde hun ilde for, når hun kom ind. Hun fortalte dem også, at hun kunde stå inde i bjærget og se hendes gård lige så livagtig, som hun stod for ved gården. Det har Henrik fortalt mig.

44. En anden fortæller således: Bjærgmanden, der byggede *Höjslev* kirke, har faaet den første brud, men den sidste får han vel aldrig. Der, hvor han skal have slæbt den første brud op ad heden, der blev en grön sti, hvor der aldrig gror lyng, og den går fra Brudedalsgård helt op til bjærget. Det Höjslev sogn har været et grimt sogn en gang, de har haft sådan med den Slemme at bestille med hujen og brålen og skrigen og kortspil.

45. Den første brud. b. Om *Haderup* kirke fortælles, at trolden var med til at bygge kirken på den betingelse, at han skulde have de tre første brude, der blev førte til kirken for at vies. Den første brud er bleven tagen af Djævelen, og han førte hende ned i Brudedal, det er en dal, der ligger sønden for den dal, hvori degnen og præsten bor. Derfor tör ingen brud komme sønden for kirken, og ethvert brudefølge kjører vesten om til den.

Se en lille tilföjelse i Jyske folkeminder III, s. 96.

46. En bytting. Ajs (Anders) Hedegård og hans kone havde fået dem en lille dreng. Så siger Ajs: »Vi må passe på den tredje nat, for hejs kommer bjærgmandens kone og bytter den og tager vort barn og lægger hendes eget i steden.« Men de faldt begge to i søvn den tredje nat, og hvad Ajs har at gjøre, da han

vågner, han går først hen og ser efter, om det er deres eget barn. Jo, det tykte han jo da, det var. Han går så ind i vævestuen, for han var nu væver — og da han har været der lidt, råber konen ad ham. Han kommer så ind. »Det er rent galt, Ajs«, siger hun, »han vil slet ikke die, og da a så lagde ham i vuggen, så siger han: Nu er a 60 år, men a har aldrig ligget i så bitte en seng.« Så siger manden: »Der er ikke andet at gjøre end at tage lidt halm og lægge noget sand oven på det ude i forstuen; der lægger vi ham så, og da skal bjærgkonen nok komme med vort barn og tage hendes eget.« De stod så lidt, da dette her var stilt an, og så kom der en gammel rynket kjælling med deres barn og rækker det over til manden og siger: »Sådan som I har behandlet mit, sådan har a ikke behandlet jes.« — »Hun tav (tog) så hendes int (eget) med sig hjem, og vi beholdt vort, og hun har aldrig siden prøvet på at forbytte noget barn for os«, sådan sluttede Anders Hedegård sin fortælling.

47. Skiftingen. Der var en kone i nærheden af *Mollerup* skov, som havde et dejligt lille barn. Så skete det en aften, da hun kom ind fra malkning, at det forekom hende så underligt med barnet i vuggen, hun syntes ikke, det var hendes eget. Hun blev nu bange for, at det var en skifting. Næste dag sendte hun bud til en klog mand og lod ham spörge om råd. Han sagde da, at hun skulde tage en død gris og lægge i vuggen til barnet med de ord: »Der har du en pølse, mit barn.« Konen gjorde, som der var sagt hende, og blev ikke lidt forundret over at høre den lille udbryde: »Nej, nu har jeg levet, mens Vrold skov syv gange er opgroet og syv gange nedhugget, men aldrig har jeg set sådan en pølse! pølse har öjne, pølse har næse og mund, nej, aldrig har jeg set sådan en pølse!« Konen sendte da atter bud til den kloge mand, som lod sige, at de nu

skulde feje barnet tre torsdag-morgener langs ned ad stuegulvet. Det skete, men den tredje morgen, da skiftingen blev fejet ned ad gulvet, kom bjærgmanden med det rigtige barn og sagde til konen: »Her har du dit barn! jeg har ikke behandlet dit, som du har behandlet mit.«

48. Skiftingen. b. I *Haslund* ved Randers var en skifting. Moderen berådte sig med en klog kone og blev lært, at hun skulde foretage sig noget med barnet, som ingen andre havde set. Det havde et grumme stort hoved, men kroppen var meget lille og spinkel. Så giver hun sig til at brygge i en æggeskal og lader barnet se paa. Da siger det: »Lænng hår a lö*w*et, å mø*j* hår a sit, mæn ålder hår a endda sit, de di hår brøgget i et ægskåål.« — »Hwa hå do wol sit, å hwå lænng hå do wol lö*w*et?« — »Ja, a hå da lö*w*et så lænng, de a hå sit Rå*l*d skow åphå*g*et å åpgro*w*et sy*w* gonng.« — »H*å* do de, så æ do it m*i* b*å*n.« Så lægger hun det på gulvet og tager en lime og forestiller, som hun vil feje det ud. I det samme kommer bjærgmandens kone med hendes eget barn: »Sådan har a aldrig handlet med dit, der har du det.« Dermed smider hun det på gulvet, men der er det så uheldigt, at det brækker den ene arm, og moderen opdager det strags, da hun tager det op.

49. Midler fra underjordiske. Den sydöstligste gård i *Gulev* hed *Enggård.* En af de forrige ejere, Peder Rasmussen, havde giftet sig den til. Den gamle mand havde nemlig et par dötre eller tre, og den ene var sindssvag, »den tåbelige i Enggård« kaldte de hende al tid; se, hun blev og døde der i gården; men den anden af pigerne var Peder Rasmussen gift med. Men det var det, jeg vilde fortælle, at i den gård har der været midler i umindelig tid, og de skal stamme fra underjordiske, som boede under en hyld, der stod ved den ene gavl af stuehuset.

50. Ellekonens barselfærd. En mand så en dag

ud af hans vindue og fik da öje på en forfærdelig tyk skruptusse, der krøb på stenbroen. Så siger han til den: »Du skal ikke blive forløst, förend jeg kommer til dig.« Kort tid efter kommer der bud til ham, at nu skulde han komme, for den tusse var en ellekvinde, der boede i en höj. Han måtte til at fölge med og slængte en kappe løs om sig, så den ikke var gjort fast under hagen. Der var anbragt en stige i höjen, som han skulde gå ned ad, og i det han steg ned, var der en, som tog fat i kappen og vilde have haft ham til at falde baglænds ned ad stigen. Men det lykkedes ikke, for han forliste blot kappen. Da han kom der ned, gjorde ellekonen også barsel, og så fik han tak for hans ulejlighed og kunde gå igjen.

51. **Bjærgfolks besøg.** Der er al tid en blå lue oven over *Dagbjærg dåes*, og det kommer jo o, de koger og steger der nede. Der boede en gang et par skikkelige bjærgfolk i Dagbjærg dåes, og de må jo ikke rigtig have haft nogen kakkelovn, for når det var koldt om vinteren, så kom de alle tider sådan i mørkningen, en gammel bjærgmand med hans kone, hen til en gård, der lå lidt fra dåsen, og stod ved siden af hinanden ved kakkelovnen og gik så hjem, naar det var sengetid. Folkene var saa vante til, at de kom der, men de snakkede lige godt aldrig med dem. Det var i den gård nærmest ved dåsen.

52. **Skadefro bjærgfolk.** a. Jeg har ingen mening om, hvor megen sandhed eller usandhed der er i historien, men jeg giver den jo også fra mig igjen, ligesom jeg har hørt den. I min drengedom fortaltes det, at der var et hus der ude i *Havredal*, hvor bjærgfolk eller utøj forvoldte beboerne slemme ulæmper. Krummen blev ædt ud af deres kager, og der var af og til sådant svineri i huset, at der var ikke lige til det. Således når de sad og spiste, kunde der undertiden vise

sig en rygende 1 . . . på bordet ved siden af fadet. Folkene vidste hverken ud eller ind og rådspurgte præsten, men forgjæves. Endelig henvendte de dem til en klog mand, og han rådede dem til flittig at bede deres fadervor og give den første tigger, der kom, en hel grovkage. Dagen efter at de havde modtaget det råd, kom der en tiggerkone, og så gav de hende en hel kage. Siden mærkede de ikke noget til utøjet.

53. Skadefro bjærgfolk. b. Der ligger nogle höje, en hel række, sønden for *Kås* i Lime sogn, som der var bjærgfolk i. De havde jo börn, det kram. Så kommer der en ud en dag og siger: »Nu ringler det til middag på Kås!« Da siger den största dreng: »Tag mig min lue!« og han render, og de andre bag efter. Maden kom på bordet, men bjærgmandsdrengene er jo mödt, og de slubrer i dem, og der kom noget andet i fadene. Sådan gik det, og de var nær gået i armod der på Kås over det skidt der i *Sønderhöje.*

54. En ødt brødbægt. Det er virkelig tilfald, at det har tildraget sig, hvad jeg nu vil fortælle. Der har i sin tid boet en mand i *Åkjær,* der hed Jens Hærup, og den tid han var barn og lå hjemme i Hærup i vugge, för han blev döbt, da kom der en bitte mand ind til dem, som de var ved at stande til barsel. Der tjente en pige i gården, som har været kone her ovre i Akjær, og hun har siden fortalt af det, og så havde de en grumme stærk karl i samme gård, der hed Jens, Jens, — — — lige meget, hvad han hed, og han havde været soldat og var nys kommen hjem. Så traf det, at det gav en forfærdelig torden og lyssen, og i det öjeblik kom denne her bitte mand ind ad storedören, han var ikke större end en bitte dreng og havde en gammel kjole på, der slæbte efter ham, og en lue på hovedet. Han var jo ræd for at være ude i torden, og så gik han uden videre ind og satte sig ved siden af kakkel-

ovnen, men alle folkene i huset var bange for ham. Så blev der kaldt ad den stærke karl, han var netop ude i laden, og han kom jo ind og tog fat i denne her mand og får ham slæbt af sædet og til dören og får ham stödt ud. Men der er nu en ting imellem, som jeg ikke må glemme at tage med. I det han nu slæber af med ham der fra kakkelovnen, får bjærgmanden fat i sengeomhænget og får det slået til side, og der havde de netop fået brødene kylt ind på sengene, som de havde bagt den samme formiddag, det har jo været skik så mange steder og er endnu at lægge dem der. Så fik bjærgmanden jo set ind til brødet, men han kom da ud, og nu blev der glæde i huset. Så vilde de hen og have én kage af sengen og noget at leve af på den fortröstning, men da de fik skåret hul på den, kunde de ikke æde brødet, det var helt uspiseligt, og det blev altså nødvendigt, at de måtte til at bage om igjen.

55. En menneskeplager. Der var en karl, der tjente her ovre i *Salling*, og han fik bud fra hans broder på *Mors*, at han var meget syg. Altså får han lov af husbonden og rejser over for at se til ham. Da han nu var meget dårlig, beslutter karlen at blive der om natten, men da han skulde møde i hans tjeneste i god tid anden dagen, rejser han sig tidlig. De havde alkovesenge der, og han lå i den ene seng, men den syge broder i den anden, og der var sådan et lavt skillerum imellem dem, at han kunde magelig ligge og se derover. Han fik da at se, at en underlig skikkelse som en dværg satte sig tværs over den syge og stak ham i brystet med en syl; men det var der ingen andre, der kunde se. Den syge klagede sig forskrækkelig over de smærter, han led. Nu tænker dværgen jo ikke på, at han bliver set, og bliver da siddende med bagen til karlen, i det han rejser sig. Der får han fat i brødkniven og skærer småtøjet af ham. Så fik dværgen andet at bestille end sidde og stikke

med en syl og flygter, og den syge fik lin. Altså rejser karlen af, og i dagningen kommer han til *Sillerslev Øre* for at blive sat over til Ny-Mølle. Da han kommer der, ser han en ellekvinde, der står og vasker et par blodige bukser. Han tvivler nok på, hvad det var, og spörger om, hvad hun bestiller her. »Kan I se mig?« siger hun, »det er den første gang a er bleven set af noget kristent menneske, så er vi også nødt til at flytte.« Og så flyttede de, og ingen har hørt noget til dem siden.

56. Et hus i en höj. En mand fra *Vium* fortæller: Her i nærheden er et vinkelhus, som med hjörnet er bygget ind i en höj. Så var det en aften, da konen havde været ude at malke og så gik igjennem den del af huset med hendes mælk, der ligger bygget ind i höjen, at hun ligesom fik hendes ben i en halmslöve, så hun faldt og spildte hendes mælk. En anden aften sad hun på en brønding ude i loen et par timer. De kunde ikke forstå, hvor hun blev af, og da de skulde ud og se efter hende, sad hun der og kunde ingen vegne komme og heller ikke finde ind. Hun sagde, at hun var lige med et bleven sådan naglet til pletten, at hun ikke kunde flytte en fod. Hun tykte, at hun kun havde siddet der et öjeblik, og så havde hun dog siddet i to timer. En anden aften i juletiden var manden ude efter törv, som netop sad i det rum, og han fik lige törvene i armene, men så kunde han ikke finde dören og gik der ude i halvanden time, om det ikke var to. For en tre år siden solgte ejeren huset, og to mænd kjöbte det og tænkte, at de skulde have tjent godt ved det, men nu kan de ikke få huset solgt for de historier.

57. „Bro'r Pave er død". En ældre mand i *Lime* fortæller: Jeg er født her i byen og har i min ungdom tjent i syv år i den gård her ved siden af. Derfor véd jeg god besked om de gamle tildragelser. Min husbond var en gang i Randers, og da han så kom kjørende

hjem ad og kom forbi en höj ude på hans mark, der kaldes *Roeshöj*, da var den lettet op på pæle, og bjærgfolkene de danste under den. Så kom der en af dem rendende over til ham på vejen, den var ikke svar langt derfra, og siger: »Du kan helsen min bro'r Pier, at nu er hans bro'r Paww død!« Manden vidste jo ikke, hvad det skulde betyde mere end det samme, inden han kom hjem, så fik han noget at vide, han ikke för havde vidst. Han sidder der inde ved bordet og fortæller folkene, hvordan det havde sig der ude i marken, og hvordan en hilsen han havde fået. Da kommer i det samme en ind ad dören ud til køkkenet, sætter sig ved siden af kakkelovnen og slår hans hænder sammen. »Aa nej, er min broder nu død!« sagde han, og så blev han siddende der på stolen i samfulde syv år og gik ikke derfra af ene sorg i al den tid. Den person havde sin bopæl ude i deres bryggers i enden af stuehuset, men der var ingen spor af hans beboelse andet, end der var sådan lidt hult ind ved muren.

Nu er den höj ikke længere til, det hele er plöjet, men »der hår w*a* en hö*w* i m*e* t*i*.«

58. En nysgjerrig mand. Samme mand fortæller fremdeles: Der var også en höj lidt uden for byen, der kaldtes *Boonhöw* (Bondehöj), og der havde de lige sådan tro til, at der boede en familie i. Det gik endog så vidt, at bjærgfolkene i höjen om aftenerne rendte over til folk, der kom kjørende ad den vej, som var et lille stykke derfra. Så kom manden, der ejede marken, i tanker om, at han vilde ud og se, om det var sandt med de fortællinger om folk i höjen, og han satte sig da en aften på den og rögte af hans pibe. Han var sådan en gammel troskyldig mand og mente vel, at han skulde få dem at se og få snak med dem. Men det gik ikke sådan til. Han blev siddende så længe, til han blev syg og kunde ikke vel gå hjem, men

bjærgfolk opdagede han ingen tegn til. Nu er höjen slöjfet, og ingen har siden mærket noget til beboerne eller til, hvor de er blevne af.

59. Vitti i ölkarret. I en gård i *Hårmark* på Samsø var man ved at brygge juleöl, men hvordan man end bar sig ad, öllet vilde ikke gjæres. Man havde lånt gjær alle vegne i byen, men lige meget hjalp det. Der blev da sendt en pige til *Pilemark* for der at låne gjær. Hun fik også nogle og skyndte sig hjem ad med dem, men da hun kom om ved *Janishöj*, der ligger ved vejen mellem de to byer, hørte hun en stemme råbe: »Sig til Vitti, at Vatti er død!« Pigen vendte sig forskrækket om, men da hun ingen så, gik hun videre og kom også godt hjem med gjærene. Konen og pigen hjalp nu hinanden at sætte gjær på öllet, og da det var gjort, sagde pigen: »Det var dog mærkeligt, hvad der hændtes mig i aften, for da jeg gik om ved Janishöj, var der en, der råbte til mig: Sig til Vitti, at Vatti er død!« — »Er Vatti død, så må jeg af sted!« råbte en stemme nede i ölkarret, og nu bruste der noget, som ingen af kvindfolkene kunde se hvad var, op af öllet og ud af glughullet i bryggerset, og siden den tid var der aldrig noget i vejen med öllet der i gården.

60. Mislykke i et nøds. Der var en gårdmand i *Tindbæk*, der al tid havde mislykke i hans nøds, han mistede enhver ko, der kom til at stå i en vis bås, og i hvor mange han fik, var det lige nær. Så vilde han en dag til marked i Viborg for at kjøbe sig en ny ko, og det blev sildig om aftenen, inden han kom hjem. Mens han nu rider på vejen, er der noget, der siger: »Hulter-te-pulter er død!« Så bliver han så a-tagen over det, at han vilde ikke en gang snakke med hans kone, da han kom hjem. Hun spörger ham om, hvad der er i vejen? om han ikke havde haft held på markedet? Jo, heldet var godt nok, men han vidste ikke, hvad der

råbte efter ham. Hun bliver jo nysgjerrig og vil have at vide, hvad det da var. Ja, det råbte og sagde, te Hulter-te-pulter var død. Så springer der en bjærgmand op ved siden af arnen og siger: »Så skal a af sted!« Manden udbryder da: »Så skal da også den . . . . !« men konen jager i det samme hånden for hans mund, for han måtte ikke bande dem. De havde jo nok en mening om, at de var der, for det de mistede al tid en ko i den bås. Da bjærgmanden var så væk, sagde konen: »Du må ikke bande dem, du skal være forsigtig med det.« — »Å, det Fandens pak, gid vi havde gården flyttet herfra!« Förend de nu gik til sengs, tog konen hendes ildskovl og hendes jarklove og lagde over kors over det hul, som han var sprungen op af. Da de var komne til ro, kunde hun ikke falde i søvn, men lå sådan i en slum. Noget ud på natten kom så bjærgmanden og lister sig hen til hende og siger: »Korset er jeg ikke bange for, ti jeg er ikke af de onde.« Dermed gik han, og om morgenen, hun står ved hendes vask, da kommer han igjen og vil betale dem, for det manden var kommen med det bud. Hun siger: Nej tak, han skulde ikke betale for det, det havde ikke ulejliget hendes mand noget, men om han vilde gjøre dem noget gode, om han så ikke vilde sige dem, hvi der kunde ikke trives nogen ko i den bås. Det var, for det allien sivede ned på hans sovekammerbord, det kunde han ikke være tjent med, men nu skulde han nok flytte koen hen, hvor de skulde lade den stå, så skulde den nok trives. Så gav hun hendes mand den besked, og han befandt sig også godt i det. En dag hun så står ved hendes vaskebalje, da kommer bjærgmanden atter ind til hende og begjærer, om hun ikke vil følge med ham hjem, for hans kone var i barnsnød. Hun blev meget forskrækket for ham, men fulgte med alligevel og forløste hans kone, omendskjönt det varede længe,

og det var strængt. Da hun så fik det overstået og vilde til at gå, sagde han, at da hun vaskede, skulde hun nu have en skovlfuld kul at tænde hendes ild op ved. Så fik hun hendes forklæde fuldt af kul, og da hun kom hjem, var det ene guldpenge. Siden strömmede lykken ind på dem, og de var aldrig mere bange for bjærgfolkene.

61. En husvild familie. a. En mand på *Mors* havde for nogle år siden nogle dageför jul hjemkjørt noget fyld af en höj, der var på hans mark. Men da juleaften kom, kunde konen ikke være i køkkenet, der var sådan en underlig mylren og puslen og ligesom klynken og jamren, hvorfor hun kaldte paa sin mand, der var ude i husene. Han kom så ind og råbte fra stuen ud i køkkenet: »Er der nogen?« — »Ja«, blev der svaret, »vi er en stor familie, som du har gjort husvild, og kjører du ikke höjen sammen igjen, da skal du få lige så dårlig en nyårsaften, som vi nu har juleaften.« Manden fik da travlt med at kjøre fyldingen hen, hvor han havde taget den, og så forlod pusleriet gården. Næste sommer, da mandens føl græssede på höjen, trådte det ned i den løse muld, men da det fik foden til sig igjen, sad der en tyk guldring om den, og for den ring fik han mange penge.

62. En husvild familje. b. I *Ryde* ved Holstebro var der et sted, hvor de havde en höj nede i deres eng, og den havde de kastet ud et efterår og kjørt stenene hjem af. Dem havde de så for en stor del brugt til at mure deres skorsten af, men hele vinteren igjennem var der så hver aften efter solnedgang sådant et spektakel ude ved den skorsten af bjærgfolkene. Det lignede spil og dans, og folkene i stuen kunde også høre, at de snakkede. Der kunde ikke være tanke om næsten, at de kunde være ude i køkkenet om aftenen for det töjeri. Men så fik de redelighed på, hvordan det var,

for en aften, da konen var framme, kom der en af bjærgfolkene til hende og sagde, at de havde forstyrret deres bolig der nede på engen, og nu var det så sildig på året, at de ikke kunde flytte andre steder hen for kulde; derfor måtte de tåle dem i huset til om foråret, så skulde de nok rejse deres vej. Det gjorde de også, og så er der ikke mere om det.

63. En fredet höj. Ved en herregård i Ty, der hedder *Øland*, ligger en temmelig stor höj, hvortil knytter sig det sagn, at dersom den jævnes eller udgraves, vil det gå ejeren af gården ilde. En fordums ejer troede ej, det kunde betyde noget, og havde tænkt at lægge en vejrmølle paa den. Han havde så begyndt forarbejdet ved at lade grave i höjen for at danne en kjælder; men da kom rögteren næste dag og bad husbonden dække höjen til igjen, for han havde ingen ro haft afvigte nat, de underjordiske havde været hos ham og påbudt ham at sige husbonden, at hvis han ej dækkede deres höj, vilde det gå ham ilde. Manden troede ej, det havde nogen fare, og vedblev at arbejde i höjen, men få dage efter døde han helt uventet. En senere ejer af gården var så omhyggelig for höjen, at han i de skriftlige bestemmelser for forpagteren havde forbudt denne at grave i eller på nogen måde forandre höjen.

64. Troldenes bortdrivelse. Tæt ved gården, som kaldes *Snabe*, i nærheden af Rindsholm i Lysgård herred, ligger eller har der ligget en höj, som kaldes *Kongehöjen*; den skal have fået dette navn af, at en af kongerne en gang, han kom fra Viborg, drak te på denne höj. Manden, som ejede Kongehöj, og som boede der i nærheden, kunde høre, at to gange om døgnet var der en klokke, som slog, det var kl. 12 middag og kl. 12 midnat. Hvad det skulde betyde, vidste manden og hans naboer ikke, men så var der en lærd mand fra Viborg, som de en gang fik snakket med, han sagde, at

det var noget troldtöj, som boede inde i höjen, og han rådede til, at höjen skulde plöjes, så drog troldene anden steds hen. Så gav ejeren sig da også til at plöje kongehöjen, men aftenen efter at han havde begyndt dermed, kom der ind til ham et par bitte småkarle og spurgte, om han ikke vilde lade sig leje til at kjøre flyttegods for dem. Manden spurgte, hvor de var fra, og så svarede de, at de boede ude i Kongehöjen. Han lod sig også leje, det gjorde manden, og han fik nok også en svær hoben penge derfor. Troldene flyttede så til en anden höj, en halv mils vej östen derfor, og siden hørte man aldrig, at der var en klokke, som slog i Kongehöjen.

65. **Forbudt gravning.** Ved søndre side af *Kjølbygårds* mark oppe på hvad vi kalder bjærget ligger tæt ved vejen til *Klöve* en höj, hvori man i min barndom antog, at der boede höjfolk, og jeg har tit som barn siddet på höjen en sommeraften og tænkt på, om det også virkelig var tilfældet, at höjen sådan var beboet, men jeg har aldrig set noget til dem. Gårdmanden, på hvis ejendom höjen lå, tænkte en gang på at jævne den og dyrke jorden og begyndte også en dag på at grave grönsværen af. Men næste nat fik han besøg af småfolkene, der truede ham med, at hvis han ikke inden solnedgang dækkede deres höj, skulde han inden to døgn ikke have tag over hovedet. Manden lagde da atter grönsværen på og lod de små bo i ro.

66. **Den bortjagede bjærgkvinde.** I en höj ved navn *Gravenhöj*, der hører til byen *Boddum* i Ty, alleröstligst i sognet, boede der i gamle dage en bjærgkvinde, som havde to røde køer, der græssede i en lang dal som kaldes *Gravenhöj-Sig*, öst for höjen. Ejerne af dalen syntes nu slet ikke om det par køer, skjönt det ikke kunde påvises, at de åd noget af græsset, men alligevel vilde de have dem bort. Den letteste måde efter deres mening var at jævne höjen med jorden, for

så var konen jo nødsaget til at flytte med samt hendes køer. Da troldkonen mærkede det anslag, så vilde hun gå på akkord med dem og tilbød, at hvis de vilde lade hende blive ved at bo der, så skulde der omtrent aldrig blive syge folk i byen, og så skulde *Doverkiel* blive til en grön eng af sig selv, men hvis hun ikke måtte blive der, skulde det ikke ske, og så skulde byen aldrig blive fri for tåbelige folk. Hvad enten nu beboerne ikke troede på konens ord, eller der var noget andet i vejen, nok er det, en skjön dag besluttede de dem til at begynde på udgravningen af höjen. Men det var nu ikke så nemt gjort, som det var sagt, for strags som de begyndte på arbejdet, syntes de, at luen slog i vejret fra deres huse der hjemme; dem kunde de ikke se på det sted, men skæret af ilden sås nu så tydelig. Så ilede de skyndsomt hjem, men da var der intet i vejen. Det gjentog sig tre gange, og hver gang begyndte de igjen. Endelig fik de da gravet så meget ud i höjen, at konen kunde ikke være der, og der er endnu den dag i dag en kløft midt igjennem höjen. Ret snart derefter så de også, konen hun sejlede derfra paa et guldtrug over til øen Agger på Mors. Hvad de tåbelige folk angår, så har det mærkeligt nok vist sig, at konens spådom er gået i opfyldelse, for der er al tid tåbelige folk i den by.

Sml. hermed: Jyske Folkeminder IV, nr. 45.

67. **Bjærgfolkenes flytning.** Bjærgfolkene i *Dagbjærg Dås* og på *Fur* holdt omgang og lag med hinanden. Så skete det en dag, at bjærgmanden på Fur havde alt hans sølvtöj ude på bjærget for at få det solet, og da kommer der i samme godlag en skytte, de kaldte for Knud Skytte, der forbi og ser alt det gode. Nu havde han hørt, at hvad man skød over, det kunde bjærgmanden ikke tage tilbage, og så skyder han hans gevær af op over höjen. Så svinder det hele pludselig

væk, så nær som en sølvkande og en sølvbeslået pibe, det går han da hen og tager med sig hjem. Siden kom bjærgmanden hver aften og krævede for hans pibe og hans kande. Han giver ham så først piben og siger: »Ja, nu i morgen aften skal du få din kande.« Anden dagen kommer han den fuld af tjære, som han koger, så den bliver rigtig skoldhed, og da bjærgmanden nu kommer, slaar han ham det baade tjære og kande ind i ansigtet. Bjærgmanden hylede og skreg forskrækkelig og lod sig forstå med, at nu skulde han aldrig se ham mere, nu vilde han ikke blive længere på Fur. Næste nat havde færgemanden alt hvad han kunde gjøre med at færge nogle bitte små puslinger over. Han fik penge som græs for det, men hele bjærgmandsfamiljen flyttede fra Fur over til Dagbjærg og har siden boet der i forening med den gamle bjærgmand. Den gang Fur bjærgmand red fra sundet og ned til Dagbjærg, kom han om ad Viborg og var der for nær ved en af tårnene på domkirken, så han nær havde redet hesten ned.

68. **Luftfarten.** Der var en mand ved *Ottesund*, der hed *Rejner*, han var rejst til Kjöbenhavn og vilde have brev på, at han måtte have overfarten. Men det varede så længe, inden han kunde få besked, at det blev juleaften, inden han kunde komme tilbage. Så gik han der oppe i gaden og tænkte: »Gid a havde været nu hjemme!« for han var jo så kjed af det. Der kommer der en bitte mand til ham og siger: Om han vilde ikke gjærne, at han kunde komme hjem den samme aften; det var jo juleaftensdag. Så siger han jo, men det vidste han jo var umuligt. Jo, det kunde han godt, når han vilde gjøre ham en tjeneste, som han vidste, han kunde, så skulde han sætte ham hjem i god behold. Nu vilde manden først vide, hvad det var for en tjeneste. Det var ikke andet, end at han vilde sejle over med noget fragt ved den anden side af vandet, når han kom

ved nattetid, og det vilde han endda betale ham for. Det vilde manden jo godt, og så vilde han da vide, hvordan det skulde gå til at komme hjem. Jo, han havde en hest, og når han satte sig selv på den, skulde manden sætte sig bag ved ham. Det var en ganske lille hest, men han forstod at styre den, så han skulde ikke være bange. Så satte de dem på den, og så fo'r de lige ud i luften. Da de havde redet en times tid, efter at de var tagne fra Kjöbenhavn, hører manden noget, der klingrer. Han bliver forskrækket og siger: »Hvad var det?« — »Aa, det var ikke andet, end at hestens ene bagsko stödte mod spiret af Viborg domkirke. Strags efter var de ved Oddesund, og manden satte sig af, og den bitte forsvandt. Et par dage gik, og han glemte, hvad han havde lovet, så hans færgetöj var ikke blevet gjort i stand. Men så kom den bitte mand en aften og mindede ham på, at han vilde nu snart sættes over. Så fik han travlt med at få det gjort færdig, og et par aftener efter kom den anden. Rejner sejlede den hele nat med fragt, uden at han kunde forstå, hvad de sejlede med, han kunde ikke se andet end ene kasser. Da de havde så fået den sidste fragt over, tog den bitte mand en skjæppe og åbnede et kistelåg, og så fyldte han skjæppen med penge og gav Rejner. Dem skulde han have for hans ulejlighed. »Nu vil du nok gjærne have at vide, hvad du har sejlet med i nat.« Så tog han en stor lue af hans hoved og satte på Rejners, og strags kunde han se, at stranden myldrede med flere hundrede små bjærgfolk, og han kunde da se, hvad han havde sejlet med. »Hvor agter du dig nu hen med alle dem?« sagde han. Ja, han vilde nord på, for kristendommen blev så stærkt udbredt fra sønden af, te de kunde ikke være der. De vilde op til Island, for der troede de ikke, den skulde komme for det første. Så sagde de to mænd hverandre farvel og så aldrig til hverandre siden.

Sml. Jyske Folkem. III, nr. 7.

69. De slebne træskonavere. Tæt ved Gudenå, ikke langt fra *Resenbro*, boede en gang en træskomand, som havde kone og mange börn. Det var ellers ikke så let for den mand at forsörge dem, han kunde nemlig nok lave træsko, men de passede aldrig nogen mands födder, der var sådan en dårlig gang i dem. En aften tæt til jul sad konen og börnene ene hjemme, og da går dören op, og der kommer en lille bitte mand ind med et mægtigt skjæg. Han spurgte, om han ikke kunde låne en gryde, for han skulde have haft suppe til natter, men nu var gryden gået i stykker for ham. Jo, han kunde så godt låne en gryde, de havde to tre af den slags, blot de havde haft noget at putte i dem. Han vilde da have at vide, hvordan deres omstændigheder var, og så fortalte hun, at hendes mand var træskomand, men træskoene vilde ingen kjøbe, for der var en dårlig gang i dem. »Din mand forstår vel ikke rigtig at slibe naverne«, sagde han, »må jeg ikke få en af dem med hjem?« Jo, det måtte han godt. Han gik så med gryden og naverne, og et par aftener efter kom han igjen med begge dele. Nu var naverne slebne, og det må også have været godt, ti fra den tid lavede manden træsko, som næsten alle folk vilde kjøbe, de passede dem så udmærket. Om den bitte mand besögte træskofolkene siden, mælder historien ikke.

70. Gravning efter en kongeløsen. På *Vol* hede, tæt ved Skanderup skjel, ligger en höj, der kaldes *Klovnhöj*. Hvor skyggen af denne höj når til påskemorgen, i det solen står op, ligger der en kongeløsen. Det er en masse penge, efter sigende så mange, så de kan fylde et par møgfjæl. To piger gik en gang der ude og passede får, og da fandt de en sten med bogstaver på. Men i det samme løb fårene i skade, og så måtte tøsene hen at møde dem. Da de kom tilbage, var stenen ikke til at hitte igjen. Den gamle kone, der

har fortalt mig historien, tilföjede, at hvis pigerne nu havde lagt mærke af stål på stedet, hvor de fandt stenen, så kunde de have fundet den igjen; blot de havde lagt deres meldmader der, kunde det have været nok, for disse havde dog rørt ved stål. Men da der nu intet mærke var lagt, kunde de ikke finde den underlige sten igjen. Det var formodentlig under den sten, kongeløsenen lå. To mænd fra Skanderup — den ene af dem hed Strande-Jens — gik en påskemorgen ud til Klovnhöj, og der, hvor skyggen af höjen nåede til, lige i det solen stod op, satte de et mærke af stål. En tid efter gik de en aftenstund ud for at grave efter skatten, og ikke ret langt nede i jorden fandt de også et skrin fuldt af penge, men lige strags kom der en forfærdelig stor mandvolm kok og flöj på dem, og så blev de så rædde, at de løb og lod skrin være skrin; ja, Strande-Jens løb endogså så stærkt, at han blev hjulbenet deraf og blev ved at være det så længe han levede. Byhyrden fra Vol så en gang alle pengene ligge oven på jorden. Han stræbte at løbe til Vol at fortælle det, men da der så kom folk der ud, var pengene ikke til at finde. För heden blev plöjet, kom pengene op en gang imellem, for at de ikke skulde blive mugne, men siden man er kommen til at plöje der, er der ingen, som har set til dem. Sml. Jyske Folkeminder VI, nr. 44.

71. **Fund i en höj.** Syd for *Agerbæk* var der en höj, og om den fortaltes der, at de tit havde set en mand på den med en rød lue på hovedet. Men ingen havde nogen sinde kunnet blive klog på, hvad det var for en mand, og man antog ham da for en bjærgmand. For en del år siden blev den höj gravet ud af en mand i Agerbæk, og han fandt en uhyre stor samling af klövne sten, der var sat på hinanden, og en urne i midten med kostbarheder i. Men man fik ikke rigtig at vide, hvad det var for kostbarheder, da manden gjemte det om-

hyggelig, for det han vilde ikke være bekjendt, at han havde gjort sådant et fund.

72. **Ellekjællinger.** Ellekjællingerne går tit i store flokke. Det samme gjör også nisserne, hvormed dog her må forstås alle småpuslinger. Bjærgtroldene er noget större. Man hører tit det spörgsmål: Har I hørt eller set noget til ellekjællingerne? og der svares nej, for sagen er, de er ved at dø ud. En kvaksalver, der hed *Kristen Hald* og døde 1865, han sagde, at siden 1811 er der ingen ellekjællinger blevet født. Det var den samme mand, der så folk skyde muldskudder ud i Stente gade, da han gik der igjennem med hans dreng.

73. **Elvedansen.** Norden for *Öster-Alling* der var så mange elletræer i gamle dage — der er nogle endnu, kan jeg tro — og der danser ellekjællingerne hver nat. Der er mange, som har været kjede af at flytte bæsterne der ude om aftenen, for ellekjællingen kommer al tid og vil byde sig til at ligge ved en. Men så skal en sige til hende: »Vend dig om og lad mig se, om du er sådan bag til, som du er for til.« Det skal også være det første, en siger til hende, for ellers har hun magten, og hun er værst efter den, der har en kjæreste. Men får en først det sagt til hende, så må hun vende sig om, og så kan hun ingen skade gjøre. Så var der en karl, der tjente i Öster-Alling, og han havde nu en kjæreste, som boede i en anden by. En aften skulde han ned for at flytte deres heste, og ligesom han var færdig, kommer der et grumme pænt kvindfolk hen til ham og siger, at hun skulde helsen ham fra hans kjæreste. »Tak«, siger han. Men så lo hun, og han måtte pænt følge med hende hen under ellerne og danse med hende, og det måtte han blive ved med hele natten. Han levede ikke ret længe efter, så meget fik han da ved den dansen med ellekvinden. Om dagen kunde han ikke se dem, men han kunde alligevel ingen steder være

for det usynlige töjeri, for hvor han så stod og gik, der slikkede og kyssede de ham.

74. Spil og dans. Ikke langt fra *Tvilum* kirke ligger der noget, som kaldes *Syrkild;* der har en gang været en stor skov, som nu ikke er der mere. Tæt ved denne skov boede en karl, som hed Jesper, og han var ugift, men havde en gammel bedstemoder til at holde hus for sig. En aften noget för jul får denne her karl og hans bedstemoder fremmede, og det var en bitte tyk mand med et par store træsko på. Manden fortalte, at han boede der oppe ved *de Gjern bakker.* Jesper havde en gammel spilfjol, og lidt ud på aftenen tager han den ned og giver sig til at spille, og det så ud til, at den fremmede holdt meget af musik, for han blev helt lystig og tog fat på den gamle bedstemoder og gav sig til at danse med hende. Hun vilde i førstningen ikke godt have noget med denne her dansen at gjøre, men den bitte mand fik hende dog ved sind, så de dansede nogle stykker. Ud på aftenen gik den fremmede, og Jesper og hans bedstemoder så ikke videre til ham. Men så en aften, da Jesper havde været i Gjern og skulde hjem, var det slemt mørkt, og han gik vild. Han gik nu længe og vidste aldrig, hvor han var, men kommer endelig til *Troldhöj*, den kunde han kjende, og der så han, at ind i den ene side af höjen var en stor åbning, og der skinnede et lys inde, Jesper gik nu ind og så ligesom en stue, hvor der sad en bitte tyk mand og en meget gammel kone. Jesper blev helt forundret, da han så, at det var dén samme bitte mand, som en gang havde besögt ham og hans bedstemoder. Trolden bød Jesper velkommen og sagde så: »Da jeg besögte dig, dansede jeg med din bedstemoder, nu skal du også danse med min.« Så tog han en gammel spilfjol med to strenge på, og nu måtte Jesper til at danse med denne her gamle troldkjælling. Ud på natten gik

han fra dem, og han fandt så godt og vel hjem til Syrkild.

75. Det tabte væddemaal. Henrik har også fortalt mig, at ellefolkene vilde rende efter ham, når han satte øgene til nat, og de skal have råbt: »La vålle, sta bålle!« det vil sige, at han skulde løbe langs med agrene, når han løb tværs over dem; han løb nemlig på tværs, for at de ikke skulde indhente ham, men når han løb på den led, så faldt de over fureme. Han sagde, at det var nydeligt, som de kunde synge. De var så lettonende som de fineste toner i et instrument. Men han kunde ikke forstå, hvad de sang. De var ikke höjere end en bikube, og så var de hule i ryggen som et driftetrug. Det kostede mig en gang 24 skilling at få dem at se. En vagtmester, som jeg godt kjendte, han hed netop Åkjær, han sagde til mig en aften, det var drivevand, om jeg vilde ikke ad *Bygholms* skov i aften. »Hvad skulde jeg der?« sagde jeg. »Jo, i aften kan du f. gale mig få ellefolkene at se.« Det var jo i den tid, jeg lå ved kyrassererne, og nu havde vi ofte og tit talt sammen om de her småfolk. Jeg troede, det var bankela*r*is, og vilde vædde med ham, at vi fik dem ikke at se. Så væddede vi om to bitre til 12 skilling stykket. Vi skulde stille os ved en korsvej, og da de havde deres ophold i *Sønder-Elkjær* og skulde drage tilbage til *Nörre-Elkjær*, så måtte de om ad den korsvej. Da fik jeg det at se, jeg har aldrig set i mine dage, og jeg tabte mine 24 skilling. De havde også toner.

76. Ellefolks råb. Folk har om aftenen ved solens nedgang kunnet høre ellefolkene råbe til höstfolkene: »Håww, håww! skø*n*d jer å kom hjæ*m*, de blywwe h*öw* væ*j*e i muen!« Det skulde betyde, at det blev ondt vejr næste dag. (Fra egnen nord for Århus).

77. Under en morgenslum. Oppe på en bakke norden for *Vedvad* ligger *Elverhöj*, og om den fortælles,

at en forvalter på Vedø, der skulde ride tidlig ud om morgenen, alligevel var kommen for tidlig op og havde sat sin hest på græs i nærheden samt lagt sig ved höjen for at få et blund, men så nær var kommen i med ellefolkene, og dette fortælles i en vise, der begynder sådan:

Jeg lagde mit hoved til Elverhöj,
mine öjne de finge en dvale:
der kom gangendes to jomfruer frem,
der gjærne vilde med mig tale.

78. **En ellepige.** I gamle dage skar man törv, som man brændte til kul, og dem solgte man da til smedene rundt om i landet. I *Langemose* sad en nat en ung karl ved en kulmile. Han sad og tænkte på ingen ting, da lige med et en smuk pige står forved ham. Han var nærved strags at blive forelsket i hende, og hun så da også helt tillokkende ud. Men han besindede sig dog hurtig, tog en gløð fra milen og kylte efter hende. Hun blev forskrækket og råbte:

»Elledreng, du røde dreng!
ellepige bliver opbrænd!«

Dermed forsvandt hun, og karlen blev glad, for nu kunde han forstå, at det havde været en ellepige, der vilde have lokket ham.

79. **Barselfærd gjennem stuen.** En dag var der ingen andre hjemme i *Hale* i Sevel sogn, end en pige, der tjente der, og så kommer der en bitte kone ind og fortæller hende, at de skal have deres barn i kirke på søndag. Men de havde for lidt beværtning, og derfor vilde de gjærne have lidt hjælp til det, lidt fløde og lidt mælk og sådant noget. Nej, det kunde pigen ikke have med at gjøre, for hun tjente der. Ja, hun skulde da få lidt at smøre hendes öjne i, så hun kunde se stadsen, hvis hun vilde finde lidt til hende. Nå ja, så giver pigen hende også noget. Så om søndagen kom barselfolkene kjørende gjennem stuen, just som folkene sad og

spiste deres onden, og den gamle kone sad i kakkelovnskrogen med grødgryden. Da spjattede spillemanden ud og slog gryden fra konen. Det lo pigen ad, for hun tykte, det så så grinagtig ud. »Hvorfor gjör du det?« siger manden. »Jeg kunde ikke lade det være.« — »Du skal ikke grine ad, at gryden falder fra den gamle.« Det var heller ikke det, men det var sådan et pudsigt syn, hun saa. Så skulde hun jo sige dem det. Ja, skulde hun, så vilde hun flytte i morgen. Nej, det kunde der ikke være tale om. »Ja, enten vil jeg have min forlov, eller også får I det ikke at vide.« De blev jo så nysgjerrige, at de gav hende hendes lön, og så sagde hun dem det, inden hun rejste. Sagen var jo, at hun var bange for, at bjærgmanden skulde straffe hende, når hun sagde noget om dem, og så vilde hun hellere strags rejse.

80. **Ellepiger og elledrenge.** En gammel mand i Vol fortæller, at i en dal i *Astrup* så en mand nede ved en bæk fire kvindfolk, der stod og bankede klæder en aften. Manden gik der hen ad og så, at kvindfolkene var klædte i lange grå klæder, men i ryggen var de som et dejtrug.

I *Hinge skov* ved det gamle tinghus boede en gang en hjulmand, og her kom hver jule- og nyårsaften en hel del ellepiger og sad og sang og drak rundt om mandens brønd.

I *Sminge sö*, fortæller en mand, som bor der tæt ved, er der en holm, hvor det al tid ser ud, som om en hest havde løbet rundt i töjrslaget, for i en rundkreds er græsset helt trampet væk. Manden siger, at det er elledrenge, som danser der om natten, og derfor kan intet græs gro på det sted.

81. **Ellefolkenes ko.** I *Svenstrup* i Sal sogn løb i fordums tid en bæk, hvorved der groede en mængde elletræer, og her boede en ellefamilie. Man havde ved

nattetider hørt klingende spil, til hvilket ellefolket dansede, og alle var bange for at færdes forbi dette gyselige sted. Familien havde en rød ko, som man hver aften efter solnedgang kunde se komme drivende hen til stedet, hvor de opholdt sig, og man kunde følge den med öjet, indtil den forsvandt under en bro, der førte over bækken.

82. **Ellefolks besøg.** Der skal være ellefolk i en höj, der ligger ved et kjær i *Trevad*, Vridsted sogn. Denne familie tyede jævnlig op i en nærliggende gård for at danse, når folkene i gården ikke var hjemme. En aften, da de alle havde forladt gården på en dreng nær, der laa i sengen, hørte drengen med et sådan en larmen og stöjen i den stue, hvor han lå. Ellekonen tog kammen og redte sine börns hår og benyttede også mangfoldige andre gjenstande. Da folkene nærmede sig gården, så de imod forventning lys i stuen, men da de kom ind, var alle ellefolkene forsvundne. Drengen krøb nu frem af sengehalmen, hvor han frygtsomt havde skjult sig, og fortalte det, der var sket, og om morgenen fandt de alt skuret og pudset lige fra kaffekjedlen til bordkniven.

83. **De to ellefruer.** Da en karl fra *Höjslev* en aften gik til sit hjem, kom der et par smukke jomfruer ned til ham fra en höj, der lå lidt fra vejen, og de gik hver til sin side af ham og greb med hænderne hårdt om hans arme, og han kom således til at gå midt imellem dem. Han gik nu og spekulerede på, hvorledes han skulde blive det følgeskab kvit; men som de kom til en å, over hvilken en bro førte, vendte de sig og gik tilbage, endnu för de havde betrådt broen, og nu så karlen, at de var hule i ryggen, hvorimod de set fra den anden side var særdeles smukke.

84. **Hyldefolkene.** Uden for et hus i *Lundö* vogsede der et stort hyldetræ, hvori der boede hyldefolk,

som hver aften, naar folkene var gaaede i seng, tog huset i besiddelse, saaledes at de benyttede både rokken, ildklemmen, garnvinden, knive, gafler o. s. v. Husets beboere kunde så tydelig høre ildklemmens klang mod ildstedet, rokkens snurren, og småpuslingernes travlhed. Lagde de knivene hen i urenlig tilstand, da kunde de stole på at finde dem afpudsede om morgenen, og var der en fejl ved en eller anden ting f. ex. rokken, da skulde hyldefolkene nok istandsætte den, men rokken måtte man ikke skrue ned, så kunde de ikke spinde, for de kunde ikke skrue ved den.

85. En sort kvinde. Fra *Vranum* ned til *Hald* sø fører en stor dal, som kaldes *Farreddål* (Farredal), hvor der til forskjellige tider af året er truffet en sort jomfru. Da man i 1852 opdagede brunkulslejerne i bakkerne ned imod Hald sø, troede man strags, at den sorte jomfru stod i forbindelse dermed. Hun er nemlig ikke set siden.

86. Havfruen i bækken. Der er er en lille smal bæk imellem *Limmer* og *Vester-Alling*, der kaldes *Limmer-Bæk*, og der ved de siv, som stod langs med bækken, måtte ingen sætte eller lægge sig ved nattetid, for så kom der en havfrue og kastede søvn på en og førte en med sig ned i bækken. Så var der en karl og en pige, som havde været i Limmer og skulde til Öster-Alling, og de var kjærester. Da det nu var en kjön sommeraften, tykte de, at det kunde være rart at sidde der og »snak i syvviern.« Men de sad og faldt i søvn begge to; pigen vaagnede omsider, men da var karlen væk, og der har ingen set ham siden.

87. Rösten i åen. Förend der blev bro over åen mellem *Lerbjærg* og *Svejstrup*, var der et vad, som man skulde kjøre over, og omkring ved det sted hørtes der af flere en röst, som sagde: »Tiden er omme, men manden er ikke kommen!» Knap efter at dette forvarsel var hørt, druknede en i åen, det skulde aldrig slå fejl.

88. Nissens grød. a. En nisse havde sit standkvarter i en gård i *Attrup* i Koed sogn, og folkene plejede at komme smör i hans grød om juleaftningen. Så var det en gang, de havde strøget smörret over med grød, og derfor knækkede han halsen på en ko. Men så fandt han smörret ved at komme ned i grøden. Nu vidste han aldrig, hvad han skulde gjøre. I *Kjær-ende* var en ko, som lignede akkurat den, han havde kvæ*ld*, det vidste han, og da grøden så var sat til livs, tog han den døde ko på ryggen og vilde til Kjær-ende. Men den var tung, og da han kom til en forfærdelig stor sten lige tæt ved vejen, lagde han koen på den, for at hvile sig. Men den trykkede sådant et hul i stenen, at de kan se det den dag i dag. Så kom han til Kjær-ende og fik køerne byttet og kom hjem igjen. Næste dag, de fandt den døde ko i båsen, kunde de jo aldrig begribe, hvordan den var kommen af med livet. Den sten, nissen havde hvilet sig ved, ligger tæt ved Ras Degns gård, og det er den största sten, jeg har set i mine dage.

89. Nissens grød. b. I en gård i *Sminge* skal der have været en nisse. Han vilde hver aften have sødgrød med smör i. En aften havde pigen lagt smörret ned på bunden af fadet, og da Nis kom, blev han så vred, at han løb ud og knækkede halsen over på en blakket ko. Men da han siden fandt smörret på bunden af fadet, så fortrød han, hvad han havde gjort, og lagde en hel del penge i båsen ved den døde ko.

90. En ond nisse. I gamle dage boede sognepræsten til *Besser* sogn i Österby, og når der var krig og ufred på Samsø, måtte han tillige gjøre tjeneste som feltpræst blandt krigsfolkene. En gang havde han været ved Langøre i et sådant ærende, og da han sent om aftenen kom kjørende hjem, måtte hans karl ud til *Bøgebjærg* med hestene. Det er en höj, der ligger lidt nord-

vest for byen. Da han gik hjem igjen, kom han forbi præstens køer, der stod töjrede langs med vejen, og da han kom til den sidste ko, så han, at den fór omkring i töjret, som den var gal, og en lille pusling med langt hvidt skjæg og rød lue på pryglede løs på den arme ko af alle kræfter. Karlen, der holdt meget af kreaturerne, blev vred over den adfærd mod koen, greb töjrekøllen og løb bag efter den lille mand, der strags tog flugten op langs ved et stengjærde. Men som han løb, syntes karlen, at puslingens hår vogsede mere og mere, så at det til sidst så ud, som om han havde en manke på ryggen. Karlen vedblev nu åt løbe efter ham, indtil den lille kom til en stendysse ved markskjellet. Der forsvandt han, og så vendte karlen om og gik atter langs ned med køerne. Da han kom til den sidste, var nissen der allerede og havde taget fat på den samme morskab med koen. Men nu gik karlen forbi og lod, som han slet ikke så ham. Da han kom ind til byen, mødte han byens ungdom, der drog stöjende igjennem gaderne. Så fortalte han dem, hvad han havde set, men det vilde de ikke tro. Da han påstod, at det var sandt, fulgtes de alle sammen ad der ud for at undersøge sagen. Men da de kom til koen, lå den ganske rolig og tyggede dröv.

Nu havde præsten et føl, som han holdt meget af, og da han næste morgen kom ud i stalden for at se til det, lå det død i båsen. Han gav nu karlen skyld for, at føllet var kommet galt af sted ved hans uagtsomhed, og af ærgrelse over den ugrundede beskyldning gik karlen hen og hængte sig. Han blev nedgravet i præstegårdens markskjel, og det traf sig sådan, at han blev lagt lige ved den stendysse, hvori nissen havde gjemt sig hin aften. Fra den tid var der aldrig ro nogen nat i præstegården. Mange af folkene har i måneklare nætter set karlens skikkelse gå omkring i gården med

strikken om halsen og navnlig spögte det slemt i præstens sovekammer. Til sidst fik man dog en klog mand til at nedmane spøgelset, og siden den tid var der ro i gården.

91. Karlens næse. En karl i *Vol* fortæller, at der i en gård var en nisse, som mest opholdt sig oppe på høladet. En dag tæt til jul var begge gårdens karle ved at moge under svinene, den ene af dem hed Povl, men hvad den anden hed, fortælles der ikke noget om. Som karlen nu stod og mogede, så Povl et par bitte små ben stikke ned imellem ladestangene, og så tog han greben og slog så hårdt han kunde med denne over benene. Nissen, for ham var det, trak sine ben til sig i en hast og glemte ikke karlen det skrald, for om natten, da han lå og sov, kom nissen og tog i hans næse og gav den et par ordentlige ryk, så den om morgenen, da karlen vågnede, var så lang, at den nå-ede helt neden for hans mund. Povl var nu slemt kjed af dette her, og det værste var endda, at han havde en kjæreste, og hun sagde, da hun så denne her næse, at hun hverken vilde eje eller have ham nu. Så var det en dag, at nissen atter løb hen over høladet, og da der var to ladestange, som var temmelig vidt fra hinanden, faldt nissen ned imellem dem og plumpede ned i svinetønden, som stod underneden. Da han nu kom til at ligge der nede i den store tønde med det tykke svineæde, kunde han slet ikke redde sig selv op. Men i det samme kom Povl til og gottede sig ordentlig over, at nissen var kommen sådan i uføre. Så siger han, det gjör nissen: »Vil du nu hjælpe mig op, så skal jeg gjøre din næse, som den var för.« Det, tykte karlen, kunde være rart nok, og så hjalp han nissen op. Denne tog nu i Povls næse og gav den et par tryk op ad, og så var den igjen som för. Karlen, der fortalte denne her historie, föjede til, at så vilde Povls kjæreste igjen have ham.

92. Nissen og karlen. I en gård i *Linå* sogn var der en nisse, som al tid plejede at være gode venner med karlen. Men så en gang fik man der i gården en karl, som nissen ikke kunde lide, hvoraf det kom, vidste man ikke. Denne karl havde al tid uheld med sig. Når han var ude at kjøre, væltede han gjærne. Var han ude at plöje, kjørte han for det meste ploven i stykker. Var han ved at tærske eller grave, gik redskaberne i stykker mellem hænderne på ham. Så blev han omsider kjed af at være der i gården og rejste sin vej. Da kom der en ny karl, og ham kunde nissen svær godt lide, han havde da også næsten al tid held med sig. Om aftenen, når karlen sad ene i sit kammer, kom nissen somme tider og gav ham æbler. »Hvor får du de æbler fra?« spurgte han en aften. »Dem stjæler jeg nede i præstens have i Linå.« — »Er du da ikke ræd, at præsten skal komme efter dig?« — »Nej«, svarede nissen, »når jeg har min røde lue på, så kan præsten ikke se mig.«

93. En løs stud. Det, a nu vil fortælle, det er ikke lögn, det er bestemt, ligesom det hængte sammen. A tjente på *Ejstrup* i Hvidbjærg sogn og var den gang en 15, 16 år og havde tjent der i 8 år. Vi var to rögtere, men a var æ pöjker, og den anden var kronrögter, for han var en før karl. Så i marts måned, så vidt a husker, en aften vi gik og rögtede ind, det var altså hverken lyst eller mørkt, men sådan i skumringen, da står han og viller det sammen, og a kommer og bærer for hövederne. Så er det, a får öje paa en stud, den gang a har taget nogle viller og lige vender mig om igjen. »Kræjsten«, siger a, »her er en stud løs!« Så går han hen og viller til seks stude, og dem bærer han selv op til, men a går bag efter studen, som a har gjort regning på er løs, og den går ned til vandtruget, som der kunde stå fire höveder ved på lige side, og der står

den og slubrer i vandet, som om der kunde være en skimmel på bunden af truget, og a lægger min hånd på den og vender den omkring, så den kunde komme i æ sønderende af huset igjen, og da tykte a, den var sort, og den anden rögter han står oppe imellem køerne, for det den skulde komme forbi og til sin bås; men da den var kommen forbi ham, svandt den lige hen for ham, og da tykte han, den var sortbroget. Så er det, vi ser efter og føler til hvert höved, men da var der ikke én lös.

94. En möjsommelig julenat. I en gård i *Trevad*, Vridsted sogn, havde de en tjenestagtig lille gårdbo, der gjorde alle hånde småtjenester, men til gjengjæld herfor vilde hver juleaften have sin julegrød, forsynet med en klump smör. Pigen gav en gang efter sædvane nissen et fad grød, som der tilsyneladende intet smör fandtes i, og herover blev han så vred, at han løb ud i stalden og vred halsen om på en rød ko, og derpå gik han beroliget ind og nød sin grød uden smör; men til sin store forbavselse opdagede han da, at pigen havde gjemt smörret på bunden af fadet, og det formildede Nis, så han fortrød sin onde gjerning. Han fór da af sted til Mors, hvor han vidste, der fandtes en ko, som lignede den, han havde dræbt, og denne slæbte han med sig til Trevad, og den døde ko til Mors, for at de folk, hos hvem han opholdt sig, ikke skulde tage nogen skade.

Om samme nisse fortælles af andre, at han vred halsen om på de to bedste køer, og at han fandt magen til dem, den ene på Mors og den anden i Ty. Da pigen om morgenen skulde malke dem, vilde de ikke stå rolige, og da hun så skjændte på dem, sagde Nis til hende:

»Ti og ikke kny!
for den ene er fra Mors, og den anden fra Ty.«

95. Nissens hævn. I en gård i *Karstoft*, Sevel sogn, boede en nisse, der til sine tider drev sin spøg temmelig vidt. Således kunde man være vis på, at når man lagde sig til at sove i det ene høgulv, var man ved sin opvågnen flyttet over i et andet gulv. En middagsstund, da en del karle, der havde været nede i engen at bjærge hø, gik op til denne gård for at sove deres middagssøvn i gårdens hølade, fik en af flokken öje på Nis, der sad oppe i en kvistluge og solede sig. Karlen greb da en stok og langede nissen en på benene med den, så han gav et stort skrig og lod sig dumpe ned i høladen, men var dog ikke til at finde, da de kom hen til stedet. Folkene, der intet ondt anede, lagde sig nu trygt til at sove, men imedens tænkte Nis paa hævn. Han fandt et stykke reb, og dermed bandt han karlenes ben sammen og hejsede dem op over hanebjælken med hovedet ned ad. Da de vågnede og befandt sig i en saa betænkelig stilling, gav de sig til at skrige af fuld hals, og nu kom husets folk til og befriede dem.

96. Mange nisser i en by. I *Mollerup* var der i gamle dage en hel del nisser, og de gik somme tider sammen om aftenen og spillede kort. De brugte en skjæppe til bord, og det gik meget rosomt. Men så en aften blev der i en lade et voldsomt spektakkel, det var nemlig nisserne, der var komne op at trættes. De her nisser kom ogsaa somme tider ind i stuerne og tog af bordet, når det var dækket, alt hvad der var; men ingen kunde da se dem. I en gård blev hver aften al den mælk henne, som kattene skulde have, og de fik ikke noget. Man kunde nok tænke, at det var nissen, der var på spil, og så tog konen en skål, og hver gang der blev malket, kom hun noget deri og sagde: »Det der i skålen er til nissen, og det der i koppen er til katten«. Det hjalp, og katten fik nu sit. Når manden der i gården manglede penge, kom de af sig selv og lå på sovekam-

merbordet. En nisse, der opholdt sig i en gård midt i Mollerup by, hjalp manden en vinter med at skaffe foder til veje, han var nemlig kommen i fodertrang. En aften sagde nissen til karlen: »Følg nu med mig, så skal vi hen og hente noget halm til køerne.« De gik nu til *Kalbygård* og tog så meget, som de kunde bære; men nissen kunde nu bære fem, segs gange så meget som karlen. Da de kom til noget, som kaldes *Tved*, siger karlen: »Skal vi ikke tage pust?« — »Tage pust, hvad er det?« siger nissen. »Det er sådan«, svarer karlen, »at sætte og tage bedre ved.« — »Nå sådan«, siger så nissen, »havde jeg tænkt på det, så havde jeg taget mindst lige så meget til.« Da de kom hjem, havde de da noget at give kreaturerne for det første.

97. Herregårdsnissen og præstegårdsnissen. I en herregård og en præstegård havde de begge steder en nisse, men de lå i evige spektakler med hinanden. Nu havde de på herregården syv kornstakke, hvorimod de kun havde fem i præstegården, og nissen der var herover meget misundelig. En nat bestemte han sig da til at stjæle en af de syv, så havde de begge lige mange. Til den ende krøb han samme nat ind under en af dem og tog hele stakken på ryggen og begyndte allerede at vandre af sted med den. Men da han var kommen midt vejs med sin byrde, kom nissen fra herregaarden til og gjorde sin ret til stakken gjældende; men den anden vilde ikke med det gode afstå, hvad han havde erobret, og det kom da til et voldsomt slagsmål, hvor den ene brugte en plov til våben, og den anden en harve, og enden blev, at de begge halvdøde måtte lade stakken stå, og det var med nød og næppe, at de kunde krybe hver til sit. Man blev ikke lidt forundret over om morgenen på herregården at se en af kornstakkene stå ude på marken.

98. Slagsmaal mellem nisser. To nisser, hvoraf

den ene opholdt sig i en gård i *Trevad*, den anden i en gård i *Børsting*, var en aften gåede ud for at stjæle fra hinanden. Med tyvekosterne, der bestod af hø og halm, mødtes de midt vejs på en höj, der kaldes *Uglehöj*, og her kom det til et alvorligt skjænderi imellem dem, der endte i håndgribeligheder; begge fik de sit hø og halm splittet fra hinanden, så det af vinden vejredes bort, og fortjenesten blev en banket tröje til dem begge.

99. **En lurendrejer.** I en gård i *Fly* sad folkene oppe om natten for at passe på en ko, der snart vilde kælve. En karl gik da uden lygte ud i nødset for at se til dyret, og da hørte han, at noget lå og gispede og stönnede i grævningen. Karlen, der troede, at det var den forventede kalv, gik ind i stuen og hentede en lygte, med hvilken han tillige med en anden karl gik ind i stalden, hvor koen stod. Han så da, at det ikke var kalven men nissen, der lå og sparkede i grævningen, så snavs og ajle spröjtede op i ansigtet af de kommende.

100. **En slem stud.** På en gård i *Salling* kom pigen en aften ind og fortalte rögterdrengen, at en stor stud stod med hovedet i fæhusdören og altså måtte have revet sig løs. »Ja, den stud kjender jeg nok«, mente drengen, men pigen løb i sin iver ud og tog i studens horn og trak den gjennem grævningen. Den lod sig villig føre, men da pigen nu så, at der ingen bås var ledig, begyndte hun at fatte gale tanker om studen, og så rev den sig løs fra hende med et ryk og forsvandt. Det havde til følge, at pigens ene öje blev revet ud.

101. **Til nar for nissen.** Jeg har hørt en fortælling om nissen, hvordan han spillede abekat imellem kreaturerne og gjorde anden malør imellem dem, te rögteren troede, det var ilde fat, men når han så kom ud i stalden, lå de godt nok alle sammen. En tjenestedreng, han var bleven fornærmet på, blev slæbt støvsnagen ud i en dam, men han bar ham dog tilbage igjen, og drengen

var så ankommen, te det var forskrækkeligt, da han kom ind fra den tur.

102. **Et par, der skulde mages.** Der var en nisse på *Søgård* på Holmsland, og han holdt al tid så grumme meget af at holde sig i nærheden af kjærestefolk for at drive små pudserier med dem, og det skete jo ikke så sjælden, at en karl og en pige blev gode venner på gården. Så var der da også en gang et par, som Nis havde et godt öje til og vilde spille et puds ved lejlighed. En nat, de lå og sov ved hinanden, tog han dem begge og lagde dem ud over kjelden. Dernæst gik han fra hoved til födder og trak hver gang i den, der var kortest. Sådan blev han ved og sagde for hver gang: »Kjönn' mag' er lig' lang'!« Det gik jo ud over pigen, for hun var kortest, og omsider vågnede hun og rendte sin vej. Så kunde karlen blive liggende til dag.

103. **En uheldig tvivl.** Manden i *Hedegård*, Vester-Alling sogn, havde en morgenstund i höstens tid travlt med at kjøre rug ind, og han var så tidlig paa færde, at han kom hjem med det første læs, inden det endnu var blevet rigtig lyst. Da nu kornet holdt uden for ladegabet, sagde konen: »Nu vil jeg gulve, så kan du stikke af, Per.« Ja, det var meget godt, og de begyndte på at tage kornet ind. Da det havde varet noget, siger Per ind til konen: »Kan du vel begå dig, Maren?« — »Nej, det er hårdt nok«, svarer hun, »jeg kunde godt have hjælp behov.« I det samme hører de begge ligesom en spæd barnestemme sige: »Tjom sjå da, sjå stal Nis hjælp' bitte moer!« og de ser en bitte fyr med rød lue på titte frem fra en af rugkjærvene i hjörnet af gulvet, som om han havde puttet sig ned bag ved den. Konen blev ræd, men manden sagde: »Ikke andet, han gjör os ingen fortræd, men hjælpe os kan han ikke.« Aldrig snarere var de ord sagt, för nissen var borte, og de så ham aldrig siden.

104. Sejladsen over Gudenå. En gammel mand i Vol siger, at han tror bestemt, der har været nisser, trolde og ellefolk til her i landet, men nu er de rejste til *Norge.* Han fortæller også, at de underjordiske, der havde ophold i Lysgård og Hids herreder, blev sejlede over Gudenå ved *Svostrup* af en mand, der hed Kræn Hansen. Det varede i tre nætter, inden manden fik dem over, men han fik også så mange penge derfor, at han byggede et nyt grundmuret hus, der skal stå i Svostrup den dag i dag.

105. En hovedløs hest. a. En vinteraften var nogle fra *Torning* by ovre i *Impgård* til bindestue. Knap på aftenen gav det tøvejr, sådan, te da de vilde tilbage til Torning ved sengetid, så var bækken svulmet op, og de kunde ikke komme over uden at vade. De står og ser lidt på dette her og tænker, hvordan de bedst skal komme over. I det samme får de en hovedløs hest at se, der går tæt ved dem. Så siger der en: »Der går en karl, der kunde nok bære os over, blot vi turde bruge ham.« — »Ja, da er jeg ikke ræd for at sætte mig op på ham«, var der en der svarede, og han gik strags hen og sprang op. En anden fulgte efter, og for hver, der satte sig op, blev hesten længere og længere, og de drister dem efterhånd til at sætte dem op til hobe. Så stavrer hesten af med dem, men da den kom midt i bækken, så siger en kone, der også var oppe: »J. K. kås, no h*å*r a ålder sit så lå*n*g en hås.« I det samme forsvandt hesten under dem, og de lå alle sammen i bækken.

106. En hovedløs hest. b. Ved en höj i den sydöstlige del af *Tvilum* sogn, der kaldes *Skaldehöj*, skal der efter sigende om natten gå en hovedløs hest. En aften kom en del unge folk forbi denne höj og så da den hovedløse hest. En modig karl satte sig op på dens ryg, og den vedblev at stå stille, så flere satte sig op

og der var stadig plads nok. Til sidst, da alle folkene var oppe, begyndte den at gå og vadede nu ud i et stort kjær, hvor den slap midt over, og så slap de alle i vandet og havde nær tilsat livet.

107. Et hovedløst bæst. Der kom tre karle fra *Levring* og vilde til *Demstrup* til legestue. Så gik de ind gjennem skoven og kom over alle de moradser, dér var i ældre tid. Endelig skal de også over det vandløb, der er endnu på Avnsbjærg östermark ved *Kårrebro.* Men vandet var gået over stenene, og de skulde nødes til at trække hoserne af og vade over. Da får de öje på et bæst, og det kunde de ride over på. De bliver ens om, at de to skulde først ride over, og den ene af dem skulde så ride tilbage og hente den tredje. Men da de to var komne på bæstet, var der så god plads, te de kunde godt ride alle tre. Altså kommer de alle sammen på det og rider ud i vandet. Så kommer den bageste til at se sig tilbage og siger så: »J. Kr. kås, no h*å*r a ålder sit så lå*n*g en hås!« Lige i det samme slap bæstet fra hverandt, og de stod i vandet alle tre.

Det samme bæst gjör så én ulykke til, og det netop dagen efter, som vi nu skal høre. Der er så en mand i *Sjörslev,* der hedder Anders Rask, og hans bæster plejer at gå nede på æ Östermark at græsse. Se, han går derned sådan ad sengetid og vil hente dem hjem. Der kommer han på det samme sted til bæstet, og det, tykte han, var hans blissede bæst. Han kommer til halen af hesten og lister ved så stille og vil da fange den, for de gik jo løse. Ved det han nu kommer hen ad og vil tage om den, får han hånden om for halsen, men hvad sker! så er der intet hoved. Manden måtte gå med uforrettet sag, og bæstet gav et skogger ad ham. Men den gang han kom hjem, fik han sådan hovedpine. Sådan er blevet mig fortalt, og det var i forrige århundrede, det passerede.

108. En slem kat. Min fader og min farbroder gik fra *Östergård* op til *Dalum.* Som de nu kom op imellem bakkerne, sagde min fader, der hed Kristen Bol, til Jens Dalum: »Lå katten ikke i kakkelovnskrogen, da vi gik?« — »Jo, den gjorde.« — »Så skulde da også Dæwlen regjere denne her kat, der går og gnider sig op ad mig og ser mig op under öjnene!« og dermed giver han den et træk af en slagel, han gik med i hånden. Så fór den af uden om gården og hen i en höj, der ligger östen ind til gården. De gik nu ind og gav øgene deres nætter og så ind i seng. Jens Dalum han faldt strags hen i en snorksøvn, men Kristen, der lå ved stokken, havde sat slagelen ved sengen og lå vågen. Da kommer det om for vinduerne som en røg og slog alle dörene op, som det skulde have væltet huset, og fussiede hen over gulvet. Han rejste sig af sengen og greb slagelen og gik med den for ved sig for at fornemme, om der var noget, men der var intet. Så bandt han begge stuedörene sammen med et bagreb efter at have lukket uderdören. Se, det fik han for katten. Men Jens kunde han ikke få yvret, ihvor meget han stödte til ham.

109. En stor hund. Jeg kom en aften gangende fra *Haderup* til *Feldborg* og havde en bitte hund med mig. Da jeg så kom i *Brudedal,* så jeg en forfærdelig stor hund, der kom skrås over vejen og flöj på min hund, som så løb ind imellem mine ben. Den fremmede hund gjorde ikke mig noget, men jeg havde jo tanke til, at det var noget spøgeri.

110. En gavnlig forskrækkelse. I *Gjødvad* var der en gang nogle karle, der hver aften gik og gjorde spektakkel og löjer med folk. Så en aften møder de en kulsort kvinde, og da de nærmede sig hende mere, snærrede hun ad dem som en hund. Så gik kvinden hen på kirkegården, og der forsvandt hun. Karlene blev så bange, at de ikke mere gik på nattesjov.

111. Skikkelser i kapellet. Ad vejen imellem *Almind* by og Almind kirke kan man om natten træffe to hovedløse kalve. Nord for Almind by strækker sig en lang dal ned til Hald sø, der hedder *Kapeldal*, og i den nederste ende af den har der ligget et kapel. Tæt ved er en kilde, hvis vand skal være godt i sygdomstilfælde. For mange år siden skulde en mand hente noget vand ved den kilde. Efter at være kommen over en dalsænkning mødte han to hvide jomfruer, som fulgtes med ham hen til ruinerne af kapellet, og der forsvandt de. Han gik så længere ned til kilden, tog vandet og gik tilbage. Da han atter kom tilbage til kapellet, havde han skikkelserne igjen hos sig, og de fulgte ham til udgangen af dalen. Samme syn har vist sig for en anden mand, der gik i samme ærende, og det har også gjentaget sig for en pige.

112. Forfulgt af en orne. Der var en karl i *Randers*-egnen, der hed Mads Rævbro, han kunde efterligne alle dyrs lyd, og han gjorde nar ad alle spøgelser og hegse. Så var det en vinteraften, at han hører en underlig lyd, som af et svin, i nogle höje bakker oven for byen, og han efterligner strags den lyd, men et öjeblik efter kom en orne farende med en stor guldring i trynen, og han blev så forskrækket, at han løb ind i gården og smækkede porten i. Svinet bankede nu så voldsomt på porten, at hele huset rystede, og folk troede jo, det var den slemme, der var på spil, og han selv kom til at tro det også. Han havde været meget kåd i flere år, men siden den aften var han det ikke.

113. En so med grise. Östen for *Almind* by ligger en höj med nogle buske på, der hedder *Brænding buske.* Derfra sås forhen om aftenen i forårstiden en so med et lyngknippe på hovedet og elleve grise efter sig gå til en höj længere mod syd, der hedder *Lodderhöj.* Når de kom dertil, så forsvandt de.

114. To muldvarpe. På *Vester-Alling* mark er der en torn, som jeg har gået forbi tit, den kaldes Fandens torn. En ung karl ved navn Jens Nielsen havde været i *Limmer* sammen med en anden karl — det var netop min fader — og da de kom til den torn, skiltes de og vilde hver gå til sit, men Jens råber så et öjeblik efter: »Ajjs! stræb og kom her hen og se!« — »Hvad er der at se?« Da han kommer der hen, kunde han ingen ting se, men Jens Nielsen fortalte, at han havde set to muldvarpe spændte for en guldvogn, men da han råbte, løb de ind under tornen og forsvandt.

Der var ellers noget spøgeri ved den torn, og folk sagde, at der var lys ved den om aftenen.

115. En lygtemand. a. Ved en legestue i *Smedemark* skulde nogle karle gå om til en høker efter et spil kort, og da de så kommer ud, ser de lygtemanden, og da er der en kåd en iblandt dem, der råber: »Kom naar (kom nærmere)! Så kom han og tæt ind på dem, og de blev så forvildede, at det varede længe, inden de kunde finde nogen steder hen.

Det er en almindelig tro, at de kan forjage lygtemanden ved at vende et klædemon avet.

116. En lygtemand. b. En mand ovre på *Mors* var kjørende til kjöbstad, og da han så om aftenen var på hjemvejen, fik han öje på æ lygtemand, ilden fór fra et sted til et andet. Så råbte han ad den: »Lygtemand! kom hen og lys for mig!« Strags kom den hen til ham og fór med ham hjem og opholdt sig ude i gården og holdt sig henne ved hans bindesten. Han havde været i den dødeligste angst og kunde ikke blive skilt ved den igjen. Der blev sådan dunst og lugt i gården længe efter.

117. En vred lygtemand. De havde en gang bindestue i *Vium*, som de jo havde så tit på den tid, og der var en hel del piger og karle forsamlede. Hen

på aftenen går de ud på agrene for at lege, og da ser de lygtemanden nede i Vium enge. »Der er æ lygtemand«, hvisker en af pigerne; »der er æ lygtemand«, hvisker en anden, men så var der en tøs på 17, 18 år, hun var dygtig modig i det, og hun råber: »Å, han kan lekke mig i min m . . !« Öjeblikkelig kommer lygtemanden farende op imod dem, og de knyger af ind ad hveren og får dören hugget i. Det var også på höje tid, for lige strags efter kom lygtemanden og svingede sig op for vinduerne, men han kunde jo ikke komme ind, da alle dörene var lukkede.

118. **Noget gloende noget.** Den gang jeg tjente hos pastor Kirkeby i Lem, havde jeg en aften været hjemme hos mine forældre, og så kom der en tjenestepige, jeg tjente sammen med, ind til vores; og vi skulde da følges ad hjem til præstegården. Da vi så gik her oppe på *Sønder-Lem* udmark, fik vi öje på noget gloende noget, der rejste nord på fra Lavst Lajsens gård og satte af ud i nord til landevejen. Så siger jeg til pigen: Men hvad er det for noget gloende noget? Hun farer ind på mig og bliver bange og siger ikke et ord. Vi bliver så enige om, at det er en lukket vogn med lygter på, men da det kom til landevejen og svingede om, gik det med sådan en hurtighed, at vi nok kunde skjönne, det ikke var noget naturligt, nu kunde vi først se, hvor rask det fór, og da det kom forbi et sted, var både vinduer og döre så tydelig oplyste. Det var noget forfærdelig stort og gloende for os at tykke, men hvad det var, eller hvad det skulde betyde, skal jeg lade være usagt. Omsider satte det i sønder lige efter Lem kirke.

119. **Lyset på bakken.** Imellem *Mollerup* og *Vol* skal der have ligget en gård, der kaldtes *Bæksdalgård.* og der skal have boet en mand, som hed Niels Madsen. Den mands heste gik længe ude om efteråret og bjærgede sådan føden den første del af vinteren. De plejede

selv at komme hjem hver aften, men da de en aften blev borte, sendte manden sin karl ud at lede om dem. Det var mørkt, og han kunde ikke finde dem. Til sidst havde han gået sådan omkring, at han ikke vidste, hvor han var. Endelig ser han et lys, og det går han efter; men da han omsider kom i nærheden af det, opdagede han til sin store forundring, at der hverken var hus eller gård, men at lyset stod og brændte i en busk oppe på toppen af en bakke. Så gik han hen i dalen under bakken og saa, at der ind under denne var en stor indgang. Han gik ind og fik öje på en stor oplukket kiste med en hvid kok siddende på kistekanten. Længere inde så han en lille trold sidde ved et stenbord med et bæger for ved sig. Trolden rejste sig og bød karlen at drikke, men han kylte bægeret og dets indhold ud i dalen. Nu vågnede kokken og galede, og dermed var alt forsvundet. Karlen stod midt i dalen, og bægeret kunde han ikke finde, men nu var der kommet mange stjærner ud, så han efter nogen tid fandt sine heste.

120. Lindormens drab. En gang da Kattegattet var i oprør, skvulpede der en lindorm op af havet og lagde sig om domkirken i *Århus.* I begyndelsen var den lille, men blev jo længere jo större, og til sidst vilde den vælte kirken, når den kunde bide sig selv i halen. Der var flere, der forsögte at drive den derfra; men det lykkedes ikke, og til sidst var der ingen der turde. Men så udlovede kongen en stor belönning til den, der vilde optage kampen med lindormen. Så var der en væbner, som kom på en hest, og han havde en flitsbue med pil på, og med den sårede han lindormen hårdt. Nu gjaldt det om at få den fra kirken i det öjeblik, den var bleven såret, og så red han alt hvad han kunde ud af byen i fuldt firspring der ud efter *Ris* skov, og lindormen bag efter. Der giver han den endnu en pil, og så var den færdig og døde. Nu måtte han ikke have redet den

samme vej tilbage til Århus igjen, for han måtte ikke komme om ved den døde lindorm, fordi det er gammel snak, at når man har dræbt en lindorm, dør man selv, så snart man går hen for at se sit offer. Men han red alligevel samme vej tilbage og styrtede død af hesten, da han kom til lindormen.

121. **Lindorme.** *Gamle-Stubbergård* var bygget på en lindorm, og når det tilfælde indtraf, at der ikke var kristenblod eller ild i gården, skulde den omstyrtes af ormen. Der ligger ligeledes en lindorm rundt om *Fly kirke.*

122. **Drengen i dvale.** I *Vester-Alling* er der en höj, hvori der boede en lindorm; den höj kaldtes *Knivehöj.* Ingen måtte lægge sig til at sove der, for dem, der gjorde det, de kunde ikke vågne igjen. Så var der en dreng, som var meget doven, og han lagde sig lige godt der og faldt i søvn. Men da han så ikke kom hjem om aftenen med køerne, som han plejede, kunde folkene jo ikke forstå, hvordan det kunde være, og de måtte da til selv at have dem samlet hjem. Men ham så de ikke, og da han ikke heller kom om morgenen, måtte de jo ud og lede efter ham. Så fandt de ham endelig der ved Knivehöj, men de kunde ikke få ham op, han kunde ikke vågne. Endelig måtte de have præsten der op og læse over ham, og så vågnede han endelig. Men siden lagde han sig ikke der til at sove.

123. **Hvaler i Hald sø.** Der skal have levet to store hvaler i *Hald sø*, og de er der vel sagt endnu. Man fortæller, at når de vender sig, stiger søen over sine bredder og langt op over bakkerne. Det sker imidlertid meget sjældent. Men når det sker, stiger vandet meget hurtigt. Sidste gang man véd af, det skete, da stod der en mand oppe på bakkeskrænten og slog lyng. Han så nok, at søen pludselig begyndte at hæve sig, og holdt da op med sit arbejde, men tænkte

ellers ikke på, at der var nogen fare på færde. Så vilde han til at tænde sin pibe, men inden han var færdig dermed, var vandet steget så höjt, at han skyndsomst måtte til at løbe sin vej for at frelse sit liv.

124. **Æven.** Det mest giftige dyr her i landet er æven. Den har en tommelfingers længde og hoved i begge ender, og hvis en bliver stukken af den, så er der ingen råd for det. Den er meget giftigere end hugormen og findes under eller ved roden af asketræet. Der var en lille pige, som gik ved en stenmur i *Vester-Alling* og legte med sin ældre broder. Hun blev så pludselig syg og døde et par timer efter. Unge folk sagde, at hun var stukken af hugormen, men de gamle, som var klogere, de sagde, at det var æven, for der stod nogle asketræer ved den mur.

125. **Kalven på kuldyngen.** En husmandskone i *Mollerup* vilde en morgenstund sætte sin ko ud. Hun trak den ud til noget mark, der kaldes Favrskjær, og der så hun en nyfødt kalv ligge på en dynge kul. Konen tænkte, at hun kunde tage dem med hjem og brænde, men der var den morgen faldet en meget stærk dug, og så tog hun hendes underskjört og lagde på jorden og så kalven på det. Dernæst tog hun så mange kul, som hun kunde have i hendes forklæde; men da der var mange flere tilbage, lagde hun igjen kalven på dem. Da konen så vilde til at gå, sagde kalven: »Du tog mig södt og lagde mig blödt, ellers havde du ikke fået lov at tage mine kul.« Hun gik nu hjem og lagde nogle af kullene i kakkelovnen, men da hun en tid efter vilde til at rage op i ilden, var der en hel del penge i asken. Altså skyndte hun sig igjen ud i Favrskjær for at hente flere kul, men da var både kalv og kul forsvundne.

126. **En slem lussing.** En mand fra *Vol* havde en gang været i Skorup. Da han om aftenen vilde gå hjem, kommer der nede ved Ørevad lige neden for

Våsbakken en forskrækkelig stor kat til ham. Den gik og gned sig op ad ham, så han næsten ikke kunde gå for den, og derved blev han til sidst arrig og tog i halen på katten for at smide den væk. Men da han havde fået fat, kunde han ikke slippe igjen, katten løb op ad *Våsbakken*, og den stakkels mand måtte følge med i et voldsomt trav. Lige med et giver katten sig til at stinde halen, så den flöj ud af hænderne på manden, og i det samme fik han sådan en lussing, at han tumlede. Da manden kom hjem, var hans ene kind så rød som blod, og det blev den ved at være så længe han levede.

127. **Hugormekongen.** I en hugormebolig findes al tid en såkaldt hugormekonge, der har et meget stort hoved, hvilket kan anvendes til adskillige ting. Den, der f. eks. kan få sligt et hoved kogt og blot smage suppen, kan blive synsk, det vil sige, se, hvad der er usynligt for andre mennesker. En kone havde en gang fået sligt et hoved kogt og havde hensat potten, hvori suppen stod, på skorstenen, imens hun var gået ud at malke. Hendes lille datter var imens kommen ud i køkkenet, og da hun så, at der stod en potte på skorstenen, vilde hun smage på det, der var i den. Men det havde til følge, at moderen ingen gavn fik af det, hvorimod det kom til at virke på datteren, ti da hun kom ud i stalden til moderen, sagde hun til denne, at hun kunde se, der lå en rødbroget tyrkalv i den ko, hun malkede. »Da skulde pokker komme efter dig!« sagde moderen, »har du nu været der?« Adskillige kan ved at læse over hugorme gjøre dem så ydmyge, at de kan sno dem om armen.

128. **Visdomsfedtet.** En mand i *Silkeborg*-egnen fandt en gang en hugormekonge, det var en forskrækkelig stor orm med manke som en hest. Manden slog ormen ihjel og tog den med hjem, og så kogte kan fedtet af den. Det fedt kom han i en skål og satte

det ind i et skab. Han vidste nemlig, at den første, som spiste af dette fedt, blev så grantsynet, at han kunde se meget, som andre folk ikke kunde se. Så skulde han strags efter ud i marken og tænkte jo, at fedtet nok kunde stå i ro, til han kom tilbage. Men så havde han en datter, og mens faderen var i marken, fandt hun skålen, og i den tanke, at det var almindeligt stegefedt, som hun holdt svært meget af, smurte hun det på en meldmad og spiste det. Kort efter kom manden hjem, smurte sig en meldmad og skulde nu til at blive grantsynet, men han tykte ikke, han kunde se mere, end han plejede. Ved aftenstid, da køerne blev trukne hjem, kom tøsen ud i gården, og så siger hun: »Nej se, fader, der er en stor rødbroget tyrkalv inde i den sorthjelmede ko!« Nu kunde manden forstå, at hun måtte have spist først af hugormefedtet og så have fået visdommen i steden for ham.

129. **Mareridt.** Maren rider om aftenen på hestene i stalden, og under ridtet sidder den og sammensnor eller sammenfiltrer dyrets manke, så det næsten er umuligt at oprede den igjen. De heste, der rides af maren, er i almindelighed så kildne i manken, at man ikke kan røre ved den.

Også menneskene forulempes stundom i søvne af denne plageånd. Det er da gjærne dem, der en gang har været forelskede, men har slået op med vennen. Utysket siges at begynde ved födderne og fortsætte sin vandring op gjennem legemet, indtil det lægger sig blytungt på brystet. Dets offer kan da ikke røre et lem, ikke frembringe en lyd; men når man kan komme til at røre ved vedkommende, er mennesket løst af vånden. Der fortælles om en karl, at han var så skrækkelig plaget af maren, og han prøvede mange midler for at blive den kvit. Han vendte sine træsko med bunden i vejret foran sin seng, men alt forgjæves. Endelig gav

en ham det råd, at han skulde anbringe en le med odden i vejret i samme seng, hvor han lå. Den nat mærkede han ikke til maren; men om morgenen opdagede han blodspor på sengklæderne og videre ud i stuen; og da han havde fulgt sporet langt ud på marken, fandt han ved dets ende en smuk kvindeskikkelse. Siden den tid plagede maren ham aldrig.

130. **En kongelig formaning.** Pastor Friis sagde til kongen, da de stod på *Dagbjærg Dojs:* »Her står vi, hvor alle de hedenske djævle har regeret i gammel tid.« Dertil svarede kongen: »Tror du på det?« Præsten tav til det spörgsmål, men så tog kongen atter ordet og sagde: »De må se at udrydde alt det hedenskab af Deres menighed.«

II.

Sagn om kæmper, konger, herremænd, krigsfolk, røvere og kjæltringer, om kirker, gårde, søer og skove m. m.

131. **Et stort kæmpeslag.** En gang boede der en stor kæmpe i *Flettenshöj* på Knudstrup mark, de kaldte ham *Runemand,* og hans elskte viv kaldtes *Runekvind'.* Om hende siges, at

hun væved med guldskytte sin
af guldtråden ægte lin,
hvoraf hun gjorde smykker fin'.

Så boede der en i *Bredhöj,* og han kaldtes *den Onde,* for han vilde gjøre alle folk fortræd og var sådan meget

ondskabsfuld af sig. Men han havde en moder, hun var endda meget værre, og det eneste gode var, at hun sjælden kom ud af höjen, for hun var så ældgammel. Så gik den Onde hen og forelskede sig i Runemands kvinde, og han var ovre i Flettenshöj at besøge dem begge, men det var jo rigtig nok nærmest kvinden, hans besøg gjaldt. Så kunde begge mændene ikke komme til ens om deres snak, og de blev så uklar om deres sager, at de undsagde hinanden på liv og død. Runemand blev så vred, at han sagde:

»För du skal få min ægtevy*w*,
för skal a wojj i blo*w* te mø*t* o mi ly*w*«,

og han sagde fremdeles, da de aftalte kampen:

»i de*n*d haar
så skal di ejet blo*w* kom t*e* å flyy o*m* får di daar.«

I det samme møde så runekvinde lejlighed til at give den Onde et forræderisk tegn. Hun lod nemlig, som hun holdt med ham og lovede at stå ham bi, når det store slag skulde gå for sig. Hvis det skulde gå ham imod, vilde hun vaje höjt med hendes vævestang, der jo var rød af guld, når det var på nippet med ham, og så skulde han komme nærmere hen imod hende, for hun vilde da komme ham til hjælp. Det blev så en aftale imellem dem, men hun vidste, at han havde et guldhår midt i hans pande, og når en ikke kunde komme til at slå ham der, så kunde en slet ikke slå ham ihjel.

Så boede der en bjærgmand der oppe i *Doshöj*, han kaldtes for *den Gode*, og ham henvendte Runemand sig til om hjælp. Det gjaldt først og fremmest om at hindre den Ondes moder i at komme ud af höjen, for hun var kjendt for den værste hegs her i egnen, at hun ikke skulde komme til at gjøre skade, og da den Gode godt vilde have den anden af med livet og forstod så meget, at han kunde sætte en pind for den gamle bjærg-

kvindes dör, så hun ikke kunde komme ud, var det den bedste, Runemand kunde henvende sig til, og den Gode lovede også at hjælpe.

Nu samlede begge de stridende parter deres småfolk sammen, dem havde de jo mange af på begge sider rundt omkring i höjene, og så var de væbnede med køller. Nu begyndte slaget, der stod her på markerne, og det var blodigt, og det var strængt. Bestandig måtte den Onde trække sig tilbage hen imod hans höje, og der vilde de også helst have ham slået ihjel. Men da det så kneb for ham, vajrede Runekvinde med hendes vævestang til tegn på, at hun nu vilde komme ham til hjælp, og så trængte han sig så langt frem igjen, at de kunde komme ham nær nok og fik ram til at slå ham på dette her guldhår, så han drattede død ned imod jorden, og da var manden fra Doshöj til rede og satte pinden for Bredhöj og dermed en stopper for kvinden der inde, men endda rumsterede hun så fælt inde i höjen, at den rystede og gik op og ned, men det kunde jo ikke nytte, hun kunde ikke komme ud. Til sidst måtte hun dø af ærgrelse og sult der inde.

Men så var det hendes sön. Han var nok slået ihjel, men han gik og blæste bakker og bjærge sammen, ja, de kunde snart ikke være her i egnen for skidt og mog. Det var nu især om natten, de döjede med ham, for om dagen kunde de nok styre ham. Men så boede der en mand nede i *Dagbjærg Dos*, han kaldtes *den Kloge*, og han kunde mane. Så fik de bud efter ham, og han manede den Onde ned i en pøl der ved höjen, ret te det blånede. Den pøl er der endnu, a har tit været ræd for at færdes om ved den, for folk sagde, at der gik noget ved den, som en kunde ikke gå i fred for. Det var altså ikke nok endnu, der var blevet gjort, han sprudede op af höjen og gjorde endnu en slem

velstand, endda han var manet. Men så boede der en henne i *Bjærgs-næse* ved Rindsholm, han vilde al tid gjøre godt, når der var noget i ulave, og rette ved alt ondt, og tilmed var han så umådelig stærk, ham kaldte de *Holger Danske*. Ham sendte de altså bud efter, og han kom med en stor spids pæl, han havde lavet til, fra en af de skove der henne, og den var femten alen lang. Desuden havde han en stor kølle med, og så ramte han den pæl ned i pølen, og under låg med den. Men han fik den karrelig så langt ned, som dēn skulde, for når vandet törredes noget bort om sommeren, og enden af pinden så kom til at sidde oven for, revnede den af törren i ovret, og op af den revne kunde der til visse tider om sommeren ved nattetid mærkes lidt skrumleri endnu. Men han selv kom jo aldrig op mere, for nu var han jo sat forsvarlig veje for. Derefter gik Holger Danske op på den store höj, hvor den Ondes moder sad inde, og bankede höjen sammen med køllen, så hun helt forgikkes, det skulde hun jo nødes til, og dermed var den onde slægt udryddet. Til sidst bød Runemand alle de gode venner sammen, han havde haft nytte og tjeneste af i kampen, og gjorde et stort gilde, hvor de fremdeles lovede hinanden huldskab og troskab og lovede at stå hinanden bi for fremtiden.

De skjænked af kande og drak af horn,
de fik dem en herlig rus,

og der står fremdeles i verset, der er lavet om det gilde:

De talt' om så mange kæmpetag,
det vart' gjennem hele nat til dag.

132. En stor kvinde. En mand, der en aften vadede over åen neden for *Mogenstrup* og var gået op i lyngen for at trække strömperne på, blev meget forskrækket ved synet af en jættestor kvinde, der råbte til ham: »Du sidder på min vante plads, flyt dig!« Det var manden ikke længe om at efterkomme.

Samme mand kom en aften om ved en höj, der ligger på *Trandum-Kirkegårds* mark, og han så da, at höjen stod på ildstötter, og ud fra samme hørte han den dejligste musik, han nogen sinde havde hørt.

133. En kirkes bygmester. På *Vinderslev* kirkegård er en kæmpegrav, ved hvis hoved- og fodende er sat to sært tilhuggede sten, hvilke nogenlunde angiver den deri jordede mands höjde, idet man siger, at den ene sten er sat over hans bryst, og den anden over hans knæ. Han skal have været kirkens bygmester, og man har sögt bevis herfor i de figurer, der er udhuggede på den vestre sten, nemlig på den ene side en mand, en hammer, en knibtang og en ambolt, samt på den anden en kirkeklokke. Der fortælles om ham, at han skal have fået sin død ved at styrte ned fra en svær bjælke, som han gik ud på.

134. En börren jord. En bjærgkone fra *Dagbjærg dojs* flygtede for et kristent menneske her over efter Stendes til, og så for at jorden skulde have åbnet sig og slugt den kristne, tog hun en stor börren jord med sig; men hun tabte af og til en klat, og på den måde fremkom en hel række höje, som er på det strög endnu. Den största bakke af dem kaldes *Stenrevlen* og findes syd for Møgelmose og norden for Björnkjær op efter Salshöj til. Til sidst blev hun træt og læssede den rest jord, hun endnu havde, af i *æ Tinghöje*, öst for Stendis.

135. Skovhage og Jegindtap. Der er to höje sønden for *Kås* i Lime sogn, de kaldes *Sønderhöje*, og dem har en trold lavet, der boede ovre i Salling. Så boede der også en trold på *Jegind* side, og de vidste af hinanden at sige og var blevne gale på hverandre. Men de kunde ikke komme sammen, for det *Kås dyb* var imellem dem. Så gav de dem til at bære jord derned for at fylde dybet, og han fra Salling bar det ned i

sin lufvante til stranden vesten for Kås skov, men så går det hen og slår tåge ned i det samme. De blev lige godt ved at bære jord ned, og de vilde jo se at træffe hverandre på midten; men det slår så meget fejl for Sallingmanden, at *Skovhage* kom til at gå i nordvest, og ham fra Jegind han fik *Jegindtap* til at gå i sydöst. Den sidste gang han fra Salling kom op at hente jord, slog det tågen op, og han får da at se, hvor gal retning det har taget, og han ryster da sandet af hans lufvante, og deraf blev de to höje.

136. **Havrum søsten.** På *Havrum* mark i Hornborg sogn noget syd for byen og hen imod Bøgballe og Krollerup findes en slette, der kaldes *Havrum sø*, fordi den om sommeren på lumre dage, navnlig når den ses fra Uldum, synes at være dækket med en tåge nærmest jorden, så at den får et udseende, som om man ser ud over et hav, og det øverste af huse og træer får en skuffende lighed med skibe, medens det nederste ikke ses for tågen. De fleste, der er komne med vejen fra Bögballe til Krollerup og altså komne forbi søen, vil sikkert have lagt mærke til en meget stor sten lidt nord for vejen og henne i søen. Det er den sten, der kaldes *Havrum søsten*. Om den fortælles, at en jættekvinde skal have lagt den i sit hårbånd og kastet efter *Sindbjærg* kirke, der just var bleven bygget; men hårbåndet gik i stykker, og stenen, der havde fået nogen fart, faldt, hvor den nu ligger, formodentlig til stor ærgrelse for jættekvinden. Hun stod, hvor *Tandrup* kirke nu ligger, og havde til hensigt at omstyrte Sindbjærg kirke, da hun harmedes over at se den, men som sagt, hun fik ikke held deraf. Skjönt stenen endnu rager et godt stykke op over jorden, arbejder den sig dog stadig ned ad, og gamle folk véd at fortælle om, hvorledes de som börn har kjørt ned ad den med skudtörv.

137. Kæmpekast. a. I gamle dage boede en kæmpe på *Vestborg* slot, og han var i god forståelse med en anden kæmpe, der levede på *Fynshoved*. En gang var der imidlertid kommen strid imellem disse to venner, og i vrede tog den fynske kæmpe en stor sten og kastede den efter Vestborg slot; men stenen ramte ikke sit mål og faldt i vandet omtrent 100 alen fra det nuværende Vestborg fyr, hvor den ligger den dag i dag. Om en anden stor sten, der ligger sydöst for en gård i *Koldby*, fortælles, at den skal være udslynget af ovennævnte kæmpe på Vestborg. Som alle andre kæmper var han hedning og havde som sådan et ondt öje til kirker. Da derfor bygningen af Koldby kirke begyndte lige for hans öjne, blev han så harmfuld, at han tog en sten for at knuse kirken med ét kast, men formodentlig må han i sin hidsighed have rystet på hånden, ti endskjönt afstanden mellem Vestborg og Koldby kirker kun er ringe i sammenligning med afstanden mellem Vestborg og Fynshoved, var han dog ikke heldigere med at ramme sit mål end hans kammerat på Fynshoved.

138. Kæmpekast. b. Der har en gang boet en kæmpe på *Venøland*. Så havde han været ovre i Salling; hvad hans ærende var, véd a ikke, men nok er det, han og manden på *Spötrup* blev uklar, og han rejste hjem igjen, det gjorde manden på Venø, men så gik han og kom i tanker om, at han vilde slå borggården på Spötrup ned, og den er just ikke så nem at grutte, for den er noget før i det. Så tog han en sten, der lå på hans mark, og så satte han den det ligeste han kunde. Men han kunde jo ikke nå målet, og stenen faldt her ude på Nörre-Lem hede, og der er huller i den af hans fingre. Når den havde været ret i sin drift, så havde den gjort nogen tur ved borggården, og der må have været nogle kræfter i den mand, for der er kommet

mange læs af den og brugt til bygning, og noget er der endnu.

139. Kæmpekast. c. Der boede en kæmpe i *Knivhöj* i Vester-Alling, og han blev vred, for det de vilde bygge kirken, hvorfor han tog en stor sten og kylte efter den for at slå den ned. Men stenen den faldt midt vejs i *Stente-gade* og ligger der den dag i dag, og den har mærker af hans fem fingre.

140. Kæmpekast. d. Der har stået en kæmpe på Niels Peders mark her i Lime på en höj, de kalder *Aneshöw*, og kylt en sten over på *Schildenseje* hovmark efter en anden kæmpe, han var i slagsmål med. Den sten har godt nok ligget der ude på marken i min tid, men den er vist nok smadderet nu. Schildenseje ligger under Klavsholm gods.

141. Kæmpekast. e. Lidt syd for *Koldt* kirke tæt ved vejen, som fører fra byen ned til Århus-Skanderborg landevejen, har ligget en stor sten, om hvilken der fortælles, at en trold, som boede inde ad Odderkanten, ikke kunde tåle at se kirken, hvilken nemlig kan ses langt hen, og derfor tog han ovennævnte sten i sit strömpebånd og kastede den efter kirken. Stenen ramte ikke, fordi den faldt et par hundrede alen syd for kirken, hvor den har ligget, indtil den i sommeren 1879 blev sprængt og skaffet bort. Mange gange tilforn har man forgjæves prøvet på at splitte den ad.

142. En runesten. En kæmpe i *Sønder-Vinge* var fornærmet over at se *Vellev* kirke blive bygget og vilde så knuse den med en sten, men slog den for langt, så den faldt ved *Enslev* og har der i mands minde stået oppe på en bakketop. Man sagde, at der var runer på den. I den samme bakke har man taget megen mergel og kom til sidst stenen for nær, så den skred ned i graven, og der ligger den endnu. Der har været gravet omkring den for at opdage runerne, men man

har ikke nået at få den underliggende side efterset. Nogle har sagt, at det var en anden sten, der var runer på, og at den er slået i stykker, men det er ikke sandt.

143. To kæmpestene. På *Langå* mark, et godt stykke norden for byen og lige ved vejen, der fører til Öster-Velling, står to meget höje og svære sten op på enden ikke langt fra hinanden. Der fortælles, at to kæmper har villet kaste dem efter hinanden, men at stenene stödte sammen midt vejs og da blev stående der på stedet.

Det er klart, at disse to mærkelige sten er oldtidsminder, så meget mere som de står i kanten af en såkaldet skibshöj.

144. Vrove og Resen kirker. Det er to kæmper, der skal have bygget *Vrove* og *Resen* kirker, så at de hver byggede sin, og de indgik det væddemål, at den, der blev sidst færdig, skulde betale dem begge. Kæmpen i Resen blev først færdig, og da han i Vrove så det, tog han en sten af uhyre störrelse og slog den over mod Resen kirke for at knuse den, men nåede ikke fuldt ud sit mål, og stenen blev siden muret ind i tårnet, hvor den sad i mange år, og man kunde tydelig se fem huller i den som mærker af hans fingre. Afstanden mellem kirkerne er omtrent en mil.

145. Kirkers bygning. a. Da *Haderup* kirke skulde bygges, vidste man ikke, hvor man skulde opføre den i det store sogn. Man blev da enig om at spænde to røde nybær kvier for en vogn, og i den lagde man da en del teglsten. Så lod man køerne gå, hvorhen de vilde, og hvor de standsede, skulde kirken opføres. De stod så stille på den bakke, hvor kirken nu står, i den nordligste del af sognet, så at de længst mod syd og øst boende har over to mil til kirke.

146. b. Da *Almind* kirke, sydöst for Viborg, skulde bygges, vidste beboerne i alverden ikke, hvor de skulde

lægge den. De blev da ens om at binde et par køer sammen og drive dem ud i sognet. Hvor de da fandtes liggende næste morgen, skulde kirken stå. På kirkegården, der ligger meget höjt, fandtes i fordums tid en hellig kilde, hvortil folk valfartede st. Hans og Voldborg aften. Når man om aftenen kastede en grav på kirkegården, var den om morgenen fuld af vand.

147. Skive kirke. En gang for mange tider siden hændte det sig, at en frue kom i havsnød på *Limfjorden.* Hun lovede så Vorherre, at når han vilde frelse hende, vilde hun bygge ham en kirke på det sted, hvor hun kom i land. Hun strandede ved en bakkeside, der hvor byen *Skive* nu ligger; ti den gang gik fjorden langt længere op end nu om stunder. Her byggede hun da en kirke, men da den blev lagt på bakkesiden, kom den til at ligge skjævt, og så fik de huse, der i tidens løb samlede sig om den, navn af Skjæve, hvilket siden er blevet forandret til Skive.

148. Jomfruernes gravhöj. I en höj, der har været i *Linå* præstegårds have, ligger tre jomfruer begravede, de hed Lin, Bjarup og Dal, og de har bygget kirkerne i *Linå, Bjarup* og *Dallerup.* Dersom der nogen sinde blev gravet i den höj, så kunde ingen præst leve ti år i Linå. En mand grov dog i höjen og slöjfede den, men siden den tid døde præsterne i Linå al tid, inden de havde været der i ti år. Den gamle mand, der har fortalt mig dette, föjede til, at det er derfor, præsterne i Linå sogn nu er flyttede til Silkeborg, de tör ikke bo i Linå.

149. For skjönhed og for syns skyld. To jomfruer byggede *Sal* og *Ejsing* kirker. Den, der byggede den sidstnævnte, byggede for skjönheden, og den har da også forhen været meget skjön; men Sal kirke byggedes for at være synet, og tårnet har også været uhyre

höjt. Det skal havet været så höjt, at det har tjent sejlere på Vesterhavet som sømærke.

150. To småkongers kampe. I *Hjelm* hede skal en kong *Hjelm* være slået ihjel, og så har heden fået navnet efter ham. Så ligger der en konge, der hed *Grim*, begravet i *æ Grim-bakker*, og de har da fået navn efter ham. De to konger lå i strid med hinanden. Den danske armé skal have ligget på æ nörre Grim-bakker, der hvor bavnen nu står, men de fjendtlige var i æ søndre Grim-bakker. Begge kongerne skal være kastede ned i æ nörre Grim-bakker. Jeg har der fundet et sværd med et træhåndfang på og en jærnbøvl over hånden. Jeg fik fire gode huggejærn lavet af det, og de var skarpe, kan I tro, der ligger endnu resten af det ene (dermed pegte fortælleren på et stykke jærn under kakkelovnen).

151. Kongsgården i Viby. Lige vest for *Viby* kirke ved Århus ligger *Kongsbakken*, der er omgivet af en lavning, som om vinteren til dels står under vand. På denne bakke har forhen ligget en borg, som en gang var beboet af to adelige jomfruer; de byggede Viby kirke, og så forbandt de den med slottet ved en bro over graven, der omgav slotspladsen. I mands minde er der gravet bjælker op i borggraven, som skjönnedes at have hørt til broens underlag, og på bakketoppen har man fundet mursten med vedhængende kalk.

Der fortælles også, at prins *Buris* skal være dömt til døde på denne kongsgård.

152. Ammel og Krog. Der boede to småkonger ovre ved *Virring*, en halv mil her norden for, og de kom noget imellem og slog hinanden ihjel. Den ene hed *Ammel* og boede ovre ved *Ammelhede*, han ligger begravet i en bitte höj tæt der östen for. Den anden hed *Krog* og boede i *Krogsgård*. Der har været sejlads der op til fra Randers fjord, nu er der kun en lille bæk,

der kaldes *Ogsenbæk.* På *Tinghöw* på Krogsager mark har været holdt ting i gamle dage.

153. Strid om kirkebygning. a. Det var to konger, der byggede *Öster-* og *Vester.Alling* kirker. Den ene var gal på den anden, og han lovede ham, at han skulde nok få hans kirke bygget, men aldrig skulde han komme i den. Det var ham fra Vester-Alling, og han boede i *Boelshave,* imens hans modpart boede i *Ovstrup.* Så vilde han fra Boelshave endda i kirken, den gang den var færdig, og han blev skjult i et læs — måske det var gjødning; men den anden fik nys om det og kom over ham og stak ham ihjel på vejen til kirken, så han kom lige godt ikke i den.

Sagnet om disse to kirker er også blevet fortalt mig meget omstændeligere således:

154. Strid om kirkebygning. b. Der boede en mand, der hed hr. *Jesper,* på en stor gård her i sognet (Vester-Alling), og han havde gjort meget, som han ikke måtte, men fik at vide af biskoppen, at dersom han vilde bygge en kirke og selv betale den, så skulde han nok få hans synder forladt. Hr. Jesper var nu ikke meget rig, og det tog derfor tid for ham at bygge den kirke færdig, som han havde begyndt på. Så boede der en anden herremand lidt derfra, og han hed hr. *Ove.* Da han hører og ser, at Jesper var ved at bygge en kirke, så vilde han ikke være ringere, men vilde bygge en i Öster-Alling, og den skulde blive meget villere end Jespers i Vester-Alling. Han sagde så til bønderne, om de vilde ikke gjærne have dem en kirke. »Jo, vi vil«, siger de. »Hvad vil I så give mig for at bygge den?« Ja, det vidste de jo da ikke. »Vil I give mig så meget jord, som jeg kan indhegne, mens den første præken bliver holdt i den nye kirke?« Ja, det vilde de da godt. Han begynder så at bygge på kirken og den blev færdig og var så stor og svær. Men den

i Vester-Alling var ikke nær færdig, og så siger Jesper, at den Slemme havde hjulpet Ove med at få hans kirke færdig. Hvordan det nu var eller ikke, så skulde den jo indvies, og Ove skulde til at indhegne et stykke mark, når præsten begyndte at præke, og holde op, når han gik ned af prækestolen. Hr. Jesper han vilde også hen at se på dette her, for ham og Ove de havde aldrig kunnet lide hinanden. Så holdt Ove lidt fra kirken, og han var enlig mand, men der var mange, som stod og så på, hvordan han vilde bære sig ad, og Jesper var der også, men han sagde nu ikke et ord til Ove. Der var også mange, der gik ind og hørte på prækenen. Lige idet præsten så gik på stolen, begyndte hr. Ove jo at ride i galop, og lige som han red, blev der en dyb grøft efter ham. Jesper og de andre kunde jo nok se, at det ikke vilde vare længe, inden han kom om hele bymarken, og han springer da ind i kirken og råber ad præsten. Men ingen af menigheden hørte efter ham. Derefter går han op på prækestolen og river præsten ned på gulvet, men lige i det samme som præsten var kommen ned, så stowt (styrtede) hr. Oves hest, og det var så forbi med ham, nu kunde den hest ikke hjælpe ham længere. Jesper kommer så ud af kirken, og hr. Ove siger til ham: »Ja, du har spillet mig et slemt puds i dag, og du kan tro, jeg skal huske dig, for du skal aldrig i dine dage komme levende til den kirke, du er ved at bygge.« Det svarede Jesper ikke noget til, og han red hans vej, men hr. Ove havde jo slet ingen ting fået, for det han havde bygget kirken, og det var da ikke så underligt, om han vilde hævne sig. Han holdt ı med hans svende både nat og dag på vejen ellem Jespers gård og kirken, og der var da ingen ıd til, at Jesper kunde komme derned. Han prøvede ge godt på det mange gange, men det kunde ikke ıde sig gjøre, for Ove havde mange flere folk. Kirken

blev da endelig færdig, og så skulde den jo også indvies. Nu skulde Jesper jo der ned. Så lagde han sig i bunden af en vogn, og oven på ham lagde de halm og mog, og så kjørte en af hans karle til Vester-Alling med vognen. Men hans hund fulgte med, og da de nu kom til det sted der nede i Stente-gade, hvor hr. Ove holdt med hans folk, så regnede de jo i førstningen ikke denne her vogn for noget, men da de så hunden, så tænkte de strags, der var noget i vejen med vognen, og de siger: »Vi skal se, hvad det er«. De kylte så mogget og halmen af, og der lå så godt nok Jesper i bunden. Nu trak de ham af vognen og slog ham ihjel med det samme, og de slængte ham ligefrem i et hul der, hvor de havde slået ham ihjel, idet hr. Ove sagde, at han havde al tid været mand for at kunne holde det, han havde lovet. Så er der nu lige godt nogen, der »fortøler«, at Jespers folk tog deres husbonds lig og begrov det æpå Vester-Alling kirkegård. Se sådan gik det til med de to kirker, og nu véd vi, hvorfor Vester-Alling er större end Öster-Alling.

Den gård, hvor Jesper boede, hed *Boelshave*, men den blev siden brækket ned, og så blev der to gårde ud af den; den ene kaldte de Hedegård, og den anden Fiskergård. Hr. Ove boede på *Ovstrup*. Da han døde, fik han ikke ro i graven, og folk så hver nat en stor mand komme farende på en hest, der var skoet med ildsko, og kom nogen ham for nær, så blev de fortumlede eller tabte bevidstheden. Der turde slet ingen bo på Ovstrup, og så blev marken delt, og der blev bygget to nye gårde. Men han gik igjen i dem begge. I den ene storstue var der en kjælder og i den kjælder en blodde sten, den kunde »tæres« (törres), så tit det skulde være, men var lige blodde. I den samme storstue turde der ingen ligge om natten, og til sidst vilde slet ingen have den gård for det spøgeris skyld. Men så

var der en modig karl, der hed Niels Brøstid, ham skjænkede greven »gån«, og han skulde svare grumme lidt i fæste. Han tykte jo, det var rart at blive gårdmand, og så vilde han da strags vise, at han duede til noget, for han lagde sig den første nat i denne her storstue. Men det skulde han ikke have gjort, for da han havde ligget der til over midnat, så kom der et kæmpebarn og lagde sig op og ned ad ham og havde nær helt klemt ham flad. Han kom jo nok op om morgenen, men duede aldrig siden og døde et års tid efter. I den anden gård er der også spektakel om natten, for der står en stor sort hund i deres port, og der kan ingen komme om ved den andt end dem, der ikke kjender den. Ved deres foosdör (fårehusdör), der sidder en gammel kjælling og svøber et barn, og der kan ingen komme ind i foost for hende om natten.

155. **Et menneskeoffer.** På muren af *Hvidbjærg* kirke på Tyholm til höjre for tagrygningen af våbenhuset findes udhugget en drengefigur, der ligger ned på siden. Den skal have sin oprindelse fra, at munkene, da de byggede kirken, mente ikke at kunne holde kirken fri for trolde og utöj, undtagen de fik et levende drengebarn nedgravet under indgangen til kirken. Denne dreng, der da ofredes, blev så udhugget på en sten i muren.

156. **En vase over fjorden.** Fra *Gammelsogns* kirke på Holmsland skal der endnu findes levninger af en vase tværs over fjorden til klitten, bestående af en masse sten. Denne vase skal i gamle dage have været kirkevej for klitboerne, som sögte til denne kirke, för Nysogns blev bygget. Begge kirker har navn efter to helgener og kaldes st. Laurentii og st. Mauritii kirke.

157. **En kirkes nedbrydning.** Om *Torup* kirke fortælles, at grevinden på *Ulstrup* vilde have den brækket ned, fordi hun kunde kuns komme til kirke en gang hver fjortende dag, og gav da befaling til, at den skulde

brækkes ned. Men ingen turde tage fat på arbejdet. Endelig var der en forvoven karl, som gav sig i lag med det, men da han brækkede den første sten ned, visnede hans hånd. De andre, der så tog fat, gjorde det ikke noget.

158. Et ødelagt kapel. Der skulde bygges et bedehus for *Lime* og *Lem* sogne, men de vidste ikke, hvordan de skulde få det mest passelige sted udset. Så blev de enige om at lade to røde tyre binde sammen ved deres töjrer, og hvor de lå om morgenen, skulde huset sættes. Så blev kapellet bygget her norden for, hvor a bor. Der er en kilde til det hus, som ligger ved siden af og kaldes Kapelhus, og den kaldtes den hellige kilde, for der var visse tider, da svagelige folk havde godt af at få vand af den. Da hedenskabet rejste væk fra Danmark, blev alt sådant redet (revet) ned, og nu har grundvolden ligget hen siden, indtil for en halv snes år siden. Da lod Kristen Madsen den brække op og stenene kløve, og de sidder nu i hans bygning. Det er på Vester-Lem mark en fjerdingvej fra kirken.

159. En ny byggeplads. I gamle dage boede der en bisp på gården *Boddum-bispegård* (nu hedder den Boddum-Bisgård), og da var kirken ikke bygget. Så opstod der uenighed mellem ham og beboerne om, hvor kirken skulde stå, idet beboerne vilde have den oppe midt i byen, men bispen vilde have den til at stå i nærheden af gården. Beboerne fik imidlertid magt og begyndte at bygge kirken, men nu kom der noget andet i vejen, idet alt hvad der byggedes om dagen, blev af trolde nedbrudt om natten, så det var klart, at det var et fejlt sted, der var valgt til byggeplads. S måtte de henvende sig til bispen, og han gav dem d råd, at de skulde tage tvende to års gamle tyre, bind dem for öjnene og slå dem løse om aftenen. Hvor d så fandtes om morgenen, skulde kirken bygges. Sådε

skete det, og studene fandtes næste morgen liggende tæt op til den lille arm af Limfjorden, der kaldes *Doverkile*, lidt vest for bispens gård, og der byggedes kirken og står den dag i dag er. Se, det er grunden til, at kirken i *Boddum* ligger så afsides fra byen, eller som man vil sige der ovre: »Si, s*ö*ent ka ed wææ*r*, te æ kjæ*r*k le*g*er så uddele i æ bø*j*.

160. En hellig kirke. En gammel mand i Vol fortæller, at *Skanderup* kirke var en ualmindelig hellig kirke, og at forbönnen for syge i den havde en særdeles kraft. Enten kom den syge sig snart, eller også døde han inden kort tid. På kirkegården har der været en såkaldet hellig kilde, men den törredes, fordi en mand badede öjnene på en blind hest deri.

161. Det formindskede kirkespir. Da *Anders Bille* havde brudt *Faldbjærg* kirke ned, måtte han gå ind på, sandsynligvis ved øvrighedens mellemkomst, i alt fald fordi han måtte høre ilde for den gjerning, at bygge et tårn til *Vindum* kirke og sætte et höjt spir derpå. Kirken var nemlig forhen kullet. Nu er spiret ikke nær så höjt som forhen, idet der ved en reparation på træværket, som var blevet meget bröstfældigt, for mange år tilbage blev taget ti alen af höjden, og for en 30 år siden, da kirken brændte og atter opbyggedes, blev höjden ydeligere formindsket med fem alen. Man har endog villet fortælle, at det oprindelige höje spir brugtes som sømærke. Vindum kirkes våbenhus er også fra Anders Billes tid.

162. En hund på kirkeloftet. Ja, I tykkes nok, det er sært, at *Krogsbæk* kirke ligger så enlig, og byen er så langt derfra. Den skulde da også have ligget i *Karlby*, og de begyndte også at bygge på den der, men alt det, de byggede op om dagen, det blev brækket ned om natten og flyttet derhen til gården Krogsbæk. De måtte jo så til sidst bygge kirken der, men det var

heller ikke, som det skulde være, for de så tit en sort hund gå der, og en aften, da ringeren var oppe på loftet for at sætte et nyt reb i klokken, så han en stor sort hund ligge henne i noget halm og hø, og den havde et ben så tykt og en grumme lang tunge hængende ud af halsen. Han blev jo så ræd, at han var nær ved at have død, men kom jo da ned omsider og fortøler så hjemme, hvad han har set, men bliver helt syg bag efter. Siden den tid har den hund rendt uden for kirken om natten, men om dagen bor han på loftet.

163. En pengekasse med ring i. I *Sjörring sø* står en kobberkasse med en hank i, og den indeholder en stor skat. Folk har godt vidst, hvad sted den lå, for de så stadig væk, te lys brand over den. Men så var en gang nogle ude for at ville fiske efter den, og de fik den da så langt, at de kunde se den. Det var en forfærdelig stor kasse med en svær ring i, og de var meget glade ved skatten og greb fat i ringen for at ville hale den op i båden, men til al ulykke slap ringen af kassen, og de beholdt ikke andet end ringen, hvorimod kassen gik til bunds. Lyset brændte aldrig mere over den, og derfor har ingen siden forsögt på at finde den, for de kan ikke kjende stedet. Det var i den tid, de byggede kirker, og ved den sø skulde de også have bygget en kirke. Så havde de denne her ring, og den tykte de også skulde anvendes, nu havde de haft den og gjemt på i så mange år. Så tog de den og satte i kirkedören at trække den op og i med, og deraf fik kirken sit navn, for ringen kaldte de *Søring*, og så blev kirken kaldt Søring kirke.

164. En skat i en kirkegårdshöj. *Ydby* kirke i det sydlige Ty er allerede to gange bleven antændt af lynilden og brændt ned til grunden, men hver gang er den bleven gjenopbygget af de fire kirkeejere. Efter

sagnet skal vanheldet ramme den endnu en gang, men da behøver de ikke at anstrænge sig for at skaffe de fornødne midler til veje, ti ude på kirkegården findes en höj, og i denne ligger der en skat, som er bevogtet af en lindorm, og som er stor nok til derfor at få en ny kirke opført. Der har naturligvis været folk, som i utide har villet prøve på at løfte denne skat for selv at tilegne sig den, og flere steder omkring på höjen ser man tydelig spor af, at nogen er begyndt med at grave deri, men de er dog aldrig komne ret dybt, da der pludselig er faret dem noget ind i öjnene, så de har måttet høre op med arbejdet og er gåede blinde derfra. I kirkegårdsdiget findes et dybt hul, og skjönt der er gjort mange forsøg på at fylde det, er dette dog aldrig lykkedes. Det er nemlig den åbning, hvorigjennem lindormen trækker frisk luft. Jeg har selv været med til at kaste sten der ned, og det klang virkelig, som om de faldt meget dybt.

Fortælles også på følgende måder:

165. *Ydby* kirke har nu brojen to gange, og der er spået af det, at den skal brænde én gang til. Men når den får brojen tredje gang, så skal de grave den höj ud, der ligger på æ nordöstre hjörne af kirkegården, og i den höj skal de finde en jomfru tillige med hendes rok, og det er af guld begge dele og skal have så megen værdi, at de magelig kan bygge kirken op for. Der fortælles, at der var en gang en mand, som vilde have gravet den jomfru ud af den höj, men da han satte greben i den tredje gang, så sank hans höjre arm ned til siden, og den kunde han aldrig løfte mere. Siden den tid har der ingen forsögt at grave i höjen. I det attende århundrede har kirken brændt, det er sikkert, men gamle folk fortæller også, at den er brændt én gang för.

166. I det sydlige Ty ligger *Ydby* kirke. Den

er noget simpelt bygget og er to gange brændt; men sagnet melder, at når den tredje gang er brændt, skal der i den store höj, som er på kirkegården findes så stor en skat, at man derfor igjen kan opbygge den. Höjen er temmelig nedsunken i toppen.

167. **Det bristende klokketov.** *Tranebjærg* kirke er den största på Samsø. Den har to klokker, et tårnur og to våbenhuse, et mod syd og et i den vestlige side af tårnet. Dette er forsynet med mange skråhuller, og der menes, at det en gang har tjent til forsvar for *Søllemarkgård*, en borg, hvoraf der endnu står stykker af muren tilbage, og som har ligget på en bakke lidt syd for kirken. Der fortælles endvidere, at da den store klokke blev hejset op i tårnet, sad der en mand oven på klokken for at smøre tovet, eftersom det gik ind i taljen. Men da den næsten var kommen höjt nok op, begyndte tovet at briste, så at der til sidst kun var en streng af det, der holdt. Han bad da til Gud, at det endelig måtte holde, indtil klokken var bleven gjort fast, og det gjorde det også.

168. **Jegsen kirke.** På en bakke lidt nord for *Jegsen* by, på den nuværende skolelod og tæt ved den såkaldte »Kolden skov«, har nok en gang ligget en kirke. Det er i alt fald vist, at man ofte finder stumper af mursten på stedet, så der må da have stået en bygning der. Sagnet fortæller, at da stedets præst en gang stod og skulde holde sin prædiken for menigheden inde i kirken, havde han pludselig glemt det alt sammen, hvad han vilde have sagt, og det kom sagtens på, at han aftenen i forvejen havde været til gilde og fået sig en lille rus. I sin forvirring greb han sit lommetörklæde gned sig i ansigtet og udbrød pustende: »Pu! hvilken hede der dog er her inde i dag!« Det var endda midt om vinteren. Derfor hører man endnu almindelig på den egn det udråb: Det er dog en forfærdelig hede

Jegsen kirke i dag! når en og anden er sat i en pludselig forlegenhed.

169. **Flöjstrup kirkeklokke.** Her ovre i *Flövstrup* har der været en kirke. Den skal være bygget af en jomfru, som var i havsnød, og så gjorde hun det løfte, at hvis hun blev frelst, så vilde hun bygge en kirke, hvor hun kom i land. Så blev kirken bygget der ude i en pynt eller bakke ved det sted, hvor vanddragene skilles ad, for der kom hun i land. Man kan altså forstå, at der må have været svært vånd fra Randers fjord og langt ind forbi Allingå-bro. Nu var den kirke og kirkegård til i mange tider, men så blev det hele splittet ad, og de har solgt både stenene af kirken og benene på kirkegården. Ja, de har tit været i handelen. I den gamle gård, der lå tæt ved pladsen, og som de kaldte Kirkegården, der sad mange hugne sten i grunden, som vist nok stammede fra kirken, men nu er gården flyttet ud, og stenene adspredte, så ingen véd, hvor de er. Nu var der ikke mere om det, men det er sandt, vi skulde også høre noget om kirkeklokken. Den flöj ud af kirken en gang — det var vel sagtens hen imod den tid, da den skulde rives ned — og flöj ned i engene, hvor den så ringede:

Skam for den mand,
der førte mig fra Engeland!

Den har siddet så langt oppe, at de kunde stikke ned med riveskafterne og fornemme den, når de rev i engene. Den lå i en bæk, og så vilde de en gang grave efter den for at have den op, og de var også heldige nok med at få hold i den, men da den var sådan ved ovret af vandet, var der en af folkene, som sagde: »Nu skal den fanneme op!« Men det skulde han ikke have sagt, for så sank den igjen og ligger der endnu.

På den samme sandbakke, hvor kirken har stået,

har der også ligget et slot, som hed *Brattenborg*. Det lå lidt norden for helt oppe i de höje bakker.

170. **Kirkeklokken i Alling å.** I *Flöjstrup* har der en gang både været en kirke og en præst, og han skulde også præke i *Virring*. Men det var så langt for ham at kjöre, for han skulde uden om kjæret, og så blev kirken brækket ned, og klokken den blev lagt ned i Alling å. Men de fortrød lige stragS, hvad de havde gjort, for klokken den ringede både morgen og aften nede i åen. De gik så til en klog mand, og han sagde, at de skulde sejle ud ved midnatstid i en båd, men de måtte ingen ting snakke om, og de skulde så blive ved at mede, til de fik fat på klokken, og de måtte ikke lade dem forskrække, hvis de så noget. Der var da to mænd, der prøvede på det, og de fik også fat på klokken, men lige i det samme så tykte de, at Flöjstrup by stod i lys lue. Så siger den ene: »Der er ildebrand«, og dermed falder klokken fra dem. Men så var der slet ikke noget at se ved byen.

Klokken blev lige godt ved at ringe, og der var så en tid efter to andre mænd, der vilde prøve det. De fik også fat på klokken, og de så godt nok, at byen stod i lys lue, men det brød de dem ikke om, og de var lige ved at skulle have den ned i båden, men så siger den ene: »Træk mere over til dig!« og dermed faldt klokken fra dem ned i vandet igjen. Dem, der har sejlet på Alling å, de har tit stödt på den, men der har ingen siden prøvet at trække den op, og nu ringer den ikke andre tider, end når nogen skal dø i Flöjstrup. Den dag i dag er der en gård i den by, som hedder *Kirkegård*, og manden dér kaldes al tid Kirkemande[n]

171. **Kirkeklokkens fald.** 1743 faldt *Torning* kirk[e] klokke ned — jeg véd for sikkert, at det var ved de[n] tid, for min oldefader tjente den gang i præstegårde[n] for fårehyrde, og han har fortalt om, at han tykte, d[e]

var et prægtigt syn, da den trimlede ud af kirkestetten, som var i den vestre side af kirkegårdsmuren. Den slog det ene øre af sig ved det fald, men nu i pastor Schebels tid er den bleven stöbt om. Efter klokkens fald blev der opført et spir at hænge klokken i, og det hviler på to stöttepiller som er murede op til kirkegavlen.

172. Strid om et ærestegn. 1788 blev *Tapdrup* kirke gjort i stand af to brödre, den ene boede i Søndermølle, den anden i Pindhus (der nu kaldes Rindsholm), og den er jo meget pæn indvendig af en landsbykirke at være. Den ene var snedker, og den anden billedhugger, og de var fælles om arbejdet. Så blev der skjænket dem et ærestegn, for det de var komne så godt fra det, men da de gik hjem og var færdige med kirken, kom de i træde om, hvem af dem der skulde have det, og så kom de til at slås her ude på en toft vesten for byen, der kaldes den dag i dag Bitte-Kræns toft, og snedkeren havde ingen følge deraf, men billedhuggeren blev rørt sådan, at han aldrig kunde være i stilhed siden, han skulde vugges og rultres med bestandig. Han havde en stol at sidde i med to lange ben og to stakkede, og der skulde et menneske så sidde og skubbe ham; min moder har stået og skultret ham mange dage. Billedhuggeren fik tegnet, men hvad kunde det snart hjælpe, når han tabte hans helsen ved det.

Bitte-Kræn, som toften har navn efter, var i sin tid bødker og skoleholder i Tapdrup.

173. De gamle provster. For en del år siden hængte der inde i *Ydby* kirke en lille trætavle, som kirken var tegnet af på i det öjeblik den brændte, og neden under stod der også, hvad år det skete, men det kan a nu ikke huske. Den tavle var malet af en gammel degn fra Boddum, der hed Lavrids Kjær.

Denne samme degn udstafferede flere kirker og især

Boddum. Der havde han på prækestolen malet de fire evangelister i røde, glimrende dragter. En gang provst Poulsen var på kirkesyn, sagde han til kirkeværgen, som var til stede: »Hvad mon de billeder skal forestille, min gode mand?« — »Å, det er nogle gamle provster, der har været her på kirkesyn, og disse her var de bedste af dem.«

174. Præstens drab. Tæt ved Kjølbygårds markskjel ligger en lille holm, der er omgivet af eng og dejlige kniplingsblomster. Den hedder *Humleholm* og har sit navn af en præst, der hed *Humle*, og som var der for mange år siden. Da tilhørte denne holm præstegården og gjör det måske endnu. Så var præsten en dag gået ud at se til sine folk, da de slog engene. Hans avlskarl hed *Kristen Bi* og var et meget hidsigt menneske. Hvad nu præsten sagde, der gjorde karlen vred, véd jeg ikke, men da præsten mærkede, at han blev hed i hovedet, så sagde han for at give til kjende, at han mærkede det: »I sådan en varme sværmer bierne.« Denne hentydning til hans navn gjorde karlen endnu mere gram, og i sin hidsighed gav han præsten et hug med høleen, så han døde på stedet. Men nu blev karlen bange for at blive greben, og da han kjendte det gamle sagn, at når en forbryder kan nå at ringe med tre kirkeklokker, för han pågribes, kan han vogte sig for at blive opdaget, så løb han strags til *Hundstrup*, *Hjardemål* og *Österild* kirker og ringede med hver klokke. Siden hørte man ej til karlen.

I Wibergs præstehistorie siges, at præsten Peder el. Christen Christensen Quist (Humble?) er død 1550. En mand, Sören Bie (hans avlskarl?), kom i trætte med ham og hug ham af i midten med sin høle.

175. En præst på Holmsland. Da præsten *Lambert* første gang skulde lade sig høre for menigheden på *Holmsland*, hvortil han var kaldet, var der en frue på *Søgård* (hun hed fru Regitse Westeni), som ingen

lunde vilde have ham til præst, og for at hindre, at han skulde komme til at prædike, lod hun kirkedören lukke og nøglerne bringe i sin forvaring. Men hr. Lambert var ikke rådvild, han begyndte tjenesten under åben himmel, stående lidet fra våbenhuset östen for gangstien, og talte til den forsamlede menigheds store tilfredshed. Just det samme sted, hvor han da stod, udvalgte han til sit gravsted, og der blev på hans grav siden lagt en lang kampesten.

Præsten boede i *Sønderholm* præstegård, der kaldes således, fordi Holmsland i gammel tid egentlig har været to holme, og lavningen mellem Röjklit sø og Gadgårdskjær viser spor af vandforbindelse mellem Von å og den vestlige del af Stadil fjord tværs igjennem landet.

176. Præstens to dötre. Hr. Jakob From var i sin tid præst i *Torning*. Hans ene datter blev gift med præsten i Vium, hr. *Anders*, og mens de var forlovede, kom han til Torning for at besøge hende. Der blev da lagt et gangtræ over bækken nord for Torning kirke, han kunde have at gå over på, og på det sted er nu en kjørevej med en stenkiste samt en del store sten i en række, man kan have at gå over på ved vintertid. Det blev en aftale imellem kjærestefolkene, at når han besögte hende, skulde hun følge ham på hjemvejen ned til broen, og når hun besøgte ham, skulde han følge hende dertil. Siden er broen bleven kaldt hr. Anderses bro, og man kan endnu høre det spörgsmål af en og anden: »Går du over hr. Anderses bro?« Den anden af præstens dötre blev gift med hans avlskarl. Præsten var meget fornærmet over, at hun vilde tage ham, og vilde ikke en gang vie hende, hvorfor svogeren hr. Anders udførte vielsen. Han havde til text i vielsestalen: »Hvorledes kan den knarvurne Jakob være så misundelig over de spraglede lam, da han selv har lagt kjæppen i vandrenden? Jakob From var selv noget berygtet

for udskejelser med hensyn til det sjette bud. Så blev Årremark kjöbt til ægteparret og *Årrehus* blev bygget. Det ældste barn blev kaldt Jakob efter morfaderen, og familien er til endnu, for der er en mand i Ungstrup, som præsten er oldefader til, han hedder Jakob og er således opkaldt efter ham.

177. Pastor Hartman og Thomas Degn. Den pastor *Hartman*, der har bygget *Randlev* præstegårds stuehus og plantet de der uden for stående lindetræer, ligger begravet östen for koret, hvor hans ligsten endnu findes. Hans sön *Jens* blev præst efter ham og var en gudsforgåen krop. Han kunde ride til Odder og svire med en grev Trampe hele løverdag nat og så komme tilbage søndag morgen og gå lige på prækestolen og tale sådan, at de stride tårer løb ned ad de gamle kjællingers kinder. Han havde en degn, som hed *Thorsø*, og ham holdt han stadig for nar. Ved et bryllup i Bovlstrup blev der en af sølvskeerne henne. Præsten foreslog da, at alle folk, der var til stede, skulde visiteres. Dette skete, og nu fandtes skeen i degnens baglomme, der havde præsten puttet den i. Degnen blev naturligvis gal, men det blev jo lige godt ikke til mere end det samme. Den samme degn var også hofnar på *Rodstenseje*. Der spiste han undertiden til middag og var også til stede, når der var fremmede. Han var den eneste af omegnens skolemestre, der kom med til sådan finhed, men det var mest for, at de kunde have löjer med ham. Men han kunde også bide fra sig og give træffende svar somme tider.

Thomas Degn kom en dag i skident føre til Rodstenseje, og da han nu kommer med hans snavsed støvler ind i stuen og sviner det pæne gulv til, bliver fruen noget stödt og siger: »Hvordan er det, han snavser det til, se, hvordan en fod der nu står, jeg har ikke set mage til svineri!« — »Da har missel a«, siger degnen

»og hun kan også gjærne få magen til den at se.« Dermed sætter han den anden fod ved siden af, og nu havde hun magen til den.

Ved en forsamling i Rørt var folk blevne enige om, at de vilde have noget löjer med degnen, og havde da aftalt, hvordan det skulde gå til. Så er der en spilopmager ved navn Dynnes, som får en kohud svöbt om sig i al stilhed og får hornene sådan stilt an, at de sad midt i hans pande, og så kommer han ind i stuen til gjæsterne, som de sad i laget om aftenen. De andre forsvandt i en håndevending; men degnen, som ikke vidste, hvad dette her skulde betyde, han rygger sig for utysket og kommer til sidst hen i en krog imellem sengene. Da han nu ikke kunde komme længere, og den anden trængte ind på ham, tog han mod til sig og råbte: »Er du Fanden, så er a Thomas Degn fra Randlev!« idet han slog tyren en på kjæften, så huden flöj af ham, og det viste sig, hvad fyren bestod af.

Der fortælles, at Thomas Degn og præsten red på én hest til Bjærgager kirke.

178. **Præsten i Vrove.** I ældre tider var præsterne i almindelighed meget gjerrige, det kan der findes ikke så få beviser på. I *Vrove* havde man en gang en provst *Clausen*, som var en meget skarp og efter de tider dygtig taler. Da han som præst i Vrove også prækede i annexet Sønder-Resen, gik de bønder fra Haderup over til denne kirke for at høre hans præken. Det kunde provsten imidlertid ikke lide, da de aldrig bød ham noget herfor. En dag, da kusken kjørte ham over til Resen, spurgte han denne: »Ser du ikke noget til krabaterne?« Kusken svarer: »Hwa mine I mæ de, fåe?« — »Jeg mener de lus der ovre fra Haderup, de kommer her over og stjæler mig mine prækener fra, men giver mig ikke noget derfor.« En gang, da samme præst jordede en mand fra Vrove, der havde ligget i

proces og spektakler med sine naboer og samlet sig mange uvenner for sin stridbare naturs skyld, vendte han sig til de omkringstående med disse ord: »Frygter ikke, mænd i de hvide kjortler, manden er død, striden er endt.«

Bondemænd i hedeegnene gik i de tider i hvide ufarvede vadmelsklæder, og det sigter præstens udtryk til. Haderup er som bekjendt et meget magert og fattigt hedesogn.

179. Lösning præst. Præsten *Jakob Kjær* i *Lösning* var en meget stridig mand og var ikke godt yndet af sine sognefolk. En gang sagde han på prækestolen, at Stubberup hyrdekald var bedre end Lösning præstekald. Nogle dage efter døde hyrden i Stubberup, og så skrev bymændene til ham, at nu kunde han søge Stubberup hyrdekald, nu var det ledigt, hvilket han imidlertid dog ikke gjorde.

En gang kom der en karl til ham og skulde have skrevet på sit skudsmål. Da det var gjort, takkede han og vilde gå. Men så siger præsten, at han skulde have en mark for det. Den vilde karlen ikke give, han puttede bogen i lommen og gik. Da han var næsten ude ved porten, lukker præsten et vindue op og siger: »Hej du! kom herhen og lad mig se, jeg er bange, jeg glemte at skrive dato!« Så kommer karlen også og viser ham bogen. Men præsten putter den i lommen og siger: »Nu kan den sidde der, til du kommer med marken.«

Han havde en anden gang en proces, som så tit, og var da en dag inde hos prokuratoren for at se papirerne igjennem. Så siger han: »Jeg kan ikke forstå det, der er musereder i det«. Ja, så vilde prokuratoren da have at vide, hvad han ikke kunde forstå; men han kund ikke få andet ud af ham, end at der var musereder. Sener fik prokuratoren sagen klaret lidt bedre, og så tage han op til præsten og viser ham atter papirerne me de ord: »Nu véd jeg da, der er ingen musereder

Præsten ser dem igjennem og siger så: »Der er endda noget ligesom skåren hakkelse.«

180. Sal præst. Præsten *Svitzer* i *Saal* havde al tid en kardus siddende i brystlommen, når han stod på prækestolen, og af denne kardus tog han sig en skrå og tyggede på, imens han prækede, så tobakken hang ud af mundkrogene, og til med sprudede han den ene klat ned over menigheden efter den anden. Ellers var han en dygtig prædikant og brugte tit det mundheld på stolen: »Fanden far i mæ!« En gang holdt han overhøring på gulvet, og da kom der en mand for silde. Så spörger præsten om, hvorfor han kom så sent? og manden svarer: »Den kommer al tid betids, der kommer med Herren.« — »Kommer du med ham?« siger Svitzer og giver sig til at examinere ham. Han svarte så godt, at han til sidst begynder at spörge præsten til, der gik i stå og måtte til at gå op på prækestolen for at sige til folkene, der var til stede, at de skulde se at lære af den fremmede mand, som nylig var kommen til sognet, for han var klogere end de alle sammen.

En anden gang var en tjenestedreng fra Levring til overhøring. »Hvor er du fra?« siger præsten, da han ser ham. »Fra Levring«, svarer han. »Nå, du kommer ovre fra den katekismus-præst, ja, så kan du vel ingen ting.« Sådan kaldte han Levring præst, fordi han gjorde så få fordringer til konfirmanterne og tog dem god med katekismen.

181. Fjaltring præst. Der var en gammel præst i *Fjaltring*, der hed *Rømer*, svire vilde han og spille kort og slås. Tit og ofte blev han siddende i Lemvig om løverdag aften og kom ikke hjem inden om søndag morgen, når folk kom og vilde til kirke; så kom han kjørende i gården og gik til kirken med det samme. Men den dag det skete, da fik de en præken, der duede noget, da var han hård i huden. Han sagde så

tit: »I·skal gjøre efter, hvad jeg siger, men ikke efter, hvad jeg gjör«.

Han havde en gang en mand fra Trans til at tærske for sig. Så vilde Rømer gå ud i laden for at se efter, om han tarsk det rent, og der bliver han jo én bygvippe vår, og han bliver en anden vår, og for hver gang siger han: »Der sidder nu én djævel«. Det kunde manden jo ikke lide, og så svarer han og siger: »Kan a ikke tærske det godt nok, så har han pinedø der plejlen, så kan han selv give sig til det!« og dermed vilde han have været af sted, den præst vilde han ikke tærske længere for; men da den første sturis var ovre, så følger de med hinanden ind og giver dem til at svire, og så bliver de ved at drikke med hinanden så længe, til de bliver svirende begge to. Da de omsider fik afsviret, gik Jens Krænsen ud ad laden igjen, for nu var de blevne kontént med hinanden, og præsten følger med. Men så for en ulykke kom de en gang til at tages ude i gården, for slås vilde de begge to, både Jens og præsten, og det forulykkes sådan, at den bitte sorte lue, præsten gik med, den kom ad møddingen, for det var sådan ved møddingsiden, det gik for sig; og de kan på ingen måder finde den. Men endelig er de da så heldige at få den hjasket op, og nu var de gode venner igjen begge to.

En gang sad der tre kortspillere oppe på æ Sand, og de bliver siddende der og spiller over en hel nat og dag. Omsider kommer kjæltringerne til at slås, og de splitter både borde og bænke ad, og ingen turde komme til dem, for det var tre stærke børster, hvikken en af dem det var. Det var denne her tærsker hans broder den ene af dem, og den anden var hans nabomand, og så én, der hed Lavst Lind. Som nu denne her slåsen står på, er manden i æ Sand jo elendig og ved ikke, hvem han skal få ind til dem for at få skilt dem ad. Nu var

han fæstet til præstegården, og så véd han ikke bedre råd, end han rejser lige ad præstegården. Han bærer hans tale op til præsten, te sådan og sådan var det, de tre personer havde siddet der i .to dage, og nu var de både fulde og gale og havde slået borde og bænke i stykker, så han turde da ikke være i hans eget hus; om han vilde ikke vise ham den tjeneste at følge med op og få dem ad æ dör, for han vidste, at præsten var en mand, der kunde røre sig imellem folk. Men præsten tör ikke og svarer, at det var ikke nogle mennesker at komme til. Endelig, da manden bliver ved at trænge på, beslutter han sig til at sige ja. Så går han hen og klæder sig om, tager både kjole og krave på og følger så med manden. Da han kommer ind ad dören, siger *hans* broder, der har været ved præsten at tærske: »Nå, kommer du nu, din sorte hund! du er pinnede ikke bedre værd, end du skulde sættes ad æ dör.« Så siger præsten, at nu måtte *de* helst rejse ad æ dör, det ønskede han helst. Så turde de heller ikke røre ham, for det han havde kjole og krave på, og de beslutter dem da til at pikke af.

182. Torsted præst. Om en præst, der for nogle år siden var i *Torsted*, haves flere historier. Hans folk klagede en gang over, at de fik ingen skifte på maden, og sagen kom for øvrigheden; men præsten forsvarede sig tappert og sagde, at det var slet ikke tilfældet, det, de der beklagede sig over, for de fik kartofler og fisk hver anden dag og fisk og kartofler hver anden.

En gang havde han slagtet en ko, og så skulde han følges med karlen over til Tim til en høker for at faa huden solgt. Den laa i kjøkkenet sammenrullet, og der havde kvindfolkene jo travlt. Pigen var saa forrelig, at hun allerede havde fået finker lavet og fået dem over ilden i en sort lergryde. Men nu er der kanskesig blevet fyret for skrapt under den, nok er det, at bunden slipper

af gryden, og da hun er ræd for, at præsten skal komme og faa det at se, og slet ikke véd, hvor hun skal forvare alle de finker i en jagehast, indtil hun kan få lånt en anden gryde hos nabokonen, så tager hun i en snæver vending huden, slår den lidt ud, og kommer alle finkerne deri, svøber den dernæst sammen igjen, som den laa för, og render nu sin vej om til naboens. Et öjeblik efter kommer præsten og tager huden, som han rejser af sted med samt goden finker. Da høkeren i Tim så slår huden ud, så kom han til mulli, det kan nok være, den hele redelighed lå nu der for hvers öjesyn.

183. Bjærgegrav præst. Pastor *Sinding* i *Bjærgegrav* sagde til en mand, han var vred paa: »Hør, min kjære broder — for han sagde nu al tid »kjære broder« til dem, han var vred paa — hvis du kommer i Himmerig, så ønsker jeg ikke at komme der.« Dertil svarede manden: »Ja, så får få'r jo at blive uden for, for a håber med Guds hjælp at komme der.«

Betegnende er det med ovenstående i minde at anføre, at Sinding blev selvmorder.

Da han holdt afskedspræken i Ålum kirke, forekom deri følgende udtalelse: »Med beboerne i Ålum sogn har jeg været vel tilfreds, når undtages en familje, som i 36 år forfulgte min embedsformand og ligeså mig i min embedstid, samt nogle ugudelige husmænd, som jeg håber skal bøde derfor i Helvede.«

Det er ogsaa ham, der har oversmurt nogle blade i kirkebogen med blæk, så at de er blevne helt ulæselige. För sin afrejse har han sagtens skrevet noget, som han bagefter er kommen i tanker om, at han ikke vilde stå ved, og har da på denne måde sögt at udslette det skrevne.

Når han vilde straffe en af konfirmanterne, lod han den ride »den gule dreng«, det vil sige, han tvang den til at sidde og holde en pilekvist i undervisningstiden.

184. Præsten i Brande og hans sön. *Claus Clauson*, der i sin tid var præst i *Smidstrup*, kaldtes af faderen Klavs Klumpe. Denne var præst i *Brande* og var en født nordmand, ligesom han også døde der oppe.

Om faderen fortælles, at han holdt så urimelig meget af svedsketærte og kom kun til de bryllupper, hvor der var udsigt for ham til at få sin yndlingsret at smage. De havde en tærtepande i præstegården, og det var kommet i skik, at den blev lånt ud, hvor der skulde bages tærte til gilder. Når altså der kom bud efter panden, hvor de lavede til bryllup, sagde præsten ja til indbydelsen, men ellers nej. Men en gang skete det, at de, da sagerne kjöbtes ind hos kjöbmanden, havde glemt at få svedsker kjöbt, og tærtepanden var endda bleven lånt, hvorfor den ikke kom i brug. Da nu bydemanden kom til præstegården, sagde præsten ja og kom også, men blev så vred ved brylluppet, at han aldrig tilgav folkene det siden.

Han var meget hård ved konfirmanterne og gjorde så store fordringer til dem, at næsten ingen blev konfirmeret uden at have gået til ham i tre år til forberedelse. Men så gjorde han en gang en norgesrejse, og på den kom han i havsnød og gav i hans store dødsangst det løfte fra sig, at dersom han kom levende i land, vilde han for eftertiden behandle sine konfirmanter mildere, hvilket han da også gjorde, for siden lod han dem slippe igjennem, hvordan de var.

Sönnen i Smidstrup var den særeste præst til at holde en brudevielse, som man kunde høre. Først talte han noget om Guds bud, ægtefolks pligter og slige ting, og så sluttede han på følgende måde: »Kjære brudepar! dersom I nu bliver gifte (dette sagdes med höj, pibende stemme) og avler börn (dette med grov og dyb røst), og den ene vil have dem tykt klædt (pibende), og den anden tyndt klædt (grovt), så skal I kjönt for-

liges om det (dette i en syngende tone, som om han stod og messede)!« Dermed var den brudevielse til side.

185. Præsten i Åby. Præsten i *Åby*, hr. *Peder Bondorff*, brød sig ikke om det udvendige arbejde ved præstegården, men passede sin bog. Degnen, Peder Thorning, gik derfor cg så til ved arbejdet. Da han en dag kom ind i præstegårdens lade, lå hov-tømmermanden Kristen Kalsen i noget halm og røg tobak. »Kan det nok gå an, at du ligger og røger i halmen?« spurgte degnen. »Ja, det kan«, lød svaret. »Men hvor tænder du din pibe?« spurgte degnen atter. »Å, jeg tænder den ved lidt ild, jeg har der henne ved en sandtörv«, svarede Kristen Kalsen. »Jeg kan ingen ild se«, sagde degnen. »Ja, jeg har lagt noget gammelt tag på«. Degnen løb da ind og fortalte det til præsten, for han syntes jo, det var forskrækkeligt. Men præsten lo ad ham og sagde: »Kan han ikke forstå, at Kristen Kalsen vil gjøre nar ad ham, for det han sådan går og snager i præstegårdens drivning, endskjönt han forstår sig lige så lidt derpå som jeg.« Siden den dag holdt degnen sig for sig selv.

186. Bøssen i vognen. Pastor *Kannevorff* i *Åby* var meget nysgjerrig. Der fortælles, at da han en gang kjørte fra Biersted kirke, havde kusken lagt en bøsse bag i vognen. Da nu vognen skumpede stærkt, skred bøssen ind under præstens födder. »Hvad er det, hvad er det?« spurgte præsten. »Å, det er en plov«, svarede kusken, der troede, at han spurgte efter, hvad det var for en ting, der stod ude på marken. »Plov i vognen, plov i vognen«, mumlede præsten. Da de havde kjørt lidt længere, skred bøssen mere frem ad, og præsten siger atter: »Hvad er dog det, hvad er dog det?« — »Det er bare nogle lam«. sagde kusken. »Lam i vognen, lam i vognen«, mumlede præsten atter. Lidt efter, da det skumpede meget slemt, skred bøssen helt ind under

födderne ad ham. »Men hvad er det, men hvad er det dog?« råbte han. »Det er et par kartoffelkuler«, svarede kusken igjen. »Kartoffelkuler i vognen, kartoffelkuler i vognen, han vil nok narre mig«, mumlede præsten atter. Da de kom hjem, var det det første, præsten gjorde, da de kom af vognen, at se efter, hvad der havde ligget under hans födder. Han fandt nu bøssen, holdt den op for karlen og sagde: »Det var min salighed et gevær Kristen.« Kusken havde stadig troet, at det var ting, de kjørte forbi, som præsten spurgte efter, for han var jo gammel og nærsynet.

187. Den ny pige. Om pastor *Jacobsen* i *Pjedsted* går der mange besynderlige historier, og han var også en mærkelig mand på stolen, man kunde næsten ikke bare sig for at le ad ham. En dag får han, som han går gjennem våbenhuset, öje på en pige, som han ikke kjendte, og han spörger hende da: »Hvem er du?« — »A er Peder Sörensens ny pige«, svarer hun. Så kommer hun ind i kirken, og der falder hun i søvn under prækenen. Men så var det netop tredje søndag i advent, og så råber præsten det noget höjt ud et par gange: »Hvem er du?« Nok er det, pigen vågner ved det råb, og hun farer op, og da hun endnu kan huske spörgsmålet fra för, svarer hun: »A har jo sagt jer det, a er Peder Sörensens ny pige.«

188. Hentydning til navne. Pastor *Kampmanns* kone i *Skjæve* hed Valborg, og degnen i Hugdrup hed Hvas. Så hændte det sig en Voldborg dag (1. maj), at degnen kom op til præstegården i et grumme vejr. Fruen siger så til ham: »Hun er hvas i dag.« — »Ja«, svarede degnen, »Voldborg tæs, vil gjærn' både regn' og blæs'.«

Andre fortæller det sådan, at det var en søndag, hr. Kampmann kom op i kirken, og da var det et strængt vejr. Så siger han til degnen: »Hun er hvas i dag.« — »Ja, hård som kampesten«, svarede degnen.

189. Provsten på huset. Hr. *Mogens Marqvart* i *Sønder-Qnsild* vilde hen at hilse på provsten, som boede i Kovsted. Da han kommer til præstegården, ser han en mand sidde over porten og var ved at tække. »Er provsten hjemme?« råber han op til ham. »Ja, her er han.« — »Er det provsten, jeg har den ære at tale med?« — »Jo, nu skal jeg strags komme, hvis I vil tale med mig.«

190. En præst på Holmsland. Pastor *Outzen* på *Holmsland* var en stor studepranger, og derved tjente han sig dygtig penge. Han kunde tit komme ind til degnen om eftermiddagen og sige: »Giv nu skolen fri og følg med mig ud på landet!« Da han var 66 år, giftede han sig med sin stuepige, men døde så et års tid efter. Han besvimede i kirken ved en brudevielse, måtte hjælpes ud af degnen og døde kort efter. Med sin første kone havde han mange børn, med den anden et; men de blev ingen ting til. En af dem, Niels, gik til sidst omkring og solgte hornskeer. Hans ældste datter gik klitlangs med en kurv på ryggen og tiggede fisk. Folk var meget gode mod hende, da hun var den gamle præsts datter. Folk syntes sært om, at han ikke vilde koste noget på sine börn og lade en eneste studere, da han dog var en velhavende mand.

191. Tim præstegård. Den sidste præst i *Tim*, hr. *Laurits Christensen*, var en gammel pebersvend, og da han var død, blev præstegårdsjorden solgt. Gården hedder endnu Tim præstegård. Hele gårdens bygninger blev snart efter helt bortstjålne sådan lidt efter lidt, så der kun var fire fag hus tilbage, hvori karlen og pigen boede.

192. Åndsfraværelse. Biskop *Bloch* i *Viborg* var meget åndsfraværende. Da han en gang var på visitats i *Hjermind* og så spaserede med præstekonen ude i haven, var der faldet nogle æbler ned fra et træ, og

dem giver han sig uden videre til at samle op og putte i baglommen, endskjönt præstekonen sagde, at han skulde da ikke have den umage; når han kom ind, skulde han få så mange, han vilde have. Da de var komne tilbage til forstuen, og biskoppen skulde have chenillen af, mærkede han den udstoppede baglomme og trak et par æbler frem. »Men hvad er det? det må sandelig være en foræring til Dem fra min kone!«

En anden gang skulde han ud og havde meget travlt. Tjeneren hjalp ham i klæderne, og det gik endda ikke hurtig nok. »Min vest! min vest!« skreg han, og da han var kommen i den, råbte han atter: min vest! Tjeneren hentede da en til, og sådan blev han ved at trække ham i syv veste, den ene uden over den anden. Så kom fruen, og hun blev vred, så tjeneren fik sin afsked.

193. En ligtale. Hr. *Søren* i *Levring* var så uhyre dygtig. Han holdt en gang en ligtale over en ladefoged fra Palstrup og valgte til sin text: Og Farao satte plagefogder over Israels börn. Da herskabet fik nys om det, sendte de bud efter præsten. Han kom også, men tog sin bibel med. Hvordan det nu gik eller ikke gik, han fik en tønde rug med sig hjem, så han sagtens har kunnet bevise det, han har sagt.

194. Den skudte bøg. Præsten hr. *Mikkel* i *Hovlbjærg* var meget frimodig over for greven på Frisenborg, endskjönt han var hans patron og foresatte, og turde nok have en lille spøg for med ham. En dag kommer greven ned til præstegården og spörger, om han ikke vil med ham på jagt. Nej, han lod, som han havde ingen lyst til det. Jo, det var rarest, han fulgte med, og greven lovede ham, han maatte have det, han skød. Da de kommer ud i skoven, skød hr. Mikkel ogsaa. »Nå, hvad fik han?« siger greven, da han kommer hen til ham. Ja, han vidste ikke, om han ramte, og så går

han hen til en stor bøg for at se ad. Jo, det var rigtig nok, den var ramt. Ja, greven begyndte jo at ymte om, at det var ikke sådan ment; men præsten sagde, han tænkte, greven mente, hvad han sagde, og nu glædede han sig til at få noget at varme sig ved i vinter. Ja, så vilde greven jo også stå ved sit ord, og præsten fik træet.

195. Et takkebrev. En anden gang var hr. *Mikkel* henne at besøge en anden præst på godset, der havde leveret to forspand til greven på en rejse, i følge dennes anmodning, og nu sad han just og spekulerede på at stile et ydmygt taksigelsesbrev, som han vilde skrive og skikke greven, fordi han havde vist ham den ære at lade sig trække af hans heste. Han havde begyndt brevet således:

Tak, nådige hr. greve,

men kunde ikke komme videre eller finde på at gjøre det ydmygt nok. Hr. Mikkel ser efter, da den anden en gang er gået ud, hvad det var, der brød ham, og finder da begyndelsen til brevet. Så tilföjer han noget, sådan at det kom til at lyde, som følger:

Tak, nådige hr. greve!
for dine forspandsbreve,
som byder dine præster
at være dine hester.

Da præsten kom ind og så disse linjer, blev han meget forbavset over hr. Mikkels dristighed. Om brevet blev afsendt, mælder historien ikke, men der er liden rimelighed for det.

196. Sangdal. Da de her Kartoffeltyskere kom her ind tra Westphalen og blev bosatte på *Alheden*, havde de jo ingen kirke, og så i førstningen holdt de bön og sang i en dal vesten for Knudstrup, som deraf fik navnet Sang-dal, og det er siden blevet til *Sangild*, for det de i udtalen fattede dem sådan i en korthed. De kunde jo ikke forstå eller følge med i Danskernes gudstjeneste.

197. En degnebolig. Degnen *Fentz* skal have bygget den gamle degnebolig i *Nysogn* på Holmsland, hvoraf der endnu i min (E. T. K.s) barndom var et lille stykke hus tilbage, som brugtes til fårehus. Det var et åshus og stod altså på suler, medens der langs hen ad tagryggen lå en åsbjælke, som bar hele taget. Fentz skal have levet 1727, og den næste degn, Christoffer Lylow, blev gift med hans enke. Han døde 1769.

198. En ugudelig herremand. Sønden for *Vester-Alling* er der en bakke, der kaldes *Møgelhöj*, og der har stået et slot i gamle dage; men der er ingen, der véd retten besked om det, for det er så længe siden. Men der er al tid spøgeri ved den höj. Der kommer en karet med fire gloende heste for kjørende omkring ved höjen, og der er sådan en syngen og trallen og spektakel på de kjørende, så det er grov. De kjører om til Brattingsborg oven for Flövstrup, og de kjører også igjennem Vester-Alling ved juletider. Nu færdes de ad vejen, men i gamle dage kjørte de igjennem en gård.

På *Brattingsborg* der boede en herremand, som ikke bestilte andet end svirede, drak og bandte, og han var også meget slem ved fattigfolk. Han hørte heller aldrig et Guds ord i kirken. Så er det en dag, der kommer en fattig stodder og beder om lidt i Guds navn. »Du kan rejse ad Helvede til!« siger herremanden, og han jav ham ud. Men så vender ståkelen sig om og siger til herremanden: »Dette her vil du komme til at fortryde.« Han grind ad det. Men en tid efter, da der var stort sviregilde hos herremanden, da sank slottet under soendet (sandet) og forsvandt, og ingen har set det siden. Hver jul rejser det sig op igjen på ildstænger, og så hører man drikkeviser og allarm, og det bliver allergalest, når de kommer kjørende fra Møgelhöj.

199. Sunkne gårde. a. Den gård, der sank i Stof-

sø kunde man se spændtræerne af i mange år. De kunde ikke fiske i søen for træ af gården, der stak ud alle vegne. Se: Jyske Folkem. III, 148.

200. b. I Gårdbo sø har der stået en gård, hvor folkene, lige som så mange andre steder, vilde have præsten til bedste med et svin i sengen. Da han så svineansigtet, siger han: »Å, jeg har glemt noget hjemme«, og så gik han ud af dören. Men da han kom på vognen, sagde han: »Herre, straf!« og så blev søen til, aldrig så snart præsten var borte. Man har fundet hustømmer der ude i søen.

201. c. Neden for *Lyngsøgårds* have i Vorde sogn er en lille sø, elleve tønder land stor, som er temmelig dyb omkring ved landkanten, men ude i midten er en banke, som dog ikke rager op til vandfladen. På denne banke fortæller man, at gården en gang skal have ligget. Mærkeligt nok er det, at søens midte har fast bund og kun lidt vand, hvorimod det modsatte er tilfældet nærmere ved land.

202. Mose og sø. Der ude på de to småøer eller grunde, der er midt i Nipgård sø, fortælles, at *Nipgård* skal have ligget i gamle dage, og så været forbunden med landet ved en lang bro. Søen skal den gang have været et morads, som efterhånden var sunket mere sammen og blevet til en mose. Men så for en seks, syv hundrede år siden kom der ild i mosen — sådan fortælles der — og ved den lejlighed brændte det meste af mosejorden helt bort, så der blev en sø, og gården gik med op i luer. Min fader har fundet flere store pæle, som var tilspidsede i enden, der over ad, hvor gården skal have ligget, og det tyder jo på, at de har været brugte til bro. Den ø, hvor de mener, at gården skal have ligget på, kaldes endnu den dag i dag *Gammel-Nipgård*, og på øen tæt ved gårdspladsen blev for nogle år siden af min fader fundet et stykke sølv

med smukke ornamenter på, som blev indsendt til oldnordisk museum.

203. Oversvömmet eng. För *Tastum sø* blev til, var der på stedet meget græs, som alle mente at have ret til, og som også alle nyttede efter behag. Det fællesskab fremkaldte, som vi nok kan vide, evindelige spektakler og uenighed mellem folk. Derfor tog mændene i de tilgrændsende byer *Tastum*, *Søby*, *Kobberup* og *Dommerby* den bestemmelse, at de en søndag skulde samles, for at hver enkelt kunde få sit stykke af græsningen og så holde sig til dette i fremtiden. Om formiddagen, da de var samlede, kunde de ikke komme til nogen overenskomst, og om eftermiddagen gik de til kirke for så at fortsætte forhandlingerne, når de kom ud derfra. Men hvad skete? Da prækenen havde ende, og kirkefolkene vilde til at gå hjem, var det store engdrag forvandlet til en dyb sø, og så fik de kjævlerier om mit og dit en ende.

204. Oversvömmet eng. b. Da *Tastum sø* i gamle dage var eng, havde *Lundgård* 18 karles slæt der, og andre gårdfolk i egnen i ligning derefter. Der var 17 strömgange, der brækkede op lige på én gang, da folk en søndag var i kirke, og sådan blev søen til.

Sml. Jyske Folkeminder IV, nr. 106.

205. Gildesig. I ældre tider var det skik, at hyrderne fra de to byer *Utrup* og *Hvorup* ved Nörre-Sundby hvert år samledes i de sige, som ligger imellem byerne, og holdt der et vældigt gilde; de opslog en hytte og spillede, legede og drak dygtig. Siden, da denne skik havde begyndt at tabe sig, blev der bygget en gård på det sted, hvor hytten havde været, og den fik så navnet *Gildsig* (Gildesig). Oppe i nogle bakker et stykke fra gården boede en kone, som udøvede en hel masse onde gjerninger og des årsag, da hun var død, ikke kunde få ro i graven, men foretog sig hver nat en vandring hen

over de steder. hvor hun i levende live havde færdedes, og ved at hun sådan gik og sled jorden, fremkom en stor dal. Den findes endnu lige nord for gården Gildsig. Nu gik der en vej over dalen, og folk var naturligvis bange for at færdes der om natten, hvorfor de sögte lærde folk på hånd, at de kunde få det spøgeri sat væk, men der var ingen råd at finde. Så kom der endelig en ny præst til sognet, og han gav sig i lag med spøgelset og fik hende narret ind i en stor höj, der ligger for enden af den dal. Men nu var de jo bange for, at hun skulde komme op igjen, og så tog de en rigtig lang smal sten og drev den ned på det sted, hvor hun var manet, for at holde hende nede. Den sten bærer endnu navnet Tjællingstjæn (Kjællingstenen), og der fortælles. at hvis man vil gå derop ved midnatstid og rundt omkring den sten, så er det, ligesom det stikker med knive og gafler fra jorden op i ens födder.

I nærheden af den höj findes en lille dam, der ligger temmelig ensomt, og midt i den er en lille holm, hvor alle hegsene i nabolaget forsamles hver st-Hans aften. De rider naturligvis der ud på deres kosteskafter og holder der en slags råd og opfører vilde danse. Blandt hegsene skulde også være en kone, der i sin tid har levet på Gildsig.

206. Et nyt gab. Byen *Årgab* på klitten er efter de gamles fortælling bortskyllet af fjorden, idet den har brudt sig et nyt gab der, og deraf skal stedets navn være fremkommet. Senere flyttede så gabet syd- på helt ned til *Nyminde*, to mil derfra. Man kan endnu dybt under jordens overflade finde spor af syldsten, hvor den gamle by har stået, i en afstand fra den ny.

207. En löngang. a. Lidt öst for Ny-Brattingsborg i denne gårds have er der en höj, som kaldes *Bafreholm* eller *Blaffersholm*, og der fortælles, at på den har der en gang stået en borg, som tilhørte vikingen på Ves-

borg slot, og at der imellem disse to borge fandtes en underjordisk gang. Tillige fortælles, at når borgfruen på Vestborg var frugtsommelig, blev hun ført gjennem den underjordiske gang til Bafreholm for at ligge i barselseng der. Af Bafreholms levninger er der kun de dobbelte voldgrave tilbage, der nu bevares som et smukt oldtidsmindesmærke.

208. En löngang. b. I *Hald sø*, tæt norden for Kapeldal, ligger tre store sten. Sagnet fortæller, at derfra og over til Hald har der i sin tid været en löngang under søen, hvor igjennem beboerne på Hald i krigstid kunde gå over til kapellet i dalen og holde deres gudstjeneste. Der menes, at denne löngang særlig skal være bleven benyttet under Valdemar Atterdags belejring af gården.

209. En urørt hvælving. Da den gamle hovedbygning på *Landting* skulde rives ned, stödte de på en hvælving ind til en endemur, og om den gik der det sagn, at hvem der åbnede den, vilde blive meget ulykkelig. Ingen turde da bryde hul på hvælvingen. Som folkene nu stod i beråd om, hvad der skulde gjøres, bestemte de dem først til at gå ind og spise meldmad. Men da de kom tilbage, var endemuren væltet ud over hvælvingen, og så tog ejeren det som et varsel om, at den ikke måtte røres, og han lod da det hele ligge.

210. En opbrudt port. På *Röddinggård* i Rödding sogn (Sønderjylland) var en tilmuret port, som ikke måtte åbnes, ti ellers vilde der ramme vedkommende ejer mange ulykker. Da min morbroder så fik gården, lod han porten bryde op, for han vilde ikke vide noget af den gamle snak, men siden ramte ham meget ondt. Han kom der som en rig mand og døde som en fattig stakkel. Først mistede han en hingst, og året efter døde hans kone, og sådan fulgte det ene uheld efter det andet.

211. Vinderup. Tæt ved Vinderup station er der en gård, som hedder *Vinderup*. På en eng vest og nord for gården ligger en smuk höj, hvor der er plöjet murbrokker og sten op, og på den skal der have ligget en borg, som blev afbrændt i skipper Clements fejde.

Landting fjord skal i gamle dage have gået helt ind til den höje mark, der ligger nord for Sal kirke, og til bevis for rigtigheden af dette sagn findes der endnu muslingskaller i kjærene, hvor man graver ned i dem.

Tømmeret til *Sal kirke* skal have groet på den oven for nævnte mark, men nu findes der ikke spor af skov.

212. En hellig dam. Der er en fjerdingvej fra *Ydby* til *Dover* og hele vejen færdes man mellem to temmelig regelmæssige rækker af kæmpehöje. Omtrent midt vejs findes mellem to sådanne höje en dyb kløft med en hellig dam, hvorhen folk i forrige tider valfartede st. Hans aften, fordi vandet i dammen da skulde have en undergjørende kraft. Denne overtro er endnu ikke helt udryddet, om man end ikke åbenlyst vil vedkjende sig at tro derpå. Dammen er forøvrigt nu i et dårligt ord, og det er det eneste sted, hvor det bliver forbudt börnene at bade og glide på isen, da dette aldrig skal have haft gode følger.

213. Helligkilden. Lidt syd for *Alstrup*, i et hus, der ligger öst for *Trevad*, fandtes fordum en helbredende kilde, der endnu kaldes Helligkilden. Man har på stedet fundet adskillige gamle mønter, der skal være lagt af helbredede syge. Stedet er nu omtrent helt tilgroet med græs.

214. Forsvunden skov. Der har gået megen snak imellem folk om de store skove, der har været imellem *Viborg* og *Randers*, og hvor der nu kun er sorte lyngbakker eller lidt egepurl. Der har således været en

stor skov imellem Tapdrup og Tisted og fra Tapdrup til Nörre-å, samt langs ad den til Rindsholm. Tømmeret i *Tapdrup kirke* er skovet et godt kugleskud syd for byen, hvor der nu ikke er tanke om skov. Men det sted har der været egekrat siden a kan huske. Der har fremdeles gået sagn om, at en mand kunde gå fra *Hald* til *Fussing* i trætoppene uden at røre ved jorden.

215. **En skovlevning.** Et sted östen for *Lindvig* er et krat, som hører til Felding sogn, og der skal i forrige tider have været træer så store, at der har ligget bjælker i *Felding kirke*, som var skovede i det krat, og ved *Krog* i Borris er et krat, hvorfra bjælkerne er blevne tagne til *Faster kirke.* Min fader kjöbte det krat fra Lundesnæs, og da var det ikke så stort groet til, at et höved kunde skyvle sig i det, men så sagde provst Vilstrup til ham, at han skulde lyse det i hegne, for enhver gik jo og tog af det til töjrehæle og andre småting, og nu er det siden groet godt til og blevet kjönt stort.

216. **Pramfart.** Der har været pramfart ad *Skals å* helt ud i Limfjorden. Tæt öst for Lövel bro deler åen sig og samler sig igjen og danner da en holm, som ejes af en mand i Fovlum. De har altså kunnet sejle træ helt fra Tjele skov og ned ad åen.

217. **Et reddet mandskab.** 1772 om foråret forgik 5 fiskerbåde på Vesterhavet med 35 mands besætning, alle fra Holmsland og de fleste familjefædre. Et bådsmandskab blev reddet af et koffardiskib og ført til Holland, hvorfra mændene vandrede til fods her hjem og to måneder efter höjlig overraskede deres slægtninge, som for længe siden havde troet dem døde. Men der var dog sorg nok endda, og de næste søndage efter ulykken var næsten alle folk i Ny- og Gammelsogns kirker sörgeklædte.

218. **Sognedelingen i Lime og Hvilsager.** Da sognedelingen skete, gik det til på den måde, at hver

degn gik omkring og snakkede med folk om, hvad sogn de vilde høre til, og den, der var bedst til at snakke og endda kunde komme hurtig om ad mange, fik jo det störste sogn til sig, for det gjaldt jo om at få så stort et offer som mulig ud af det. Degnene den gang kaldtes løbedegne, for det de skulde bruge benene og komme rask over bunden; men der var jo forskjel på dem den gang så vel som nu. I *Lime* havde de en rask degn i de dage, men han i *Hvilsager* var vel lang i snakken og vilde gjærne se lidt dybt i flasken, så han var ikke sådan til at jage med. Det vidste Lime degn, og da de skulde nu til at have sognegrænsen bestemt, benyttede han sig deraf. Da han kom ud til den gård på *Böjen* mark, der ligger nærmest ved Lime, fik han at vide, at Hvilsager degn var der inde, og så skyndte han sig at rende forbi og op til Böjen by, hvor han i en fart gik hele byen rundt og fik den til at høre sig til så nær som den sidste gård, for da endelig Hvilsager degn havde fået ende på snakken i udflyttergården og kom ind til byen, mærkede han jo, at hele byen var overhørt så nær som den sidste gård, og så gik han der ind og fik den. Imidlertid skyndte Lime degn sig til *Kastrup* og løb hele den by om, og da Hvilsager degn endelig havde fået afsuppet i Böjen og kom til Kastrup, så var Lime degn inde i den sidste gård, altså måtte han skynde sig lidt over til *Dalsgård*, for dog at få den. Se, deraf kommer det, at blot to gårde i Böjen og Kastrup hører til Hvilsager sogn, endskjönt de to byer kun har en god fjerdingvej til Hvilsager kirke, og at Lime sogn er blevet skilt ad i to stumper, der slet ikke hænger sammen.

Når man ser på Lime sogns grænse, er denn meget påfaldende. Kastrup ligger en mil fra Lim kirke og kun en fjerdingvej fra Hvilsager. Den meg unaturlige deling er til dels bleven ophævet, da Hvil

ager og Lime sogne 1848 blev slåede sammen til ét pastorat, i det Kastrup og Böjen så blev lagte til Hvilsager kirke, men da disse byer fra gammel tid har deres lejesteder (agersteder) på Lime kirkegård, så bliver de døde endnu førte dertil og jordfæstede.

219. En selvejergård. Til *Bondegården* i *Lime* har der hørt noget skov, som kaldes Bondehave. Det var indhegnet, og der inden for den indhegning måtte de på *Gammel-Estrup* ikke komme at skyde, for det var bondeeje. Den gård havde været en selvejergård, og der var pergamentskjøde på den, men en tidligere ejer havde sandsynligvis lånt penge af herremanden og så sat noget af sin rettighed i pant, for Gammel-Estrup havde fået vel meget hold på ham, og han måtte svare 16 daler i landgilde. Herremanden var tit omme ved bondemanden og vilde gjærne have ham til at tage fæstebrev, men der havde nok nogen lært ham, at han skulde vare sig for det, nok er det, han tog intet fæstebrev, og da de blev selvejere, måtte herren gå ind på en billig akkord for den gårds vedkommende.

220. Fra udskiftningens tid. Der er ussel lidt mark til *Røde-mølle* i *Grandslev* sogn, men der blev ikke lagt mere ejendom til den ved udskiftningen. En ladefoged ved Bidstrup, der siden blev ejer af møllen, skal så have udtalt sig således: »Havde jeg troet, den tid marken blev byttet op, at jeg skulde have blevet ejer af den, så skulde skjellet have kommet til at gå oppe ved hovvejen.« Man kan altså skjönne, at han havde meget at sige ved den forretning, for den mark, han der pegede på, vilde have blevet mere end det dobbelte af, hvad der nu kom til at høre møllen til.

221. En jordgjerrig mand. Da jordudbytningen fandt sted, skete der mange steder blodige uretfærdigheder. Et godt måltid eller en sömmelig gave, et lispund lags o. s. v. til den, der forestod udbytningen, sagdes

at kunne veje op mod et forønsket kjær eller engskifte, Således fortælles, at der boede en stolt mand i *Trevad*, Jakob Pedersen, der stod höjt hos hr. Sehested på *Rydhave*, og da bønderne fra *Åkjær* tillige med omtalte mand var samlede, begyndte Jakob at tale höjt om, at det kjær, der alle dage havde hørt Åkjær til, vilde han have. Det blev herremanden opmærksom på, og denne, hvem Jakob flere gange havde velsignet med et lispund lags, sagde beroligende: »Du skal få det, du skal få det, Jakob Pedersen«, og han fik det, trods de andres ivrige modstand, og skjönt det var en stor uretfærdighed. Samme Jakob lå i strid med en af naboerne. Da denne en dag var ved at grave en brønd og just skulde til at sætte stenene ind — brøndene muredes i de tider af kampesten, teglsten kjendtes ikke — råbte man ned til ham, at nu kjørte Jakob hen for at plöje. »Hvad«, sagde manden i brønden, »æ Jakob Pæ*j*sen v*e* o plåww, så vel a d*å*pejn (død og pine) åsse åp å plåww.« Han op og spændte for ploven og ud på marken til Jakob, hvor de plöjede om kap med hinanden, ti var den ene ikke til stede, når den anden plöjede, vilde den første plöje den anden for nær. Sagnet siger da, at denne gjerrige mand ved nattetider færdes omkring ved markskjellet, og aldrig får hans sjæl hvile, förend skjellet får sin rette plads. Det er ikke få steder, hvor der fortælles, at en mand kjører og plöjer ved nattetid, iført læder-knæbugser og rød tophue, ti flytning af markskjel har i fordums tid været meget hyppig, endskjönt det regnedes for en af de allerstörste forbrydelser, der kunde udøves.

222. **Skyldsmörret.** Der boede en stærk mand i *Torning*, de kaldte Villum. Så sendte herskabet bud til ham, at han skulde betale sit skyldsmör. Men han svarede nej, han vilde ikke betale, for det stod ikke i hans fæstebrev. Så skulde han komme ned til *Kjærsholm*, herskabet vilde tale med ham. Da han nu gik, tog han

to slageler med sig, en i hver hånd, og kom godt nok over vindebroen — den har været der i min tid — og så ind i borggården. Så skulde en tjener da mælde ham, men han spörger jo først om, hvad de slageler skal til. Ja, dem skulde han have at værge sig med. Nå, så kommer Villum ind til herskabet, og herren spörger, om han så vil betale. Nej, han vilde ikke, for det stod ikke i hans fæstebrev. »Har du det med dig?« Nej, han havde ikke, men det stod nu ikke i det. »Ja, du skal betale«, råbte herren, »om det så skal kjærnes ud af dit rygben!« — »Ja, så skal det ud af herrens også!« svarede Villum og satte et slemt bistert ansigt op. Så blev herremanden vred og befalede tjeneren at sætte ham ud. Da havde de stilt to store hunde an på vindebroen, hver ved sin side, sådan at de kunde nå sammen på midten. Men da Villum kom ned til dem, tog han først den ene i nakken og halen og smed den ud i graven og så den anden, og så gik han. Men siden krævede de ham ikke mere. En mand fra *Ungstrup*, der heller ikke vilde betale, bankede de sådan op i en skorsten, at han duede aldrig mere. I den tid gik det jo efter næverettens regler.

223. Dårlige tider. I *Trandum* var de så fattige i min bedstefaders tid, at de gik med strikker om træskoene, når de skulde til hove. De havde træhjul uden beslag på deres vogne og skulde have dem i vand hver aften, for at de kunde bønses om natten. Der er en dam, og den var der al tid vognsager i til bønsning. De havde klinker og fald og hasper af træ til at lukke dörene med, og hængslerne var også af træ. Da a kom her i gården, var der endnu to træklinker på dörene. A har siddet på kuglen der ved kakelen mange gange og banket blårgarnet for at få æ possel, æ skywwer og æ skidt fra, at det kunde være nemmere at vinde. Vi kunde hjælpe os med et pund sæbe om året til vask-

ning i hele gården. Der var ingen forstue, sådan som der nu er, nej, Gu *sån* var der ikke, men de havde bislag uden for deres gangdöre, der var klinede op af ler, og så var der knager til at hænge töjrer i om vinteren og til at sætte skovl og greb ind i. Men tror De, te det er sandt, der har været læderpenge med tre sølvnagler i? For det skal virkelig have været tilfældet.

224. For 100 år siden. I hele *Hoven* sogn havde de ikke uden én halv beslagen vogn og tre stuevisere og en gammel bikakkelovn. De måtte ikke på nogen måde have mere end tre tønder korn på en vogn, når de kjørte til kjöbstad, de to på den halve beslagne vogn, og den ene æbag. Når de kom ad marken og skulde plove, tog de hjulene af vognene og satte under ploven, og når de var færdige, satte de dem igjen under vognen. De havde først segs heste for en plov, men så nöjedes de senere med fire, for de kunde nok forstå, at de to i grunden var til overs. Så slog de én til af og så atter én. Den gang a gav mig til at plove med to, sagde min fader: »Nu ser a, du plover med to, og det kan vel og gå, men det er pinede for strængt.« A nænte slet ikke at sige ham, at der nu også er somme, der plöjer med en. De havde træhammelstokke med to træpinde som en klemme, og så var der hul igjennem dem ved svingeltræet. De gamle tykte nu, det var så meget let og godt stilt an. Så havde de også trægrebe og træharver af purrede egepinde. I Hoven mølle havde de kun to små heste og fire køer, og når de skulde have jorden behandlet, måtte de jo hen at låne.

Skorstenene var store, og der var åbne ovne, hvor de fyrede med lyseklyne. Der er folk endnu levend(som har siddet og arbejdet ved lyseklynene og pirret dem. I deres lygter havde de skjold af et slagtet kr(atur i steden for glas, og det var slået uden på. Vir duesruderne var ussel bitte og indfattede i bly. Dere

svin havde de i jordhytter uden for husene, og så stod deres trug i forstuen, så de kunde gå ind til det og få æde. Hönsene sad på en bitte rane i køkkenet eller ude i bryggerset. Alle væggene på husene var stavrede, først fra syldstenene til løsholterne og derfra igjen op til remmen, og så var væggene jo klinede op af ler.

225. Brug af kartofler. 1809 fik de kartofler i *Sønderbygård* i Borris. De fik dem af provst Krarup, men det var kun en bitte få. 1813 kom de første kartofler til *Krog*. Da min fader kjørte med min broder til Frederits, den gang han skulde til Frankrig, da fik han nogle i Rybjærg, og dem satte de hjemme i den bedste kålplet i haven. De her kartofler kan være gode nok, men a tror, te folk bliver åde af den megen kartoffelæden.

226. En modig fattigfoged. Der var en stodderkonge i *Hvorslev*, de kaldte *Jens Isak*, han var en lille bitte mand, men hjærtet sad overlig i ham. Så kommer der en kræmmer i møde med ham en dag imellem Hvorslev og Aldrup, og de hilser god-dag på hinanden. Jens Isak havde en morgenstjærne, og kræmmeren kjendte ham nu meget godt, men for at drive löjer med ham så letter han på kaskjetten og siger meget höflig: »Med forlov at spörge, hvad er denne her mand?« Jens Isak svarer: »A æ fa*t*efooed.« — »Men hvad bruger du det remeddi til, du har der?« — »Den bruger a til tiggere og besekræmmere og sådanne karle, og a møder dem under vejs, og de vil ikke lystre.« — »Men herregud«, siger kræmmeren, »da må du ikke gjøre mig nogen fortræd.« Nu var kræmmeren en stor færdig mand. »Ja-a, I er så temmelig niesvisset, I gode kræmmere, her kommer I og lægger jer ind i næsen af både præst og degn og mig.« Nu var det sådan i Hvorslev, at præsten og skolen og fattighuset lå tæt ved hverandre, og kræmnerne logerede sig al tid ind hos en mand i nærheden, ler hed Mikkel Povlsen. »Men nu er det bedst, du

følger med til præsten, han er formand i sogneforstanderskabet.« — »Men dersom a nu ikke vil det, vil du så bruge det remeddi, du har der?« — »Ja, det både a vil og a må.« I det samme trækker kræmmeren en gammel pistol op af lommen og viser Jens Isak. »Men hvad tror du da, a bruger den til? den bruger a til dig og sådanne karle, når I ikke vil lade mig færdes i fred.« — »Nå, er du sådan en karl!« sagde Jens Isak, og han tog benene med sig, det bedste han kunde, ind til præsten, og fortalte ham, at han havde mødt en kræmmer, der vilde have skudt ham»

227. Født i dølgsmål. En pige, der tjente i *Ålbæk* præstegård — det er ældre, som min fader var, for han har fortalt det som noget gammelt — hun blev frugtsommelig, men vidste ikke, hvem der var fader til barnet, og havde slet ingen mærke på det andet end som et hosebånd, hun havde fundet ved sig. Karlen må jo have været så klog, at han kunde kaste sövne på hende, ellers kunde han jo ikke have gjort det, uden at hun havde vidst af det at sige. Det hosebånd viste hun siden frem for dem selv og andre, og den, der vilde kjendes ved det, skulde jo være barnets fader, men der kom ingen. Hun fulgtes med karlen æ æ mark og æ æ hede og alle steder sådan til arbejde, og så fik hun barnet ude på hedemarken i den plet, der kaldes *Någentoft*. Det stykke lå den gang i hede, men nu er heden dyrket op, og der er nu en beboelse, om der ikke er to, på den plet inden æ hovdige, for det hører jo til *Kås* ejendom. Der var så meget lynghede og krat, og der fik også præsten noget at slå, sådan til limer og brændsel, og ved slig lejlighed var hun kommen derud at gjøre barsel, men det var jo i dølgsmål, og hun tog barnet med hjem i haven og havde det i et skrin i flere måneder, uden at nogen vidste af det. Det var nu om sommeren, og de undrede dem nok over der i præste-

gården, hvad hun så tit gjorde sig ærende der ud i haven efter, men der gik som sagt længere tid, inden de faldt på at lede efter noget, og det kom vel af, at der somme tider blev noget fødevarer henne også. Så finder de skrinet, hun havde det i en tornebusk, og tager barnet ind, og pigen skal da se om middagen, hvad de har fundet. Da de nu holdt barnet frem, blev hun så forskrækket, at hun dånede stendød om. Det barn blev så født op der i præstegården og blev siden kaldt Mads Någentoft alle de dage, han levede. Præsten vilde jo i førstningen ikke tro, at hun ikke havde nogen fader til barnet, men så tog han sig af det, og karlen blev hørt ud. Da han så hosebåndet, gik han öjeblikkelig ved det og kjendtes siden godt nok ved barnet.

228. Karen fårepige. For mange år siden fandt man en morgen et fremmed fruentimmer siddende på en plov, der stod ude i marken ved *Vester-Lem* by. Man spurgte hende om, hvor hun var fra, og hvad hun hed, men fik ikke andet end forvirrede svar, så de kunde hverken få det jet eller det andet ud af hende. Fattigvæsenet måtte altså tage sig af hende, og man kaldte hende Karen. Alle iorsøg på at indhente oplysninger om, hvor hun var kommen fra, førte ikke til noget. Det var den tid skik, at folks får gik i flok om efteråret, og så var hun det meste af tiden fårehyrde, deraf kom det navn, hun havde til daglig brug: Karen fårehyrde (Ka' foorpiig). Jeg har set hende, hun sad på en stol og rokkede frem og tilbage der hos den mand, der havde taget sig hendes forsörgelse på. Til sidst kom hun til at gå på omgang ved sognets beboere, da hun blev for svag til at bestille noget. Munden løb rask nok på hende, men aldrig talte hun om forbigangne ting. Omsider døde hun og blev jordet, uden at der senere er fremkommet nogen oplysning om hende. Det var dog mærkeligt nok, synes jeg.

229. Du. Det var, imens æ nordmænd gik omkring og betlede og tiggede, som de kunde bedst, da kom der sådan en nordmand til *Strandetgård*, og han gik ind i kjøkkenet og vilde bede om lidt der også. Så stod der ude i kjøkkenet en jomfru så fin og så skjön og béstilte vel noget der. Hende kommer da nordmanden til og siger: »Kan du give mig noget i Herrens navn, du!« Hun svarer ham lige så brat og siger: »Skal du sige du til mig!« — »Ja, hvad skal jeg sige? jeg kan sige du til kongen, landsens fader, og jeg kan sige du til Vorherre, kan jeg så ikke også sige du til sådan en ginte som du, hvad du?«

230. En gravskrift. I fiskerbyen *Agger* boede for mange år siden en mand, de kaldte æ kålld-dreng. Han udmærkede sig ved en overordentlig styrke og kunde således blandt andet bære en tønde tjære ene mand hjem fra havet. Den kom han jo heller ikke al tid for dyrt til. Nu døde denne kold-dreng, og beboerne hædrede ham da ved at sætte følgende gravskrift over ham:

»O, kold-dreng, o kold-dreng, du bolde!
vi måtte dig ej længere beholde,
skjönt nødig vi kund' dig undvære,
du har bjærget så mange tønder tjære;
men nu er du visselig borte
og ligger i jorden den sorte.«

231. Den stærke mand og ladefogden. Der var en mand i *Vitten*, det kommer mig halvt om halvt for, at han hed *Per Smed*, men bestemt véd jeg det ikke. Han var umådelig stærk, og når han var til hove, bar ladefogden megen respekt for ham. Det traf også undertiden, at han udeblev fra hovarbejdet, når han var bojet, men så turde ingen, ikke en gang ladefogden, ride hen og minde ham om hans forsömmelse. Så kom der en ny ladefoged, og da traf det sig, at Per Smed udeblev kort efter, at han havde begyndt sin bestilling.

Så var han stor på det og sagde: »Da skal jeg hente ham, og det skal ikke vare svar længe, om han er end aldrig så stærk!« Så rider han og kommer til manden på hans mark, han kjører og plover med en hjulplov, som de brugte dem den gang. Ladefogden kjendte ham ikke og hilser god-dag til ham. »Kan du ikke sige mig, hvor Per Smed han bor?« — »Jo, når a kommer nu lidt længere her op, så kan vi se hans gård.« — »Han skal jo være så meget stærk«, siger ladefogden. — »Ja, så meget skrøbelig er han ikke«, siger manden. »Om han er så aldrig så stærk, så skal han«, som ladefogden kunde bande, »alligevel møde til hovarbejde, når han bliver bojet, og jeg skal også nok få ham til at møde.« — »Å, det skal du ikke være så ganske sikker åpå«, siger manden, »der har flere prøvet på det, men det har endda gået dem åpå.« Da var de komne så langt, at de kunde se gården. Så holder han med bæsterne, og så tager han i håndvidjen med den höjre hånd og holder den op i stiv arm: »Der er hans gård, der kan du se den, men har du ellers noget at snakke med den mand om, så er det mig, så kan vi afgjøre det med det samme.« Da ladefogden så det, tabte han lysten til at binde an med manden og lod ham blive ved at plove.

Sådan fortælles der, men hvem der ellers kjender en hjulplov, de må sige, at det var en aldeles umulighed sådan at løfte den, om også man havde fire karles styrke. Håndvidjen (håndviddi), er det håndtag, som plovåsen er tappet ind i, og som man under plöjningen holder ved med venstre hånd, hvorimod man med höjre hånd holder på håndskeden (håndskie). Den stang, der her på egnen kaldes plovshandel, kaldes i Vitten håndskie.

232. En stærk skovfoged. Da Vindum skov hørte under Vindum-Overgård, forinden den blev statens

ejendom, var *Rasmus Kjeldsen* skovfoged her, og han var begavet med kæmpekræfter. Han plejede at sige: »Min store styrke den giver mig mod, jeg er ikke vant til at fire.« Han var en gang tillige med en kammerat i hans unge dage inde på en beværtning eller dansebule, og der kom det til klammeri mellem gjæsterne. Så siger Rasmus Kjeldsen til sin ledsager: »Vil du trække til dörs, eller vil du smide ud, Peder Søndergård?« Ja, han vilde da trække til dörs, og Rasmus smed ud, og så blev huset snart ryddet.

Da der i hans tid kom en ny ejer på gården, og han vilde se Rasmus Kjeldsen noget efter i sömmene noget mere end denne syntes om, fordi han i den forrige ejers tid havde været vant til at gjøre omtrent hvad han selv behagede, så kom det en dag, da han var på gården, til noget skjænderi imellem dem, og Rasmus blev så opirret, at han trådte i gulvet, så fjælene revnede under hans födder; og dernæst tog han *Gjørup* temmelig ublidt i frakken. »Hvad, vil du slå!« siger han. »Nej, gode husbond, jeg vil blot holde mig ved Dem.«

233. To stærke mænd. For en del år siden var der en mand i *Sevel*, som var af den familje, som skal nedstamme fra bjærgmandens datter i *Dagbjærg dojs*, og han gik almindelig vidt og bredt under navnet »den stærke mand i Sevel«. Så havde han hørt, at der var en mand i *Kragelund*, som kaldtes »den stærke mand i Kragelund«, og da han en gang var på rejse der ud ad, fik han i sinde at besøge ham. Så kommer han i nærheden af byen til en mand, der kjørte med en stor klods af en hjulplov, og siger til ham, at han havde hørt sige af den stærke mand i Kragelund, om han kunde ikke sige ham, hvor han var. Uden at sige et ord gik manden hen og tog dragkisten af åsen og snap i den smalle ende af åsen med den ene hånd og pegte med handlerne ad hans gård, i det han sagde: »Det har jeg

nemt ved at sige dig, for der bor han.« Den gang han havde vist ham det, sagde Sevelbomanden: »Nu behøver a ikke at spörge længere, for du er min mand, det kan a ikke gjøre.« De fulgtes nu ad hjem, og da de vilde gjærne have en stor dram begge to, så fik de dem en lille rus over det.

Den stærke mand i Kragelund hed *Niels Rode*, og mens han lå ved de Horsens kyrasserer, var han en gang indkvarteret ved en præst i Holsten, der vilde drive narrestreger med soldaterne og gik og plukkede Niels Rode og vilde brydes med ham, men det var nu også en pur ung mand. En dag, de gik og spaserede i præstens have, der lå ned til en madeeng med et tre alen höjt risgjærde omkring, så tykte Niels, at præsten blev vel nærgående, og inden denne vidste et ord af, lå han ovre på engen. Siden kunde Niels Rode gå i fred.

234. **Mikkel Bødker.** Den stærke *Mikkel Bødker* var en gang på *Brårup* marked kommen i noget klammeri, og herredsfuldmægtigen, der var kommen til stede, sagde til de andre, at de skulde trække ham væk; men dertil svarede Mikkel blot: »Den mand er ikke født, der skal trække mig!« og de måtte også kjönt lade ham gå, da han havde fejet sine modstandere bort.

235. **En stærk mand.** Der var en mand, der var så stærk, te der er snart ingen, der har kjendt mage til hans kræfter. En dag var han henne, som det er så tit tilfældet hos mig også, og skulde gjøre et harvebed for en husmand. Der bliver hans ene hest kjørt træt, og den anden, han havde for, det var ikke andet end en plag. Så spændte han den fra og gik selv hen for harven, og så gjorde han et harvebed, te der er ingen, der gjör det bedre end han. Et par dage efter kjørte han til Horsens, og lav han kjører hjem — han havde fået et godt læs hø på — så var han kommen fra vejen og kjører tværs over en mands mark. Men nu er der ikke

svar mange, der har lyst til at få deres mark overkjørt, og da manden vidste, te den anden var ingen frossenpind, og det kunde ikke hjælpe at få enten en eller to efter ham, så sender han en halv snes af Horsens kyrasserer på jagten. De giver ham jo knottere ord og gik ham sådan nær nok, han skulde da af med nogen betaling. Manden var al tid meget stilfærdig af sig og gav aldrig mange ord for pengene i en hast, så han lod dem revle op, men så siger han: »Jaja, det behøver vel ikke at gå så hårdt til; men vil I nu lige vente et öjeblik, ilav a spiser min meldmad.« Så jager han til at spise lige atten meldmader, og da de var nu satte veje for, står han op og hvister de her soldater over hans hølæs og et par agre hen, den ene efter den anden lige så stærkt, som han kunde napse dem. Ilav de havde fået den sneglefart, var der ingen, der talte til ham hverken om betaling eller nogen ting, de luskede af lige så stille. En tid efter kommer han en dag til Ry mølle. Så var der en mand til mølle med sådan et par forfærdelig store bøller, og der var megen snak imellem møllegjæsterne, at det var da et par farlige nogle. Han går og hører så stille på dette her, der var endog en, der sagde, de var stærkere end et par heste. Så siger han: »Hvad vil I sætte med mig på, te a skal rykke dem baglænds ad baghøllet?« Det vilde de sætte bøllerne på, når han vilde sætte lige så meget imod, som bøllerne var værd. Nej, det var ikke værd at vove så meget, men en pot brændevin den kunde de være enige om at drikke, sagde han. Ja, de får töjet på bøllerne og en kusk til at gjenne på dem, og så får de et hæslig stort bagreb, som de stikker i öjet på hammelrebene, imens han får rebet omsurret her for brystet. Så bliver det stilt an hver ved en side af høllet; og nu skulde de til at trække. Bøllerne de krattede i brinkerne, te jorden sturrede op om dem, og manden han stridser også imod

men til sidst må bøllerne give sig, og de kommer baglænds i høllet. Så gik der jo en forfærdelig snak om den mand, og det var intet under, ja, det rygtedes både vidt og bredt. Så var der én lang vejs fra, han var også meget stærk, og han havde da også lyst til at se den stærke mand og brydes med ham, om det skulde komme så vidt, det var nu da heller ingen frossenpind, kan a tro. Den gang var det skik, de havde hjulplove. Så går den stærke mand en dag og plöjer ude på marken, og der kommer den anden, der var rejsende efter at få ham at se, hen til ham, uden at vide, hvem det var, han havde for sig. Han siger god-dag. »Tak«, siger den stærke mand. »Der skulde være en mand her på egnen, der er så berygtet for hans styrke, kunde du ikke tjene mig i og sige, hvor han bor; det er sagt mig, han skulde bo her i nærheden.« Jo, det vilde han godt, og så gik han hen og tog bagploven fra hjulene, tog så om den spidse ende af den og løftede den op for at pege med den, som én peger med en kjæp. »Der kan du se, der bor han henne.« Nu kunde den anden nok forstå, hvor på lag den stærke mand var. Sådanne plove, som de havde i gamle dage, de var ikke så lige at håndtere eller løfte i én hånd. Den stærke mand spænder nu hans bæster fra og siger: han kunde følge med hjem og få en bid brød og en dram. Ja tak, det kunde jo da være godt nok. Så tager han bæsterne med, og de følges ad ind. Manden havde nylig fået en pibe hjem med brændevin i, og den ligger der inde sådan i stuen. Så går han hen og tager spundselen af, og derefter tager han ved begge ender af piben, letter den op til munden og siger: »Skål!« Da han havde taget sig en god slurk af den, rækker han den hen til den anden og siger: »Vær så god og tag dig en mundfuld! du har gået en lang vej og kan gjærne have en styrkning behov!« Men den mundfuld blev den anden for

slem at tage, og nu behøvede han ikke at spörge om, hvor den stærke mand var, nu havde han håndgribelige beviser nok for sig.

236. Kristen Sö. a. *Kristen Sø* i *Voldby* var daglejer på Frisenborg, og da greven var godt fornöjet med ham, gav han ham løfte på en sæk rug til jul. Altså kommer Kristen op på gården med en stor tøndesæk og får den godt nok fyldt. Nu lod forvalteren sig forstå med, at den vilde blive vanskelig for ham at slæbe hjem — han havde nemlig vel en halv mils vej at gå. »Ja, var det ikke for skams skyld«, svarede Kristen, »så kunde jeg for den sag gjærne have taget en tøndesæk med til.« Da dette lød forvalteren noget utroligt, fik han lyst til at prøve storpraleren af og gav ordre til, at de skulde fylde endnu en sæk. Nu satte Kristen Sø begge sækkene op på lobalken, bandt dem forsvarlig sammen med et stykke reb og gik så ind under dem, sådan at han fik den ene sæk på brystet og den anden på ryggen. Da han nu rejste af, lod forvalteren nogle gå bag efter for at se, hvordan det vilde gå. Lidt efter at Kristen var kommen uden for gården, tog han tobak og fyrtöj frem, stoppede og tændte piben og gik videre nu kunde det gå så rosomt. Han kom godt nok ti vejende og tjente sig på den måde to tønder rug.

En anden gang, da de var i færd med at sko henne ved smedjen og havde megen fortrædelighed af en balstyrig hest, som de ikke kunde få benene op på, kom Kristen Sø til, så lidt på dem og sagde så: »Vover I hesten, så skal jeg tage benet!« Ja, det vilde de nok, for de mente, det var en umulighed. Han snappede til, men det gik lige godt så uheldig, at han rykkede låret helt af hesten.

237. Kristen Sø. b. *Kristen Sø* i *Voldby* skulde en gang have tre tønder rug, når han kunde bære dem fra Frisenborg hovlade til Voldby, hvor han boede. Det

hændte sig nu, at Grev Friis stod i et vindue og fik at se, at der gik en mand ud af porten med en så umaadelig stor bårren på nakken. Han lader forvalteren kalde og spörger ham, hvem det var, og hvad han gik med. Han siger, at det var Kristen Sø, der gik med tre tønder rug, som han havde påtaget sig at bære fra hovladen til Voldby. Derover blev greven meget fortörnet og foreholdt forvalteren det urigtige i sådan kådhed, samt befalede ham, at han skulde, så hurtig ske kunde, lade en karl spænde for og indhente Kristen Sø og så tage rugen og kjøre den til mandens hjem. Det sker nu i en skynding, men da karlen når ham, er han i færd med at stoppe sin kridpibe, og da han var færdig med det, trak han fyrtöjet op af lommen, alt imens han gik, slog ild i tønderet og pustede til det for at se, om der var ild, hvorefter han begyndte at bakke væk på piben. Så forretter karlen jo sit ærende, at han skulde have rugen og kjøre den hjem for ham, da de mente, han kunde tage skade af at bære så stor en bårren så lang vej. Men Kristen Sø svarede: »Hils den nådige greve og sig ham tak for hans gode vilje; men no leger et så wal, no vel æ wåsæl blyw ve å råk *å* m*æ* et (han sagde æ til sig selv, hvad han nu var for en landsmand). Han bliver altså ved, og karlen kjører hjem.

Kristen Sø havde i almindelighed akkordarbejde på Frisenborg, og især grøftekastning. Ved det arbejde havde han en træsko til den ventre fod til at træde spaden ned med, og den kom aldrig hjem, men lå stadig på arbejdspladsen. Den træsko var så beslået med jærn, at et almindeligt menneske knap kunde løfte foden fra jorden, når han fik den på. Nu havde Kristen også noget grøftearbejde i den nærmeste tid efter at have båret rugen hjem, og greven kom jævnlig i marken, men i de første ti, tolv dage efter snakkede han ikke til Kristen Sø, sådan som han ellers plejede, når han

kom i nærheden; han gik nemlig gjærne hen til ham på hans spaseretur og snakkede til ham om dit og dat. Endelig kommer han om ved Kristen, og så tager denne drist til sig og spörger om, hvormed han har fortörnet den nådige greve, at han ikke havde snakket til ham så længe. Dertil svarer greven: »Jeg blev meget vred på dig, Kristen, for det du var så overmodig at ville bære det, der var mere end et halvt læs til en almindelig bondevogn. I steden for sådan at prale og misbruge din styrke skulde du derimod takke Vorherre for de kræfter, du har.« Kristen undskyldte sig med, at han vilde gjærne have rugen til den pris, og det besværede ham ikke det mindste at bære rugen hjem.

Kristen Sø var en höj svær mand, han havde i sin tid været garder, og en kan da forstå, han var ikke så bitte; men hans kone var et lille bitte menneske. Hun trådte en gang op på hans træsko og slog ham en under øret. Så siger Kristen: »Huđen kund du gyer de, Krestjåne? de kund æ wås*æ*l e*t* å nændt t*e* å gjo ve dæ.«

De Voldby mænd havde nogle törvegrave og noget kjær, der var fælles, og som de solgte høet af ved avktion. Der bedömmer de et stykke til to læs, nogle mente endogså, der kunde nærere blive tre. Kristen Sø stod og hørte det, og så ytrede han i forbigående: »Dær æ wås*æ*l e*t* mier, end æ ku gjænn kyer å jæ*n* læs o mi kjææ̈r.« Ja, når han kunde det, så måtte han få høet for intet, men hvis ikke, så skulde han betale det med en sum, der blev fastsat. Da høet så var bjærget og var tört, læsser han det på hans kærre og kjører til byen med det. Da han kjørte ind ad den ene ende [illegible] byen, mens han boede i den anden, så skulde han jo kjø[illegible] igjennem hele byen, og det var et helt pudserligt optc[illegible], for han lod konen sidde oven på læsset og binde [illegible] hendes bindehose.

Den kærre var en hjulbør af jærn, som han havde ladet sig lave, og som han i almindelighed brugte til at kjøre brænde hjem af skoven på.

238. En hurtigløber. Der boede en gang en mand i *Sal*, som kunde løbe så stærkt, at ingen hest kunde følges med ham. Sognefolkene lejede ham til at løbe til Ringkjøbing med skatterne; men når han så kom derud, var han fiffig nok til at gjøre sig betalt af skattepengene for rejsen. Inde på Amtstuen talte han den ene dynge penge op efter den anden, mens skriverne så på det, og da det jo skulde gå i en fart, som alt hvad han tog sig for, lagde han som i en snarhed sine store lufvanter oven på de dynger, der var talte; men når han så tog dem til sig igjen, var han behændig nok til at rage en dynge til sig med vanten og fik da rejsen godt betalt. På hans tur til Ringkjøbing var han en gang kommen til at følges med manden på *Rydhave*, der var ridende. Da nu herremanden havde passiaret lidt med Niels Andersen, for der var mange, som gjærne vilde snakke med Niels, og herren havde ogsaa sin fornöjelse deraf, så sagde han: »Ja, nu vil jeg sige dig farvel, Niels Andersen!« Men han svarede: »Nej, a vil ikke sige farvel endnu.« Dermed stak herren i at ride, og Niels stak i at løbe, og så måtte den første give tabt, for Niels løb fra ham.

Der skal have været en mølle ovre i *Håsum* i gamle dage, og når nu Niels Andersen kjørte derover til Salling til mølle, kunde han godt få i sinde at sige, at han vilde lige trine et løb ned til Sallingsund, imens de malede hans korn, og det var sådan en tre mil. Det var for mig at tykke et godt bevis på, hvor rap han var til bens. Han gik meget simpelt klædt hjemme og gik undertiden med et stykke sime bundet om livet for at holde fråkken sammen.

Der skal også på den tid have boet en gammel

kone i *Sal*, de kaldte Ane Knudsd'er, og hun vilde somme tider tage sig en jævn god dram, for det var i de tider, da de lavede selv brændevin. Hun kunde også hegse lidt, og hun og Niels Andersen havde nu mange ture og sådan mange ting sammen. Når de så imellem fik en stor dram, vilde han lade hende høre, om hun kunde huske den tid, de red til Troms kirke, og hun fik hendes lår af skålen. Når han kom med den snak, begyndte hun at skjælde ud og sagde, at nu var han fuld igjen.

239. En dygtig tømmermand. a. Den tømmermand, der huggede *Ulstrup* hovlade, gav sig først til at lave nagler og havde travlt dermed i flere dage. Det syntes fruen varede for længe med så ubetydeligt et arbejde, men han blev ved endnu dagen efter at lave nagler. Så går fruen ned til ham og siger, at han måtte helst rejse, det blev jo ikke til noget, da han nu havde lavet nagler en hel uge. Det var han også villig til, men i akkorden skulde hun foruden pengene give ham lærred til en skjorte, og den vilde han gjærne have, og så, om en af pigerne måtte sy den til ham, men han vilde selv skære den. Det gad fruen se, hvordan han skar den. Så lagde han lærredet sammen og hug et hug i det med hans bredøgse, ét hug blot. Da det er nu gjort, tager han stykkerne og flyr fruen og siger: »Vær så god og se, om det er nu, som I plejer at skære skjorter, nu tænker a nok, det skal passe.« Da fruen nu så, at der var alt, hvad der hørte til, som en skjorte skulde være, så troede hun, at hvis han kunde det, kunde han og gjøre mere, og så sagde hun til ham, at det var bedst, han blev og gjorde laden færdig, som han havde lovet. Da han var færdig med at hugge den og rejse den, da kommer fruen ned til ham og siger: »N*o* æ dæ gon sve*n*d i nalwwdønget.« — »Ja, der er«, siger tømmermesteren, »men der er to blevet

stjålet fra mig.« Ja, dem kunde han have glemt, siger fruen, eller også kunde han have gjort en fejl beregning eller huske fejl. Nej, ingen af delene, siger han. »Nå ja, vær så god, så har I her jeres nagler, jeg må oprigtig tilstå, at jeg har taget dem for at se, om det kunde passe.«

240. **En dygtig tømmermand.** b. Da *Estvadgårds* lade skulde bygges, fik man en norsk bygmester til at udføre arbejdet, og han stod da og lavede naglerne først, idet han påstod, at han vidste bestemt, hvor mange der skulde bruges til hele laden. Fruen, der da ejede gården, fik nu en af pigerne til at stjæle en nagle, og bygmesteren savnede den godt nok, da laden skulde rejses, og spurgte folkene, om de ikke havde taget den. Men så kom sandheden for en dag, idet pigen tilstod at have taget den. Fruen gav ham nu lærred til en skjorte, og det lagde han sammen på så underlig en måde, at han, efter at have hugget med sin øgse ned i lærredet og så tog det op, nu havde en syfærdig skjorte. Hans svend var meget pralende til sine tider, og mesteren besluttede da at ville sætte ham på prøve. Han gik ud på en bjælke, der hang langt ud over muren, og hug sin øgse fast i bjælkeenden, hvorpå han bød svenden at hente den tilbage. Men da denne kom derud, råbte han til mesteren: »Hvilken skal jeg tage?« Han var nemlig bleven svimmel og syntes, at der var to øgser, og som han havde sagt dette, faldt han ned.

241. **En klog skytte.** De har mange fortællinger om *Knud Skytte*, der var på *Tjele* i mange år. Det er netop ham, der er bleven opkaldt af en degn, a véd ikke, hvor han bor, men han skriver nok meget om gamle fortællinger fra den egn, og han lader sig også kalde Knud Skytte. Nå, denne her gamle Knud Skytte var paa hans gamle dage ikke regnet meget af de finere på gården og af herskabet for han var sådan noget

grov i det, men de kunde ikke undvære ham alligevel, og de var nødt til at skulle have ham med ved visse lejligheder. Der var sådan indbudt til en stor jagt en gang, men de bød ikke Knud med, og herover blev han fornærmet og lovede for, at de aldrig skulde skyde et öje. Det traf nu også godt nok ind. De anstrængte dem så vel, men ikke så meget som de fik et eneste dyr på skud, og de kom helt tomhændede hjem. Han sad en dag og svirede i Vasehuskroen, og der lod han sig forstå med, at han skulde have et dyr med hjem til herskabet, absolut skulde det være, for der skulde komme fremmede, men han vidste nok, hvor han kunde tage det, for det stod her oppe på *Ydisbakke.* Folk lo ad det, for den bakke var ikke uden et par bøsseskud fra kroen; men godt nok, han går lige ud en vending, og dyret står der rele nok, og han skyder det og kommer med det. En anden gang sad han i et hus ude på Vejrum hede, og da skulde han også have et dyr skudt, men det blev silde, og klokken blev ti, inden han kom af sted ud på jagt. Folkene sagde, at det kunde da ikke nytte, han gik på jagt i aften, for det var så næsten, hvad en kalder brandmørkt; men han sagde, at han vidste nok, hvor dyret stod, og han skulde nok finde det. Så gik han også uden videre hen og skød det.

242. To om én kone. Klavs Nielsen i *Vatrup* var gift med Kristen Östergårds datter. Hun hed Maren, og hendes fader boede i *Ungstrup.* Da han skulde giftes med hende, blev bryllupet bestemt, og der blev givet send, men Klavs og Kristen Östergå d kunde ikke blive enige om aftægten, som svigerf - ældrene skulde have af gården, og så gik det hele ov - styr, og sendingen blev sendt tilbage til hendes fami . Det andet, der var kommet, spiste de selv. Siden b v Kristen Östergårds datter gift med en anden, men h n

befandt hun sig ikke godt med. En dag kom så Klavs med en plejl i hånden og tog Maren uden videre. Han var jo et frygteligt Menneske, og ingen turde den dag sætte sig op imod ham. Men så kom det til proces. Der gik ti daler én gang, og der gik ti daler en anden, og det blev Klavs til sidst kjed af. Så bestak han prokuratoren og ytrede sig senere derom således: »Og så blev der to blade så rent henne af æ protokol, men a kom ikke andre forlegenheder i, end a mistede mine tyve daler.« Så beholdt han Maren.

243. Knuds meldmad. Om *Kloge-Knud*, der var kromand i *Avlum*, fortælles en lille krönnike, der viser hans snildhed. Han var en gang gået ud på jagt i herrens jagtrettighed og skyder et par urhöns, for dem var der mange af den gang. Men i det samme kom der to skytter, og så fik han travlt med at få både bøsse og höns forvaret i lyngen. Da skytterne kom derhen, stod han og havde travlt med at grave törv, han må vel have haft en spade i nærheden. Det var nu godt nok, men så kunde deres hunde lugte hönsene, og de snusede omkring efter dem. Knud griber da et par törv og kyler efter hundene. »De forbandede hunde! nu kan de ikke lade min meldmad være i fred!« Så flöjtede skytterne ad dem, og sådan friede Knud sig.

244. En ovnfuld brød. En teglbrænder på *Palstrup* var ved at brænde en ovnfuld sten. Så forlanger han af herremanden at få fire skjæpper rug på kredit, indtil hån fik stenene brændt, inden havde han jo ikke hans lön tjent. Men det kunde han ikke få. »Når du har stenene brændt, kan du få din betaling«, sagde herremanden. Da teglbrænderen så kom tilbage til teglværket, sagde han til folkene: »Nu bliver a fri for at gå til mølle i dag og for at hjælpe konen at bage i morgen, herremanden vilde ingen rug lade mig få. Men nu skal a bage ham en ovnfuld brød, der skal blive

siddende i ovnen, så længe verden står.« Så fyrede han sådan under stenene, at de løb sammen i en klump og blev siddende, for det var umuligt at tage dem ud. De sidder sønden for gården i nærheden af en dam, der kaldes Tegldammen.

Sådan skal der findes sammenbrændte ovnfulde sten flere steder. Men mere morsomt var det, at Jens Kusk på *Skovsborg* mark for nogle år siden fandt en ovnfuld sten, der ikke var sammenbrændte, ved at grave ned i jorden. Der var vel en snes tusend sten, og han brugte dem til at bygge et nyt stuehus af.

245. En ond rögter. *Skovsborg* har i sin tid hørt til *Palstrup* og var da for en del overgroet med skov. Niels Kristian Ravnholt har fortalt mig, at de en gang på Palstrup havde en gammel rögter, der havde sådan nogle forfærdelig røde öjne, og han var et rigtigt spektakel. Så havde hyrdedrengene — de havde jo mange drenge på gården, for det der var løs drift — fået kik til en af drengene, og de vilde da gjøre ham fortræd. Nu véd vi jo nok, te sådanne kåde knægte kan finde på at gjøre nogle slemme kupser, og hvad den ene nu ikke kan finde på, det kan den anden, når de går i flok. Så var det nu denne her sölle dreng, ham finder de en dag på at binde i halen af et gammelt øg, der gik på Skovsborg mark, og så driver de jo på det, og øget slæber drengen efter sig der i halen. Men hårene var jo glatte, og knuden går snart op. Da de vil nu til at knytte den igjen, råber denne her gamle rögter med de røde öjne, han gik jo og var som kommandør over dem og havde set, hvad de havde for: »Spyt på knuden, så holder den!« Så gjorde de det, og nu slap den ikke op. Øget travede omkring på marken med drengen i halen, til han var slæbt ihjel.

246. Knuds spilopper. *Knud Sønderhus*, der i sin tid boede i *Tvis* søndresogn, var rigtig en skompi.

Det var i den tid de gjorde hove til Tvis kloster, og så blev der i vintertiden budet segs karle daglig til at tærske der nede. Knud var nu en af dem, og når han så morgen og aften gik vejen imellem Sønderhus, hvor han boede, og Klosteret, så skulde han om ved *Skaftrup*. Der lægger han mærke til et hul, der var i en væg, det brugte de at skyde harer ud af i vintertiden, når der var sne på. Men det hul var lige ind for tjenestedrengens seng. Det vidste nu Knud, og så rækker han ind en morgen og får fat i drengens skjorte, for den trak han af om natten, som de jo gjör så mange steder endnu, kan a tro, og lagde den op i æ sengehvojem til om morgenen. Da Knud nu får drengens skjorte halet ud til sig, kyler han den op på huset, der kunde den ligge og fryse stiv, så den var ikke så rar for drengen at komme i, så frossen som den var, og det var snart det værste for ham at få den hentet. Det timede sig nu sådan flere gange, te Knud Sønderhus fik det spil drevet, og folkene der i Skaftrup gavede jo snart, hvem der stod for det. Så en aften vidste de, te i morgen skulde Knud på hovearbejde, og de siger da til drengen: »Nu i morgen vil din skjorte rejse igjen, men nu må du helst passe på den.« Ja, det skulde han da også. Så giver de drengen en plejlslagel med i hånden og lovede at tale til ham, inden klokken var segs, for da vidste de, Knud skulde komme. Det gjör de nu også, og drengen ligger lysvågen. Da det bliver ved tiden, sætter drengen sig op på knæene i sengen og sidder på vagt. Så kommer Knud. Drengen ser, at den halmtol, der var sat i hullet, den begynder at liste ud ad. »Godt, nu skal min skjorte snart tén!« tænkte han. Så kommer der en arm i steden, og da den var rigtig inde og havde fået hold på skjorten, så lægger drengen ham en ordentlig en over armen med slagelen. »Av, i Fanden og Helvede navn!« brøler Knud og får

armen til sig i en fart, uden at skjorten fulgte med. Siden den tid kunde den også få lov at ligge.

Knuds hoveri fik også nu snart ende for tærskningens vedkommende, han var ondskabsfuld og vilde altid være tvær; men det skulde jo tage sig ud, som han var enfoldig. Når de andre tærskekarle slog til, så slog Knud også, og når de løftede plejlen, gjorde han lige så, de kunde ikke nogen af dem gjøre ham begribelig, at de skulde skiftes til, så ingen af karlene kunde tærske med ham. Så skulde han ad smedjen, for smeden skulde hver dag have en karl til at hjælpe sig. Men der var det lige nær, når smeden slog, slog Knud også. Ja, sådan skulde han ikke bære sig ad, og smeden viste ham det. Nå sådan, ja det skulde han nok, for Knud svarte al tid vel. Men så slog han på jærnet uden for ambolten, og somme tider slog han jærnet fra smeden. Han kunde da heller ikke bruge ham. Så skulde han til møllen at bilde på kværnstenen. De spurgte ham, om han kunde bilde. Ja vist kunde han det. Nå, han kommer på møllen og får bildehammeren, men så hugger han strogene af stenen og gjör det jævnt det hele. Nej, så kunde de ikke bruge ham til det heller. Ja, så skulde han ad haven og hjælpe gartneren at luge. Han sætter ham til at luge, da han havde spurgt ham, om han nu forstod det, og Knud svarte jo ja som sædvanlig; men da gartneren senere skulde se arbejdet efter, havde Knud rykket al frugten op og ladet ukrudet stå. Der kunde han heller ikke bruges, og da de nu ingen som helst brug eller nytte kunde have af ham, blev han helt fri for hovearbejde.

En anden gang viste han også hans skarnvornhed. Det var en aften, han vilde hjem fra klosteret, da var der en dreng, der skulde ad søndresognet med bud ti nogle bønder, der skulde gjøre hove om morgenen efter

og så siger han til ham, de kunde følges ad, for de skulde jo én vej. Ja, så tykte drengen godt nok om det, han kunde sådan få følgeskab, det var jo aften. Da de havde gået en lidt og var komne på Kragbæk hede, var det blevet mørkt. Så siger Knud til drengen: »Har du set æ Djævel?« Nej, han havde ikke. Ja, der kunde han se ham, der stod han henne. Han tager ved drengen og trækker ham hen til djævelen: »Kom her hen og føl på ham.« Da er det en törveskrue, og der staar han så og gnider både hud og hår og kjöd af drengens arme. »Föl æ-på ham, han går i la*w*er!« Siden har de det sige i den egn: Det går i la*w*er lissom Kraagbæk dæ*w*el.

247. Lavst Povlsen. *Lavst Povlsen* i Mærsk i *Fjaltring* var al tid sådan en sær skompi, men kunde godt være god med det, når han havde forskrækket folk allermest. Klog var han jo og stod på den plads, at folk skulde tit have hjælp og tjeneste af ham, foruden det, at han havde krohold, ligesom der er der endnu. En gang kommer der en fattig mand fra Fabjærg — for *der* har været mange stakler i gamle dage — og bad om en fisk i Guds navn. Nu var det i den tid, da de allerførste gang begyndte at lyse efter stakler og landløbere. Så siger Lavst Povlsen: »Hvor er du fra?« — »A er fra Fabjærg.« — »Du skal transporteres til Lemvig.« Ja, han bad dag om det, der vilde han da nødig til. »Ja«, siger han Lavst, »dersom du kommer her tiere på den forretning, så skal du hænges.« Det var han da endnu mere kjed af. Lavst lod, han var heller ikke hover på det; men det var nu lige meget, når han gav en pot brændevin til deling imellem de havkarle, der var der inde, så måtte han være fri for den gang. Men staklen havde jo ingen penge. »Ja, har du ingen, så skal du hænges med det samme.« Han tager fat i staklen og trækker ham frem, der skal han hænges i

en takkel, de havde at hejse kornet op på loftet med. Nok er det, det stakkels menneske kommer til at græde. »Hvad græder du for?« siger Lavst Povlsen, »græder du for, du skal af med dit liv?« Ja, han havde da kone og to små börn hjemme. »Ja, giver du den pot brændevin?« Nu havde staklen et lille nyt, rödt klæde om hans hals, det vilde han give ham. »Ja, lad mig så få det«, siger Lavst Povlsen. Han løser klædet af halsen og flyr ham, og nu er de kontent om den ting. Den pot brændevin er jo i huset og bliver strags skiftet. Så vil staklen til gang. »Ja, du kan salle nok bie«, siger Lavst, »nu er brændevinet drukket, og du har intet klæde, du kan jo ikke gå sådan med bar hals, der har du klædet. Og så kan du gå fram til konen og få en snes hå.« Kvindfolkene må være så god og lystre og udlevere ham den snes fisk. »Kan du bruge et stykke brød?« — »Ja tak!« Lavst henter så næsten en halv kage og flyr ham. Nu havde han fået hans almisse, og så går han og lover ikke at komme der mere.

Der var to, der var römt fra kongens tjeneste, og de kommer til Mærsk og træffer Lavst Povlsen. Nu var det sådan i herskabernes tid, at når de der oppe nord fra kunde komme over *Torsminde*, så var de fri, og de der sönder fra kunde komme over Kongeå, så var de også fri. De her to beder da Lavst Povlsen så mindelig om at skjule dem, for der kommer to ridende bag efter og vil tage dem, og de var lige for æ vestre gravende. Nu véd han ikke i en hast, hvor han skal gjøre af dem, da de andre er så nær, men han er snarrådig til at tage dem og jage dem i hans kjelde og hyller låget over dem, så kan de stå der og hvile næb De to ridende fyre kommer knap efter og står af hestene i gården, og de kommer ind og spörger, om der var ikke kommet to personer her på lag til. »To personer!« siger Lavst Povlsen, »hvad skal det være for to?

a har salle ingen set.« Ja, det var da to römmendes mænd, og de vilde lede efter dem der i gården. »Hvor er de her folk fra?« — »Vi er fra *Irup*, en herregård en milsvej sønden Tisted.» — »I Irupper! hvad har I i mit hus at bestille?« Ja, de vilde lede. »Vil I lede i mine hysse?« og Lavst Povlsen tager til bjælken, der sad en helvedes stor standende kniv. Da han begyndte at stryge på den, så kjæltringerne ad dören lod de klø og på helmisserne og af sted. Så blev römningsmændene fri, og han hjalp dem selv over æ minde.

En anden gang gik det snart lige sådan, da havde han også et par römmende i hans værge, og de, der kommer efter dem, dem viste han ned ad den herregård *Bövling*, og de kommer i et morads og mister den ene hest.

Der kom en gang to hølésmede og loserede i æ Mærsk om natten. Om morgenen, de spiser frokost, kjøber da Lavst Povlsen to høleer af dem og skulde give en gammel daler for stykket af dem. Så går han hen og tager pengene og vil betale dem, men de siger, at det kunde være det samme *o* æ sted, for de vilde komme ad aften igjen og vilde have nattelosi, om de kunde. Det var der jo ikke noget i vejen for, og så rejser de ud på deres handel som enten mig eller et andet menneske. De sælger da en hølé i *Tuskjær* og en til *Skyttesgård* og gjör handel flere andre steder; men Lavst havde fået opspurgt, at de i de to gårde havde solgt dem for fem mark. Så kommer de jo ad aften, da de havde gjort deres handel hist og her i sognet. Han tager godt nok imod dem. »Nå«, siger han Lavst Povlsen, »har handelen så været god for jer i dag?» Ja, så nogenlunde. »Har I så fået lige så meget ved de andre, som I skal have ved mig?« Ja, havde de så. »Det er salle lögn i jer hals, I er nogle kjæltringer, og er ikke bedre værd, end I skal skydes.« De bliver ved at påstå,

at de har fået sådan alle steder. »Dersom I siger ikke sandt«, brøler nu Lavst, »så skal a«, som han kunde bande, »skyde jer!« Han snapper bøssen fra bjælken, og de to usle mennesker tén ad æ dör; den første fik fat på hans høleer, den anden ikke, og Lavst Povlsen bag efter med bøssen. Nu var der intet holdtræ over åen den gang, men blot en gangfjæl. Den første er lidt for ved den anden, og da han er på broen, skyder Lavst. Nu vil karlen i det samme vende sig for at se efter hans kammerat, han tror jo, han er skudt, men derover falder han i åen og ligger og plasker, til den anden, der var i god behold, kommer til og hjælper ham op. De sölle mennesker rejste af med det, de havde, og havde fået en ordentlig forskrækkelse for Lavst Povlsen; men han havde hans spil af det og især det, at den ene faldt i åen. Desuden havde han jo også tre høleer tillige med de to, han havde kjöbt.

248. Den iturevne pels. I forrige tider havde vi ulve her i landet, og de var hejsen slemme. Jeg kan fortælle, hvad der har tildraget sig med min bedstefaders aldemoder, der boede i *Torning*. Den gang brugte de den skik, at de havde deres kjæp lige så lang som en rivestage, og de flyttede den sådan for ved dem. Så gik de også i skindkjortler af allunet skind, og det lådne vendte ind ad. Så var hun en dag ovre i Skræ, og det blev vel sildig, inden hun kom på hjemvejen, for der var noget skov, hun skulde igjennem — den gang var der jo meget skov på Torning mark — og det var tæt imod aften. Den gang hun så gik ned ad det mark, der kaldes *Ilkom*, der kom ulven i møde med hende. Der var nu skov på begge sider af vejen, men i førstninge[n] var der temmelig stor åbning, og længere nede blev de[t] snævrere og snævrere. Der var det jo, hun så ulven og den så så skikkelig ud og kikkede hende lige [s]venligt op under hendes öjne. Så troede de jo i forri[ge]

tider på varulve, d. v. s. folk, som er skabt om, og hun var rede til at komme i tanker om, at det var sådan en. Så bliver hun bange, for varulve vil jo ligefrem splitte folk ad. Men for at den nu ikke skulde gjøre det ved hende, når hun kom længere ned i skoven, så gav hun sig stille til det og kom i tanker om at stikke kjæppen i jorden og så trække af pelsen og hænge den derpå. Derefter listede hun af ud til siden og ind i skoven, men ulven blev ved pelsen. Den gang hun var kommen ind i skoven, gav ulven sig til at tude, og så strömmede der ulve til fra alle sider. De løb efter den tuden og rendte lige forbi hende og brød sig ikke det mindste om andet end at samles. Hun kommer altså til Torning uden pels og uden stav — for den gang kaldte de det stav — og naturligvis hun ind og fortæller, hvordan det er gået. Hendes svigersön, Kristen Andersen, tör ikke gå ud at se efter det den aften, men om morgenen rejser han sig og vil over at se, hvordan det står sig. Da var pelsen splittet ad i ene lapper, der var ikke så stort et stykke, at man kunde svøbe om en hånd, og pelsen var endda så stor, at den kunde nå fra konens hage og ned til jorden.

Dette her gik nu for sig, inden Alheden blev bebygget. Min fader har fortalt, at han ude på heden har set mange flokke hjorte og dyr, ulve og hinder, der rendte omkring.

249. **Ulve på Elsebjærg.** I egnen omkring *Sevel* har der i fordums tid været meget skov, og da også mange ulve. Der fortælles blandt andet, at en mand en aften kjørte over *Hjelm* hede, og så kom ulvene og vilde tage hestene. Han spændte da en af disse fra vognen, nemlig en meget stærk og velbeslået hest, og den kom ikke hjem för længe efter den anden, men man fandt også en del døde ulve på heden, som var faldne for hestens hove. Ligeledes skete det en aften,

da en pige ved navn Else kom fra Sevel og vilde begive sig hjem, at der på en skovbevogset bakke vest for byen mødte hende en ulv, som nöje betragtede hende, men vilde kalde kammeraterne til, forinden den åd pigen. Imedens trak hun helt forvovent af sine klæder og stablede disse således op ved hjælp af grene, at det så ud, som om det var hende selv. Derefter listede hun sig sin vej og kom lykkelig fra ulven; men om morgenen fandt man hendes klæder splittede og sønderrevne. Bakken har siden den tid haft navn af *Elsebjærg*.

På samme bakke var der i fordums tider opslået et bræt, hvorpå der stod: Se vel! Det var en advarsel til rejsende om at tage sig i agt for rovdyrene, af hvilke der, som för omtalt, var mange på det sted, og det gav anledning til byens navn: Sevel.

250. Den sidste ulv. A kan fortælle en ulvehistorie fra den mose, der ligger her tæt ved mit hus, og som de kalder *Skiftemose*. Der var en hyrdedreng, som drev med løse höveder for Ole Simonsen i Fly, og han drev med en drift her ned ad heden, for de skulde ud ad engen nör på. Da han kom til Skiftemose, så rejste ulven sig, han havde ligget her om natten, som mit hus står, og var nu i omløb her i egnen og havde splittet føller og sager ad flere steder. Altså han rejste sig og satte ud ad æ hede, og hövederne bag efter og brølte og tog på, og drengen bag efter det hele naturligvis. Det var mere sært, at ulven sådan stak af frem for at vise tænderne til. Nå, så listede han jo omkring nede i Nörrekjær-Vie, der var sådan noget krat, og var der en dag over, men om natten efter var han så kommen over åen til *Estvadgård*, og der vagter de ham op og skyder ham. Så kjørte de ham død til Holstebro. Det var den sidste ulv, vi véd af at sige. — Ja, tiden at bestemme så nöjagtig er ikke så let endda for mig, men

det har da været i allerførste af atten hundrede. Hyrdedrengen har fortalt mig det personlig mange gange, og han er vist levende endnu.

251. Ulve i Skive-egnen. Der er en bakke i *Fly* hede lige til nord for kirken, der kaldes *æ Ulvegravsbakke,* og der er også ulvegrave ude i *Hjelm* hede. Det var i Konrad Lundsgårds tid, da kommer der en ulv og vil tage deres føl i *Estvadgård.* Den var kommen fra Fly hede og var så sprungen over åen. Så ser han ud af et vindue, at ulven sigter efter føllet, og så kalder han på en gammel skytte, der hed Hans Skytte. Han skød den da ud af deres sovekammervindue. Magen til den skal have gjort ondt nede i *Egeris.* Der vilde den også have taget et føl fra et øg, som var hildet og gik i en fenne. Men øget sprang på ulven og holdt den nede med hilden og forbenene. Ulven overgnavede nu øgets koder eller fellinger, förend der kom folk til og fik den frelst. Henrik, som jeg tjente sammen med der, han sagde, at der var virkelig sandt.

Efter en andens fortælling så skytten, at ulven kom svömmende over åen, og sprang da til og sendte den en ladning lige ind i gabet, så den deraf fik sin gode bekomst.

252. Ulven i svinestien. Kristen Svansø havde al tid det mundheld: Var jer for æ ulv, den kommer og ta'r jer! men de havde også haft godt nok med ulvene at gjøre der på lag. Mens Kristens fader var mand der i *Svansø,* kom der en ulv og stod i deres svinesti en morgen. Han kom ud og vilde forrette hans ærende, og da stod den der. Så kom den jo nok ud for dem, men de tog den endda nede i åen mellem gården og Estvadgård med grebe og skovle og forke, og hvad de havde. Den ulv havde sit bo i æ Ulvegravsbakker, som de kaldes den dag i dag er.

253. Ulven i galgen. Den sidste ulv, der blev

skudt her i egnen, blev hængt i en galge ved Galgevasen ind til Viborg på kanten af vejen og hængte der i lange tider, så enhver kunde se den. Det sidste menneske, der blev hængt i galgen, var Jakob Viftrup.

254. Ulven og hyrdedrengen. Da min oldefader var en stumlingsdreng, kom han til at tjene i *Påbøl*. Så en dag gik hövederne op ad *Tisbjærg*, ilav han sad og åd meldmad i et lille grönt hul på siden af bakken. Da hører han, at der er en af køerne, der giver sig til at puste, og da han skal nu til at se efter den, står den allerøverst oppe på bakken og ser noget höjt. Så tænkte han, det var Hejbøl hjorder, der vilde komme og holde meldmadlag; men da han kom op til koen, da var det tre ulve, der stod en efter anden på den søndre side. Det kan nok være, han så fik svøbeskaftet i vejret og gav sig til at råbe op. Så skred de væk, og det var de sidste ulve, han så.

255. Peder Ulv. Det var et sted her i nærheden, te en gårdhund sögte så meget skrapt en aften. Så rejser manden sig og går ud i hans ene skjorte for at se efter, hvad de fældede så skrapt for. Da står hunden henne ved fårestidören. Der var nu som sædvanlig to halve döre, og de var lukkede begge to. Nu var manden ikke så meget ræd af sig, og han lukker den øverste dör op, men da kommer ulven, og han får lige fat i nakken af den, som den der kommer springende, og det ene ben over den, og så sætter han den lige ud i møddingstedet, hvor han holder hovedet nede på den så længe, til han får karlen hujet op. Så kom han med en fork og fik den af med livet. Det var i *Filskov* i *Sønder-Omme*, dette her gik for sig, og manden fik siden, for den bedrifts skyld, Ulv til tilnavn, så de kaldte ham *Peder Ulv*.

256. Øgets kamp med ulven. I *Sveltkrog* stod et øg med sit føl om natten; det var en plet, der nu er

skilt fra *Ågård.* Manden var nemlig kommen sildig hjem, og så havde han sat øget ud på græs og tykte, at han ikke vilde tage det ind den aften. Men næste morgen, da så de et syn. Øget havde rigtig nok haft en travl nat for at forsvare sig selv og sit føl for ulven; det var så fornappet omkring på lårene og var så forsvedt, men det havde dog forsvaret sig tappert.

257. Folmer Spillemand. På *Hvirring* præstegårds mark er en meget stor langdysse, om hvilken sagnet fortæller, at *Folmer Spillemand* er begravet deri, og at han endnu spiller inde i höjen, saa det kan høres uden for. For et par år tilbage levede her endnu gamle folk, som fortalte, at de, da de en julemorgen vilde gå til kirken og kom forbi langdyssen, tydelig hørte hans smukke spil lyde ud fra höjen.

258. Marsk Stig. På *Hjortholm* i Stavnsfjord findes endnu tydelige ruiner (meget höje jordvolde) af et gammelt slot, der bestemt siges at være opført af marsk *Stig Andersen.* På denne borg og på en lignende på øen Hjelmen skal han skiftevis have opholdt sig under de forfølgelser, han var udsat for, efter at han var bleven bandlyst for drabet i Finderup. Der fortælles, at han en gang på Hjortholm skal have opdaget en sammensværgelse mod ham, og at han da om natten flygtede eller svömmede med sin hest op til *Hjelm,* som er omtrent fire mil. Også til byen *Nordby* skal han ofte være kommen på sine rejser til og fra Samsø, og dette sagn bekræftes endmere derved, at der endnu i denne by findes et indhegnet stykke jord, der bærer navnet »Stigs gård.« Her på Samsø har jeg set en bordplade, af egetræ, der var en halvanden alen bred og et kvarter tykt, og denne sagdes at have tjent som drikkebord på Hjortholm i Marsk Stigs tid. Rundt omkring på kanten af pladen var der en række tænder inddrevne, og der fortælles, at når nogen af gjæsterne mistede en tand under

drikkelaget, var det hans pligt at drive den ind i bordpladen. Öst for jordvolden på Hjortholm er der en lille slette, hvor der endnu vogser torne og vilde roser, så her har måske været en have, og i den har Marsk Stigs dötre måske leget som små og spaseret som vogsne. Marsk Stig siges at være død paa Hjelmen år 1293.

259. Kong Valdemars tanke. Det skete i kong *Valdemars* tid, at han en gang var ude på en ridetur i skoven og var så stegen af hans hest der ude. Men da han så vilde til hest igjen, blev han standende med den ene fod i stigböjlen og stod i dybe tanker, hvorover det faldt hans folk ind at driste dem til at spörge, hvad der fejlede ham. Så siger han blot, om de kunde udtyde ham, hvad tid det skulde gå i opfyldelse, som han tænkte på. Der var ingen af dem, der kunde sige det, og så kom det til at gå videre omkring i landet, og den, der kunde sige det, skulde da faa en stor belönning fore det. Imidlertid kom det en slave eller fange for øren, og han vilde tage sig det på for at vinde hans frihed. Så rejser han omkring og vil herover til Jylland til *Dagbjærg dojs*, som de fleste kjender her omkring, hvor der boede en trold, som han troede kunde give oplysning. Han går med hans stav i hans hånd og kommer til dojsen og pikker på. Da kommer trolden og siger, hvad godt han vil. Ja, fangen forretter hans ærende til ham. Men han kunde ikke sige noget til den ting, men han havde en oldefader ude i Vesterhavet på en klippe eller ø, de kalder *Bovbjærg*, og han var klogere end ham, så måske han kunde sige det. Da han kommer der og pikker på, så kommer han også ud af bjærget, æ trold, og fangen forretter hans ærende til ham. Men han kunde ikke forklare eller sige noget om den ting, men han havde en tipoldefader på *Furland* i Rødstenen, og dersom han vidste det ikke, så var der ingen, der vidste det. Altså kommer han til *Rødstenen*

og pikker på, og der kommer en lille bitte mand ud med så lange skjæg, der kunde nå helt ned til knæerne, og han spurgte ham, hvad han fór efter. Ja, han forklarer da, hvad han var ude efter at ville have kundskab om, hvad kong Valdemar tænkte på og sådan og sådan. Ja, det kunde han nok sige, men så skulde fangen først sige trolden tre sandheder. Det begynder han med, at han havde aldrig set så fåst et hus, som hans var, det var hulet af en sten. Hvorpå trolden svarer: »Ja, nok en én endnu.« Nu havde han rejst så langt omkring, men aldrig set så meget sølv og guld på et sted, som i hans hus. Ja, det var også sandt, sagde trolden, »men nok en én endnu, det er så den tredje.« Og det var, at han havde rejst så vidt omkring, men havde aldrig set så lille en mand med så store skjæg. Nu var trolden betrygget, og så siger han, at kongen tænkte på, hvad tid te Danmark, Norge og Sverige skulde blive forenede til ét rige. Men det skulde ikke blive i hans tid, men i hans datters. Den forklaring mødte han så med ved kongen, og så blev hans frihed ham skjænket, og han fik nok tilmed en stor belönning.

260. Kong Albrekts nederlag. a. Der er en lang voldrække ude i *Fly hede*, som *kong Albrekt* med sine tropper har ladet opkaste, da han der krigedes med *dronning Margrete*. Henne for den vestre ende af volden findes en dyb kule, der er lige så stor som en hel gårdsplads, og den kaldes *Swartståww* (Svartstue) Der skal den svenske lejr have været. »Den svenske brønd« er en stor, nu temmelig tilgroet dam, som de har haft at vande deres heste i. Forhen har der al tid været vand i den, men nu er den tör om sommeren.

261. Kong Albrekts nederlag. b. Imedens *dronning Margrete* krigede med *kong Albrekt* på *Fly hede*, havde hun gravet nogle store huller i jorden der ude, og de afbenyttedes som hestestalde. Der ses tydelige

spor af dem endnu. Hendes heste vilde hun have vandet med det letteste vand i Danmark, og hun havde udfundet, at det fandtes i *Skajbæk* i Kobberup sogn, et lille løb, der risler endnu. Natten för hun tog kongen til fange, opholdt hun sig på Estvadgård, og endnu för dag red hun til Kobberup, men forinden lod hun skoene vende paa sin egen og sit følges heste, så fjenden antog, at hun var reden dertil i steden for derfra.

262. Kong Albrekts nederlag. c. Den hest, hvorpå den svenske *kong Albrekt* red under slaget på *Fly hede*, var kridhvid, og derfor kunde dronning Margrete fra Kobberup kirketårn se, hvorledes den blev skudt for at tjene kongen som skjulested. Stedet, hvor dronningen tog ham til fange, kaldes *Birkemose* og ligger omtrent en halv mil vest for Kobberup kirke. Det sted, som tjente svenskerne til hestestald, kaldes *Svartstue*. På Fly hede findes tydelige spor af slag, i det der findes en del jordvolde, som bærer præg af at være dannede af menneskehænder. Om kong Albrekt fortælles, at han havde det yderst dårlig i sit fængsel på Koldinghus. Hver gang, når Margrete steg til hest, mens hun opholdt sig på slottet, måtte den stakkels udpinte konge op af sit fængsel for at tjene hende som fodskammel. Han måtte lægge sig ned på alle fire, og Margrete satte sin fod på hans ryg for at komme op i sadlen. Hver dag blev en kurv med steg fra dronningens bord hisset ned i hans fængsel lige for hans næse, men strags taget op igjen, for han måtte blot lugte det, ikke smage. Hans kost bestod i tört brød og vand, og til syvende og sidst skar man rinden af brødet. Men da brødets kraft indesluttes i rinden, døde han, da denne var taget fra ham.

263. Henrik Smed. Om *Henrik Smed* fortælles følgende. Dronningen var i barnsnød, og ingen kunde forløse hende. Men så iførte han sig kvindeklæder og

gik til hende og hjalp hende til at føde barnet. Der er han nu så uheldig, som han er ved at skære barnet for tungebånd, at da falder sagsen fra ham, og han slår derved knæene sammen. De kunde så forstå, at det var en mandsperson, og til straf fordi han sådan havde forklædt sig, og tilmed var gået ind i en kvindelig bestilling, blev hans öjne stukne ud.

264. Ridder Bugge. Der har været fire store höje imellem *Tisted* og *Tapdrup*, som kaldtes *Buggeshöje* efter en ridder Bugge, som man imidlertid ikke véd mere at fortælle om. Kun den ene höj er endnu rigtig tilbage i sin fulde störrelse.

265. Sten Hvide. Der er en sal på *Bidstrup*, der kaldes Stjen Hwirens (Sten Hvides) sal, og fra den gik der en löngang under åen over i Lavrbjærg krat; om den er der endnu, skal jeg lade være usagt. Enten var *Sten Hvide* bleven arresteret i den sal, eller også var en jomfru bleven hentet af hendes elsker igjennem den, men jeg kan ikke huske det. Nogle gamle fortællinger har der i hvert fald været om den sal.

266. Jomfruens ring. Der boede en gang en hellig jomfru på *Kalbygård*. En søndag morgen vilde hun begive sig til kirken i *Bjarup*, og da der var en sø imellem kirken og gården, måtte hun sejle derover. Der var hun så uheldig at tabe en meget kostbar ring. Man rådede hende til strags at lade søge efter ringen, men hun gjorde det ikke og begav sig i det sted videre frem og fuldendte sin kirkefærd. Næste morgen havde søen hævet sin bund og var bleven tör, så der kunde fanges en mængde fisk. En del af dem blev bragte til herregården, og den første fisk, man skar op, havde ringen i sin mave.

267. Danset til døde. *Koldinghus* blev en gang besmittet ved en prinsesse eller hvad en skal kalde hende. Det var da datteren der på slottet, og når I nu véd det,

så kan I jo kalde hende, hvad I vil, men hun var da bleven kjærester med en tømmerkarl, og det var til stort mishag for forældrene; men da de kunde ikke afværge det, så blev hun dömt til at skulle danses ihjel, og syv riddere blev udvalgt til at danse med hende. De skulde skiftes til, for én kunde jo ikke holde det ud. Så dansede de, men hun stod godt nok pinen ud. Da faderen nu mærkede, at de ikke kunde gjøre det ved hende, listede han sig til hende bagfra og skar et bælte i stykker, hun havde om hendes liv. Så sprang blodet ud af hende og syv blodpletter stænkede hen på væggen. De kan ikke vaskes af og kan ikke kalkes hen, og de er synt den dag i dag.

268. En indmuret jomfru. I *Jørgen Skeels* tid blev datteren paa *Gammel-Estrup* muret inde i den vestre side af porten. Der blev indrettet et kammer til hende, og hun blev sat derind. Hun skreg der inde og bad om nåde i tre døgn, men så stjal kusken, som hun hemmelig var forlovet med, hende ud, og de flygtede, men aldrig fik nogen at vide, hvor de blev af. Da de tre dage var gåede, og der blev stille i kammeret, troede den gamle greve, at hun var død, og en fjorten dage efter blev kammeret åbnet, men da var hun jo væk.

269. Pletten på muren. En adelsmand på *Spöttrup* slog sin søster ihjel inde i et kammer, og i det samme jog hun sin hånd mod væggen. Siden har der på det sted været en rød plet, der ligner en hånd. Man har siden taget sten ud af muren for at få pletten bort og kalket flere gange, men det har ikke hjulpet.

270. Gråsvends drab. En fru *Kirsten* på Kjærsholm bedrev en höjtidelighed med en hund ligesom med et andet menneske, og den blev begravet i en höj på Ungstrup hede, som endnu kaldes fru Kirstens höj. Hun var moder til *Tule*, der boede ved hende i *Kjærsholm*, og *Gråsvend* boede på den tid i *Avnsbjærg*, og de

to deres faderer var en gang komne op at slås. Det endte med, at Gråsvends fader slog Tules fader ihjel, og han måtte så give bøde for det. Det var altså fru Kirstens mand, der blev slået ihjel, og den svære hoben guld, hun fik i bøde, den tog hun og lod en guldstol lave for, som hun satte i Lunde kirke. Den er nu under plov, men a kan huske, at den kirkegård har ligget hen, for når a kom fra Lund (Gjelleruplund) marked, så var bæsterne al tid rædde og vilde snåre, når de kom der forbi. Men så var det om Gråsvend, vi skulde høre videre. Da han kommer i kirken og ser, at hun står i denne her guldstol, så yndte han ikke det svar godt, for det var dog hans gods, og det var dog kommet her fra Avnsbjærg. Altså går han uden videre hen i guldstolen til hende og vil også stå der. Så siger hun til ham:

»Hr. Gråsvend, lad fare bort gammen!
vi to forliges ikke i guldstolen tilsammen.«

Så bliver han vred og tager hende og smider hende ud af guldstolen, og hun går grædende hjem til sin sön Tule og beklager sig over den overlast, der er hende vederfaret. Han boede jo på Kjærsholm, og den var befæstet med volde — en kan se en tegning af det endnu. Tule kaster uden videre brynje om hals, og fru Kirsten spændte den foruden al falsk, og så satte han af til kirken, inden Gråsvend endnu var gået af den. Men han var dog så meget æbag, at Gråsvend var kommen ud på æ kirkestette. Der kommer de til at snakke sammen og kommer op at trædes. Tule skylder på, at han havde slået hans fader ihjel. »Derfor har jeg med det røde guld bødt«, svarer Gråsvend. »Men du har min moder af guldstolen stödt!« Gråsvend römte nu ind ad kirken, men så hug han ham ihjel for æ alter. Min moder kunde retten visen om det, for det går sådan på rim. For den ugjernings skyld blev kirken reven ned, og de kunde heller ikke være der for det spøgeri. Det

kunde vinde op som to slævvere kalve midt under prækenen og give sig til at slås. Hvor længe det er siden, at dette her er passeret, og kirken er revet ned, véd a ikke, men min moder har fortalt mig det.

271. **Comtessens grav.** Når man færdes ad vejen mellem *Ormslev* og *Stavtrup*, bemærker man omtrent midt vejs mellem nævnte byer på marken, som tilhører Konstantinsborg eller Stadsgård, som den også kaldes, et lille kjær, der af omegnens beboere kaldes *Comtessens grav*. Sagnet fortæller, at en gammel comtesse, der boede på den omtalte gård, havde været i besøg på en af omegnens herregårde, og da hun om aftenen kjørte hjem, var det temmelig mørkt, så kusken tog fejl af vejen og fór vild. I sin vrede her over stödte hun ham til side, greb selv töjlerne for at føre hestene på rette vej igjen og kjørte, men var ikke heldigere med at finde til rette og kjørte lige lukt ud i kjæret, som antoges for at være bundløst. Der sank hun ned tillige med både heste og vogn, og man så aldrig siden spor deraf. En ny ejer af gården forsögte at fylde kjæret, men uden held, der syntes intet at forslå, ihvor meget fyld man så kjørte deri. Gamle folk er endnu ikke rigtig fortrolige med stedet og påstår, at de ved at færdes der omkring ved nattetid ofte har set en hovedløs so løbe tværs over vejen.

272. **Fru Anna Søe på Kjölbygård.** Når man rejser fra *Tisted* til *Ålborg*, kommer man to små mil fra Tisted til et höjland, og når man kommer lidt hen over det, ser man til venstre i en dal den herregård ligge, hvortil der knytter sig mangt et sagn om fru *Anna Søe*, som i sin tid har boet der og vist nok har bygget det nuværende stuehus. Skjönt hun var to gange gift, hørte man aldrig hendes mænd omtale der i egnen, og enten må hun da have vidst helt grundig at tilvende sig regeringen over dem begge, eller også må de kun

have levet kort, og hun således længe have siddet enke, for i min barndom vidste enhver der i egnen at fortælle om hende, men ingen vidste noget om hendes mænd. Historierne drejede sig navnlig om hendes gjerrighed og det meget ondt, hun ved denne begjærlighed efter at samle penge forledededes til. Således undså hun sig ikke ved at lade sælgekoner sidde ved kirkedören og falbyde brændevin og brød til kirkefolkene; de penge hjalp jo også til at fylde den store ørk, hun havde stående, og som var banket så tæt fuld af pengestykker, at ingen med blotte fingre kunde lösne en af dem. Fruen havde en datter, til hvem præsten der i sognet bejlede, men det var moderen meget for ringe, at datteren skulde være landsbypræstekone, og hun fik hende da siden gift med en herremand, der boede en mils vej derfra. Denne svigersön må hun imidlertid senere være bleven kjed af, og datteren må jo heller ikke have holdt meget af ham, siden begge kvinderne kunde lægge råd op om at slå manden ihjel. Det skulde udføres på den måde, at en bjælke oven over sengen skulde lösnes og så falde ned og knuse ham, mens han sov. Han plejede nu at ligge yderst i sengen, men da han mærkede uråd, tvang han konen til at ligge yderst, og hun blev så slået ihjel af den nedfaldende bjælke. Da Anna Søe næste morgen fra sit vindue så den sorgklædte tjener komme ridende, løb hun ud på trappen for at modtage budskabet, men blev noget lang i ansigtet ved at høre, hvordan udfaldet var blevet, og at se sit anslag tilintetgjort. Præsten, der ikke fik datteren, førte siden Anna Søe en proces på halsen, i det han beskyldte hende for hegseri, men den vandt hun, og hvor vidt det gik ud over præsten, véd jeg ikke. Nogle af de vidner, der blev førte i denne sag, dömtes til at kagstryges. En karl, der havde tjent hende længe, skulde en søndag ride til kirken med altertöjet, men det blev ødt under vejs, og så vilde hun have

erstatning af ham. Da hun ved fardag udbetalte hans lön, talte hun pengene op og sagde: »Her er nu, hvad du skulde have, men nu skal du give så meget for altertöjet,« og så strøg hun pengene til sig. »Nej, nådige frue, det går a ikke ind på, for det var ikke min skyld, at töjet blev ødt«. Men han fik alligevel ingen penge tilbage. Nu mældes der videre, at for at få alt det mammon havde hun forskrevet sin sjæl til Fanden, og da den frist var udløben, som han havde givet hende, måtte hun indfinde sig på et bestemt aftalt sted uden for hendes hjem, og der afhentede han hende. Hun lod hendes gamle kusk spænde for, og da hun satte sig i kareten, gav hun ham den befaling, at han skulde kjøre rask til og ej standse hestene, för de selv stod stille, det skulde da nok blive på det sted, hvor hun skulde møde. Så bad hun også kusken ej at se efter hende og ej heller bie der, ti hun kom aldrig mere tilbage. De kjørte nu, og hestene fór af sted hen over ukjendte veje og kom til et stort gloende hus, hvor de standsede, og Anna Søe stod af vognen og forsvandt der inde. Så bandt kusken hestene og gik også ind i huset. Her hørte han hende jamre sig stærkt, og da han gik efter lyden, kom han til en dör, hvor han kiggede ind ad nøglehullet. Der så han Ham selv stå og rede hendes hår. Så kunde fruen nok mærke, at karlen var ved dören, og hun bad ham da kjøre hjem uden hende, fordi hun ikke kunde slippe af Djævelens kløer. Nu blev der gjort store forberedelser til begravelsen, og da de manglede liget, lagde de nogle store kampesten i kisten, og denne blev da indsat i et gravkapel ved siden af begge hendes mænds (Langs og Berggaards, hvilken sidste var bleven adlet). Til dette kapel, som findes bygget til Tisted kirke, havde hun i forvejen betalt en stor del penge, og er i samme kirke eller kapel de tre menneskers billeder i fuld legemsstörrelse ophængte. Jeg har selv set be-

gravelsen, der var en stor jærnport eller gitter for af filigranarbejde med så mange smådjævle i. Men nu er der sat en mur op inden for gitteret, så man kan ikke komme ind til kisterne. Disse var betrukne med flöjl og besatte med sølvags og andet stads. De tre personers billeder var indskruede over kaminerne på Kjølbygård i havestuen. Under en större reparation blev Anna Søes billede udtaget og sat ud i forstuen, og de gjæster, der kom til gården på den tid, morede sig med at skyde til måls efter hendes billede, som således blev en del ramponeret, men skaden er dog nu rettet så vidt mulig. Men hvem der vandrer på Österild hede ved nattetid og har öje for at se gjenfærd, den ser ofte en gloende karet med fire heste for fare hen over heden.

273. Kården i Almind kirke. Der har fra ældre tid hængt en kårde i *Almind kirke*, som man ikke vidste eller mindedes noget om, og da heller ikke, hvem den havde tilhørt. Men da så i 1866 kirken var under hovedreparation, blev korgulvet optaget, og derunder fandtes flere begravelser. Deriblandt var en med en kiste, hvorpå fandtes en plade, hvis indskrift angav, at den deri hvilende afdøde var en ritmester *Falkenskjold*, og der henvistes til den i kirken hængende kårde. Pladen blev da tagen af kisten og hængt på kirkens væg med kården oven paa.

274. Familjen Linde. Der boede en gang en mand i *Ribe*, der var værtshusholder og var sådan en oprigtig mand, og hans kone var en grumme gudfrygtig kone. Men så var det i de tider, da de her protestanter blev brændte på bålet, og denne her kone bliver mistænkt for dette kjætteri og bliver også brændt på bålet, uskyldig naturligvis. De boede sådan et yndigt sted, og der stod en lind uden for deres dör, som de sad under og røg en pibe tobak — det var deraf de tog dette her lindenavn — men så bliver faderen Kristen Linde og sönnen

Niels så sårren over, at det var gået deres moder så ilde, og turde ikke blive i Ribe længere. Så flygter de og rejser her op i Nörrejylland, og de giver dem til at være besekræmmere. De koster dem en lille tohjulet vogn og så handler de med kram og trækker omkring med vognen. Der var sådan en lykke for dem i den handlen, og det går udmærket. Men så passerer det, at svenskerne kommer ind i landet og røver og plyndrer, hvor de kommer frem. Da kommer Kristen Linde i tanker om, at de må have nogle våben at forsvare dem med, og de forskaffer dem også sabel og bøsse og kugler og krudt og så tillige med en stridbar hund, som trak deres vogn. Men så træffer de uheldigvis på heden ved *Hjöllund* en afdeling Svenskere. De var nu segs mod to, og de segs vilde tage fader og sön til pris, men de værgede dem mandelig med deres våben og hund, så de fangede Svenskerne og tog det, de havde røvet. Så trækker de vester på ind efter Holstebro til med deres fanger og gods, og over alt, hvor de færdedes, fik de megen ære og agtelse for deres bedrift og tjente af den samme grund meget ved de bomuldsklæder og varer, de havde at sælge. Siden blev den gamle Kristen Linde så byfoged i Holstebro, og nu sidder faderen der i god omstændighed, men Niels Linde færdes bestandig om i æ Vesterland med hans kram og driver ikke så ringe en handel. Så kommer han en dag til en gård, hvor en kone står og fodrer sine ænder af et andefad. Han kunde se, at det var mere værd end til andetrug, og kjøber det af hende for et halvt dusin bomuldstörklæder. Konen var godt fornöjet med den handel, og han var også, for da han kom til Holstebro, slog hans forhåbning ikke fejl. Fadet var af ægte, purt guld til 18 karat. Hvad de var så ikke rige, blev de. Endelig bliver sönnen forlovet med datteren i *Rydhave*, og der var endnu mere rigdom. Så kjøber han *Nörre-Vosborg* ved Skjærumbro,

og nu havde han altså gods helt ned til æ Vesterhav. Derefter kjøber han *Kjærsholm*, og et af Niels Lindes andre börn kom til at bo der. Familjen bliver nu ved at arte. En af dötrene blev gift med Janus Friedenreich på *Palstrup*, hun hed Margrete, og på de façoner blev de ejere af så meget, at det kom til at sæde, når der blev sagt, at Kristen Linde var ejer af al Jylland fra æ Vesterhav til Palstrup port. Friedenreich og hans frue byggede Hørup og Levring kirker, og på den første stod deres navne, men de navne er vel nu tagne ned. Så kom de til at gå gradvis ned ad, og den sidste af dem blev gift med en malkepige, Maren Los, på Palstrup, og så gik familjen ud.

275. Kristen Linde. a. Junker *Kræn* (Kristen) på *Kjærsholm* var så ejegod af sig; god herre var så retvis, sagde folk. Da han en dag kjørte over Skræ hede, Per Ellevefinger var hans kusk, kom de forbi Per Frandsen, der lå ved siden af vejen og var fuld. »Hvad, hvad er det?« siger junkeren, da han så ham. »Å, det er en sölle stakkel«, sagde Per Öllefinger. »Spring da af og giv ham et par skilling!« og dermed flyede han Per en mark. Nu gik Per derhen, men da Per Frandsen mærkede, at der kom nogen, krøb han på alle fire og gav et bröl af sig: »Hær æ Baws-kre*k*!« Men Per Öllefinger hyssede på ham og sagde, at her var et par skilling fra nådigherren. Da han kom tilbage til vognen, sagde junker Kræn: »Hvad var det, han sagde?« — »Å, a véd det ikke, a forstod ikke, hvad det var, for han er ikke så grumme red i hans tale, og han er også lidt tosset somme tider.« Han vilde jo nødig have Per Frandsen i nogen forlegenhed, og derfor vilde han slette ud ved det; junker Kræn lod sig også godt nok sige med det. Junkeren kom siden ned til Nörre-Vosborg at se til hans forvalter, og der blev han stukken ihjel — det sagde min fader så stille. Nok er det, han døde der, og så gik den

Kjærsholmstamme ud, og gården og voldene blev ramponerede.

276. **Kristen Linde. b.** *Kristen Linde* på *Kjærgårdsholm* ejede otte herregårde og kunde kjøre på hans egen mark og hans fæsteres mark, fra han kjørte ud af hans port og til Vesterhavet. Derfor står der også i et gravskrift over ham:

»To gang' fire herregårde
gav mig ikkun fire fjæl,
Gud ske evig lov og ære,
som bevarede min sjæl!«

277. **Generalen på Rydhave.** En tid ejedes *Rydhave* af en general, der var meget god ved bønderne. Når han tog afsked med dem på hovmarken, sagde han for det meste: »Bed nu til med mig, at vi kan få en rigtig blodig krig.« — »Nej, husbond«, svarede bønderne, »lad os endda ingen krig få.« — »Jo«, gjentog generalen, »men frygt ikke, I skal nok få lov til at beholde jere sönner.« Ti når han gik ud på marken og såede havre, blev der en soldat af hver havrekjærne, så kunde sönnerne nok blive fri, når han således kunde stampe soldater frem af jorden.

278. **For lidt erfaring.** *Frederik Christian Skeel* boede på Fyen, men ejede *Birkelse*, som da var forpagtet bort. Af og til gjorde han gjærne rejser til Birkelse for at se til godset. En gang kom han der i høbjærgingstiden og var så ude at se til folkene, der var ved at kjøre hø hjem. Han kom hen til agterenden af en høvogn, som læssestangen slæbte bag efter, og da han var dårlig til at se, troede han, at det var stjærten. »Men hvor er hestene?« råbte han da. »De er for den anden ende, nådigherre«, svarede ladefogden. »Nå nå nå nå nå sådan, ja, så kan jeg også forstå det.«

En anden gang kom han ud i marken, mens folkene höstede. Da han hørte, at de strøg leerne, råbte

han: »Hvad er det for en kjæppen? hvad er det for en kjæppen? den kjæppen vil jeg sgu ette ha!« De holdt også op en tid, men da høleerne blev så sløve, at de ikke kunde höste, gjorde ladefogden ham opmærksom på, at folkene ikke kunde höste, når leerne ikke blev strøgne. »Nå—å nå nå nå nå sådan. Kjæp igjen, folk, kjæp igjen, folk!«

Den sidste historie fortælles også på en lidt anden måde. En stor godsejer var nede på engen at se til, folkene, der slog. Så kunde han ikke lide den megen strygen og sagde til forvalteren, at denne skulde tage de lindepinde fra dem, fordi han mente, at de hindrede dem for meget i arbejdet. Men da han snart efter blev va'r, at det meste blev stående bag efter dem, måtte han til at give dem lindepindene igjen.

279. Et skriftemål. Der var en jomfru på *Spöttrup*, der var så gjæv med dem selv, at der var ikke mage til det, og hun gik hen og giftede sig med en ladefoged, der var så grimt lidt af dem selv. Det var grunden til, at præsten valgte til tegst i brudetalen: Man skal ikke kaste sit brød for hunde eller perler for svin. Nu skulde en jo have troet, at hun var sådan et mønster på et kvindfolk, men hun var ikke så stor en perle alligevel, for hun havde født et barn i dølgsmål og begravet det i volden. Det er nu mangen god dag siden det skete. Men da hun lå på sin dødsseng, kunde hun ikke komme af sted med at bekjende det for præsten, der berettede hende, men sagde det til konerne, og inden kunde hun ikke dø.

280. Guldmanden. Der var en herremand på *Vestervig Kloster*, der hed *Per Nielsen*, og det var en mand, der holdt forskrækkelig meget af at samle penge. Folk sagde også, at han på uretfærdig måde var kommen til denne ejendom. En julenat strandede der et skib ved *Agger*, og det var i Per Nielsens strandlen. Folkene

på det skib var hedninger, og de havde et stort afgudsbillede af guld om bord. Det fik Per Nielsen stjålet fra dem den samme nat, de var strandede, hvorover te søfolkene de blev meget mer sorgfulde og harmede, end over, at de var strandede, såsom den guldmand var det kjæreste, de havde, og de bandede håwt og dyre på det, te lige så sölle en juleaften de havde haft, lige så sölle en nyårsaften skulde Per Nielsen få, hvorfor de også den aften sved gården af over hovedet på ham.

Den samme Per Nielsen han var ikke alene pengsgjerrig. En gang havde der en Aggerbo forsyndet sig imod ham, sådan te han var bleven forbitret på ham, og satte ham i polsk buk — det var en stærk træstok, der var bleven lagt tværs over hans nakke, og så blev benene böjet op om den, te læggene var lagt op oven over stokken. Per Nielsen gik til kirke oven på det, men da han kom hjem igjen, var manden død. Nu var det et uheld for Per Nielsen, at det netop var en Aggerbo, for der har al tid været og er endnu mere sammenhold imellem æ Aggerboer end mellem andre folk, hvor det angår at værge dem imod en fjende. Så æ Aggerboere rottede dem sammen og fik sendt mandens kone til Kjöbenhavn, og hun kom til at snakke med kronprinsen (Fr. 6.) om dette her, og han fik den sag opklaret. Per Nielsen blev da dömt til at skulle kysse den blå jomfru der ovre i Kjöbenhavn. Det var et instrument til at straffe folk med. Det lignede en stor jomfru, der stod oven på en trappe, og der var tre trappetrin, som forbryderen skulde kravle op ad for at nå hende. Der siges rigtig nok, at der en gang var en Nordmand så lang, at han kunde stå på det andet trappetrin og kysse hende, og derfor slap han vel fra det. Men sådan gik det ikke til jævnshold. Når nu forbryderen trådte op på det første trin, så smilte hun, og når han trådte op på det andet, slog hun begge armene ud, og

når han kom på det tredje, slog hun armene sammen om halsen paa ham, saadan te hun klippede hovedet fra ham, for hænderne bestod i to skarpe knive. Nu var det jo nok et kys, te Per Nielsen holdt ikke af, for godt nok siger de om ham der ovre, te han var ikke kjed af kvindfolk, men én kan jo også få for meget af det gode. Da den dom nu var falden, saa rejste Per Nielsens kone til Kjöbenhavn til dronningen og bad om nåde for hendes mand, og hun havde en foræring med, der heller ikke var ubetydelig, for det var netop det guldbillede, som Per Nielsen havde stjålet fra skibsfolkene, og da dronningen så det, blev hun så lykkelig derover, at hun fik dommen forandret, så Per Nielsen i steden for denne kyssen skulde slippe med at give visse tønder byg hvert år til den Aggerbo hans efterkommere, og den afgift hviler på Vestervig kloster den dag i dag er.

281. Et selvmord. Greven var gift med Pindens datter, men hun var slem ved ham, endda han havde gjort hende til grevinde, og skjönnede slet ikke på det. Hun rådede også for pengene, så han tiggede somme tider fire skilling af bønderne til en dram. Så er det en dag, han står og tager hans skjæg af, og da kommer der nogle kjørende. »Hvem er det?« siger greven. Så svarte hun: »Det er nogle af dine slovveråsbrödre.« Det var jo et simpelt udtryk, men dem blev hun ved at bruge mange af, for dem havde hun lært, mens hun var hjemme. Han bliver så helt elendig eller måske forbitret over det svar, og hvordan det går eller ikke går, han giver sig et snit i halsen med kniven, og blodet rendte ham ihjel. Siden den tid har det ikke været så rigtig i det kammer, hvor det er sket, for de har set en hånd og en barberkniv vise sig der.

282. Et hvilested. Assessor *Vandborg* på *Kås* blev jordet östen for Lime kirke. Men siden fandt man

i hans papirer udtalt ønske om, at han måtte blive jordet vesten for kirken, for at de bønder, der havde arbejdet for ham, kunde hvile sig på hans grav, når de om søndagen sad og ventede på præsten, og så blev han flyttet og lagt der, hvor han nu er, og på hans gravsten, der altså ligger imellem lågen og våbenhusdören, er der et mageligt sæde.

283. **En lystig jul.** *Burmeister*, der boede på *Vindum-Overgård*, var en grumme ugudelig krop. Han gav sine folk lov til at holde dans og lystighed den ganske julenat, og de blev ved med det hele juledag. Der var sådan tummel, at præsten måtte sende bud et par gange til ham om at lade det være, for at menigheden kunde få ro. Men han gjorde det jo for at drille præsten. Men sådanne bedrifter kan der ikke være lykke ved, og han kom også på sådan en underlig måde fra gården, og ingen véd, hvad der siden er blevet af ham.

Han havde en broder, der var forpagter af Höjbjærg kro og senere af Rindsholm kro. De var begge indvandrede tyskere.

284. **En selvmorder.** Der var en ejer af *Palstrup*, som forhen havde været forvalter der, og så tjente han der så længe, at han kjöbte gården. Han hed *Kelter* og var nok barnefødt i Lybæk. Han var et smukt menneske, og fruentimmerne holdt meget af at være i med ham. Han var også forlovet flere gange og havde forført sine kjærester. Omsider bliver han gift med et kvindfolk fra Kjöbenhavn, men det giftermål fortrød han så hårdt og var aldrig glad siden. I hans hele væsen var han som en bondemand, og Peder Kræmmer i Levring var hans bedste ven. Da han nu kommer i griller, åbenbarer han for ham, te han kunde ikke få ende på tiden, men i det samme kom Randers marked, og der vilde Per Kræmmer ud. Altså beder han ham at være ganske rolig, indtil han kom hjem igjen. Men på æ sted Per Kræmmer var dragen af, så skød han sig.

Den gangenstid knaldet var gået af, kommer der bud ned efter forkarlen, at han skulde komme op snarest mulig, men han kunde jo ikke komme ind i mandens værelse, for dören var låset, og så rendte han den ind. I førstningen kunde han ingen ting se for krudtdamp og røg, men blodet plaskede ham om födderne, hvor han tråd, og så vidste han jo, hvordan det var. Da røgen var dreven lidt til side, kunde de se, manden sad tilbage i lænestolen og gabte, og hovedet var helt splintret. Han havde skudt sig med et lys, og bøssen stod imellem hans knæ. Så kom der bud efter Per Kræmmer, at han skulde komme og styre ved det, for han var jo kjendt med sagerne.

Siden den tid er det de flere gange har hørt en vogn komme kjørende over langbroen op for dören lige te det knaldede, og pigerne de rejste dem flere gange for at tage imod de fremmede, men ingen ting var da at opdage. Sådan var det og med hans ridehest, der stod nede i stalden. Den var helt urolig om natten, og den kunde være i én towend sved om morgenen, og skummet dryppede af den. Niels Kristian Ravnholt, som tjente der for forkarl, han har set det flere gange, og han har fortalt mig det. Hans kone havde også hørt vognen komme, hun tjente der for stuepige. I de senere år har man ikke hørt eller set noget til slige ting.

Kelters kone kom og vilde ind til ham, men hende tog de og førte væk, for hun kunde ikke have tålt at se ham. Så rejste hun til Kjöbenhavn og kom her aldrig mer, og gården blev solgt. Folk fortalte, at de flere dage för selvmordet havde set ham vanke omkring uden for gården og vride hans hænder og sige for sig selv: »Å, min dejlige mark og min skjönne skov og mine smukke bæster«, for han havde især nogle dejlige heste.

Sml. Jyske Folkeminder VI, nr. 124.

285. En særling. Der var en ejer af *Essenbæk*,

der hed *Kallager.* Han kjørte en gang til Randers, og da han kom til Assentoft, nåede han en gammel kone, som også skulde til Randers. »Du kan komme op og age hos mig«, siger Kallager. »Ja tak«, siger hun. Han var nu en underlig mand, og det vidste han selv. Så siger han: »Har du hørt sige af den gale Kallager?« — »Ja—a, det spøgelse har a hørt meget om, alle folk snakker jo om ham, men han har hverken gjort mig ondt eller godt«, og konen hun blev sådan ved at fortælle det, hun havde hørt om ham. I det samme kommer de så til Kristrup, og der var en stor vandplask. Der holder han og smider hende af vognen, lige ned i skidtet, men lige strags oven på giver han hende en specie. »Se, der har du nu den«, siger han, »nu kan du da fortælle, at Kallager både kan gjøre ondt og godt.«

Det var en gang, han havde budt mange herremænd til sig i besøg, og det var koldt, for det var midt om vinteren. De her fine folk sad så en hel time i frost og kuld og fik ingen ting. Så kommer Kallager og spörger dem, om de havde fået noget at spise. Nej, siger de, de havde hverken fået vådt eller tört. »Det våde skal I snart få«, siger han og henter en spand varmt vand, hvormed han overslår deres stövler. Men så sagde de også farvel og tak, de frygtede vel noget for at få det törre bag efter.

Han døde af lusesyge, og ingen vilde kjøbe hans senge- og gangklæder, hvorfor det blev solgt for spotpris.

286. En stor særling. Major *Halling* på *Frisholt* var en rigtig særling. Alt usædvanligt, han så, fik han lyst til, og især samlede han på stokke og hovedbedækninger. Stokkene stod op til hverandre i et st[illegible]rt værelse, og de inderste var aldeles rådne. Af [illegible]a-skjetter og hatte blev der sagt, at der var tre binding[illegible]er fulde efter hans død. Så blev der holdt avktion o[illegible]er alle disse sære sager, og den varede i segs uger, i [illegible]et

den holdtes sådan et par dage i hver uge. En gang så han en stenslæbe[1]) i Vindum og fik strags lyst til den. »Den må jeg sandelig have«, og så kjöbte han den. Undertiden betalte han de sager godt, han sådan fik lyst til, undertiden gav han slet ingen ting for dem. Sådan kom en gang degnen i Hjermind gående ad vejen, som gik igjennem hans gård. Så kommer Halling farende ud til ham og siger: »Jeg må have hans stok.« Nej, den kunde degnen da ikke undvære. »Jo, jeg må have den, jeg må sige ham, at jeg har flere tusende stokke«; og der hjalp ingen kjæremoder, degnen maatte give ham stokken. Da hans datter var død, så han ovre i Vejrum en stor sten, som han fik lyst til at sætte på hendes grav, og der blev da lavet en stenvogn til at kjøre den på de tre, fire mils vej. Da de kom over Vindum mark med stenen, var leddet gjennem et stendige for snævert, og vognen rev de store sidesten bort som ingen ting. Tange færge kunde ikke bære vognen, hvorfor de måtte kjøre lige igjennem åen, men det kneb, endda der var segs heste for. Stenen blev hugget noget til og virkelig sat på graven, men folk forundrede sig meget over, hvorfor de store sten ved Frisholt ikke kunde have tjent lige så godt. Når Halling kjørte til Randers med korn, gjorde han dygtig indkjøb, for kjöbmændene sörgede al tid for at vise ham noget, han kunde bruge, og med penge var han da ikke knap, så han aldrig fik nogle med sig hjem. Derfor gav han al tid sine daglejere og arbejdsfolk den besked: »Jeg kan ikke betale jer, for jeg har ingen penge«, og det kunde være troligt nok. Men trængte de så hårdt på, gik han en vending ud til et vist sted i marken ved nogle store sten, og når han så kom tilbage, havde han al tid penge at betale med. Folk havde da den mening,

---

1) **Stenslæbe: en slags slæde til at kjøre store sten på.**

at han havde noget med Fanden at gjøre, og at det var ham, der forstrakte ham med penge, når han trængte, ligesom det og blev fortalt for sikkert, at der lå en sort pudlet hund på föddeme af hans seng, da han var død.

287. Bavner. I krigstid var der tændt bavner på tre steder på *Lem* mark, nemlig på Kløvnhöj og på Dyrehöj og på et höjt sted på Bavnsgårds mark.

288. Taternes indfald. Ved gården *Lindholt* i *Sevel* findes der nu kun et lille krat, men i min tipoldemoders tid fandtes der så store træer, at beboerne i krigstid skjulte deres gods der. På den tid kom der et fjendtligt folk ind i landet, som gik under navn af *Tatere*, og de skjændte og brændte over alt, hvor de kom frem, så de stakkels mennesker måtte søge skjul, hvor de kunde. Et sikkert tilflugtssted både for liv og lemmer fandt de i Lindholt skov, hvor de opholdt dem så længe, indtil Taterne var rejste bort. Folkene kunde daglig høre de fremmedes eder og forbandelser over, at de ingen steder fandt folk, men kun tomme huse, som de af hævngjerrighed stak ild på. Efter at have forladt Sevel drog de til *Landting* i Ejsing, hvor de gjorde forsøg på at storme gården, men da vindebroen var optrukken, og gården godt forsynet med føde, holdt de belejringen ud, så Taterne måtte lade dem være og drog til andre egne.

289. Et helt fad grød. Der var en gang en stor landgang af fjendtlige — de kaldte dem *Tartarer* — og så kom de også til *Barslund*, hvor der den gang boede to mænd. Så kommer de ind til den ene mand om aftenen, som folkene sad og spiste deres nader. I [illegible]r stod et fad grød på bordet, og så finder disse her fjen[illegible]r på at true manden til, at han skal æde al maden [illegible]f. Men det kunde han jo ikke, og han trak det i la[illegible]- drag så længe som han kunde. Der lå en ladt pi[illegible]l

på bordet for ved ham, og det gik altså på livet løs. Men med ét springer han vægeløs over bordet og ud af dören, uden at de tænkte over det. De skød så efter ham, men ramte i dörstolpen, og han blev i behold. Det hul i stolpen har min faders bedstefader fortalt om, for han byggede den sals om, og da kom stolpen væk.

290. En funden guldring. På *Krog* søndermark er der syv retten dygtige huller, hvor *Polakkernes* telte har stået. Da a var nitten år, gik mig og min broder og höstede en lidt derfra, og som han nu sætter høleen op at stryge, siger han: »Sikken sær orm, der ligger!« Da er det en guldring. »Nej, det er ikke guld, så vil a æde den«, siger min broder. »Da er den for god til det«, siger a. Så gav vi pigen den. Da det blev höstmarked, lå der en kræmmer hos os, og han lovede at hjælpe hende til at få den solgt. Den kostede elleve gamle mark, men det var vist endda for lidt. Så var det rede til, min broder kom i bedre tanker om ringen, og vi andre mente jo, den havde siddet på en sabel af en kapitains som ærestegn, for den var lige skåren over.

291. Hugget i sengestolpen. Min bedstemoder var født i *Agre* i Borris. Hendes moder lå i barselseng, da *Polakkerne* kom. Så vilde de true hende, for de troede jo, at hun lå på noget gode, men da de ikke fandt noget, så blev de arrige og hug en stor flerre ind i den egesengestok, hvor hun lå. Da datteren siden blev gift og kom om til *Krog*, fik hun sengen med, for hendes fader sagde, at hun skulde have den til et minde om den tid, da hendes moder lå i barselseng efter hende. Min fader døde i den seng. A kan retten bestemt huske det og ligesom se hugget for mig. Der var noget udgravet på den seng, og der var döre for den, som senge plejede at være i den tid.

292. I hestens hale. Da de fjendtlige rejste fra *Lindvig* her i Borris, tog de manden med, for de var

vel sagt blevne noget fornærmede på ham. De bandt ham i halen på en hest. Da de så kom til *Hvalplund*, skal en af folkene der have kjendt ham og fået ham skåret fra halen, og han har nok så set at gjemme sig. Det var grumme folk den gang i Lindvig, og manden skulde jo bekjende, hvor hans gode var, men det vilde han nok ikke, sådan har a da hørt, og derfor var det, de tog ham med på den måde. Der ligger nogle store sten over dem oppe på kirkegården, og så har der jo været en velstand, det kan en nok tænke, siden deres grave er sådan blevne beærede.

293. **Hans Dals historie.** Da de svenske tropper nærmede sig til de jyske grænser, blev beboerne, navnlig på landet, meget forsagte, for der var gået mange rygter om deres skrækkelige røven og plyndren, og mange rejste deres vej af frygt for fremtiden. Der boede på den tid en gårdmand i *Börkop* mellem Vejle og Frederits, og han hed *Hans Dal*. Da han nok kunde skjönne, at det var bedst at skjule sig, og at et sådant godt skjul kunde findes i *Andkjær strandskov* i Munkedalen, hvoraf Munkebjærg har fået sit navn, så talte han med to af sine naboer derom, og de tog strags den beslutning at flytte der ned med deres familjer og overlade gårde og besætninger til deres börn og tjenestefolk. Dalen var meget stærkt tilgroet med underskov, så at næsten ingen kunde komme der igjennem, og desuden var en fordums ejer, Peder Andersen Munk, dér bleven manet, fordi han gik igjen, hvilket havde til følge, at folk nærede stor frygt for stedet. Uden stor besværlighed fik de gravet en hule i bakken, hvori alle tre familjer kunde bo sammen. Efter at nu fjenden havde besat egnen, gik disse tre mænd en dag gjennem skovens udkant til en bondegård, som hedder Skikballegård, der ligger omtr. en mil fra deres opholdssted. De fandt ikke et eneste menneske eller kreatur, ej heller madvarer,

skjönt alle værelser blev undersögte; men så tog de plads ved et bord for at overveje, om de skulde gå videre eller vende tilbage igjen. I det samme kom en afdeling fjendtlige ryttere ind i gården tillige med en vogn, og de tre mænd løb da skyndsomst ud i bryggerset og skjulte sig i et pulterkammer under loftstrappen. Den fjendtlige officer befalede tjeneren at gå ind og se, om han her kunde spise frokost, hvilket han og gjorde, men kom snart tilbage og sagde, at der var slet ingen folk at finde. På spörgsmålet, om han så skulde dække bord, svarede officeren ja og gav ordre til den næstkommanderende, at han skulde ride videre med folkene — formodentlig til Ransfjord, en halv mil derfra — og rekognoscere, men komme tilbage om en time. Da der nu var blevet nogen rolighed, sagde Hans Dal til sine kammerater, at han vilde ind og se, hvem der var, og tale med dem. De tiggede og bad ham om at blive, da han ellers gjorde både dem og sig selv ulykkelig, men han var ikke til at afstå fra sin beslutning. Iblandt skramleriet der inde fandtes et hörhoved til en rok, og det stak han i en af de udvendige lommer på sin kofte. Efter så at være kommen inden for dören stilte han sig helt enfoldig an og sagde: »God dag, gode herre, undskyld, at jeg forstyrrer jer! jeg er en fattig mand, der er jaget bort fra hus og hjem, vil I ikke give mig lidt at spise til min kone og börn?« — »Jo«, sagde officeren, »kom nærmere!« Hans Dal trådte så hen til bordet, og officeren spurgte ham nu ud om, hvor han var fra, og hvem der havde jaget ham og hans familje fra deres hjem. Det kunde han ikke give nogen rigtig forklaring for, og følgen deraf var, at han af officeren blev ansét for at være en spion. Dennes trusler og to skarpladte pistoler, der lå på bordet, en ved hver side af ham, viste tydelig for Hans Dal, at han var i fare; men han tog en rask beslutning, rev hörhovedet op af

koftelommen og slog officeren for panden, så han styrtede død til jorden. Tjeneren, som talte med kusken ude i gården, vilde løbe ind for at se, hvad der var på færde, men Hans Dal greb den ene pistol og skød ham i forstuen, løb så med den anden pistol ud og skød kusken, tog derefter fat i tömmen og kjørte i fuld galop ind i skoven, der endnu findes tæt ved gården. Da han var kommen et stykke ind i skoven, skar han skaglerne over, tog tömmen af hestene og lod dem gå. Derefter undersögte han vognen og fandt deri et lille forråd af madvarer, navnlig brød, som han tog med sig. Da hans kammerater hørte det første skud, forlod de af forskrækkelse deres skjulested og kom ad en bagdör ud i haven, hvor de så Hans Dal komme kjørende ind ad skoven. Efter at have truffet ham ved vognen skyndte de sig med at komme tilbage til Munkedalen. Da de svenske ryttere kom til gården igjen og så, hvad der havde tildraget sig, tog de deres faldne kammerater ind til Andkjær og mældte alt til generalen, som udlovede en belönning til den, der kunde angive ham gjerningsmanden. Det varede ikke længe, för mistanken faldt på Hans Dal, men ingen Dansker vilde være så nedrig at tjene den udlovede belönning. Omsider var der et løsagtigt fruentimmer, som gik omkring blandt fjenderne og solgte hvedebrød og tobak og slige ting, og hun angav Hans Dal som gjerningsmanden for fjenden, og hun fortalte, at han havde en gård i Börkop, som han havde forladt, men at man troede, han opholdt sig i Strandskoven. Da generalen antog, at manden nok listede sig hjem en gang imellem til sin ejendom, lod han en vagt sætte i gården for at gribe ham, når han kom. Hans Dal, som ikke vidste af vagten at sige, kom hjem en dag i mørkningen og blev da, efter at have gjort en kraftig modstand, greben og bunden samt lagt på en vogn for at skulle kjøres til Andkjær. I enden af byen

hvor vejen drejer, lå der og ligger endnu et hus, hvor der solgtes brændevin, og her skulde vagtmandskabet efter den heldige fangst have en hjærtestyrkning. De traf flere gode kammerater, og der blev drukket adskillige omgange. Til sidst skulde kusken også ind og have sig en dram, da han nu havde siddet så længe og ventet på dem, og en Svensker, der imidlertid skulde se efter vognen, listede sig bag efter. Da sneg en mand af nabolavet sig hen til vognen og spurgte om, hvem det var, her lå. »Det er Hans Dal«, svarede han og bad manden om at skjære rebet over, hvormed han var bunden, »ti ellers er jeg ulykkelig, jeg bliver skudt, når jeg kommer til Andkjær.« Manden betænkte sig ikke længe, skar rebet over og løb sin vej. I en fart var Hans Dal også på benene og rendte af alle kræfter ad Tingskoven til, som lå ikke langt derfra. Da han havde nået den, var han jo i sikkerhed; men han syntes, at de stød og slag, han havde fået af vagten, burde hævnes, og efter altså at have forsynet sig med en stærk gjærdestaver gik han tværs over en mose, som vognen skulde uden om, for at komme til Andkjær för mandskabet. Under deres samtale i drikkelaget havde han hørt, hos hvem de var indkvarterede, og så listede han sig ind ad en bagdör i den gård, kom ind i bryggerhuset og vilde der vente, til Svenskerne havde fået dem lagt i halmen i den yderste stue og var faldne i søvn som følge af den rus, de havde fået. Så vilde han slå dem for panden alle tre og løbe sin vej. Her i bryggerset fandt han i noget saddeltöj, der tilhørte en af rytterne, en pistol samt kugler og krudt, hvilket han tog til hobe. Da det varede temmelig længe, inden de tre mand vilde til at komme, som han ventede, så gik det op for ham, at hans flugt nok var bleven mældt til generalen, og at der nu skulde gjøres jagt på ham. Det var nu en sommernat, og da det allerede var hen imod morgen-

stunden, besluttede han at løbe tilbage til Tingskoven. Hans formodning var rigtig, og man var også på jagt efter ham, men da man antog, at han rimeligvis var sögt hjem til sin familje i Strandskoven, blev der i en hast udsendt mandskab til fods og til hest for at søge ham der, og der var udlovet en belönning til den, der kunde få ham fat enten død eller levende. Det var altså et held for Hans Dal, at han sögte til Tingskoven, der ligger syd for byen, hvorimod Strandskoven ligger nord for. Han stillede sig i skovens udkant for at spejde efter, om nogen forfulgte ham, og det varede ikke længe, för han så en rytter, der havde lagt mærke til et spor tværs over vejen og ind på marken ned efter Tingskoven og nu vedblev at forfølge sporet i duggen. Hans Dal, der brændte af hævnlyst, fik nu sin røde hue anbragt på en kvist, skrabte noget löv sammen om denne og fik det til at se ud som en mand, der lå i skjul for at sove. Derefter trak han sig tilbage om ved et træ. Rytteren havde fulgt sporet lige til stedet og fik nu öje på huen. Altså tog han sigte og skød, men öjeblikkelig kom Hans Dal frem og skød rytteren, slæbte ham dernæst hen i en törvegrav ved skovens udkant, tog saddel og töjle af hesten og lod den gå sin vej. Fra Tingskoven gik han over til sin familje i Munkedalen, men forlod stedet igjen, så snart han havde fået lidt til føden, ti han var bange for anden gang at komme i fjendens kløer. I skoven havde han flere steder bygget sig en slags hytte, men var der sjælden om natten af frygt for at blive opdaget. Hans sikreste skjul var en hul eg i Tingskoven. Således opholdt han livet længere tid, indtil han omsider tog ned til Randers-egnen og der tog tjeneste under et andet navn, indtil freden var sluttet.

Denne historie har jeg som 10-års dreng hørt af en gammel mand på 80.

294. Tolv kosakkers drab. Det var i 1813 og 14, da *Kosakkerne* huserede her nede, da var der en afdeling, som havde revet sig løs og røvede og plyndrede i Jylland hist og her. Deriblandt var så tolv mand, som kom til *Landting* for at plyndre, og de var ridende. De satte deres heste på ladegården, der ligger ikke så kort fra borggården, det vil sige den gamle, der lå ude i engen, for den er nu reven ned. Så vilde de jo til at plyndre. Men de havde opført dem så ganske forfærdelig grusom i omegnen, at befolkningen rundt omkring fra var stormet sammen, for muligvis at hævne sig på dem, og da de nu var komne over på borggården, ilede omegnens folk bag efter med forke, grebe og høleer og tog dem til fange alle tolv. Så vidste de ikke rigtig, hvad straf disse her røvere skulde have, men var da enige om, at det skulde være den værste, der kunde opfindes. Altså fører folkene dem efter nogen rådslagning ud i heden imellem *Sal* og *Rönbjærg*, og så skal de da der begraves levende. Men så blev det aften, og en af dem får ram til at snige sig fra dem. Det var den tolvte, og de elleve var kastede ned, dem var de færdige med. Men så kunde de høre hans sporer ringle i lyngen, og de satte efter ham og indhentede ham ved *Skalle sø*. Der svömmede han ud i søen, men de satte efter i en båd, og så druknede han i søen og blev der liggende. For en 30 år siden, var nogle folk ude på isen for at stange ål efter kå*w*el (kobbel), og det går jo sådan til, at de hugger et aflangt hul efter den retning, blærerne har i isen. Hvor de store findes, der ligger hovedet, og hvor de smaa er, der ligger halen. Så måler en først dybden med stagen af æ ålg*i*er og vender den så om og støder til. Se det er nu et grumme behageligt fiskeri. De stanger og får en kårde på ålg*i*eren; men da den kom op, faldt hæftet af, for det var af træ og møsk af at have ligget så længe i vandet.

En kunde tydelig se, at det havde været forgyldt, og det var nu netop på det sted, hvor den Kosak var sunken. De elleve blev satte ned i en banke norden og lidt til vest for søen, og der er endnu nogle huller, som kaldes Røverhullerne.

295. I tyrkisk fangenskab. Min faders morbroder han hed *Ole* og blev tagen til soldat, men så deserterede han fra dem og skjulte sig så godt han kunde men var lige godt uheldig og blev tagen tillige med en anden karl fra *Resen*, som også var deserteret. De blev lukkede inde i *Hald* lade om natten, men de brækkede ud og løb. Min faders morbroder sögte hjem, men de turde ikke have ham, de var så rædde, te det var urimeligt, for æ gode herre, han hed ellers *Schinkel*. Altså römte karlen ud i Hammerum herred og var der en tid. Men heller ikke der turde han være og tog så til Holsten, hvor han gav sig til søs. Nu gik det ham godt, men ingen vidste, hvad familje han var af. Endelig en gang han var på rejse fra Ostindien, blev han optagen af algierske sørøvere og var så der i tretten år. Han tillige med flere fanger lå i et åbent hus og blev fedede med sød mælk og nøddekjærner. Af og til kom Tyrkerne og bed på deres fingerender for at mærke, om de var fede nok, og hvem der så var til pas, de blev slagtede og ædte. Men han var noget bar, og det kunde ikke hjælpe, hvad de gav ham. Fangerne var lænkede til en sluffe eller båre og havde en jærnring midt om deres liv. Da han siden kom hjem, var arret af den ring endnu synt på hans krop. Så var der en af dem, der håvde fået sin i stykker og var ble' n løs, og han hjælper de andre fem til at blive løse o; å for deres. Nu sætter de af og skjuler dem om dage i agerris og eng og søger da ad vandet til. De får o, å held til at træffe en slup, og den giver de dem u' i, nøgne som de var, så det var ikke videre behagel t.

De måtte sejle, hvorhen vinden vilde føre dem, og var på vandet i elleve dage. Da støder de på *Holland.* Så kommer en mand til dem ved stranden og spörger dem, hvor de var fra. »Vi er komne fra det tyrkiske fangenskabs bånd«, svarede de, og så tog han dem hjem til sig og gav dem føde og klæder og gjorde anstalt for, at de kunde blive sendt hjem til Danmark. Han hjalp dem ud på de første danske skibe, der kom til Holland, og så tog Ole til *Hjetting* i Guldager sogn ved Varde og boede der siden. Min fader har haft noget mellemskriven med Oles börn, men det brevskifte gik ud, da Oles sön druknede ved Altona. Min fader sendte dem en arv her nede fra, men da vi skulde have arv fra dem, blev det dulgt hen.

296. Et bevæget ungdomsliv. En gammel kvinde i Filsø, *Kristine Marie Væver,* der nu er død, talte i sin tid om, hvilke underlige tilskikkelser der kom over hendes fader, indtil han endelig kom til at føre et roligt liv som møller, og vi vil nu lade hende selv fortælle derom.

Da han var tolv år kom han i tjeneste på *Skovsgård* ved Viborg og var der en tre år, hvorpå han kom til *Tjele* som en slags tjener, og eftersom han ikke alene havde et indtagende væsen, men og var godt ansét hos herskabet, blev han snart forfremmet til løber og fik en stads klædning samt tupé på hovedet og alt hvad der nu hører til. Jeg véd ikke bedre, end at herskaberne på Skovsborg (Asmildkloster) og Tjele havde handlet om ham, for i de tider kunde de höje herrer jo gjøre så næsten hvad de vilde; og så havde herren på Tjele en gang kastet sine öjne på ham og vilde absolut have ham i sit brød. Det var nu slet ingen rar bestilling at være löber, kan I tro, og endda værre var det for *ham.* En ung dame på gården blev nemlig forelsket i ham, og han kunde så næsten ikke være i fred for hende. Tilmed blev han til sine tider slemt hundset af herren,

og det var nu noget, min fader aldrig ret kunde finde sig i. Så beslutter han da at ville römme derfra, og en dag, da herskabet skal ud at kjøre, vil han sætte det i værk. Nu måtte han jo ikke løbe, inden vognen holdt for dören, og herskabet steg ind, men så springer han om og byder nådigherren farvel: nu så han ham aldrig mere. Öjeblikkelig sætter han så af forved vognen og bliver ved, indtil han langt ude på vejen når en bro; der smutter han ned under og gjemmer sig, indtil herskabet var kommet forbi. Men det var et godt tag, han havde løbet, og forfærdelig havde han anstrængt sig for at komme dygtig langt forud, så han var bleven meget varm, men ved nu at sidde der under broen blev han alt for hurtig afkjølet. Herskabet opdagede ham ikke, og han fortsatte sin flugt sønder på, lå ude om natten og fik en dårlig forplejning, så da han kom til *Flensborg*, var han både syg og elendig. Der lå en smakke eller en anden sejlskude færdig til at afgå til *Lybæk*, og den lister han sig ud på. Nærmest som en følge af den hurtige afkjøling efter løbet havde han pådraget sig en meget stærk koldfeber, og den rystede ham voldsomt på rejsen med skibet. Det lagde en af passagererne mærke til, han gav sig i snak med den stakkels unge fyr og sagde ham, at han var fra Lybæk og boede i den og den gade og hed sådan og sådan, og hvis han vilde komme hjem til ham, så skulde han give ham et råd for koldfeberen, så han skulde ikke få den igjen de første 70 år. Det var han jo glad ved. Skipperen lagde også mærke til, hvordan feberen knugede ham, og gav ham lov til at krybe ned i et lukaf, hvor der lå nogle klude og pjalter, som han kunde dække over sig. Det var nu godt nok, men der blev han så forfærdelig besat med utöj, og det kram hovede jo lejligheden godt — han havde jo ikke været af klæderne nu i lange tider — så han blev knapan snart lige så ilde holden af

utöjet som af feberen og havde da nok at tænke på. Da skibet kom til Lybæk, skulde han jo til at slæbe sig i land, men det var knap han kunde for söllehed. Nu var det om at finde den mand, men elendigheden havde voldt, at han ikke alene havde glemt mandens navn, men også, hvad gade han boede i. Der slæber den stakkel sig nu igjennem gaderne og véd hverken udvej på den ene eller den anden façon. Endelig finder han på råd, i det han går hen og giver sig til at ringe med byens stormklokke. Mange folk strömmede til, og deriblandt ogsaa den mand, han søgte. Nu var den sorg slukt; han løber så hurtig, benene kan bære ham, hen imod manden og fortæller, hvorfor han ringer, samt følger med ham hjem. Der fik han råd for både det ene og det andet, og han forsikrede siden til os börn, at utöjet, da han satte sin hat med tupeen på bordet, formelig kunde kravle af med den. Men det var en barmhjærtig mand, han kom til, og det råd, han gav for feberen, hjalp så godt, at min fader aldrig mærkede den siden, og da han så var bleven gjort ren, rejste han videre. Endelig nåede han *Holland* efter at have opholdt sig i Lybæk i fjorten dage; men der var han i fem år. Der blev han konfirmeret og havde det så nogenlunde. Men hjemmet længtes han jo efter, og omsider finder han da lejlighed til at komme med en sejler, som vilde ad Jyllands vestkyst. Da de kom ud for Agger, blev han sat i Land i en båd, og så tog han til *Vestervig* og blev der antagen til skytte. Det var ikke så gal en tjeneste, især da han var så god til at begå sig og havde nu fået en del erfaring i verden, men det var jo dog kun en tjeneste, og da han så blev kjendt med en pige, og de kom i tanker om at ville sammen, rejste han ned og kjöbte *Lemvig mølle.* Der var han så i ti år, men da møllen stod i forbrand, var han ræd for at blive der — det vidste han jo ikke, da

han kjöbte den — for hvis den skulde gå hen og brænde for ham, kunde han i en håndevending miste alt det, han möjsommelig havde erhvervet sig. Derfor så han efter at komme derfra, og sådan gik det til, at han kjöbte *Gammel-mølle* i Råsted, og der døde han. Han nåede ikke slet den alder, da feberen kunde have taget ham igjen, og det var også godt, for han var så talt blind, da han døde. Ja, der i Gammel-mølle var han i 46 år, og der har jeg tilbragt meget af min tid; men det var jo gale tider, den gang han døde, og da jeg var bleven gift imidlertid, kunde vi ikke overtage møllen efter ham. Her sidder jeg nu og har en lille aftægt, men mest bedrøveligt for mig er det, at jeg også er så næsten blind. Til næste 4. november er jeg 84 år, og så løser Vorherre vel snart op for mig.

297. **Niels Viums historie.** Herren på *Avnsbjærg* sendte en karl her af godset til Kjöbenhavn som soldat, for det han var noget studs i det; han hed *Niels Vium*, og så var han jo der som »gevoren« soldat. Da passerer det, at en anden soldat römmer med regimentskassen til Hamborg, og så byder denne her Niels Vium til, at han vil godt skaffe ham til veje, hvis de vil udruste ham med penge. Det gik de ind på, og han får en slant penge og rejser. Nå, han kommer til Hamborg og går og kikker og skuler op og ned ad gaderne, men endelig den tredje dag bliver der råbt fra et vindue i tredje etage: »Vium, Vium! er du her!« Han ser i vejret og tænker: »Hvem er det?« Men strags han får öje på ham, så kjender han ham. Den anden kommer nu rendende ned til ham og siger: »Hvordan er det, du er her?« — »Å, a har set mig noget til gode«, svarer han så, »og tænkte, a kunde bo her med det.« Ja, han havde båret sig ad på den samme måde, og så kunde de bo sammen. Nu skrev Niels Vium hjem til Kjöbenhavn, at der og der og på den og den tid kunde de

tage ham. Så blev der sendt politi ned til Hamborg, og de pikkede på dören en morgen, för kammeraterne var komne op. Den anden soldat lukkede op for dem, men rygger sig lige tilbage og siger: »Vium, Vium, du har forrådt mig!« Vium sagde ingen ting, og de blev begge førte som arrestanter til Kjöbenhavn. Så steg Niels Vium og blev efterhånden en stor mand, og til sidst blev han statholder i Norge. Men den samme fejl, der bestandig havde været ved ham, den lagde han ikke af; han var stiv og studsig og for streng herre ved Nordmændene, så kongen måtte tage ham tilbage. Da han så havde gået i Kjöbenhavn en tid, og de heller ikke kunde have ham der, for det han al tid vilde råde, så måtte de sende ham tilbage til godset igjen, og herren på Avnsbjærg måtte love at opholde ham til hans død. Nu havde han lige godt en stor ret; men heller ikke i Avnsbjærg kunde de have ham, for han vilde stå for det hele, og så kom Sten Jörgensen til rette med ham på den måde, at han vilde bygge ham et hus i nogle bakker og udørken, og sådan gik det til, at *Risbak* blev bygget. Det var det første, der blev parcellet ud fra Avnsbjærg. Der er vel en tre tønder hartkorn, og på den gård blev han så boende til hans død. Aldrig var han gift, og han har vel sagtens haft midler, men de blev ikke fundne efter ham. Min fader har gået og ledt efter hans penge, og da bakken ved denne her side af dalen, som skjellet går ned igjennem, blev ryddet, gik han ved siden af karlen og vilde ikke være fra ham, for han håbede jo på, at de skulde finde Niels Viums penge. Men det var ikke så vel. Nej, men mulig dog Jens Levring har fundet dem, skjönt a tör ikke påstå det. De fortalte, at imens han levede, var der så mange katte, der gik, og dem vilde folkene hæfte efter, de troede, det var spøgelser, men han sagde: »Lad dem gå i fred, de stakler.« Jens Levrings sön

Andreas var i kammeratskab med en skomagerdreng fra Viborg, og da de en dag går ned i krattet, for at samle nödder, da bliver de va'r, at en kakkelovnsplade rager ud med den ene kant af en sandgrav. Andreas løber så hjem og fortæller det, og Jens Levring sætter af derned og tager en gammel tro karl med sig. De får så pladen gravet ud, men om de finder noget, skal a lade være usagt. Man antog det jo, og det gik så vidt, at han kom til ting om det, for skomageren i Viborg vilde have noget også. Jens Levring gjorde ed, og så var han fri for den tiltale. Han arvede siden nogle penge, og så brækkede han gården ned og byggede den om. Ved den lejlighed fandt de en sten med årstallet 1640, den var fra Niels Viums-tid. Jens Levring blev så meget et sölle billed til sidst, så indfalden ved öjnene og elendig, og han gik også helt i armod, så hvis han virkelig havde fundet noget, bragte det dog ingen lykke med sig.

Jens Tysk har været ejer af det halve *Avnsbjærg*. Han kjöbte det lige fra Egehale og ad Hummel mølle line og parcellede det ud til hvem der vilde kjøbe. Men så gik han fallit, og det meste af hvad der var solgt gik da tilbage til Avnsbjærg. Siden var general *Lindahl* ejer, og han solgte gården til *Djørup*. Det var en stor mand, og a har været med til at kysse på hans hånd, for det skülde bønderne al tid den gang.

298. Rytterhullet. I *Avnsbjærg* skulde der i ældre tid være krigsfolk, for herremanden skulde holde dem, men de skulde have deres lönning i *Randers*. Så var der en af rytterne, som skulde ride ud efter den en dag, og han kom noget silde tilbage. Nu var der en smed i *Sjörslev*, der havde hørt, at den soldat skulde af sted, og hvad han færdedes efter, og så tager han hans forhammer med sig om aftenen under hans skjødskind og går ud på æ store vej — sådan kaldte de

vejen fra Sjörslev til Avnsbjærg — og der møder han rytteren og slår ham ihjel. Den døde lægger han så tværs over hesten og trækker den skrås ned over agrene til et hul, som siden er blevet kaldt *æ Rytterhul.* Der troj han ham ned, men hesten bandt han imens ved en eg, der stod på min mark, a kan så tydelig huske den, for a har netop ryddet den.

299. Et dobbeltmord. På herregården *Volstrup* i *Hjerm* sogn levede en gang en ond ladefoged, som, da han en dag skulde følge en rig og fornem herre ud i skoven, slog ham ihjel og efter at have plyndret liget puttede det ned i en nærliggende sump. Han troede nu gjerningen dulgt, men en hyrdedreng på gården havde set, hvad der var gået for sig, og da ladefogden dagen efter kom ud på marken og fandt anledning til at udskjælde drengen, tog denne til gjenmæle og sagde: »Måske du vil slå mig ihjel i dag, ligesom du slog manden ihjel i skoven i går.« Da fogden hørte det, slog han virkelig drengen ihjel og slæbte ham ned i det samme morads, hvor han havde gjemt den anden. Snart efter flyttede han over til *Sønderskov* på *Vænø*, og her døde han. Siden den tid har han spøget på Sønderskov, og stundom tager han sig en sejltur over sundet på et halmknippe og rumsterer da frygtelig i moradset så vel som på Volstrup.

300. En henrettelse. Det hændte sig flere aftener, at der kom et kvindemenneske og gik ind i *Ane Dyngårds* hus i *Jebjærg.* Der tog hun en spand, og så gik hun hen til den næste gård og gav sig til at malke køerne. Manden mærkede nu flere nætter, at hans køer blev malkede, og vilde da våge en nat i kohuset for at se, hvem det var. Den gang så kvindfolket var kommet til sæde og havde begyndt, spörger manden om: »Hvem er det, der malker mine køer?« — »Det er så mænd den sölle An' Dyngård«, svarede den og sprang op. Så vilde manden have grebet hende, men hun smed

spanden og løb ud ad dören, og han bag efter, men faldt over spanden og fik hende så ikke. Den samme spand var Ane Dyngårds, og hun blev da tiltalt og skulde henrettes. Men hun påstod jo hendes uskyldighed og sagde, för hun blev rettet, at der skulde blive en grön plet på hendes grav, hvis hun led uforskyldt, og den plet kom og er der endnu.

Hertil föjer en anden fortællerske:

Af vrede over den falske beskyldning stak *Ane Dyrbjærg* ild på gården, og så blev hun dömt til at henrettes. På höjen er der endnu en grön plet i form af et menneske uden hoved. Fortællersken heraf har talt med flere gamle koner, som havde været med til at slå kreds om höjen under henrettelsen, ti der skulde møde én fra hvert »ildsted«, at henrettelsen kunde være advarsel for alle. Den foregik på *Tinghöj* i Bostrup.

301. En henrettelse. b. En pige, der hed *Ane Hørby*, blev henrettet på *Tinghöj* her sønden for, og min gammelfader har været med til at slå kreds om hende. Hun var fra *Tisse* og blev beskyldt for, at hun kunde hegse, og der var noget, som hun skulde have forhegset. Det nægtede hun imidlertid bestemt, og alligevel skulde hun henrettes. Det er vist nok ikke så længe siden, for hun var nok den sidste, der blev henrettet her i Salling. Da hun blev ført til retterstedet, sagde hun, at den plads, hvor hun blev rettet, skulde være grön både vinter og sommer, det skulde være et kjendetegn for dem på, at hun var uskyldig.

302. En grøn plet. Til sagnet om Birret Bol (Sagn og overtro fra Jylland, nr. 152), som blev henrettet på *Tinghöjen* på Bostrup hede, kan jeg tilföje, at pigen blev begravet på samme höj, og at den plet af höjen, hvor hun blev lagt ned, blev bevogset med grönt græs i form af en pigeskikkelse. At denne skikkelse var temmelig stærkt aftegnet på den ellers lyngbegroede höj,

har jeg og flere, som ofte i min barndom har opholdt os på höjen, tydelig ment at kunne se.

303. Blod af et ben. a. Der var to karle, der gik og slog på *Høstrup* eng. Så, som de gik, gik den enes hølé imod et ben, der sad op, og der springer blod af benet op i hans hoved. Så graver de op om det og får benet trukket i land. Da siger den anden karl: »Du skal lægge din hånd på det ben, og tör du ikke det, så er der fejl ved det.« Han lagde så også sin hånd på benet, og da springer der igjen blod af det. Så var han jo gjerningsmanden, han havde slået en ihjel og begravet den der for flere år siden.

304. Blod af et ben. b. Henne i *Håsum* er en vig, der går ind fra fjorden til Sønderlem. Fra den vig og hen til Kjærgårdsholm er en meget stor engstrækning, og der skal i gamle dage en karl have slået en anden ihjel og så stoppet ham ned der i de pytter og moser. Efter den bedrift flygtede han op i Sönden og var der i tyve år. Men så kom han tilbage og kom til *Bustrup* på arbejde. Der kommer han så med de andre karle ud at slå græs på engen, og som han nu en dag går i sit skår, hugger han høleen i et ben, der sad op, og strags flød der blod af benet. Da han nu bliver det va'r, kommer han strags i tanker om, at det var der, han havde stoppet den ned, som han havde undlivet, og så bekjendte han sin brøde og blev straffet.

305. Den opdagede forbrydelse. Der kom en aften en rejsende Jøde ind i en gård i *Besser* og bad om nattely, som han også fik. Men om natten blev manden og konen i gården enige om at slå ham ihjel, da de formodede, at han førte mange penge med sig. Manden fik fat i en øgse, som han listede sig ind og slog ham ihjel med, og så begravede de ham ude i et korngulv i laden. Men morgenen efter kjørte manden ud til stranden med en tom vogn, for at det skulde

hedde sig, at han havde kjørt Jøden bort. Ingen af gårdens folk havde set noget til forbrydelsen, men næste höst, da man var ved at kjøre sæd hjem, kom en af folkene til at træde på det sted, hvor Jøden var begravet, og sank dybt ned i jorden. »Hvad er det?« udbrød han. »Å«, siger manden, »det er blot en plag, vi havde uheld med i fjor, som vi har begravet der.« Det uheld vidste folkene ikke noget af, og man har måske haft en lille mistanke om forbrydelsen, nok er det, næste aften besluttede karlen og daglejeren at undersøge stedet, og forbrydelsen blev således opdaget. Manden og konen blev straffede, og som en Guds forbandelse, der kom over dem, blev alle deres efterkommere til små dværge, der måtte flygte til *Vårbjærg* og tage bolig der. Lille-Vårbjærg ligger på Taftebjærg mark, og i måneklare nætter kan man undertiden høre deres jamren og klager nede i bakken.

Til forståelse af ovenstående må bemærkes, at det på Samsø i ældre tider har været skik at nedgrave forulykkede kreaturer i korngulvene.

306. **Ihjelslåede handelskarle.** I *Dover* findes en större gård, som skal være bleven opbygget for uredeligt erhvervede penge, og der skal derfor hidtil ingen lykke have været ved dens besiddelse. Der skal en gang være kommet nogle handelskarle til gården en aftenstund og have bedt om nattely for gode ord og betaling. Dette lovedes dem, og de kom da om aftenen til at vise ejeren de store kister fulde af klingende sølv, som de førte med sig. Det syn fristede ham så stærkt, at han sörgede for at få dem rusende, inden de gik til ro, og da de så lå i den første søvn, gik han ind i kammeret, slog dem ihjel og tilegnede sig deres mange penge. For en del af disse byggede han så et nyt våningshus, men der siges, at siden den tid var der al tid noget i vejen der i gården. Af folkenes elleve börn nåede kun et 40-års

alderen, alle de andre døde efter svære lidelser, der tilsidst slog sig på hjærnen, de fleste i en vogsen alder. I sovekammeret fandtes på loftet en lys plet, så stor og rund som den, en tændt lampe afsætter, og hvor ofte der end er blevet klistret tapetpapir oven på, vil det dog aldrig lykkes at skjule pletten mere end en halv dags tid. Den skal dog nu være bleven fortrængt ved, at man har lagt nyt loft. Brøden skal ligeledes nu være bleven afsonet, siger de gamle, ved den sjældne godgjørenhed, der i de seneste tider er bleven udvist af gårdens beboere.

307. Blyklumpen i øret. a. En mand fra Mors havde været nede i Holsten at tjene og der tjent sig mange dejlige penge. Så rejste han hjem ad og kom træt og søvnig en aften til et hus i *Harsyssel* og begjærede at låne hus om natten. Der i det sted var de kjørende med stude og sad og havde lige dagsens komme. Konen var ene hjemme, men hun gav jo da lov til, at han måtte ligge på bænken, for de havde kun én seng, og han satte sig så og skulde til at tælle hans penge, mens konen gjorde hendes aftenponni. Så da han var færdig, gav han konen sin mantelsæk og forlanger æ hende, at forvare den for ham. Dernæst lagde han sig så til ro. Men da blev konen a begjærlig efter den sæk og gik hen og bredte noget bly og hældte i hans øre, det der vendte op ad. Manden havde jo været fra by, og da han kom hjem, var den fremmede død, og hun foregav jo, at han var så forkommen, da han kom der, og så blev han begravet fra stedet af, og hun fik jo ingen straf. Men der blev alligevel nogen snak om det, og ingen kunde forstå, hvordan de sådan lige med et kom til rigdom. Mange år efter blev der gravet en grav på kirkegården, og der blev da kastet et menneskehoved op, og det kom skolebörnene til at lege med, for skolen var nær ved kirken. Så skringlede det så sært

i det hoved, og da fandt de blyet, og nu blev der oppet i den sag, for konen, der havde gjort det, hun var lige levende og var en ældgammel kone nu. Det hele blev nu opredt, og folk fik retten at vide, hvordan de var komne til deres midler. Men det var der nu ingen fornöjelse ved, for det var en stor synd, ja for alvor, å, å, å!

308. Blyklumpen i øret. b. I *Lyvig* i *Haderup* kommer en kræmmer ind og er så mat og så træt og beder om kvarter. Konen sagde ja, men hun havde just ikke tid nu til at skaffe ham i seng, om han ikke vilde sidde lidt. Nej, så vilde han dog hellere lægge sig på bænken, om han måtte. Da han nu der var falden i søvn, gik konen hen og hældte smeltet bly i hans øre. Så fortalte hun manden, da han kom hjem, at her var kommen en kræmmer, som var død af mathed. De begrov ham så i en höj; det var netop der, hvor Pejters boede, I véd. Men det kom siden op med den forbrydelse, og konen blev straffet.

309. To døde karle. En morgen tidlig, da en mand i *Stavlund* kom ind i hans port, lå der to nøgne karle i en møgvogn, og de var døde. Så vidste de ikke, hvem det var, eller hvor de skulde gjøre af dem, men så sagde herredsfogden, at de skulde spænde to rødbrogede kvier for vognen og så lade dem passe dem selv, hvor de standsede, skulde ligene begraves. De ligger i *Stangsdal* mellem Stavlund og Haderup, og gravene ved siden af hinanden er nemme at se endnu, for de var gjort op som almindelige grave. Folk sagde, at det var et par kræmmere, der var blevne plyndrede.

310. Drab på en kirkegård. For mange år tilbage boede der omtrent midt på *Nordby* hede to bønder på et sted, der kaldtes *Børstenshoved.* Den ene af dem var en dygtig og påpassende mand, og især holdt han strængt på markfreden. Derfor havde han også tit småstridigheder med sine naboer, Nordbyerne, og når

deres kreaturer, som græssede på heden, kom ind på hans mark, så optog han dem og lod ejerne betale bøde. Det var derfor intet under, at Nordbyerne pønsede på at få ham straffet, og så hændte det sig en søndag, da manden kom lovlig sent til kirke, at han ved sin indtrædelse på kirkegården blev greben af nogle mænd og slået ihjel på stedet. Man foreviser endnu den dag i dag nogle røde pletter på en sten i hegnet, og de siges at være den dræbtes blod. Det var en aftale imellem folkene, at medens misgjerningen udøvedes, skulde nogle af dem, der var inde i kirken, istemme kirkesangen med höj röst for at overdøve den ulykkelige mands skrig.

311. Røverne i Bryrup. A vil helst gjøre et overslag, inden a fortæller om drost *Hr. Pedersen.* Ja, lad os nu se. Det var nu i den tid, der var mange konger her i landet, og han var nu konge der nede på Harrestruplund. Den knot, som kongeslottet har stået på, den er der endnu og kaldes den dag i dag *Harrestrupborg.* Der har været sådan en slangekjøren op, som slottet har stået, og der har været sejlads der til fra Limfjorden og helt op ad Dagbjærg. Ja, den by har jo været en kjöbstad i gammel tid, det beskrives den da for. Denne her slangekjøren er da tydelig synt den dag i dag, og ruinerne af bygningerne også, så det er virkelig vist, at borgen har været der. Så skulde vi nu høre om, hvordan det gik til i *Bryrup* der henne i Mønsted en julenat, imens Drost Hr. Pedersen boede på Harrestrup. Der faldt røvere ind på gården, a tror, der var tolv, og de kommer jo ind og beder om fetalli. Konen fik jo travlt med at bringe på bordet, alt hvad der var i huset, for hun var jo bange for dem. Men som hun nu bærer ind af bryggers og køkken og får bordet besat af det, hun har af levemåde, så ser hun efter og stikker ud ad bagdören og rejser til drost hr.

Pedersen. Han havde jo soldater, og han får hans mandskab på benene, og de kommer på heste og lader tage ad Bryrup til. Da sad røverne og levede og drak og var muntre, for de troede ikke, der var noget ved det. Men da karlene kom for Bryrups dör, så æsker de dem jo ud. De blev så forfa'r, at de vilde ikke ud, de turde ikke, og så trængte rytterne ind og myrdede dem alle tolv. Men der var en gammel mand, deres fader, han havde stukket sig fra dem og var kommen op i skorstenen. Der sad han så i behold en tid lang, men så fandt de ham og fik ham trukket ned. Hans liv blev nu skånet for det første, for det de vilde have nogen underretning af ham om, hvor deres røverkule var. De fik ham også til at bekjende, og så fandt de røverkulen, det var i Nordenskov, den var. De fandt da sådan en mængde sølv og guld og røvet gods; der var segs, syv — — ja—a, a kan ikke sige det for bestemt, hvor mange læs der var, men de fik det da derfra, og sådan blev Bryrup den rigeste gård, der var den tid fjærnt og nær.

312. Stærke-Sejr. Omme i *Marsvinslunds* skov opholdt der sig tolv røvere, og de kom til *Vandet* på selve juledags morgen, da mand og kone var gåede til kirke, og rekvirerede leve. Karle og piger vidste ikke bedre end at sætte på bordet, hvad de forlangte, og så i midler godlag, som de sad og gottede dem, var der en dreng, der rendte hen og hentede en karl fra nabolaget, der hed Stærke-Sejr. Den gang han kom, sagde de her røvere til ham, hvad han vilde. Ja, han vilde snakke et ord ved dem, og så tog han ved bordet og knågede det over imod dem, og sådan holdt han dem allesammen ind imod muren, indtil de fik bud til *Avnsbjærg*, og der kom mandskab, og så blev de fangede.

313. Gjaldbæk røvere. Der er mange fortællinger om de røvere, der har været oppe i *Gjaldbæk* hede og

havde en røverkule der med snore spændte over vejen. En mand kom en aften ridende, og så gav det et lille klinger, men han gav ikke videre agt derpå og blev ved at ride. Men så med et sprang der to karle op ved hver side af vejen, og en gik for til hesten, og en gik bag til. Så slog han først den forreste ihjel, og så hug han den anden ned over armen og red alt hvad han kunde til *Lindvig*. Da han kom der, så de, at røverens hånd hængte i hestens hale.

Der, hvor røverkulen har været, brænder en ild siden den tid, og alle folk i Gjaldbæk véd godt af den at sige og har set den. Så var der en gammel mand, som en aften vilde gå ud og se efter, hvad det var for en ild, men han måtte krövle hjem. Han vilde aldrig sige, hvad han havde set, eller hvad der var vederfaret ham.

Mariane Gjaldbæk skulde der op ad og plukke lyng en dag. I lag hun kom langt op i heden, så hun et lille barn, der sad sådan og vinkede ad hende, og så blev hun ræd for at være der og gik hjem.

314. Røveren i kisten. En eftermiddag kom en mand, som ingen kjendte, kjørende med en kiste til *Hvam kro* og bad kromanden om lov til at sætte den ind. Han vilde så have den sat i gangen, men den fremmede var bange for, at den skulde blive sparket, og vilde endelig have den sat ind i storstuen. Det blev da enden på det, og derpå kjørte manden sin vej. Ved aftenstid kom en skytte der fra egnen til kroen, og han og kromanden gik nu op i storstuen og sad og passiarede. Men en af skyttens hunde gik bestandig og snusede til kisten, satte snuden til nøglehullet og knurrede. Det henledte mændenes opmærksomhed på kisten, de begyndte at fatte mistanke og lod den bryde op. Men just, som de åbnede låget, affyredes der en pistol mod dem, dog heldigvis uden at ramme, og de fandt da en mand i

kisten med to pistoler, en kniv og en flöjte; men man fik ham dog overmandet og bundet. Byens karle blev nu kaldt sammen, for man anede, at der måtte være flere i baghold, som manden i kisten skulde have lukket op, når passende lejlighed gaves. En af karlene gik så ud og blæste i flöjten, og strags efter kom en del røvere, som havde luret i nærheden, og spurgte, hvor de skulde ind, for de troede, det var deres kammerat, der lukkede dem op. »I skal her ind«, svarede karlen, og de gik nu ind i huset, hvor de blev kastede til jorden og bundne og siden henrettede.

315. Den første rakker i Dejbjærg. Der ligger to större höje, hvor *Skjærn*, *Stavning* og *Dejbjærg* sognes skjel støder sammen, og de kaldes *Top-Kvembjærg* og *Flade-Kvembjærg*. Lige ind til Top-Kvembjærg bosatte den første rakker der på egnen sig, og da var der kun hede fjærnt og nær, men han drev dog så meget op af jorden, at han havde tre køer. Siden kom der mange flere kjæltringer, og de fæstede bo rundt omkring især i Dejbjærg, da dette sogn danner et bakkeparti, i hvis kanter gårde og huse ligger som halvt gjemte. Endnu er der kun enkelte rakkere tilbage: *Johannes Mus*, der bor i Vognbjærg, og *Ingeborg Kat*, der bor i Björnmose.

316. Kjæltringliv. a. Kjæltringerne gik i store drifter på Gjelleruplunds marked. Mændene kaldtes æ bukke, og kvindfolkene horer eller kvinder. De omgikkes så hövedagtigt.

En karl fra Bøgild fortæller, at han kan huske, de kom tit til hans faders hjem og vilde have nattely; så kom de jo ind i laden at ligge. Nu var drengen en del nysgjerrig efter at se dem, og så listede han sig en morgenstund op på nogle stange og så der disse her kjæltringer ligge helt splitternögne i halmen, par og par, og de havde kun nogle gamle sække eller pjalter lagt over dem.

317. Kjæltringliv. b. Min bedstemoders moder spurgte en gang en gammel taterkvinde om, hvad Taterne blev til, når de blev så gamle, at de ikke kunde følge troppen. Dertil svarte hun: »Så går vi ud i skoven, og der graver vi et hul. Så danser vi med den gamle runden om hullet, og dernæst skyder vi ham eller hende derned og kaster muld på, i det vi siger: Far nu op til din himmelske fa'r og mo'r!«

Min bedstemoder fortalte mig også om en taterkjælling, der havde to dötre, og de fik hver et barn i en og samme time under et ophold i *Lerbjærg*. Så går denne her gamle kjælling til præsten i Lavrbjærg og mælder det, for det skulde de jo. Så skulde hun med det samme sige ham, hvem der var barnefader, det vilde han vide. Hun svarede: »Det var to höje og færdige karle ligesom du, Jens.« Det var en pæn tiltale til præsten, men hun kaldte nu alle mandfolk jens (ɔ: ens, altså et ordspil). Den ene hed Hans, og den anden hed Kristjan, sagde hun, og anden besked kunde hun ikke give. Det lo min bedstemoder al tid ad, når hun fortalte mig det. Første gang jeg hørte historien, kom jeg med den bemærkning: »Men hed præsten så Jens, moder?« — »Nej, men hun kaldte alle karlfolk jens.« — »Da kaldte hun jo ikke nogen af de to Jens, der var fader til börnene», indvendte jeg. »Du skal ikke være så nysgjerrig, dreng, så vil a ikke fortælle dig noget. Det er nu, som a fortæller dig det«, og så måtte a tage til takke med den forklaring.

318. En opædt kjæltring. Der var en kjæltring, der hed *Povl Rolland*. Han opholdt sig tit i *Vester-Alling* og var kjæreste med en gift kone, de kaldte Ka Båtels. Der havde han meget sit tilhold, når han kom til egnen. Alle var bange for ham, både fordi han var en stor og stærk mand, og tillige, fordi han havde gjort sig skyldig i mord, hor og tyveri, hvorfor han også var ivrig efterspurgt af øvrigheden. Omsider blev han tagen

og ført til et fængsel i Århus. Der gik en havslange ind og åd ham med hud og hår så rent op — det troede folk da fuldt og fast — at der var næsten ingen ting af ham tilbage, en kunde lige finde nogle få levninger, der kunde vise, at han havde været der.

319. Som en ærlig mand. En rakker skulde til at gilde en kat for dem i en gård, der hed *Vestergård* i *Erslev* by i Galten pastorat. Da de så kommer med katten, siger han, i det han tager kniven frem: »Sist du det, min bro'r, her er en messer, som kan skjære!«

Den samme rakker fortalte om, hvordan de et sted havde talt ilde om en mand, »men a forsvarte ham (med en vældig trumf på) som en ærlig mand.« Per Thomsen, der fortalte mig det, han gav en ordentlig latter deraf, og så föjede han til: »Ja, sådan sagde han, og han var endda en rakker.«

320. Et par gode kjæltringer. Der var et par gode kjæltringer, som kjørte omkring i landet og narrede folk. Manden kaldte de *Døve-Lars* og kjællingen *Sidsel Rollands.* Han var glarmester og ernærede sig af at sætte ruder ind omkring på landet, og hun gav sig af med at hegse og mane og sådant noget. De var godt kjendt her i *Lime* og omegnen, og vi havde meget med dem at skaffe. I den gård her ved siden af, hvor de plejede at ligge om natten, grov hun Djævelen op for gården var bleven forgjort, og hun gik og skrabte mos af kirken om natten, for det skulde bruges ved hendes kunster. De kom også til en småmand i *Mørke*, der sådan havde haft uheld med mange ting, han var kjørende med en hest. Så bildte de ham ind, at den Onde var kommen i huset og havde fået for megen magt, og hun viste ham den Slemme inde i bagerovnen, men da var det en dreng, der var svøbt ind i en kohud og sad der inde. Men manden så jo tydelig Fanden selv, og så skulde han jo ildes ud, og Sidsel fyrede selv

og stod jo for, hvad der skulde brændes. Konen var også forgjort, og hende kurerede hun også på. Så i midlerfortid var denne her glarmester flyttet over til *Oglhusene* at bo på grund af, at han havde en sön der ovre, og så vilde han flytte til ham. En mand i Mørke, Jens Olesen hed han, skulde jo betale dem for deres ulejlighed, og så skulde det flyes over til Oglhusene för dag for at hytte sig for övrigheden; der måtte jo ingen se det, men de så det alligevel. Hver gang kjæltringerne havde været i Mørke ved ham, skulde de jo have mere, og sådan blev de ved at malke den sölle mand, til der var ikke mere i huset, de kunde bruge. Noget af mandens töj blev også gravet ned, for ellers sagde Sidsel, at hun kunde ikke få magt med hegseriet; men så kom de jo og stjal det om natten. — I *Karlby* gjorde de noget lignende ved en mand der. Ja, det var nogle farlige mennesker. Jeg kan godt huske dem, han kom der kjørende med kone, barn og glarkiste, og så havde de også en gris i bören, og den levede blot af det, de ikke selv vilde have, for de fik rigelig af fødevarer hos alle og enhver.

III.

Sagn om gjenfærd og alle hånde spøgelser, om nedmaninger og kloge præster.

321. En farlig vågenat. Der boede en mand på *Landting* — jeg véd ikke hans navn — der var ugift og havde en karl, som tjente ham tro i mange år, han hed *Kristen Linde.* Da manden nu ingen slægtninge havde, besluttede han at testamentere hans tro tjener

gården, og så siger han det til ham en dag, men blot under en eneste betingelse, der var let at opfylde. Karlen vilde jo gjærne have gården, men han vilde dog først have at vide, hvori betingelsen bestod. Det var da, at mandens lig skulde bringes om i kirken at stå, og så skulde karlen våge ved det den første nat. Han svarte, at han vilde betænke sig på det, for han var ikke dristig ved dette her, og så går han om til præsten og rådfører sig med ham, om han tör gå ind på det. Jo, siger præsten, det turde han godt, han skulde nok være ham behjælpelig. Altså går karlen hjem og gjör den akkord, og testamentet bliver oprettet. Nogen tid efter dør manden, og liget bliver da ført op til kirken, hvorpå karlen går op til præsten, og han er villig til at følge med ham derind. Så skriver præsten med hans kjæp en kreds på gulvet, den kunde han sidde i og måtte ikke gå uden for, inden præsten kom tilbage om morgenen og tog ham i hånden. Så bliver han alene der, og tiden bliver ham noget lang, men omsider begynder det at lystes, og han tror, at det dages. Da kommer præsten ind og siger: »God morgen, Kræsten, nu er det vel overstået, nu er du fri!« men han kom ikke og tog ham i hånden. Kristen tykte, at det var sært, han gjorde ikke det, og derfor turde han ikke følge med ham. Så går personen igjen, og kort efter kommer der en anden, og han begynder med trusler, men Kristen lod, som om det ikke kom ham ved, og blev rolig siddende. Pludselig blev det ganske mørkt igjen, og nu begyndte det at spøge forfærdelig der inde, og der var sådan en rumsteren. Endelig lystedes det igjen, og da kom præsten atter og sögte at lokke ham til at følge med, men Kristen holdt sig standhaftig. Han blev truet på det skrappeste, men da det ikke hjalp, blev det mørkt, og han mærkede nu intet til en lille tid. Da kom der en hel del andre personer ind, som han ikke kjendte, men ingen af dem

turde komme inden for kredsen, uagtet de var nærgående nok. Endelig blev det dag for tredje gang, og da kom præsten igjen og sagde: »God morgen, Kræsten!« og tog ham ved hånden og ønskede ham til lykke, for nu kunde han følge med, nu havde han tjent gården. Han giftede sig siden med *Maren Los*, og hans og hendes navnetræk findes endnu sammenslyngede på Landting lade. Det er ham, der har skjænket et hospital til Håsum sogn.

322. Stævnemødet i kirken. En aften i skumringen vilde en karl ovre på *Mors* gå over en kirkegård, men befandt sig, da han vilde gå forbi våbenhusdören, ligesom i en trængsel af mennesker. Da han var en behjærtet karl, råbte han: »Hvad er dette her?« og så var der én, der sagde til ham: »Vil du møde mig i morgen på samme sted, lige når solen er gået ned, så må du nu gå.« Det lovede karlen, for han tænkte: »Jeg behøver vel ikke at holde det.« Dog besluttede han dagen efter at tale med præsten derom. Denne rådede ham bestemt til at møde til tid og sted og sagde, at han behøvede ikke at være ræd. Han mødte altså, og straks var skikkelsen hos ham, førte ham ind i kirken og op til alteret, hvor de havde en længere samtale. Men aldrig kunde nogen få at vide af karlen, hvad der blev ham sagt hin aften, hvor meget man end frittede ham.

323. Æ Wojnsjægge. I *Oddense* (på jysk Wo*j*ns) i Salling levede en gang en meget jagtlysten mand, der ytrede, som fordum Valdemar Atterdag, at Vorherre meget gjærne måtte beholde sit Himmerig for ham, når han måtte få lov til at jage omkring her på jorden med sine hunde. Derfor farer han nu omkring ved nattetider med bøssen i hånden og en flok bjæffende og hylende hunde efter sig, og de er ikke få, der har hørt ham. Man må passe på ikke at flöjte ved nattetid, for så indfinder Wojnsjægeren sig öjeblikkelig. Sagnet fortæller, at hundene en gang anfaldt en stud og sønderrev

den. En anden gang kom de ind i en kones bryggers, hvor der henstod noget nybrygget öl i et åbent kar, og det ødelagde de sådan med hår og sligt, at det måtte slås ud i rendestenen. Hvor der fandtes tre döre lige ud for hinanden tværs over huset, kunde disse gjenfærd smutte igjennem, andre steder ikke.

Et sidestykke til Wojnsjægeren findes i Dødssejleren. En mand i *Skovby*, Sevel sogn, så en aften et skib svæve i luften. Han antog det for et varsel (worr) om, at vesterhavet en gang i tiden vilde bryde ind og erobre sligt et stykke land; men det var jo Dødssejleren.

324. Et ridder-gjenfærd. Gartneren på *Gammel-Estrup* skulde en gang ligge ude i haven om natten, så der må jo have været noget bestemt at passe der ude; men han blev ræd for noget spøgeri, der viste sig, og fik så en mand til at være hos sig. Det var en månelys nat, og da så de en mand i en lang frakke med hornknapper komme gående der ude. Han havde höj fjerhat på hovedet og gik med lydløse skridt. De så tydelig hans ansigt og kunde gjørlig se knapperne i frakken. Han syntes nöje at undersøge, hvordan der i det hele blev arbejdet i haven, og til sidst forsvandt han gjennem nogle buske.

325. Spøgeri i en kirke. Herren på *Store-Restrup* vilde forgive kongen i en drik, men det blev opdaget i tide, og han måtte drikke det selv. Så kjørte han strags hjem, men døde på vejen. Da ligskaren drog af sted til kirken med liget, kom der noget og splittede kisten ad og tog ham. Hver juleaften var der sådan en sang og lystighed i *Sønderholms* kirke, hvor han ligger begravet.

326. Gjenfærd på Skovsgård. I skjellet imellem Tapdrup, Tisted og Rödding er en lille lynghöj, som kaldes *Tyrrisknold* og nok nu er plöjet. Der er jordet en ejer af *Skovsgård*, som undlivede sig selv. Han hed Tyrris, og efter ham fik så höjen navn. Folk, der endnu

er yngre end mig, har været på gården og hørt ham komme kjørende dertil ligesom med fire for, ret te det skralrede. Men naar de sprang ud og så efter, hvad der kom, var der intet. I forrige tider var det skik, at selvmordere blev kastede ned i et trebundet markskjel.

327. Straf for en kirkes nedbrydning. *Knud Gyldenstjærne* brød *Trandum* kirke ned og tog derefter en del af materialierne, som han byggede *Stubbergård* op for. Kirkeklokken blev ført over Stubbergårds sø, og den sank ned der og ringer nu til hver höjtid. Knud Gyldenstjærne fik en hegsekjælling til at tage vejen mellem Stubbergård og Trandum i syv spring, og så gjorde han den forestilling til regeringen, at der kun var syv kjællingspring imellem *Sevel* og *Trandum* kirker, og fik derfor lov til at rive den ene kirke ned.

Så kunde han ingen ro få, da han var død, for det han havde gjort den ugudelighed. Han rumsterede rundt omkring på gården, og ingen kunde være tjent med at være der. Endelig fik de en præst til at skulle mane ham. Han skulde vente på gjenfærdet i det værelse, hvor det først plejede at komme. Da det nu kom, så siger præsten: »Hvad vil din urene ånd?« — »Ja, hvad vil du?« siger gjengangeren, »du har stjålet, du er lige så uren som jeg.« Han havde nemlig en gang stjålet en kage i Kjöbenhavn, mens han var student, for det han var sulten. Så gav præsten en skilling for den, og derefter skiftede de nogle flere ord, som jeg ikke kan huske, men nu måtte spøgelset ud af gården, og præsten bag efter. Han havde en vogn med, som han kjørte på, og da de kom et stykke ud i *Hjelm hede*, befalede han kusken at holde, og i det han steg af, sagde han til ham, at han måtte ikke se efter dem, for gjorde han det, kunde gjenfærdet let få magten over ham. Nu var de jo på det sted, hvor præsten syntes, det skulde ske, og så begyndte han jo at mane. Men kusken var nys-

gjerrig og lagde sig ned på jorden og kikkede ind under vognen. Der så han, at gjenfærdet sank i til knæene. Men så begyndte præsten at tale til karlen, om han kunde ikke huske, hvad han havde pålagt ham, og kusken måtte da til at rejse sig igjen, ellers havde gjenfærdet taget magten over præsten. Endelig fik denne bugt med det, og der påvises endnu en grön plet i heden, som aldrig kan bære lyng, og hvor nedmaningen ska være foregået. Men hvert år ved juletid kommer gjenfærdet et hanefjed nærmere gården, og så snart det en gang når den, så vil den synke.

328. Bod for ugjerninger. En herremand på *Vindum-Overgård* blev vred på en pige, fordi hun ikke havde været flittig ved hovarbejdet, og i steden for så at sætte hende i arrest, brændte han hende levende. Som bod derfor gik han ind på at bygge en stor og prægtig kirke, hvortil der ikke skulde være mage langt omkring. For nu at få materialier til bygningen brækkede han *Faldbjærg* kirke ned og kom kjørende til Vindum-Overgård med det første læs selve juleaften. Derfor kommer han kjørende endnu til gården hver juleaften.

329. En jordgjerrig mand. Grev *Reventlov*, der i sin tid boede på *Klavsholm*, farer omkring langs hovgrøfterne om natten med segs hovedløse heste, for det han har været så bandsat til at tage af marken fra bønderne. De ejede det halve af skoven, og det tog han fra Mygind, hvorfor de kalder det stykke *Mygind skov* endnu. Så vilde han have skjellet oppe ved Rejtrup gjort lige og have det sat efter Voldum, for der er sådan en stor krog på det sted. Men det vilde landmåleren dog ikke indlade sig på. »Dersom jeg gjör det«, sagde han, »så rejser jeg jo lige ind ad Helvede.« Det var hele Rejtrup indmark, denne her greve vilde have haft fat i, og derfor er det, han går endnu og spøger.

Men der blev ikke noget ud af det, som godt var, fordi landmåleren modstod og anså det for uretfærdigt med den skjelsætning,

330. To mænd flytter skjel. Mange år efter at marken var byttet op, kunde man høre mændene fra *Hvorslev* gå ude på marken og rasle med landmålerkjæden. Især to mænds röst kunde de tydelig kjende, og det var jo meningen, at de to mænd, der i levende live havde været naboer, også havde flyttet skjellene. Det gjengangeri kan høres endnu på *Bredagre* imellem et skovhoved, der kaldes *Kragelund*, og så *det brede Römmet.*

331. En råbende mand. I nærheden af en gård, der hedder *Hestehave*, i Rödding sogn, ligger en del bakker, og der gik for mange år siden en mand og råbte om natten. Så kom der én gående den vej, og han sagde: »Råb nu, mand!« I det samme råbte manden også tæt ved ham.

332. Et flyttet markskjel. a. Der var en mand, som havde flyttet sin nabos markskjel, og derfor fik han ingen ro i sin grav, men gik igjen og råbte der ude på agrene. Så var der en behjærtet mand, som træffer på ham, og han siger: »Hvad går du her efter?« Nu var det sådan med ham, at han ikke kunde tale til nogen, inden han blev selv tiltalt, men da det nu skete, så siger han, at den mand kunde redde ham, så han kunde få ro i hans grav. Han skulde sætte sine træsko og lægge sin hat på et sted, som gjengangeren betegnede ham, og så skulde han gå op til naboen og få ham til at flytte markskjellet derhen. Det blev også gjort, og siden fik han ro. Det var her i *Lem*, det skete.

333. Et flyttet markskjel. b. En mand, der hed *Kjeld*, gik ude på *Lime* mark der norden for kirken og spögte og flyttede skjel. Folk, der var sildig ude, kunde høre, han gik og brålld: »Ann, hur skal a sæ*t* en?« for

han kunde jo ikke finde ud af, hvor han skulde sætte pælen, som han havde stjålet sig til at flytte, da marken blev delt ud. Karlen i den gård, som Kjeld havde ejet, var en aften sildig i höstens tid der ude i marken, og han kunde gå og høre det klagemål, men ingen ting kunde han jo se, for det var mørkt. Så fandt han på at svare: »Du kà jo sæ*t* en, hur du to*w* en.« Da hørte han gjengangeren svare: »Gu løen dæ!« og siden har man ikke hørt noget til ham.

334. Tilbageflytning af skjel. I *Bærs*, Estvad sogn, hændte det sig, at en mand, der en aftenstund kom over marken, traf en af sine afdøde naboer, som han meget vel kunde kjende. »Hvorfor går du her?« spurgte manden. »Jo«, svarede gjengangeren, »jeg har, mens jeg var nabo til dig, flyttet et skjel her ude og tilvendt mig noget af anden mands jord; vil du gjøre mig den tjeneste at få skjellet flyttet hen på dets gamle plads, så får jeg ro.« Det lovede manden, skjellet blev flyttet, og siden så man ham aldrig.

335. En plöjemand om natten. På *Smollerup* mark har der tidligere gået nogle og plöjet ved nattetider, og kom der folk om ved dem, blev der lagt dem ligesom en tömme i hånden, og så måtte de smukt følge med en omfer. Først når den var til ende, kunde de slippe. På *Trevad* mark i Vridsted sogn nord for byen, hvor marken kaldes *Gammelborg*, har mange set én gå og plöje. Således så *Gamle-Iver*, der for kort tid siden er død og var en meget pålidelig mand, en gang, da han kom fra byen og vilde begive sig hjem, og hans vej faldt om ad Gammelborg, en plöjemand ude på marken, og det undrede ham en del, da det var mørkt. Men han tænkte, at det var gamle Tomas Klavsen, der al tid var »en vröörh*w*e«, som ikke havde fået spændt fra, og han rettede derfor sine fjed hen imod plöjemanden for at komme til at følges med ham til enden af ageren.

Men just som han gik, blev det hele borte i mørket, og da han nu så bedre efter, var der ikke spor af, at nogen havde plöjet. Nu kunde han da forstå, at det måtte være en eller anden gjenganger, han havde været i med, og det er ikke den eneste, der har set denne plöjemand, nej, endnu levende mænd har set ham flere gange.

336. Det tiltalte spøgelse. På *Tastum* mark syd for byen har man adskillige gange hørt noget jamre og skrige så ynkeligt, og det var bekjendt for alle i omegnen, at der gik en gjenganger, som rimeligvis havde flyttet skjel og tilvendt sig anden mands ejendom. En aften kom en mand fra Tastum ved navn Klemmen omkring ved stedet, og han hørte det da hyle så forfærdeligt. Nu havde han hørt, at når man kan få noget sagt til det, så får det fred, og derfor dristede han sig til at udbryde: »Guj hjælp mæ å dæ, hwa go do hææ æ*t*e?« Derpå skyndte han sig hjem, og man har aldrig mærket spøgeriet siden.

337. Tilbageplöjet jord. Da en kræmmer en gang havde fået nattelogi i en gård i *Sevel* og just havde lagt sig til hvile, mærkede han, at der var noget, som trak i sengeklæderne. Han troede da, at det var en eller anden, der vilde gjøre löjer med ham, og strakte sin hånd ud for at få fat i gjerningsmanden, men fik da om en iskold hånd, som han slap i en fart, og så sprang han ud af sengen og ind i stuen, hvor han skjældte folkene ud, fordi de havde lagt ham i sådan en djævleblændt seng. En tid efter opklaredes det, hvorfor der færdedes sligt, ti en aften, da karlen kom ud for at fodre hestene, kom der en mandsskikkelse til ham og bad ham så bönligt om at gjøre ham en tjeneste. Han havde en gang ejet denne gård, fortalte han, men havde plöjet sin nabo vel nær, og dersom karlen nu vilde kjøre ud i marken og plöje lige så mange furer i sneen, som han selv havde plöjet i jorden, så vilde han få fred.

Siden, når sneen var gået af, kunde de plöje lige så mange furer til den forurettede mands ejendom. Det skete, og der mærkedes aldrig noget siden.

338. Et falsk vidnesbyrd. I *Fårbæk* i Haderup sogn havde i lange tider gået en del spøgeri, så ingen turde færdes med vejen. Endelig var der i *Ryde* en kapellan, der påtog sig at mane det. Han fik da kusken på Rydhave til en nat at kjøre med sig til Fårbæk, hvor han bød ham at holde stille, indtil han kom tilbage. Kapellanen gik op over en bakke og ned på skråningen på den anden side, og her hørte kusken ham spörge: »Hvor skal du hen?« — »Jeg skal til Fårbæk og lægge en vinde (vidne om skjel) af«, svaredes der. »Du skulde have vidnet således, mens du levede, at du kunde haft fred efter døden«, sagde kapellanen. Siden den tid var der aldrig spøgeri på dette sted mere.

339. Det frelsende svar. Min moder fortalte mig noget, der passerede på en mark ovre i *Tyland.* Der gik en karl og en pige og en dreng på en mark i höst-tiden om aftenen, klokken var 11, 12, og ligesom de gik allerbedst i deres arbejde og satte til rade og slæbte neg sammen, så hører de en gjengangerröst hen over marken, som der havde flyttet markskjel i sin tid, han gik og råbte om: »Hvor skal a sætt'en, og hvor skal a sætt'en?« Så siger drengen, det var så meget en slem skjødesløs dreng: »Når han råber nu igjen, så svar' a!« — »Nej«, siger karlen og pigen, »nej, ti du endda stille!« Så gik de en bitte tid i deres arbejde, da hører de den röst for anden gang: »Hvor skal a sætt'en, og hvor skal a sætt'en?« Så siger drengen: »Nu, nu svar' a!« — »Gjör det ikke, gjör det endelig ikke«, svarer karlen og pigen. Så siger drengen: »Dersom han nu siger det tredje gang, så«, lægger han løs at bande og beder den bitte mand tage sig, »så svar' a.« Et öjeblik efter råber den tredje gang: »Hvor skal a sætt'en, og hvor skal a sætt'en?«

Så råber drengen: »Sæt en, som du hår tånn en, te Dæ*w*len sø*k*er i di ly*w*!« hvorpå gjengangeren siger: »Tak skal du ha, dæ*n*d swar hår a gånn æ*t*er i så manne go d*å* å alldrig ku fåt en.« Siden den tid mærkede de aldrig til gjengangeren på den mark nogle tider.

340. Natteplöjning. Min fader, der hed *Per Kusk* ligesom jeg selv, han var spillemand i sine unge dage, og så havde han været i *Hvam* at spille til legestue og var på hjemvejen om natten, det kunde være ved lag sådan imellem klokken to og tre, så var der noget, da han kom i skjellet imellem Hvam mark og Vium mark, der snappede fjolposen fra ham, og han fik noget i hånden, han tykte, det kunde være at fornemme på som en slattet tarm eller sådant noget. Så måtte han følge med en omfer (fure helt rundt) og kunde ikke slippe ved tarmen, og den gang han fik så gjort det, så fik han hans fjol igjen, og så kunde han gå. Det kom ham tydelig for, som han kunde høre, plovhjulene de gav skreg, når de gik rundt.

341. En omfure. Der går en sti fra *Amstrup* og til *Vellev*, og når man om aftenen færdes ad den hen over nogle agre, så bliver der en tömme lagt i ens hånd, og man skal da kjøre en omfer for Mads Pedersens fader, som går der og plover, efter at han er død. Det er begrundet på, at han har plovet over skjellet, mens han var levende. Når man har kjørt den omfer, kan man frit fortsætte sin vej.

342. Natteplöjning. En mand, der var født i *Hesthave* i Asdal, kom hen i *Egås* i Bindslev sogn at bo. Så havde han en gang været til avktion ved Tornby strand og gik om aftenen klokken elleve fra Hesthave til Bindslev. Så kunde han høre, de plöjede på Ågårds mark, men da han nu stod stille for at lytte, kunde han ingen ting høre. Så snart han igjen kom i gang, kunde han tydelig høre det. Han gik omkring ageren,

og da var det på den anden side af ham, men han så ingen ting.

343. De tre brådilde. Vi kunde se tre lys i *Hjortkjær* sogn, de kaldtes de tre brådilde, og de er fremkomne på følgende måde. Der var to folk i sognet, som var komne i proces om en eng, for de sagde begge to, at den var deres. Den ene havde naturligvis uret, og det vidste han godt, men det var hans kone, der var skyld i det, for hun vilde, at han skulde prøve at tilvende sig engen. Det kom så vidt, at han og kone og sön skulde stå der nede og gjøre ed på, at de stod på deres egen jord. Manden blev helt fortvivlet derover, men konen sagde: »Er du ikke klogere? vil du ikke hellere i Helvede og have en rig sön, end have en fattig sön og komme i Himmerig? Desuden behøver vi heller ikke at sværge falsk, for vi kan jo tage jord af vor egen have og komme i vore stövler, og så står vi da på vor egen jord.« Det gjorde de så, men da de havde gjort ed nede i engen, og de så vilde til at gå, blev alle stövlesålerne siddende der i engen, og jorden rusede ud, så enhver kunde se det. Manden blev så bleg som et lig, men konen skjældte ud på skomageren. De fik rigtig nok engen, men efter deres død kunde man se de tre lys, og man kan se dem endnu.

344. Tærskende gjenfærd. I ældre tid fik karlene ikke pengelön, men de skulde have kornet sået i et stykke af marken og fik da den derpå vogsende afgrøde. Imod juletid fik de lov og tid af husbonden til at tærske deres korn af og få det gjort i penge, men da hans gulve var ved siden af, var der fristelse for dem til at tage noget af mandens og tærske sammen med deres eget. Sådan hørte vi i mine forældres nabogård al tid imod höjtid plejlen gå lige så stærkt ude i loen, som om der stod to og tarsk. Vi kunde jo skjönne, at det var to karle, der havde stjålet dygtig fra deres

husbonde, og nu skulde stå og tærske der efter deres død.

345. Præstefolkene. En gang var der en præst og en præstekone i *Linå*, der var så ilde lidt af deres sognefolk. Hvad grunden dertil var, véd jeg ikke; men de må have været meget slemme, siden de også måtte gå og spøge efter deres død. En gammel kone, der døde i Vole for mange år siden, har fortalt, at da hun tjente i Linå præstegård, kunde man om aftenen se denne her præst og hans kone gå op og ned ved kirkegårdsdiget. Konen plejede da at sige: »U—, hvor jeg fryser mig!« og så svarede præsten: »Så kan du gå ind i stuen at varme dig.«

346. En dræbt møllersvend. På *Bavnhöjsmøllen* ved Grenå blev møllersvenden borte, uden at der var spor af ham at opdage, endskjönt der blev gjort meget for at finde ham. Ved samme tid brændte møllen. Derefter hørte folk i møllegården om aftenen en lyd, som der gik en med klaprende træsko og tunge trin hen ad stenbroen uden for de vinduer, der sad på enden af huset, men når de så efter, var der intet menneske at opdage alligevel. Man troede da, at det var møllersvendens gjenfærd, og formodede, at han var bleven dræbt af den, der havde stukket ild på møllen, og derefter kastet ned et eller andet sted i nærheden, i det han sandsynligvis ufrivillig var bleven medvider, og den anden da ved drabet havde sögt at hindre opdagelsen af ugjerningen.

347. En gjemt skat. En møllersvend fortæller, at der en nat, da han stod og malede på møllen, kom et hvidt gjenfærd op til ham og vinkede ad ham som for at betyde ham, at han skulde følge med. Det gjorde han, og så kom de ned i møllerens bryggers, hvor spøgelset stod stille og pegede på et bestemt sted. *Jakob Munk* opfattede det således, at han nöjere skulde under-

søge det sted, hvilket han også senere gjorde, »og der fik a, Dæwlen fæn, det, som a har haft godt af og har endnu«, föjede han til, da han en gang fortalte, hvorfra han havde hans midler. Det var i *Humle mølle*, det skete.

348. Skatten i skoven. Da en kalkvognskusk en aften kom gjennem en skov, stod der pludselig en höj mand ved siden af ham, som bad ham om at følge med ind i skoven, og der vilde han da vise ham et sted, hvor en skat var gjemt, og den skulde være hans, hvis han bare vilde grave den op. Kusken sagde, at med skatten kunde det være det samme, han længtes derimod så meget efter at komme hjem, for det han havde været lang tid borte. Skikkelsen sagde, at i hans hjem stod alt godt til, og bad ham endnu en gang om at følge sig. Det gjorde han da og fik skatten i sin vogn hjem, hvor han, som skikkelsen havde sagt, fandt alt i bedste velgående.

349. Et gjemt markstykke. En kone i *Vrove*, der i levende live vilde forvare penge for sin mand, kunde ikke finde fred i sin grav. Hver aften kom hun glidende ind i stuen, gik hen til en bjælke og stod og pillede ved denne. Hendes mand stillede sig en aften inde i stuen, og skikkelsen kom da igjen og gik nu hen til samme bjælke. Han gik nu hen imod den, i det han spurgte: »Hvad søger du, lille kone?« Han undersögte nu bjælken, og i en sprække fandt han et markstykke, som han viste skikkelsen, der nu forsvandt og aldrig viste sig mere.

350. En pungfuld penge. En mand døde og blev jordet, men hver nat efter kunde man høre noget, der gik og puslede ved sengen. Omsider flyttede man den og fandt så en pung fuld af penge, som havde ligget skjult der, uden at nogen vidste det. Men da man fik pengene for lyset, mærkede man intet til det siden.

351. En femdalerseddel. I *Nedre-mølle* i Balling (der ligger midt i Salling) tjente en karl i mange år, Peder Kristian Pilmand hed han. Men så kjöbte han et lille hus, som en aftægtsmand, der var en slægtning af mølleren, nys var død i — de kaldte ham gamle Peter. Da han så var flyttet op til huset, kom der en hvid skikkelse om natten og satte overkroppen ind i sengen og så op som til loftet. Konen blev helt afmægtig af angst, og da det gjentog sig flere nætter, turde hun ikke ligge ene der, og hendes mand kunde ikke godt være af møllen og hjemme ved hende. Så besluttede de at se efter, og da fandt de en femdalerseddel, der var sat op til bjælken. Den gang de havde fået den puld (pillet) ned, viste skikkelsen sig ikke oftere.

352. Penge i en lade. For mange år siden skete det, at manden og konen på gården Östertoft i *Stadil* var kjørte bort i besøg, og der var kun en tjenestepige hjemme. Om aftenen, da hun var ude at malke, hørte hun noget pusle inde i laden og gik da derud for at se efter. Da blev hun va'r, at der stod en mand i en gammeldags dragt henne ved en sule eller et ladeben og gravede eller stak i jorden. Hun trak sig stille tilbage, og da folkene ud på aftenen kom hjem, fortalte hun dem, hvad hun havde set. Manden sagde, at det betød ikke noget, og vilde slå det hele hen, nu kunde hun gjærne gå i seng. Pigen gjorde det også, men da hun ud på natten tilfældigvis vågnede, så hun hendes husbonde komme forbi vinduet, bærende på en tung gryde eller kjedel. Om morgenen lod pigen sig forstå med, at hun havde set ham komme med gryden, og at hun mente, han havde gravet den op i laden der, hvor hun havde set gjengangeren. Men manden forsikrede, at der var ikke noget i den. Det kjendtes dog snart, at de var blevne rige folk, så der må have været noget i gryden alligevel. Der var dog intet held ved pengene

hverken for dem eller deres börn, fordi de ikke havde givet pigen en part af pengene, da hun dog var den egentlige finder af skatten.

353. I den yderste tid. En nat kom der en gjenganger til en mands vindue i *Estvad* og vakte ham, hvorpå han sagde: »Kjære! du kunde gjøre mig en stor tjeneste, når du vilde følge med mig her ud på marken, hvor jeg en gang har nedgravet en skat. Derfor må jeg søge det sted hver nat, og nu er det i den yderste time at redde den, ti i morgen vil den synke langt længere ned, og så skal jeg bryde jorden efter den, hver gang jeg skal til den. Du er den eneste slægtning, jeg har, da alle de andre er uddøde, og derfor har jeg villet åbenbare dig det frem for nogen anden.« Manden fulgte så gjengangeren hen på marken, og denne viste ham nu, hvor han kunde søge og finde skatten. Den kom så for dagens lys, og gjengangeren fik fred i sin grav.

354. To hvide skikkelser. I min fødeby Harridslev var *S. V. Brøchner* præst, og min fader, som var skolelærer, kom imellem over til ham om aftenen og sad og samtalte med ham. Så kommer de da en aften til at tale om åndeverdenen, og min fader ytrede, at han ikke troede, ånder og spøgelser kunde vise sig for menneskene eller over hovedet var til. »Det skal De ikke sige«, bemærkede da præsten, »nu skal jeg fortælle Dem noget, som jeg selv har oplevet, mens jeg var i mesterlektien i Viborg latinskole. En stjærneklar nat red jeg hjem til *Spentrup*, hvor min fader var præst, og det var så lyst, at jeg tror, jeg kunde have set at finde en knappenål på vejen. Da klokken var mellem tolv og et, red jeg ad den indkastede vej over den store hede, som den gang fandtes vesten for Spentrup, og da det var så ensomt og stille, tænkte jeg ved mig selv: Gid der dog vilde komme et menneske, som jeg kunde tale med. I det jeg nu kaster öjet frem forved hesten, ser jeg to

hvide skikkelser med lange stange eller kjæppe komme skrås over heden hen imod vejen, og da de kom til den, var de lige forved mig, og der stod de så stille og spændte over vejen med deres stave, som de holdt over kors, så hesten ikke kunde komme frem for dem. Jeg råbte god-aften, men fik intet svar. Så gjentog jeg mit tilråb, men med samme frugt. Hesten var imidlertid meget urolig og stejlede, så jeg blev nødt til at stå af og holde fast på den. Da jeg kom ned på jorden, sagde jeg atter god-aften, men ikke en lyd lod sig høre, skikkelserne stod som billeder uden at røre sig. Da jeg nu ikke på nogen måde kunde komme frem, tog jeg min ridepisk, og i det jeg råbte: »Er I mennesker, så tal! er I djævle, så far ad helvede til!« slog jeg dem over deres arme med den. Pludselig forsvandt de. Nu gik jeg hen så til den ene grøft og så til den anden og så efter, om de ikke skulde have skjult sig der under lyngen, men der var intet spor af dem mere at opdage. Jeg forsögte nu at komme på hesten, men det var umuligt, den pustede og var meget urolig, så jeg endog havde ondt nok ved at trække den hjem til præstegården. Den var ikke at formå til at æde i flere dage efter. Jeg var da hen ved en snes år og har ikke nogen sinde kunnet forklare mig, hvad det var for et syn, jeg der så.«

355. Et grædende barn. a. En aften, da ejeren af *Skavngård*, der hed Dahl, tillige med sin kone havde været oppe i besøg i Brandstrup præstegård og vilde gå hjem, hørte han, da de lige var komne uden for »det røde led« — sådan kaldes indgangen til plantagen uden for gården — at et spædt barn græd der inde mellem træerne. Han går så hjem og tænder en lygte og får folkene med sig der ud at lede efter barnet. Alle sammen hørte de det græde, men ikke de kunde finde spor af noget barn, og plantagen er da ikke så grumme stor, så den var nemt gjennemsögt af så mange

folk. Man fortæller, at en jomfru, der i sin tid tjente på gården, skal have undlivet et barn der ude, og det må da have været det, man har hørt.

Jeg tror nu ikke på spøgelser og har heller aldrig set noget af den slags, men dette her skal dog nok være sandhed.

356. Et grædende barn. b. I *Ugilt* sogn ved Hjörring levede en pige, som ombragte sit barn i nærheden af en lade og grov det ned der. Hver aften siden lød det, som der var et spædt barn, der græd der inde, og aldrig nogen turde gå derhen til den ladeende. Selve manden turde ikke en gang gå ud og give hestene, men fik en og anden til at følge med sig.

357. Et nedgravet barn. Da en herre en gang besögte en större herregård i det vestlige Jylland, kom hans kusk til at ligge i et kammer, der fandtes noget ensomt og afsondret fra andre folks sovekamre. Da han havde ligget en kort tid efter at have slukt lyset, kom en kvindeskikkelse ind ad dören og tog om sengefödderne og løftede dem tre gange fra jorden næsten helt op til loftet, samt satte sengen næsten hver gang med en voldsom kraft mod gulvet. Derpå gik hun om ved hovedgjærdet og gjentog her det samme. Da tog kusken mod til sig og sagde: »Nu er det nok!« Men da han havde sagt det, kom hun om til siden af ham og spurgte, om han ikke vilde gjøre hende en tjeneste. Han vilde dog først høre, hvad det var, inden han lovede noget. Jomfruen fortalte da, at hun i sin tid havde nedgravet et barn under gulvet her, og hvis han bare vilde bringe dette til folks kundskab, så vilde hun forskylde ham det i tid og evighed. Efter nöje at have underrettet kusken om, hvor barnet var gjemt, forsvandt hun, og karlen indfriede næste dag sit løfte.

358. Barnets grav. I *Lindholdt*, Sal sogn, boede i en gård et par folk, der ikke kom allerbedst ud af det

med hinanden. Konen havde en gang, da hun havde født et barn, kvalt det og gravet det ned i laden, og derfor kunde hun ikke finde fred i sin grav. Hver aften så man hende skride over gården hen i laden. En aften, da karlen gik ud for at give hestene et foder, stod hun ved den dör, hvor karlen vilde ind, og da han vilde om ved hende, greb hun ham om armen, men sagde ingen ting. »Hvad vil du mig?« råbte karlen. »Nu skal du have så mange tak!« svarede skikkelsen. »nu har jeg gået i så lange tider, men alle har de skyet mig, og ikke én vilde sige et ord til mig.« Så bad hun karlen følge sig hen i laden, og der viste hun ham barnets grav og forsvandt for stedse.

359. **Udøvede drab.** Ad vejen, der løber gjennem »de höje bakker«, *Sevel* sogn, færdes hver aften en hvid skikkelse med et blodigt hoved, og det er derfor et meget frygtet sted, hvor man ikke gjærne færdes ved nattetider.

Ikke langt fra »de grimme bakker« i *Hjelm hede*, findes en dyb dal, der går under navn af *Dejtruget* for sin forms skyld. Der oppe fra kommer hver aften en kvindeskikkelse med blodige arme; ti hun har her en gang nedgravet et af sine börn og kan derfor ikke finde fred i graven.

360. **Et præste-gjenfærd.** I *Bjarup* var der en gang en præst, som havde besovet en af hans piger. Han fik hende overtalt til at gå ud i *Mollerup skov*, når tiden kom, at hun skulde føde, og lade barnet ligge i skoven uden at bryde sig videre derom. Det gik også på måder godt. Hverken præsten eller pigen blev straffede, men præsten går ved nattetid der i skoven endnu, han går og læser og synger. Stedet, hvor han går, kaldes *Kjællingevide*, og præsten kaldes *Kjællingevides-præst*.

361. **Spøgeri på Håstrup.** *Jokum Tolstrup* var en gammel slem mand, der var på *Håstrup*, og han havde

et barn med en jomfru, som tjente på gården. De undlivede så barnet og begravede det i dølgsmål ved den vestre flöj, og det er aldrig siden blevet åbenbaret. Derfor har der siden den tid af og til været hørt nogen skrumlen der. Så var der også om aftenen sådan skraslen på gulvet inde hos den gamle madam Tolstrup, imens min søster var der, og i et langt kammer, hvor de gjemte deres stålfang. Den gamle madam Tolstrup, som havde været gift med Jörgen Tolstrup, Jokums sön, hun havde hendes aftægt i gården og boede der ovre i den vestre flöj. Så var det, min søster kom til at passe hende op, da hun blev gammel og gik i barndom, og min søster tykte aldrig, der var ro sådan om aftenen. Det var tit, som de kasser, stålfanget var i, de væltede om, og en skulde da have tænkt, at det hele var spredt omkring på gulvet om morgenen. Men det var dog ikke tilfældet. Jeg har selv hørt den uro en aften, da jeg var henne at besøge min søster, og vi var ene to. »Hvad er det?« sagde jeg. »Det véd jeg så mænd ikke, sådan er det al tid.» Hun vidste det nu heller ikke, men madammen fortalte hende det siden, da de fik snak om det. »Der inde i kammeret, hvor det stålfang er, har en hængt sig, der hed Niels Ravn«, sagde hun, og så troede de jo, det var ham, der gik igjen.

362. Det manglende svøbelagen. Der var en kone i *Tøstrup*, som døde i barnsnød, og da hun blev henjordet, forsömte de at give hende svøbelagen med til hendes barn. Så kom hun over kirkegårdsmuren og sagde til Jens Krog, da han en aften gik forbi kirkegården: »Giv mig mit lagen til mit barn.« Men i steden for at være forknyt var han snarrådig nok til strags at knappe bugserne op og tage sin lommekniv og så skjære en stor flig af hans skjorte. Den gav han hende, og så var hun ret godt fornöjet med det og rejste samme vej tilbage igjen.

363. Det manglende svøb. Da en mand ved aftenstid gik over *Fly* kirkegård, så han en kone sidde med et barn på skjødet på en af gravene, og hun sad og græd. Han spurgte hende, hvorfor hun græd, og dertil svarede hun, at hun intet havde at svøbe sit barn i. Så rev manden hurtig sit halstörklæde af samt sine hosebånd og gav hende, og så takkede hun så mange gange og forsvandt.

364. En hvid og en sort jomfru. Der skal have været set en hvid jomfru i vinduet i salen på *Avnsbjærg*. En gang skulde de have en ny rögter, og han kom, men den gamle var ikke endnu rejst. Se, så havde de ikke plads til ham, uden han skulde ligge i borgestuen i den gamle hovedbygning. Han kommer også i sengen og fornemmer ikke til noget den aften, men om morgenen da lå han nede på gulvet med alle klæderne både oven over og neden under sig, og puderne lå også godt nok under hans hoved. Den jomfru havde netop hendes gang der, og de mente, at det var hende, der var skyld i det.

Der skal gå en sort jomfru fra *Knudsbjærg bakke* sønden for Avnsbjærg og ind til gården, det har a hørt sige af.

365. En snærrende jomfru. En karl fra Gjødvad, der tjente i Vol, har fortalt, at da han var hjemme i *Gjødvad*, gik han og et par andre kåde karle ude om natten og gjorde en hel del spilopper. De væltede folks hæsse, bandt döre og flyttede kreaturer i stald og nøds. Men så en aften, da de igjen var ude at gjøre kunster, så de ikke ret langt fra Gjødvad kirke en pige, der gik og spaserede. De satte nu efter hende og vilde tage fat i hende, men da hun vendte sig om imod dem, så de, at hendes öjne var store og gloende, og så snærrede hun ad dem ligesom en hund. De blev forskrækkede, og siden den aften gik de aldrig ud at gjøre kunster.

366. Den indmurede jomfru. På herregården *Ulstrup* er en stor kjælder under hovedbygningen, som er delt i mange rum og kamre. Jeg kjender så godt indretningen, for jeg har tjent der som pige. Vi skulde ned ad en trappe, for pigekamret var der nede til den ene side, og så lige over for på den anden side af gangen var en saltkjælder, og i den var det ikke rigtig fat. Dören til pigekamret kunde heller aldrig være lukket. En af pigerne så en aften noget sort, der kom og lukkede dören op, og så skred det hen i en krog og var der en bitte krumme, og så skred det lige tilbage igjen. Derfor holdt vi heller ikke så meget af at komme ind i »tundten« i mørke, ja, for sådan kaldte de kjælderen, de sagde: at gå ned i tundten. I saltkjælderen var en pille, der var smal for neden, men blev bredere op ad, og i den fortalte de, at en jomfru i sin tid var bleven indmuret. Hun skulde en gang være kommen til at gjøre hendes fingre for lange og have taget en ring fra fruen, da hun var ved at vaske sig og havde lagt ringen fra sig, i det mindste blev jomfruen skyldt for det, og så blev hun indmuret. Men siden viste det sig nok, at hun var uskyldig, for ringen var bleven smidt ud i vaskevandet, og så havde en svane i borggraven taget den. Sådan blev det opdaget, og den svane sidder uden for den store dör med ringen i munden den dag i dag, det er jo sådan hugget ud til et minde om den begivenhed.

367. En myrdet pige. I en gård i *Sminge* skal der en gang have boet en mand, der havde slået en pige ihjel. Hvorfor han havde gjort det, véd jeg ingen besked om, men mordet skal være udført i en dal tæt ved gården, som kaldes *Havredal*, og man siger, at i den dal findes den dag i dag en sten, hvorpå man kan se blodspor. I selve gården skal man indtil for kort tid siden ved nattetid have kunnet se en mand komme

ud ad et ladegab og gå op i Havredal. Det skal være den mands gjenfærd, der undlivede pigen.

368. **De forfulgte jomfruer.** Hvert år til juleaften kom der tre hvide jomfruer til *Tjele* og vaskede sig ved kjeldetruget i gården. Et år var der tale om dėt mellem folkene, og så imellem karlene var der en Svensker, som sagde, at dersom der kom sådan noget kram nu til jul igjen, skulde han snart flytte det væk. De jomfruer kom og vaskede sig, som de plejede, og alle gårdens karle så dem. Da tog Svenskeren en lang kjørepisk og smurte dem nogle ordentlige af den. Så trak de sig også tilbage og ind på kirkegården. Han forfulgte dem i hans ivrighed, men så snart han kom inden for lågen, blev han syg, og der blev han trukken så underlig sammen i en knold med hælene oppe i nakken og måtte bæres død derfra. Men siden har gjenfærdene ikke ladet sig se.

369. **Skudt på et gjenfærd.** På *Stårupgård* i Höjslev sogn færdes hver aften en jomfru og går sin regelmæssige tur gjennem haven. En gartner, der nylig var kommen i tjeneste på gården, og som ofte havde set hende komme listende, antog, at det var en, der vilde stjæle af havens frugter, og tog derfor en aften sin bøsse og skød efter hende. Det skadede hende slet intet, men blev værre for ham selv. Siden den tid måtte han nemlig ud til hende hver eneste aften, og hun sagde da bebrejdende til ham: »Hvorfor skød du på mig? troede du måske, du kunde skyde mig?« Han svarede hende aldrig et ord, og det var en fejl, ti havde han svaret, så havde han fået fred i sin sjæl, og hun i sin grav, nu derimod gik han og svandt hen, og skuddet blev en pind til hans ligkiste.

370. **Munderingen med sig.** En ung mand i *Ørsted* havde hængt sig, og et par dage efter kom en anden mand ind til degnen og kom i snak med ham om selvmordet. Degnen fortalte ham, at kisten skulde bæres

ind til kirkegården fra gården, hvor den døde havde boet, og som lå lidt uden for byen. »Det bliver en svær borren så lang en vej«, siger manden. »Hvorfor det?« siger degnen, »det var jo da ikke så svær en mand, og de er nok til at skifte.« — »Jamen han skal jo have hele munderingen med sig.« Det kunde degnen ikke forstå, og så måtte manden forklare ham, at alt hvad den døde var i, da han gjorde gjerningen, skulde med ham i kisten, altså også træskoene og strikken, som han hængte i. »Det er nu skik og brug, og vi gjör det, for at han ikke skal gå igjen, og når han får al ting med sig, så har han jo ikke noget at foddensere efter der hjemme.«

371. Et slemt følgeskab. Jens Krog havde boet i *Tistrup*, men solgt sin gård der og kom så til at bo i *Simested*. Så var han en eftermiddag gået til sin gamle gård for at besøge de folk, der havde kjöbt den af ham, og der blev det sildigt for ham, så han først kom på hjemvejen ud ad natten. Nu skulde han jo tæt om forbi Tistrup kirkegård, og det var sådan ved lag klokken tolv, han gik der. Da kommer der en kone humplende over muren inde fra kirkegården, og han bliver helt forskrækket ved det syn. Han sögte det höjre hjulspor, og det holdt han, men hun gik i det venstre, og sådan blev de ved lige til den by, som han boede i. Der var en gyde, som stak ned fra vejen inde i byen, og den gik hun ned ad og ind i en gård, der lå for enden af gyden. Sådan skiltes han ved det følgeskab, men nu kunde han forstå, at han havde fulgtes med den kone, der forhen havde boet i gården, men som var død for længere tid siden. Hele vejen fra kirkegården havde han gået og svedt angstens sved og havde blot turdet se lige ud, for det var ham strags klart, at følgeskabet ikke var så meget rart, og da han kom hjem til sin kone, piblede også sveden ned ad ham. Så kom

han til at kaste op og blev så syg, da han fik lyset at se.

372. Den sorte mand. Der går en sort mand på *Vester-Alling* gade, han går fra kirken og gjennem det halve af byen og tilbage til kirken. Der er flere, der har set ham. Sådan var der en aften en pige, hun havde været fra by, og så tykte hun, det var for tidligt at komme hjem, derfor gik hun i byen igjen, men da blev klokken tolv, den gang hun kom til gården, hvor hun tjente, og den lå lige ved kirken. Så tænkte hun: »Nu kommer nok den sorte mand.« Hun stræbte så at rende over gaden for at komme ind, men faldt uheldigvis bag over, ligesom hun vilde springe over havemuren, og så kom den sorte mand i det samme. Han skred af lige så jævnt, men lige godt rask, og hun lå der i dødsens angst og så på ham. Det varede længe, inden hun kom til sig selv, for hun besvimede, da hun havde set noget på ham, og det var omtrent dag, inden hun kom op igjen.

373. Den hvide mand. En mand, der havde boet på Vol mark, var en gang ridende til mølle i Linå mølle. Det var blevet noget ud på aftenen, inden han fik sit korn malet, og da han så red hjem, så han tæt ved bækken nord for *Mollerup skov* en hvid skikkelse komme løbende op efter sig. Manden blev forskrækket og gav sig til at ride alt hvad hesten kunde rende. I det samme blev der sådan en susen og brusen i skoven, som om alle træerne skulde vælte; men manden kom for resten godt og vel hjem. To tøse så ligeledes en aften omtrent på det samme sted, da de var ude at flytte nogle får, en hvid skikkelse, der kom løbende efter dem. De tog træskoene i hånd og løb alt hvad de kunde; men skikkelsen forfulgte dem lige til *Torredalen*, hvor den forsvandt ved en tornebusk. Så vidt mig bekjendt er der

ingen, der véd, hvorfor den skikkelse går der, men den kaldes af folk »den hvide mand«.

374. En hvid skikkelse. I *Havredal*, i en af de såkaldte tyskerbyer, var en karl en aften gået ud på marken for at flytte nogle kreaturer og havde medtaget en hund. På hjemvejen blev hunden så urolig, bjæffede og hylede og krøb angst ind mellem karlens ben. Han anede da, at noget aparte var på færde, ti alt af den slags kan dyrene se; men karlen vidste, at når man lægger en hunds ører sammen over hovedet og ser der ind imellem, da kan man se, hvad der er i vejen. Det gjorde han, og han så da en hvid skikkelse komme bag efter sig ad samme vej som han. Han skyndte sig nu hjem efter, men på vejen kom skikkelsen over ham og tumlede ham således, at han måtte holde sengen i flere dage.

375. Det klagende gjenfærd. Ved åen i nærheden af *Hagebro* gik en aften en fisker med sit garn. Da hørte han tæt ved sig en stemme, der sagde: »Å ve, å ve, å ve! å wok, wok, wok!« Fiskeren siger da: »Vil du sige mig noget, så sig, det i det mindste således, at man kan høre det.« Og nu gjentog gjenfærdet sit »ak og ve« så lydeligt, at fiskeren måtte forlade sit garn og søge frelse i flugten, ti det trængte bestandig nærmere og nærmere ind på ham. Det var nok en, der havde øvet en eller anden ugjerning og derfor ikke kunde finde fred i sin grav.

376. Et råb på marken. En aften sad en mand inde i hans stue og hørte, at en råbte et stykke fra gården. Han troede nu, at det var en, der var gået vild, og tog en hest, som han red på der ud ad, hvor han havde hørt råbet. Men da han kom et stykke ud, vendte hesten sig og løb af alle kræfter hjem ad. Manden satte den nu ind i stalden og gik ind i sin stue, men lidt efter hørte han en ligesom komme og med magt

forsøge på at trykke dören ind. Hvad det var, véd jeg ikke, men manden døde kort tid efter.

377. Med et rödt öje. Da en mand i *Sal* en aften gik hen for at besøge en slægtning der i egnen, mærkede han, at noget kom bag efter ham, men skjönt det var måneskinsvejr, kunde han dog ikke se noget. Han syntes, at det sagde: »Mit öje er rödt.« Manden gik bestandig i en dødelig angst, indtil han kom til den mands port, hvor han agtede sig hen, da vendte han sig om imod gjengangeren med spottende og forhånende ord, men den kom over ham og trykkede ham således til jorden, at begge hans ben knustes.

378. Et præste-gjenfærd. a. Der var en præst i *Marie-Malene*, som til sidst kom til *Holbæk* nord for Randers og blev præst der. Så døde han, men lige det første han var død, kom han til at gå igjen, og nu går han som en hund med et »stekke lænke om halsen« fra Marie-Malene til Holbæk hver nat. Han skal være i Rajs lige bestemt klokken tolv. I Favsing skal han gjennem en port, og der skal være et hul i porten, han kan krybe ind ad, for ellers slår han den i stykker. Der er en anden gård, han skal igjennem, og den står i lys lue hver nat. Når han går, så rasler han lidt med lænken. Der var en karl fra Favsing, som var bleven dragon i Randers, og han var falden i søvn på hans post. Så vågner han ved, at hunden skraber ham på støvlen, så den har da gjort noget godt, for lige i det samme kommer ronden, og hvissom han da havde sovet, havde manden jo været ulykkelig. Men den hund skal gjøre meget mere godt endnu for at få ro.

Der findes ingen præster forflyttede fra M. til H. Dette sagn lyder efter en anden fortælling således:

379. Et præste-gjenfærd. b. En præst i *Marie-Malene* havde gjort stor uret og gik igjen i skikkelse af en hund med en lang lænke om halsen. Han færdedes

fra Marie-Malene kirke, hvor hans lig var nede i begravelsen, og til *Hornbæk*, og det var slet ikke rart for hverken kjørende eller ridende at møde ham. Så kunde de ikke komme om, og derfor tog de meget af deres vej ved nattetider for ikke at have det møde, så fremt de da ikke forstod at læse noget, der kunde hjælpe. Min fader var murmester, og en gang, da han gjorde kirken i stand, tog han mig med ned i begravelsen og sagde: »Her skal du komme og se ham med det røde skjæg; når det bliver aften, skal den fyr langt omkring.«

380. **Konens tre mænd.** Der var en kone i *Sivested*, som havde forgivet sin mand og så giftet sig igjen. Det træffer da en tid efter, at der bliver bryllup i en anden gård der i byen, og et par folk fra en anden by var bedt med. Konen havde et lille barn med sig, og da de havde så langt hjem og skulde til gildet dagen efter igjen, blev de i byen natten over og fik natteleje ved den kone, der havde taget sin mand af med livet, for hun havde to gode opredte senge stående i hendes storstue. For barnets skyld måtte den fremmede kone nu gå tidlig til ro, og da det var noget uroligt, kunde hun ikke falde i søvn. Da klokken var så imellem elleve og tolv, blev dören til storstuen åbnet, og der kom en mand bussende håwnkråwner ind i stuen til hende. Han kunde nemlig ikke gå, for begge hans storetæer var bundne sammen. Han blev da ved at hjumpe igjennem stuen, til han kom hen til et skatol, og der stod han og pilkede lidt, men han sagde ingen ting, og til sidst bussede han af igjen og lukkede dören efter sig. Den stakkels kone lå i stor angst, og da han var rejst af, kom hun op i en fart og om til gildegården igjen. Men hun var helt syg, og manden måtte strags spænde for og kjøre hjem med hende. De kunde godt forstå hveren, dem hun fortalte det til, at det var den døde mand, der

gik igjen, og for at han ikke skulde komme til det, havde enken bundet hans tæer, da han blev klædt hen, derfor kom han sådan hjumpende. Den anden mand blev vist også forgivet, i det mindste troede folk det, men hun blev ikke overbevist. Så blev hun gift for tredje gang, og da hun havde bryllup, fik hun til brudevielsestegst: »Og du, du har dræbt dine mænd!« Men den sidste blev hende for klog, så hun kunde ikke gjøre det ved ham, for han vilde ikke spise noget af det, hun lavede til, uden at hun smagte af det først, grød eller pandekager eller sådan mad, som hun kunde komme gift i, og så døde han en skikkelig død.

381. **To røde mænd.** I et hus i *Sønder-Resen* færdedes der en grusselig hoben skidteri, som mange gange har ængstet husets beboere. En dag, da manden var i færd med at mönne stuehuset og just havde rejst sig op til skorstenen, så han en mand stige op af bækken, der løb i en dal neden for huset, og så gå ind i dette. Manden kravlede nu ned og gik ind, men der var ingen fremmede at se, og det måtte da have været et spøgelse. Hver aften klokken syv kommer spøgeriet endnu og forlader huset kl. to om natten. Det begynder i søndre ende af vesterhuset og ender ved melddören[1]). Medens spøgelset er der, ryster huset, og kreaturerne brøler uophørlig. Man gav en gang folkene det råd at hænge en tændt lygte ud i laden; det kunde muligvis standse uvæsenet, og næste nat, da den blev hængt derud, viste det sig også, at utöjet ikke kunde komme forbi lygten. Et par aftener var de så fri, men til alt uheld glemte de en aften at hænge den derud, og hvad det ikke havde været galt för, blev det nu, og huset rystede så voldsomt den nat, at sengene hoppede höjt

---

[1]) således kaldes dören mellem store-frammers og bitte-frammers eller bryggers og køkken.

op fra gulvet. En aften stillede manden, som hed Jens Kragelund, sig på loftet over en smal gang, hvor han ventede, at det vilde komme, og det kom godt nok. Da han havde stået lidt, så han to røde mænd fare igjennem gangen, kreaturerne brølte, og huset rystede. Man mener, at der er begået et mord eller en anden ugjerning, som ikke er kommen for lyset.

382. Spøgeri ved en bro. Der var en mand her nede i *Mygdal* sogn, der kom fra Skagen med et læs fisk, som han havde kjöbt der. Da han kom op til *Rækholts bro* i Mygdal, bliver vognen pludselig så tung at trække, at hestene pustede og stönnede og kunde ikke få den af stedet, og så vidt han kunde skjönne, gik hjulene slet ikke omkring. Desuden så det ud for ham at tykke, som der sad en på enden af »stjat«. Så blev han jo bange — det var endda en stor og stærk mand — og sagde: »I Jesu Kristi navn, hvad er dette her!« Strags slap det løs, og hestene var nær ved at have styrtet for over, da det gav lin, sådan havde de rykket. Det første manden kom hjem, var han helt forfikket over det, men da han havde sundet sig lidt, vilde han ikke have mere snak om det, for han vidste nok, at folk vilde le ad det. Denne her Rækholts bro har der været noget aparte ved så længe a kan huske, men den er nu bygget om og flyttet, tror a også, så spøgeriet er vel sagtens nu forsvundet.

383. Kjørende spøgeri. I en gård i *Sevel* havde man hver aften hørt en vogn rulle ind i gården, og en dristig karl besluttede at passe på en aften. Han stillede sig an i gangen, og da han havde stået lidt, kom en vogn ganske rigtig kjørende ind i gården, forspændt med en hovedløs hest; på vognen var et par skikkelser, hvoraf den ene steg ud og gik op på loftet, hvor han gjorde et gyseligt spektakel, imens den anden holdt tömmen.

384. Et bødker-gjenfærd. I en by, der hedder *Erslev*, var der en gammel kone, som hed Ell Ölsteds, hun vilde en løverdag gå til Randers. Det var om efteråret sådan ved denne her tid, og dagene var korte, hvorfor hun rejste sig tidlig og kom af sted för dag, men i steden for at følge vejen fra Erslev til Hinge, skød hun gjenvej og gik ad *Møllehulen*. Der har nu gået sagn om, at man skulde vogte sig for at komme i Møllehulen om natten, for der gik en bitte bødker og spögte der, og det gik nu hverken værre eller bedre, end at da hun kommer lige for *Esgård höj*, så kommer den bitte bødker og springer på ryggen af hende. Hun bliver så angst, at hun kommer til at pisse. Men da han nu mærker det, så siger han: »Holdt«, siger han, »mens jeg henter min tingsel og boonhakken, så skal jeg dig sandelig så fast makken, at du aldrig mere skal vand lækken.« Så rendte han, og hun fortsatte hendes rejse. Det var altså godt nok, at hun kom til at pisse.

385. Et klippende gjenfærd. Min fader var en gang ude i Bjerre herred, hvor han havde en del familje, og så på hjemvejen kom han til *Nörre-Snede* for at være om natten og bede med hestene. Den gang han var kommen i seng i deres storstue, gik dören op, og han kunde tydelig høre, at den nederste kant af dören slæbte på gulvet, den gang den blev lukket op, og så blev stuen som helt oplyst for ham, og öjeblikkelig hørte han en lyd henne på bordet, som det kunde være en skrædder, der klippede töj i stykker med en stor sags. Det varede som et kvarters tid med den klippen, men ingen ting han så, og så hørte det op, og der blev mørkt i stuen igjen, og dören blev lukket. Han blev så forskrækket, te han sov ikke mere den nat, og han fortalte siden for os, at han havde ligget i én towend sved af ene angst. Så lovede han for, at han skulde ikke komme til Nörre-Snede mere og ligge om natten.

386. Gjenfærd ved sengen. Der var to karle i *Dejbjærg*, som gik på slættearbejde. Så om aftenen skulde de op i en gård at have natteleje, og der kom de til at ligge i gårdens gjæstekammer. Ud på natten vågner pludselig den ene af karlene, og han rusker i den anden og siger: »Mærkede du det?« Jo, han mærkede det godt nok, sagde han. »Hvad mærkede du da?« Ja, siger den anden, han tykte, at der var én, som vilde vælte sengen med dem. Det samme tykte den første karl. »Hvad side tykte du så, vi væltede til?« — »Ja, vi væltede over imod dig.« — »Det var sært«, siger den anden, »for jeg tykte, at vi væltede over imod dig.« Så stod de begge af sengen og gik ud i laden og lagde dem. Der lå de og talte nærmere om, hvordan de mærkede det. De syntes begge, at de skulde gjøre stor modstand for ikke at trille af sengen. Den mand, de havde logi hos, var det nok ikke så meget rele med, man mente, at han havde gjort falsk ed. Men hvad der ellers var ved det i kammeret, og hvad det kom manden ved, det kunde karlene jo ikke rede ud. Den ene af karlene, der har fortalt mig historien, er nu en meget oplyst og pålidelig mand.

387. Muldskuddene. En mand, der hed *Kristen Hald*, gik en aften gjennem Stente gade med hans dreng. Da de var komne midt ned i dalen, så ser drengen lige med et sådan en hel del mennesker stå og skovle muldskådder ud, og støvet det flöj formelig hen om dem begge to. Så siger han: »Fåer! sikke mange mennesker her går.« — »Hold mund, dreng, og pas dig selv! dem har vi ikke med at bestille«, sagde faderen, og de kom da også lykkelig og vel forbi dem. (Se nr. 72).

388. Spøgeri i en sandgrav. Fra en sandbakke syd for *Torup* havde flere set en sort hund komme ud, og manden, der ejede sandbakken, kom til at følge med den en aften. Den fulgte ham helt til hans dör. Man blev

ved at kaste sand der i den bakke, til man for nogle år siden fandt et lig, som havde været gravet ned der, men som nu blev begravet i kirkegården.

En mand i *Torup* gik ud en nat at flytte hestene, og da så han to karle, der stod og kastede i en sandgrav lidt derfra. Han gik derhen og så efter det, men da han kom hjem hen ad morgen, var han helt fortumlet og vilde ikke sige, hvad han havde set, ligesom han og forbød sine börn nogen sinde at gå der ude ved den sandgrav.

389. Spøgeri i Alling. Imellem *Hedegård* og *Fiskergård* i *Vester-Alling* er der et krat, og der gik hver nat en sort mand igjennem det, og der kunde ingen bæster stå i nærheden af krattet om sommeren. Det var en nat sådan omkring ved klokken tolv, at der kom nogle karle og piger i nærheden af det, og da så den ene af karlene, at der kom en stor, sort mand lige imod dem. Karlen blev så ræd, at han turde ingen ting sige, men så kom de til at gå vild alle sammen, og de kom ikke til dem selv, förend det begyndte at dages. Da var det det første, han kunde fortælle, hvad han havde set.

Men i *Stentegade*, hvor hr. Jesper blev slagen ihjel, der er det meget galere. Der går også en stor, sort mand, og når folk går der igjennem silde om natten, så springer han hen og lægger sig på ryggen af dem. Sådan var der en mand, der hed Terkild, han havde den mark, og han havde været oppe at flytte hans får sankt-hans aften. Det bliver noget silde med ham, og ligesom han vil til at gå fra fårene og vender sig om, så hørte han jo nok, der var noget, der stönned bag ved ham, men han tænkte jo ikke videre ved det. Lige i det samme så var der noget, der lagde sig så tungt på ryggen af ham, og han var endda en stor og stærk mand. Men denne her var den tungeste tønde rug, han havde haft på sig,

og det klemte ham slemt over brystet, men han kunde ikke blive skilt ved det, förend han var omtrent nede ved byen.

Det kan heller ikke gå an at lægge sig til at sove i Stente gade. Sådan var der en pige, som havde lagt sig til at sove der en aften, og da hun vågnede næste morgen, lå hun ved Krogsbæk kirke, for den sorte mand havde taget hende og båret hende der til.

Der er også en mand, som kjører plov der hver nat med fire hovedløse heste. Det fik en karl at vide, som havde været ude at slå potter på döre ved udflytterne nyårsaften, og da han tjente i Vester-Alling, så skulde han jo igjennem Stente gade, når han vilde hjem. Det blev langt hen, og da han nu går ned efter Stente gade, så hører han, Gammel-Estrup klokke den slår tolv. Nu er da Fanden løs, tænkte han, men han var ikke en karl, der var ræd for noget. Da han så havde gået lidt, hørte han sådan larm, og lige med et ser han fire hovedløse heste komme trækkende med en plov, og inden han vidste et ord af, så havde han fat i ploven med begge hænder og tömmestrængen om halsen. Der måtte han så kjøre og plove hele natten, og om morgenen var han sådan, te sveden drippede af ham. Men ligesom det blev lyvst, så forsvandt det hele. Han lovede for, at han skulde aldrig gå igjennem Stente gade om nattetid mere.

390. Spøgeri på Stubbergård. Da et par fiskere en aften var tyede ind i herregårdsruinen *Gammel-Stubbergård*, kom en fire, fem jomfruer ind i kjælderen, og dansede rundt om en der stående pille, de dansede efter egen sang, og hver havde sin smukke melodi. Da en del unge mennesker en aften havde lejret sig på en grøftevold uden for *Ny-Stubbergård*, så de i retning af denne to gloende hoveder hæve sig i mands höjde over jorden og sagte glide hen imod

dem. Men förend hovederne nåede stedet, hvor karlene lå, forsvandt de.

391. Spøgeri på Spöttrup. På herregården *Spöttrup* i Salling har der alle tider puslet i krogene. En blodig hånd siges at kunne ses på en væg i en af stuerne, men nu er der hængt et spejl over stedet. Stundom kan der fare ligesom et åndepust igjennem den store herregårdslade, og hvis dören til fæhuset da står åben, springer de liggende kreaturer op i en fart og stirrer ængstelige hen mod ladedören. Ligeledes har der hver aften i fordums tid stået noget og klamret ved dörene, indtil man hittede på at lægge en hestesko for ved yderdörene, ti forinden spøgeriet da kan komme ind, skal det have været overalt, hvor skoen har været, og da man i almindelighed henlægger en slidt sko i sådant öjemed, kan spøgelset ikke gjøre slig en runde på én nat og kommer derfor aldrig ind. Næste aften skal det nemlig begynde vandringen helt forfra.

392. En myrdet kræmmer. En fremmed karl var en dag kommen til en gård i *Feldingbjærg* i et eller andet ærende og blev der om natten. Da han havde ligget en stund i sengen, var der noget, som gav et ryk i dynen, og snart efter gav det et igjen, og endelig tredje gang rev det dynen af sengen. Så sprang karlen op og løb ind i folkenes sovekammer og forsikrede, at de fik ham aldrig mere til at ligge i den seng. Det var nu heller ikke så underligt, at der gik spøgeri i det kammer, for i den selv samme seng var der blevet myrdet en kræmmer, og han var så bleven puttet ned i et kjær neden for gården. Fra et af husets vinduer — sagtens det, der sad i kammeret — fór der hver nat en gloende ildstråle ned til kjæret, og hver juleaften gik der en mand ud af det ene gårdsled, og en kone ud af det andet og rejste også af ned til kjæret og blev borte et par timer, da så man konen komme tilbage. Det par

folk havde i sin tid ejet gården, og de var gjerningsmændene til mordet. Nu traf det sig en tid efter, at der var bryllup i byen, og præsten var da også med. Gildesfolkene sad nu og talte om over borde, at der var noget, som klagede sig så jammerlig nede i det kjær, og de kunde ikke forstå, hvad det var, dersom det ikke var spøgeri. Det hørte præsten, og da folkene var ståede fra bordet, tændte han sin pibe og begav sig ned til kjæret. Da han efter en tids forløb kom tilbage, var han meget bleg og forlangte en tår vand at drikke. Det fik han, og så bad han kusken spænde for og kjøre sig hjem. Efter den tid har det aldrig spögt i kjæret.

Meddeleren fortæller, at det var folkene, der da ejede gården, som havde slået kræmmeren ihjel, og at de altså gik igjen i levende live. Men han meddelte ikke, hvordan mordet var blevet opdaget.

393. Spøgeri i Kastoft. I en gård i *Kastoft*, Sevel sogn, havde alskens spøgeri sin tumleplads. Tjenestekarlen lå inde i en seng i stuehuset, og der kom hver eneste aften en sær ting og gik over karlens födder ned i et hjörne af sengen, men hvad det var, vidste ingen. Et svin kom stundom løbende ned fra en dam, der kaldtes Ivvesdam, og den kom farende igjennem gården om for ved husets vinduer og forsvandt så i en dam på den anden side af gården. Manden gik en aften om bag laden, men da han havde stået lidt, kom en lang karl fra den modsatte side, og manden, der nu anede uråd, skyndte sig da af sted. Men den lange kom over ham og tumlede ham således, at han måtte holde sengen i tre dage. Da en ny ejer kom til gården, flyttede han denne blot for spøgeriets skyld, og i den ny gård har man da heller aldrig mærket til sligt.

394. Et berygtet kammer. I en gård i *Trevad* har der i fordums tid været en grumme hoben spøgeri på færde. Grunden dertil var, at stuehuset var bygget over en gammel kirkevej, og når nu spøgeriet færdedes

hen ad vejen, måtte det jo gjennem stuehuset, for slige ting vil have sin gang, de går ikke det allermindste af vejen, og der må tværs igjennem sligt et hus al tid være en åbning, hvad enten stor eller lille. Sådanne åbninger, som der blev på gården i Trevad, kunde folkene tætte og stoppe så meget de lystede, de skulde nok være ryddede næste morgen. Et vindue i gangen var sådan aldrig helt, og hvor tit man end satte en ny rude ind, var den stadig inden kort tid itu. I hele huset spögte det, men især var der et kammer, hvor det ikke var rådeligt at opholde sig ved nattetider, og det stod derfor aldeles øde. En gang tilbød en omrejsende æblehandler at ville tilbringe natten i det berygtede rum, han var ikke bange for sligt, sagde han. En seng blev da redt i kammeret, og han tog sin æblekurv med sig derind og lagde sig i sengen. Men kort efter at lyset var slukt, begyndte hans æbler at spille på gulvet, og han fik den nat en sådan forskrækkelse, at han ikke tiere turde ligge der.

395. En rød fod. I *Smollerup* havde hyrderne for skik, når de vogtede fårene omkring kirkegården, at gå op i æ wavvenhus og forslå tiden med at udskjære navne og tavl i bænkene eller tage anden leg vare. Men så en dag, da de igjen var der oppe, hørte de noget komme slæbende ned ad kirkegulvet, og da det kom ned til kirkedören, stak det en grim rød og tillige håret fod ud af den. Hyrderne løb helt betuttede ud af huset og turde aldrig betræde det oftere.

396. Hovedløse heste. En mand kom en vinteraften kjørende gjennem Dal i *Sevel* sogn, og just som han kjørte i sin egen tummerum, kom der listende tværs over vejen en hest, der hverken havde hoved eller hals, manden så det tydeligt, og han kunde vedblivende følge den med öjet, indtil den forsvandt bag nogle risbuske på den anden side af vejen. Men det er ikke det eneste

sted her i egnen, hvor der går sådanne hovedløse heste eller andre udyr; en og anden har set en sort hund, en so med en flok gryntende grise o. s. v. Men det gjör alt sammen ikke noget, når man bare passer sin egen gang. Man må ikke skotte om efter spøgelset; ti så kan man se utysket, men når man vender sig helt om, så ser man intet.

397. Overspyttet med ild. Den gamle *Pind*, der boede på *Tjele*, han lod sig forstå med, at

når han blot måtte i Tjele være,
så skulde han aldrig Himmerig begjære.

Han er der da også endnu. Oppe på loftet i et udhus ligger en dynge hövlspåner, og der har en hund sit leje hver nat. De kan bære dyngen ud så tit de vil, den er der dog anden dagen igjen. En karl har fortalt, at han en aften har mødt en hund lidt udenfor Tjele. Nu siger en nok for et gammelt ord, at sådant kram det kommer ikke til en, når en kommer ikke til det, men det er ikke al tid så nemt at betænke, og denne her karl havde da heller ikke lagt det ret ved sig, for han pirrede til hunden med hans kjæp, og gav den kan ske også et lille skrald. Men aldrig så snart havde han gjort det, så blev han overspyt med gloende ild og blev smidt over i en vejgrøft, hvor han blev liggende og var helt fra samlingen, da folk fandt ham. Han kunde ikke give mere forklaring om det møde med hunden og vidste ikke, hvor den så blev af. Men han lå et langt leje derefter. Han tjente den gang ved min morbroder, og det er ham, der har fortalt mig det.

Imellem *Tjele* og *Føvlum* er en stor dal, de kalder Føvlum dal, og der er det ikke så grumme rele at færdes ved nattetid. De kjørende har brugt — det véd a da — at sætte egstål i hovedladerne på hestene.

398. En spøgelsekalv. Der er et hjörnetårn på en af bygningerne ved *Tjele*, og inde i det er der et

sted, hvor det bliver befalt folkene, at de skal lægge frisk rughalm ind hver juleaften. Så er der en åben låge ind i det tårn; når de sætter en rude ind i den, bliver den strags slået ud, og hvor tit de end lukker vinduet i, bliver det atter slået op. Man kan se som en tegning af en hund der i halmen. Det var en aften i sommertiden, da karlene kom hjem fra marken, og så siger forkarlen til en overmodig knægt, der var som rögter der: »Hvad, har du ikke fået kalven ind?« Jo, som han kunde kløbande, havde han så. »Hvad er det så for en sort kalv, der gik nede ved pumpen ad?« om det var deres. Ja, det vidste han ikke, og han ned efter den. Så tarsk han på den, og først vilde den ikke rigtig gå, men han får den lige godt af sted, og den render ned til laden ad, hvor der stod en gammel hakkelsekiste, der render den igjennem muren. Så var der nu tæt ved en dör, og knægten render bag efter kalven, men ind ad dören naturligvis. Der i huset kommer han til den igjen og giver den et andet rap af pisken; men så giver den så meget et forfærdeligt brøl af sig, te det var ligefrem grueligt at høre på. Han slår efter den igjen, og den giver nok et brøl endnu græsseligere. Så bliver han angst for det og stikker af ud igjen. Kalven blev væk, og de fornam ikke mere til det. Karlen kom ind og gik i seng, og ingen mærkede så til mere den aften. Men om morgenen, da folkene skulde op, var karlen syg, og det blev værre og værre med ham, han kunde da ikke komme op mere, og det trak ham sådan sammen mere og mere, til benene gik op for hans bryst og lå lige i en knold, og han var en stakkel alle hans dage.

369. Et spøgelsebæst. Vor sognefoged var musikanter i hans unge dage, og så vilde han en gang gå fra *Favsing* og til *Lilletved*, for der skulde han spille til dans om natten. Da han nu går over hovmarken til *Gammel-Estrup*, kom han med ét til at stå skrævs over

en stud, der lå ned, uden at han vidste, hvordan det var gået til, og så rejste den sig, men i det samme stod han ved Lilletved. Da han fik lysene at se, blev han så syg, at han ikke kunde spille den nat. Det var et rigtigt spøgelsebæst, han der var kommen til at ride på.

400. Kamp med en tyr. Der går en stor, sort tyr nordöst for *Alling* kirke. En skal passe sig selv, når en går forbi ham om natten, for ellers svinger han en rundt, uden den véd af. Sådan var der en karl, der hed *Jens Smidt*, han gik der forbi en aften, og da han ser tyren, så render han lige ind på ham med kjæppen, men den render helt rundt om ham og skyder ham op imod en havemur. Karlen var ikke ræd endnu, for han springer ind i haven og skjærer sig en stor skravendel for at slå løs med den, men tyren slår ham atter over imod muren. Så havde han fået nok. Han gik nu hjem, men var hellers siden den tid noget forstyrret i hovedet så længe han levede.

401. Ved Viborg stænderhus. A stod en gang skildvagt ved stænderhuset norden for *Viborg* domkirke, og nu skal a fortælle, hvordan det gik mig på den vagt. Den var fra et til tre, og den halve tid stod a uden for og den halve tid inden for stænderhuset, men a passede ikke rigtig min post, det vil a nok tilstå, for a stod og dumsede og gav ikke megen agt på noget. Som a nu slår öjnene op, står der et stort dyr, a tror nok, det lignede en kat, lige ved mig. Lige i det samme trækker a et ordentligt skrald og lagde ikke fingrene imellem. Men dyret vred sig lige fra skraldet og gik ned under trappen, og a gav det endda en ordentlig en med den skarpe klinge. Den gloede slemt på mig, og endskjönt a trampede dygtig på trappen, så det stod efter, kunde a ikke få det derfra. Da afløsningen kom, spurgte han mig jo, om der var noget, og han vilde have givet mig fire mark for at stå til fem. A vilde godt have

tjent de fire mark, men a turde ikke blive der. Otte eller fjorten dage efter kom en soldat med kappe og gevær og sabel og mældte, at han kunde ikke være der. Siden kom de til at stå der med skarpe patroner. Der var også stort spektakel ved den vestre ende af stænderhuset.

402. En hund i sengen. På *Rosenholm* er et værelse, hvor ingen kan ligge om natten, for der kommer en sort hund op af halmen i sengen inde ved væggen, og så bliver enhver begribeligvis bange og lover for, at det skal blive sidste gang, han er der. Der var en gammel præst, som hed Skov, og han prøvede det en gang tillige med hans kone. Hun var slægtet med herskabet og kom siden til at bo her i byen, for han blev vor præst, og så fortalte hun det. Vor sognefoged har også fortalt mig om den samme hund, imen a var barn.

403. Møde med en hund. a. *Peder Svansø* var i *Belstrup* en aften og fulgtes med *Kristen Nörgård.* Som de nu på hjemvejen kom til en bitte höj, og det var en himlendes knog, da kom der en forfærdelig stor, lådden hund og gned sig op ad Kristen Nörgård. Han bad Peder Svansø om at skille ham ved den, og det lovede han. »Gå du kun hjem, så skal jeg nok gjøre hunden i stand«, og glad var Kristen. Tungen hængte ud af halsen på den.

404. Møde med en hund. b. Jeg var en gang gangende fra *Haderup* til *Feldborg* og havde en bitte hund med mig. Da jeg kom i *Brudedal,* kom der en forfærdelig stor hund og flöj på min hund, som så løb ind imellem mine ben. Den kom skrås over vejen og gjorde ellers ikke mig noget.

405. Lys i kjøkkenet. Det var en aften, jeg fulgtes med en karl og vilde til *Skavngård,* vi var ligefrem arbejdskarle der begge to. Det var nu silde, og da vi kommer i porten, så siger jeg: »Dersom pigerne

er oppe, så vil vi endda ind at have noget at drikke.« — »Jo«, så bander han, det gjör Andreas, »er de oppe, for der er lys i kjøkkenet.« Da vi så kommer op for vinduerne, kikker vi ind i kjøkkenet, men da kunde vi intet lys se, og kjøkkenet var endda helt oplyst, og så lige med det samme blev der helt mørkt, og der var ikke spor af lysning at se, hverken her eller der, og alle folk var i seng, og al ting var helt roligt. Det er det eneste overnaturlige, jeg har set, men det var også mærkeligt nok.

406. En ihjelslået dreng. Den store bakke, der ligger vesten for Flintbjærgström i *Fårup*, har forhen været bevogset med stor skov, men nu er den jo aldeles skaldet. Så havde manden på *Vindum-Overgård* folk ude at skove træer der, og da falder et træ om til fejl side og slår en dreng ihjel. Siden den tid har der brændt lys på bakken ved nattetid. Men når man kommer nærmere for at se efter det, forsvinder lyset.

407. En vision. Bitte-Hans, der boede her i *Lem*, han tjente i flere år på *Håstrup* som kusk. Pastor *Schæfer* var gift med en dame fra Håstrup og tog tit der ned i besøg. Somme tider blev det noget ud på aftenen, og en aften var det noget mørkt, inden han tog hjem, så skulde Bitte-Hans kjøre med ham. Som de så kommer forbi en dam, der er der endnu, den kaldes *Kræn Mogensens dam*, da standser hestene, og kusken kunde høre noget pusle, der lød, som en flok får kunde have løbet over vejen. Så gjente han til på hestene, og de gik så villige nok, og der blev ingen ting talt, för de kom til præstegården. Så siger præsten: »Ja, det var en vision, fa'lille! (fa'lille, det var hans mundheld) og når han nu på hjemvejen kommer til samme sted, så vil hestene standse igjen, men så skal han blot gjenne til, de skal da nok gå.« Nu, hestene var jo vante til kusken, og han var dygtig, så de kjendte ham på

tömmen. Han vilde ikke kjøre i trav, men de kunde dog mærke, at de skulde gå. De standsede alligevel, og da de så var komne i hold, gjente han til på dem, og så gik de igjen. Det var en sandfærdig mand, der fortalte mig det, for det var Bitte-Hans selv.

408. Mester Ole. I landsbyen *Boddum* var der for mange år siden en præst ved navn *Mester Ole*, han havde ord for at kunne langt mere end hans fadervor. Når samme præst kom fra annegssognet ved nattetid, hvilket ikke så sjælden skete, da var der gjærne spøgeri ved *Horshöj*, hvor præsten skulde færdes om ved. Han lod det i almindelighed gå en tid, indtil det blev for galt, så bad han karlen holde og tage det venstre baghjul af vognen. Det skulde han så lægge op bag i og kjøre hvad han kunde ind til præstegården. Det skulde kunne hjælpe i lang tid på spøgeriet, som sandsynligvis var blevet sat under vognen som fjerde hjul.

409. Kloge præster. a. Da nogle drivere kom forbi æ klosterkirke i Grinderslev en aftenstund, kom provst *Møller* i *Breum* og hans sön ud fra kirkegården med deres kjole og krave på. De kunde jo ikke forstå, hvad de to vilde der på kirkegården efter. Det samme fortælles for resten om en præst i *Vojens* (Oddense).

410. Kloge præster. b. Pastor *Blichfeld* i *Mørke* var så klog, at han kunde tvinge karlen til at blive siddende ved pandekagerne, og pigen til at stå med fingeren i spundselhullet, indtil han kom hjem fra Randers. Han kunde kurere alle folk, men ikke sig selv.

411. Kloge præster. c. Hos pastor *Schæfer* i *Lem* kunde de en gang ikke få smör. Så sagde han til pigen, at når hun nu havde fået fløden i kjærnen, skulde hun sige: ét. Men hun mente, at hun lige så godt kunde sige: to, og så sagde hun det, men fik derfor heller ingen smör. Da hun beklagede sig derover til præsten, og han fik at vide, hvordan hun havde talt, sagde han:

»Ja, så var det ikke sært«, og han måtte da til at hen og læse noget over fløden, og så hjalp det.

412. Kloge præster. d. Der var en præst i nærheden af *Hjörring*, der kjørte hjem en aften. Da han kom forbi kirken, kunde de ikke kjøre længere end lige ud for kirkeporten, for hestene kunde ikke trække vognen, det var, ligesom den sank langt ned. Så siger præsten til kusken, at han skulde træde ned af vognen og gå avet over vejen omkring den og blive ved med det, til præsten sagde noget til ham. Endelig siger præsten, om han ikke så noget oppe ved kirkedören. »Jo«, siger karlen, »der kommer så mange ud af kirkedören, og nu træder de op i vognene, et helt følge.« Så siger præsten, at nu skulde han skynde sig at tage et af de bageste hjul og lægge op bag i vognen og så skynde sig at kjøre. Det gjorde han også, og de kjørte lige hjem. Så spændte han fra og gik i seng som sædvanlig, men da han kom op næste morgen, stod præsten ude i dören og læste i en bog. Da han havde læst noget, faldt vognen ned, den kunde ikke stå længere.

413. Kloge præster. e. Jokum Tolstrup tjente som forvalter — eller egentlig ladefoged — på Kjærgårdsholm, og da ejeren var død, fandtes der et skjøde, som lød på, at forvalteren skulde have *Håstrup*. Alle folk var i tvivl om ægtheden af papiret, men han fik alligevel gården. Efter sin død gik han igjen, men pastor *Schæfer* manede ham ned i en vejgrøft inden fór et led på sydvestsiden af præstegårdens mark, og man ser endnu i dag en grön plet, hvor han er sat ned. Efter en anden fortælling skal han være manet i Viborg, og en kone oppe på en anden sal der så, hvordan det gik til, hun har sagt til en mand, der endnu lever, at det var en skrap præst, de havde i *Lem*.

414. Kloge præster. f. *Gammel-Estrup* møller gik og toldede og skrumlede inde i møllen efter hans

død, så de kunde ikke bjærge dem for ham, og så fik de *Favsing* præst til at mane ham. Den gang præsten kjørte ned til møllen, gav han kusken besked om, hvordan han havde at forholde sig, og så blev han mond ude i ellerne der ovre. Der kom mange og vilde op at kjøre, men kusken var strigs, og omsider kom så præsten og tog i tömmerne og sagde de rette ord, og så kjørte de igjen. Enken efter ham, mølleren, havde mange, mange penge, men de gik så rent og bar væk efterhånds, for hvad der kommer med synden, går bort med sorgen.

415. **Trådt under födder.** Pastor *Kühl*, der boede i et sogn nede i Sønderjylland, for öjeblikket kan jeg nu ikke huske sognets navn, han var så klog, og så skulde han hen et sted og mane den Slemme væk. Da listede karlen sig efter præsten og vilde se, hvordan det gik til. Da han nu så, at den Slemme bukkede sig for præsten, kunde han ikke dy sig, men sagde: »Dersom jeg nu havde haft den trefork ved hånden, der ligger bag i min vogn, så skulde jeg«, som han kunde bande, »have givet ham et godt skrald i bagen.« Men for det han bandte, måtte præsten til at stå oven på ham, imens han læste, ellers havde Fanden snappet ham.

416. **Spøgeri på Ørslevkloster.** På herregården *Ørslevkloster* i Ørum sogn gik der i fordums tid et græsseligt spøgelse, der var folk til stor fortræd og ulejlighed. Endelig fik man en præst til at påtage sig en nedmaning af spøgelset. Han traf ham lidt uden for gården en aftenstund, og her begyndte han at læse over ham, så han sank i til bæltestedet, men så var han ikke til at drive længere. Nu begyndte præsten at gå på akkord med ham, og han sagde da, at hvis de vilde afstå et kammer til ham i borggården samt en kjelld, så vilde han lade sig mane, og kammeret og brønden fik han, og han har dem i eje den dag i dag. Nøglen

til kammeret blev smidt bort, for at ingen skulde komme der ind, og der blev lagt dæk over brønden, for at ingen skulde tage af vandet. Man mindes endnu, at vandet i denne brønd var så klart og blankt som sølv. Pigerne i gården kan ikke godt komme om ved det lille skumle kammer i et hjörne af huset uden at gyse, og ingen tör åbne dören eller tage dækket af brønden, for at spøgelset ikke skal komme igjen. Da spøgelset nu havde fået disse to ting efter ønske, kunde præsten mane det, men i det han sank under, revnede klosterets kirketårn på begge sider, og i hvad man siden har klinet i revnerne, eller hvordan man har kalket der over, så er alt det, man har klistret i om dagen, dog faldet ned om natten.

På samme gård har man ligeledes ved nattetider set et par hvide jomfruer gå i klosterets gange, men da man er bleven vant til slige syn der, agter man ikke videre på dem.

417. En gjengangerske på klitten. *Palle Degn* er den første degn, man kan mindes på *Holmsland*. Han ligger begravet i det nordöstre hjörne af Nysogns kirkegård, og der fortælles om ham, at han var klogere end præsten. Da præst og degn en aften sildig kjørte hjem fra et bryllup på Klitten, kom en gjengangerske og satte sig på vognen, så hestene ej længere kunde trække denne. Hun skulde have født sit foster i dølgsmål og så puttet det ned i den såkaldte *Tyvemose*. Da de nu kom forbi, sad hun netop og svöbte sit barn. Præsten turde ej indlade sig med hende og overlod det til degnen at mane hende. Han begyndte da, men hun bebrejdede ham, at han en gang under sin skolegang havde stjålet et hvedebrød. Det måtte han tilstå, men det var af sult, sagde han, og strags greb han i lommen og kastede to skilling til hende derfor. Under maningen sagde han fejl og nævnte *Langebjærg* i steden for *Blåbjærg*

men fik dog magten, og hun skal altså sidde i sidstnævnte bjærg tæt ved bemeldte mose.

418. En stjålen kringle. På *Estvadgård* gik der fordum hver aften en gjenganger, som forårsagede, at ingen turde færdes der omkrig ved nattetid, indtil de endelig fik præsten i *Vridsted* til at nedmane spøgelset. Da præsten mødte gjengangeren, råbte denne til ham: »Betal, hvad du er skyldig!«. Ti han havde en gang som dreng frataget en bager, der løb omkring med kager, en kringle til to skilling. Den smed han nu til spøgelset og manede ham så ned i en hule lidt derfra, som kaldes *Rundkjelde.* Denne gjenganger var i sin tid byens præst, som havde ulovlig omgang med nonnerne på klosteret, og derfor skulde han hver aften gå på de steder, hvor han i levende live havde færdedes. Foran klosteret var en vindebro og ved broen en stor hund, men en morgen fandt man hunden hængt på rækværket, og det havde gjengangeren gjort.

419. Nedmaninger a. En gang for mange år siden var der en præst i *Tranebjærg,* som af beboerne kaldtes *Mester Mads,* og som kunde en del mere end hans fadervor. Navnlig var han dygtig til at nedmane spøgelser og gjengangere, og selve Fanden måtte undertiden lystre ham. En pige, der tjente i *Permelille,* havde begået den gruelige misgjerning, at hun havde kastet sit eget barn ind i en gloende bagerovn, og derfor havde hun ingen ro i graven efter hendes død, men gik hver nat igjen i den gård, hvor hun havde udøvet forbrydelsen. Folkene i gården havde på grund af dette spøgeri aldrig ro nogen nat. De henvendte sig derfor til Mester Mads i Tranebjærg og anmodede ham om at befri dem fra spøgelset. Det var han strags villig til og begav sig så en nat til *Koldby* kirkegård for at træffe gjenfærdet, når det stod op af graven, hvilket gjærne sker klokken tolv om natten. Mester Mads kom

imidlertid for sent, så da han kom til Koldby og vilde ind på kirkegården, traf han spøgelset ved klokkegraven imellem skolen og kirkegården. Nu kunde mester Mads ingen magt få over hende den gang, og han havde oven i kjøbet den ærgrelse, at hun råbte til ham, at han kom for sent. »Jeg træffer dig nok en anden gang«, svarede mester Mads, og næste aften tog han tiden bedre i agt, så han stod parat ved graven, da spøgelset steg op deraf. Da præsten nu begyndte at mane, bebrejdede spøgelset ham, at han en gang som dreng havde stjålet et hvedebrød. Men mester Mads skyndte sig at kaste to skilling ned i graven, i det han svarede, at dermed måtte det brød vel være betalt. Da spøgelset nu ikke vidste mere at sige mester Mads på, begyndte det at give kjøb og bede, om det ikke måtte slippe fri, hvis det kunde fare til *Issehoved* (den nordligste pynt af Samsø) og tilbage igjen, medens han stod ved graven. Men mester Mads vedblev at mane uden at gå til akkord med gjenfærdet, og det måtte da til sidst ned i graven gjen. Fra den tid mærkedes ikke noget til spøgeri om natten på gården i Permelille.

Om samme præst fortælles der, at medens han en søndag stod på prækestolen, kunde han mærke, at hans karl var oppe på loftet at stjæle havre til hestene, og så bandt han karlen med sine ord, at han nødtes til at blive stående på trappen med sækken på nakken, indtil præsten kom hjem og løste ham.

Endvidere fortaltes om Mester Mads, at han havde en broder i Jylland, der ligeledes var præst, og som også gav sig af med at nedmane spøgelser. En gang havde denne broder imidlertid givet sig i færd med et spøgelse, der var ham for stærkt, så at han ikke kunde få bugt med det og var stedt i hård knibe. Men Mads, der vidste al ting, fik også snart en fornemmelse af, at hans broder var i nød, og befalede strags sin karl at

spænde for, eftersom han vilde ile sin broder til hjælp. Men under vejs blev vognen så tung, at hestene ikke orkede at drage den af stedet, men præsten vidste nok, hvad der var på færde, nemlig, at Fanden lå bag i vognen og holdt på den. Mester Mads befalede nu karlen at lægge det ene baghjul op i vognen, og strags måtte den Onde stå af for at gå i hjulets sted, og nu gik det rask til Koldby Kås. Her var imidlertid ingen båd at få, men Mads var ikke rådvild, i det han tog fadingen af vognen og sejlede til Jylland i den. Da han kom til broderen, var denne lige ved at måtte give tabt for spøgelset; men da nu begge brødrene begyndte at mane af alle kræfter, fik de til sidst bugt med gjenfærdet og fik det manet så langt ned, at man aldrig siden har set noget til det der på stedet.

420. Nedmaninger. b. En præst i *Torning*, der hed *Sadolin*, kunde mane, og det er nu sandfærdigt, for min faders stiffader, Jens Grå, tjente der, medens han gjorde to forretninger. En aften blev Jens sat til at skulle stå med hesten omme ved lågen — De véd nok den, en går ud af fra præstegårdshaven, når en vil over til kirken — og præsten stod i havestuedören. Der kunde han se trolden stå op af jorden omme på kirkegården, og Jens skulde jo bie med hesten, til præsten var tjenlig til at springe på den. Hvad passerer der? Præsten kommer i sådan en fart op ad æ smove og er nok så gesvindt til at komme og springe på hesten, men ihvor snar han var, blev han dog æbag, for spøgelset var fra *Skræ*, og da præsten kommer til æ flode ude imellem Torning og Skræ, der møder han ham, nu havde han været i Skræ og var på tilbagevejen. Men så måtte spøgelset holde for, og der manede han det så.

Den anden forretning var ovre ad *Ungstrup* til. Der var også noget spøgeri, men da var præsten og Jens kjørende. Da de kom ned over Vatrup bro kunde

hestene ikke trække vognen. »Jens, gå af og tag det bageste hjul af og læg i vognen.« Han troede, den vilde have sunket, men den blev lige godt standende, og da han lagde hjulet i vognen, kom det tilbage i hovedet på ham. »Jens, skynd dig og sæt dig op!« Han gjorde det naturligvis, og så kjørte han hjem på staldmøddingen ret te det blånede. Men der sank vognen, og så så han, at Fanden flöj ud af gården og var lige så rød som ild. Så gik han hen og spurgte præsten, om han ikke skulde tage et hjul af en af de andre vogne og sætte på den, de havde kjørt i, for hjulet var jo henne. Men præsten sagde nej, »du kan kalde ad en af karlene og sætte vognen ind i porten.« Så satte de vognen ind, men om morgenen efter var hjulet på vognen igjen.

421. Nedmaninger. c. En præst i *Rödding* var henne i *Balling Nedergård* at mane en gjenganger, der gik ved deres hakkelsehus. Manden havde sendt bud efter ham. Præstens karl skulde holde nede vesten gården på vejen og vente efter ham. Den første, der kom, satte sig nok op i vognen, men det var ikke den rigtige, og da så præsten kom, måtte han af og gå ved siden af vognen.

I *Hummelgård* i Krejbjærg gik der en pige, og den samme præst skulde så hen at mane hende. Men hun var ikke så nem just at have med at gjøre. Han kunde ikke få hende ned, hvor han vilde, og så måtte han til at kappes med hende om at komme op til kirkegården. Hun gik under jorden, men han kom lige godt først, og så fik han magt med hende der.

422. En klog dreng. Det var på en stor herregård der ude på *Tyland*, der gik herremanden igjen, og der blev sådant et spektakel i gården, te ingen kunde stå ved at være der. Så måtte enken til at henvende sig til deres sognepræst om det. Han snakker til en anden præst, og så vidt a véd var der tre. De vilde møde en

aften, når solen var nede. Så kommer de alle tre og skal til denne her forretning. Den ene af dem havde en sön på en 13, 14 år, og han havde bedt hans fader så mindelig om at komme med. Præsten tykte jo ikke om det, men endeligmål lister han sig i bagenden af vognen og følger med faderen. De kommer i gården og bliver tagne imod, og så bliver de vist ind i de kjönneste værelser, men drengen går ud i kjøkkenet og tör ikke vove sig hen, hvor præsterne de er. De andre præster var komne i god tid, sådan hen på eftermiddagen, og var naturligvis også blevne godt behandlede. Som nu drengen sidder der i folkestuen, giver han sig til at tælle tre pinde, og præsterne kommer ned i kjøkkenet for åt se lejligheden efter, mens han er ved det. Så spörger de ham om, hvad han vil have de pinde til. Ja, det vilde han ikke ret svare på. Men da de var færdige, satte han dem op til bjælken. Så æsker de ved ham igjen for at sige det. »Når nu solen er nede«, siger han, »så letter han sig af hans grav, og når han springer af graven, så falder den første pind fra bjælken. Den anden falder, når han er midt vej, og når den tredje falder, springer dören op, og så har vi ham.« Det blev præsterne noget tavse over. Da de havde siddet en tid så faldt der en pind ned, og da de atter havde siddet en lidt, sprang den anden pind fra bjælken. Endelig faldt den tredje pind, og så havde de gjengangeren inde ved dem. Drengen havde en bitte bog i hans lomme og den tager han op og siger nogle få ord, ud ad dören kom gjengangeren med en fart, og så måtte han tilbage igjen den vej, han var kommen, men det gik over digerne og uden for vejen, og ligesom det træffede. Men drengen gik på vejen. Den gang der var gået en tid hen, beslutter præsterne, at de vil komme bag efter, sådan noget i afstand, og de ser da, at drengen går ind ad stetten, men gjengangeren kom oven over

diget. Dernæst gik han hen til ham til hans grav og læste nok noget over ham der, og så sank han ned og skred dem af syne. Da det var sket, lagde drengen sig oven på hans grav, for han var bleven så forbjærget af det og måtte ligge der det meste af en time og hvile sig. De tre præster måtte imidlertid vende tilbage igjen og sad hjemme i én skræk og elendighed og frygt for, at de aldrig skulde se drengen mere, men især dog hans fader. Da der så var gået en tid, springer dören op og så var han inde ved dem og trådte hen til hans fader og sagde til ham: »Nå, fader, kan du så lade mig følge med dig en anden gang?« Da var det først, de skulde til at give ham noget til hans ophold, og det kunde han nok trænge til, så formövret han var bleven af det, og så længe det var, siden han havde fået nogen mad. Siden den tid har folk ingen ting mærket til der på gården. Ja, det var en klog dreng, må De nok sige, han havde jo listet sig til at få undervisning af hans faders bøger.

423. Nedmaninger på Stubbergård. Der var en mand på *Stubbergård*, der gik igjen, og han hed *Gyldenstjerne*. De vilde sige, at han havde revet en kirke ned der ovre i *Trandum*, og derfor gik han på gården, efter at han var død, og de måtte have en præst, der hed *Jörgen Ufødt*, til at vise ham væk igjen. Det blev bestemt til en aften, det skulde gå for sig, og de skulde være af gården alle sammen så nær som en ung pige på en 12, 14 år, hun måtte være der; hvorover der blev tændt tre lys, som skulde stå og brænde i den stue hvor hun var i. Hun skulde sidde ganske rolig, sagde præsten, ved det bord, som de tre lys stod på, og ikke være forskrækket for nogen ting, hvorpå han tog en geværlås og skilte ad og lagde stump for stump på bordet, og til et kjendetegn for pigen på, at præsten sejrede over gjengangeren, når han nu kom, skulde

låsen samles lidt efter lidt. Imidlertid kunde hun frit sidde der inde. Da præsten havde været inde ved hende en tid, kom gjengangeren ind og pustede det ene lys ud, men öjeblikkelig viste præsten ham ud, så han måtte lade de andre lys stå, og så viste han ham hen i en stor pøl i en eng op til søen, og der manede han ham ned. Men på hver höjtidsaften der kommer, nærmer han sig gården et kokketrin. Den gang præsten kom tilbage, sad pigen i god behold, og låsen var samlet.

424. Nedmaning på Stubbergård. b. På *Stubbergård* i Sevel boede en gang en herremand ved navn *Knud Gyldenstjerne,* der var en meget ond og ugudelig mand. Han indgav et andragende til kongen, hvor han forespurgte sig, om han ikke måtte nedrive kirken i *Trandum,* når det kunde bevisliggjøres, at der kun var syv kjællingespring mellem denne og Sevel kirke. Det fik han lov til, og så fortælles der, at han red på sin hest ind i kirken og op for alteret. Men nu gjaldt det om at finde en, der var i stand til at udføre dette. Han fandt da endelig en i omegnen berygtet hegs og troldkvinde, og ved sit kogleri tilbagelagde hun vejen fra Trandum til Sevel (en mil) i de syv spring, men på midtvejen hvilede hun sig, og den höj, hvorpå hun sad, kaldes den dag i dag Hvilehöj. Nu brød han kirken ned og førte stenene til sin gård i Sevel. Til den ende havde han slået bro over søen, men tømmeret i samme må ikke have været af det solideste slags, ti da det sidste læs, hvorpå kirkeklokken var, kom på den, brast plankerne, og klokken og alt gik til søens bund men hver af de store höjtider kan man høre den kime under vandet, og kirkeklokken i Sevel siger da:

Ding! dang!
ding! dang!
min søster ligger i Helligsø dam!

Da denne onde herremand nu var død, kunde han for

sine ugjerninger ikke finde fred i sin grav. Han jog omkring ved nattetider, slog dörene op og i og rumsterede således over hele gården, at ingen turde opholde sig der. Mange præster har forsögt at mane uhyret, men alt uden nytte, ti den, der skulde kunne mane ham, måtte ikke være født. Endelig mældte sig en, der tilbød at nedmane gjenfærdet. Han hed Knud Ufødt (andre siger Bertel Ufødt), ti han var skåren ud af sin moders side, og han var præst. Han forlangte til sin rådighed syv lys, der skulde sættes på forskjellige steder i stuen, samt en degn til at række ham de bøger, hvormed han skulde mane gjengangeren, men bøgerne medbragte han naturligvis selv. Desuden udbad han sig en kysk, ugift kvinde, der skulde varetage en låses stilling, som var henlagt på bordet. Aftenen kom, og de syv lys blev tændte, hvoraf de tre over dören. Låsen blev anbragt på bordet, og pigen sat til at passe på, at den ikke sprang på gulvet, og degnen blev stillet hen til det bord, hvor tryllebøgerne lå, men præsten blev siddende på en stol midt på gulvet. Således udstyrede ventede de alle med spændt opmærksomhed på den tid, da gjenfærdet vilde komme. Da gav låsen på bordet et hop, og nu sprang præsten op fra stolen og sagde: »Nu sprang Gyldenstjerne af sin grav i *Viborg*.« Ved det næste hop af låsen var han i *Hagebro*, og ved det tredje på *Stubbergård*. Der hørtes da en stærk bulder og larm uden for, og endelig kom det i gangen, og det var som om det skulde have taget dören med ind i huset. Så kom det ind i stuen efterfulgt af et vindstød, der slukkede lysene på de tre nær, som stod over dören, og nu stod Gyldenstjerne for dem i al sin frygtelighed. På et vink af præsten rakte degnen ham en bog, men endnu för han fik den åbnet, slog Gyldenstjerne bogen fra ham, så den røg hen ad gulvet. Degnen rakte ham nu en anden, men også den slog han fra ham. Nu

havde præsten nær opgivet håbet, men sagde: »Her er endnu en, som du bör prøve«, og skjönt Gyldenstjerne også prøvede at slå denne fra ham, fik han dog ikke held dertil, og som præsten læste, blev han mere og mere rolig, og til sidst havde præsten ham således i sin vold, at hvad han befalede ham, adlød han. Præsten bød ham nu følge sig over broen til den anden side af søen, og her manede han ham ned i jorden. Siden den tid har han aldrig foruroliget folkene på gården, men hvert år flytter han sig et hanefjed nærmere mod gården, og når han har nået den, da kommer han igjen, hylende og stöjende.

Der fortælles også, at den, der skulde mane ham, måtte ikke have forbrudt sig imod den borgerlige lov. Gyldenstjerne siger da til Knud Ufødt, at han havde stjålet en hvedekage, men Knud Ufødt smed en skilling på bordet, så var kagen betalt.

425. Nedmaning på Stubbergård. c. Den skjære mø, der var til stede, da Knud Gyldenstjærne blev manet af Knud Ufødt, var moder til en gammel mand, der boede her i sognet (Lem) og arbejdede på *Håstrup*. Den mand har fortalt det om hans moder til en gartner på gården, som han lå hos om natten, fordi han ikke kunde stå ved at gå hjem om aftenen.

426. Nedmaning på Tjele. a. Der har en gang været en ejer af *Tjele*, der skal have ytret, at når han måtte på Tjele være, så skulde han aldrig Himmerig begjære; men om det har været ham den gamle *Erik Grubbe* eller major *Lewetzau*, skal jeg lade være usagt. Nok er det, han kom til at gå igjen efter hans død, og han gjorde dem også megen uro i Viborg, for der skal han ligge begravet i domkirken. Så var det en gang, tolv præster og biskoppen de var forsamlede i den anledning, te de skulde have at bestille med den gjenganger. De forsamledes i bispegården, og så kommer i det

samme *Bertel Ufødt* ind i kjøkkenet og beder, om han kan ikke få biskoppen i tale. Pigen siger nej, det kunde ikke lade sig gjøre, for der var selskab i aften. Han bliver alligevel ved at trænge ind på hende, og hun går da ind til biskoppen og mælder ham. Nå, så kommer han ud, og Bertel Ufødt spørger, om han måtte ikke være i deres selskab i aften. Jo, siger biskoppen, det måtte han godt, når han kunde få en slibesten om halsen og en sort kjole på. Ja, det skulde han nok, for det havde han på hans ryg i en pose. Nå, så siger Bertel til pigen, om han må ikke lige bede om et kammer til at klæde sig om i og så et fad vand og et håndklæde og kam og spejl og en pråse, og om hun så ikke vilde pudse ham hans støvler. Jo, det fik han alt sammen, og da han nu var bleven vasket og havde fået gjort sig i stand, tog han kjole og krave om og gik ind til de andre. Så gik Bertel hen og satte sig ved et bitte bord, der stod i et hjörne, tog en bitte hængelås frem og lagde på bordet og fik endelig en bog frem, som han satte sig til at læse i. Da han nu havde siddet et bitte stød, gav låsen et hop. Bertel spörger de andre, om de vidste, hvor gjengangeren nu var, men nej, det vidste de ikke. Ja, nu red han over *Føvlum bro*. Bertel satte sig så til at læse igjen, og der var nu roligt et stykke tid; men så giver låsen atter et hop. Om de nu vidste, hvor han var. Nej, det vidste de da ikke. Ja, nu var han ved *Viborg sø*, og nu slog han sig fuld af sand og vand, te han kunde have at slukke deres lys med. Dersom de vilde træffe ham, så skulde de nu af sted. Så går de også og skal op til domkirken, og de tager jo deres bøger og deres lys med, at de kunde være parate og færdige til at tage imod gjengangeren, når han nu kom. De her tolv præster og biskoppen gik så op til alteret og satte deres lys der. Men Bertel Ufødt han kom lidt bag efter, og den gang han så var

kommen ind, satte han hans lys over dören og går om og stiller sig bag ved dören. Der står han så med hans bog. Aldrig så snart de andre var komne til sæde, så kom spøgelset ridende, og han sprang af og kom ind og gik lige op til alteret. Der begyndte de jo at læse for ham, men han pustede lysene ud og slog bøgerne fra dem alle sammen, kjørte dernæst omkring med dem og var rede til at splitte dem ad, i det han ytrede: »Havde det ikke været for ham nede bag ved æ kirkedör, så skulde jeg have spögt med jer. Bertel Ufødts lys var han nemlig gået neden under og derfor havde han ikke magt til at puste det ud. Så træder Bertel frem fra dören, og da gjengangeren får ham at se, siger han »Dig, Bertel Ufødt, har jeg ikke ventet i aften.« Så begynder han og vil mane ham, men gjengangeren tager strags til orde og siger: »Du, Bertel Ufødt, er heller ikke uden synd!« (For de skal jo være uden synd, der skal mane dem). Hvad han havde da gjort. »Ja, du har stjålet en to skillings kage på Viborg torv.« Ja, det havde han gjort af trang, for da var han sulten, »og værsgod her har du en skilling for den.« Da Bertel havde sagt det, kunde den anden ikke gjøre ham noget, og nu befaler han ham at følge med. De rejste så ud til Fövlum dal med hinanden, og der blev han manet, og Bertel slog en pæl igjennem ham. Men først spurgte gjengangeren, om han måtte have så megen ret som en hund og nærme sig gården et hundeskridt hvert år. Men det måtte han ikke. Ja, om han måtte så have så megen ret som en kat. Nej, det måtte han heller ikke. Om han kunde da få ret lige med en rotte. Nej, å nej. Som en mus da. Nej, vist ikke. Ja, så måtte han da vel få så megen ret som en kok, og det blev ham tilstået. Derved standsede det. Det er hver jul, han må tage et kokketrin ind mod gården, og når han på den måde er kommen

ind til den igjen, så må han atter begynde at spøge på en frisk.

427. Nedmaning på Tjele. a. En tidligere ejer af *Tjele* spögte forskrækkelig efter sin død, især til höjtiderne, så folkene kunde ikke nære dem at være der. Han kom som oftest kjørende i en lukket vogn. Manden på gården blev omsider kjed af det og formåede en hel del præster samt en provst og en kapellan til at give møde en höjtidsaften for at mane gjengangeren. De var opstillede i en række langs ad den vej, hvor de ventede, at han skulde komme, og provsten stod yderst, dernæst præsterne og så kapellanen nærmest ved gården. Så kom gjenfærdet godt nok kjørende ved den sædvanlige tid, og det kjørte stivt provsten forbi, han kunde ikke stoppe ham. Præsterne kunde lige så lidt, men da kapellanen nu mærkede, at det uhindret fortsatte sin fart, råbte han til den nærmeste præst: »Skal jeg stoppe ham?« — »Ja, gjör det endelig, hvis du kan«, svarede præsten, og kapellanen råbte altså gjengangeren an. Han standsede lidt i farten og sagde, at han ikke havde tid at vente her midt på vejen med befordringen. Dertil svarede kapellanen: »Din befordring kan du lade rejse ad Helvede til, men du skal blive her!« Så forsvandt den også med både kusk og tjener, og herren blev stående midt på vejen. Nu måtte han til at gå på akkord med ham, og efter mange indvendinger fra spøgelsets side fik denne det ordnet sådan, at han for fremtiden måtte komme til gården hver juleaften og overnatte der, men kun opholde sig i et bestemt kjælderrum, som blev ham anvist. Folk, som har tjent på gården i flere år, fortæller, at aldrig nogen får lov til at træde ind i det rum, der al tid er låset, og at den nuværende ejer går derind dagen för juleaften hvert år for at forsyne rummet med frisk, tör halm.

428. Nedmanede kvinder. a. En, der hed *Ka-*

trine Helvigs, blev manet ned i et øgsen ved *Essenbækgården*. Det må have været en slem kone, for de måtte have bud efter både *Virring* præst og *Kristrup* præst, den ene hed *Ole*, og den anden hed *Ebbe*. Hun gik formelig og spögte om dagen til sidst, og det var sådan i mørkningen, den dag da præsterne var komne, at hun gik og snakkede med folkene i gården og vilde have at vide af dem, hvem der var inde. Det vilde de ikke sige hende, netop fordi det var præsterne, der skulde mane hende. »Ja, I vil ikke sige mig det, men a véd det godt, for det er sådan og sådan« — og så sagde hun god besked nok om det — »men de to karle kan ikke gjøre mig noget. Derimod kommer der en raget hund der omme fra *Hornbæk*, ham frygter a mere for.« Den gang præsterne var så ved at mane hende, rev hun skindet af den ene, a véd ikke, om det var Virring præst, og den anden vred hun munden på. Men så måtte de til at have bud efter den sorte hund fra Hornbæk, det var en forkludret student, der var bleven slem til at svire, og han kom, som hun havde sagt, igjennem Randers ström og ud til hende. Da han nu skulde til det, lod hun ham høre, at han havde stjålet noget. »Ja, det var til at mane dig med«, sagde han, for det var nemlig en salmebog, og da han nu ikke vilde lade sig knokle som de andre, så måtte hun herned. Og hver gang for eftertiden, når rögteren gik og mogede, og han rørte ved den pæl, der var drevet ned over hende, råbte han: »Ryk, så skal a tryk'!« (Hr. *Ebbe Pedersen Gimling* var i Kristrup 1695—1736).

429. Nedmanede kvinder. b. *Voldum* præstekone spögte efter hendes død der i gården, så ingen mennesker kunde være i huset, det skralrede og tumlede, så ingen vilde ligge der, og de enkelte, der fik sengeleje i gården, de kom hvællende om morningen, de kunde ikke være der. Så kom der en ny præst, og han vilde leje en til at ligge der; han skulde nok lave det

sådan, sagde han, at hun ikke gjorde ham nogen fortræd. Så får han også et menneske til at være der en nat, og han strør hörfrø uden for sengen og gjör sådan visse ting. Om morgenen kom præsten jo igjen og spurgte om, hvordan det var gået. »Ja, her har I fået mig til at ligge én nat, fåer, men her skal a aldrig komme tiere, for det var så galt og så galt.« — »Hvordan da?« siger præsten. »Jo, da a havde ligget til noget ud på aftenen, begyndte det at rumstere hele huset igjennem og raslede og skraslede og gjorde sådant vejrlig. Dörene blev slagne op og i, og så kom konen, der spøger her, og stod uden for sengen og gloede på mig, og a lå der og var færdig at svælte.« — »Gik hun så ikke væk igjen?« — »Jo, da hun havde stået en times tid, så forsvandt hun med et.« Da præsten havde nu hørt det, så manede han hende ned i kjælderen, for han havde jo gået i den sorte skole, og siden blev der ro. Det var i min oldemoders tid, dette her gik for sig, og en pige, der tjente i Lemmer, fortalte hende, at hun havde selv set pælen, der var sat ned over hende.

430. **Nedmanede kvinder.** c. Der var en frue på *Essenbæk*, som var meget ond og gjerrig og ikke gjorde andet end fortræd. Hun vilde heller ingen præst have til sig, da hun skulde dø. Hun havde nu ingen börn, og gården blev solgt til fremmede, men da de så kom der, kunde ingen mennesker få ro for hende om natten, hun gik ude i stalden ved karlene og hestene og var i alle stuerne og i kjøkkenet og runden om, og hun kom al tid kjørende med fire heste for vognen og var der et par timer hver nat, og så kjørte hun igjen. Det var sådan et lille besøg. De snakkede så med præsten om det, men han turde ikke have med det at gjøre, for han kunde ikke mane. Så fik de nogle andre præster samlet af dem, der var mest modige, og de skulde så være der en nat; de mente jo, de skulde

nok få magt med hende. Men de samledes jo om eftermiddagen og sad da og fik dem noget godt at æde og drikke og blev sådan noget modige i det. Endelig da klokken blev ti, kommer der en fattig student til, han var gået lige fra *Rajs*, og ham regnede de andre jo ikke for noget, da han ikke var præst, men det lod han ikke til at være forknyt over. De andre sad og lo og snakkede, til klokken blev halvtolv, og der var ingen, der sagde noget til ham. Da tager han hans pung op af lommen og tager låsen fra. Det halve sætter han på den ene ende af bordet, og det andet halve ved den anden ende, imens de andre sad og så på ham, men han bad dem blot om at være stille og sagde: »Hun kommer ikke kjørende i aften, for hun véd godt, hvad vi vil.« I det samme så flyttede låsen sig. »Nu er hun en mil herfra«, siger han. Sådan blev han ved at sige, hvor hun var, indtil låsen sprang sammen. Lige i det den gjorde det, sagde han: »Nu er hun her inde!« og så kunde de alle sammen se hende. Så siger hun: »Jeg skal knække halsen om på jer alle sammen, for I er ikke bedre end jeg!« Men da hun så ser studenten, siger hun: »Dig er jeg mest ræd for, men du har lige godt taget et hvedebrød en gang uden at betale det.« — »Der har du to skilling«, sagde han, »så er det betalt.« Så sagde hun, at hun vilde knække halsen på de andre men så tager han en silketråd og jager igjennem hendes tunge og trækker hende ud i nøøset, og der læste han hende ned i jorden. De andre blev inde imidlertid, for de havde fået sådan forskrækkelse i livet, at de turde knap røre dem af stedet. Da hun var kommen under låg, tog han en stor stang og fik banket ned oven på hende, og siden har hun ikke gået igjen, men når der er nogen, der rører ved pælen, så siger hun: »Ryk, så skal a tryk'!«

431. Nedmanede kvinder. d. I *Harre* var der et

huskvindemenneske, der ombragte sig selv, og da de kunde ikke være i huse ved det, måtte de have præsten i *Junget* til at sætte hende væk. Han kom kjørende til Harre kirkegård og lod hans vogn holde ved diget uden fore, men karlen, der kjørte for ham, skulde gå ind i laden, imens forretningen gik for sig, for det der ingen skulde være til stede. Men så kom der i det samme to ridende fra Sallingsund, og de blev holdende östen for diget på landevejen, for det de hørte sådan en snak på kirkegården og ikke kunde forstå, hvad det var. Så snakkede de sammen imellem dem selv om det, og derover blev præsten forstyrret i hans forretning. Han måtte da ud af kirkegården og gik stiltiende hen til vognen og satte sig op. Så kunde karlen nok forstå, at de skulde af sted, og han kom da, men så tog han et hjul af, og nu gik det, under måtte hun, og så kjørte de nok så pænt ud til den plan på marken, hvor hun blev sat ned. Det hele gik ellers sindig til værks imellem præsten og karlen, for han vidste nok, hvordan den slags sager skulde gå for sig, og der var slet ingen snak imellem dem.

432. Tilbagemaning. a. I *Koldkur*, Sønder-Resen sogn, findes der i nærheden af det sted, hvor gården för lå, nemlig nede ved Karup å, en plads, hvor et spøgelse er blevet nedmanet, og herom har man følgende sagn: En gjenganger havde på mange måder forulempet folkene på en af gårdene i Koldkur; og hver aften, når mørket var faldet på, brølede kreaturerne i staldene af frygt for det spøgelse, der jog omkring iblandt dem. Endelig påtog præsten Barfod (andre kalder ham: Mejste Pie) i Haderup sig at mane det, imod at man der i gården gav ham en fed rød kvie. Han manede da gjenfærdet ned på Resen kirkegård, så det slet ikke mærkedes på gården i Koldkur. Præsten gjorde nu fordring på kvien, men da folkene var blevne spøgelset kvit, vilde

de ikke afstå ham denne. Herover blev præsten så fornærmet, at han besluttede at løslade det igjen. Det var der nu en hel del fare forbunden med, men heraf lod han sig ikke forknytte og lod sin kusk kjøre sig hen til Resen kirke en aftenstund. För han steg af vognen uden for kirkegårdsstetten, pålagde han karlen at kjøre alt hvad remmer og töj kunde holde, så snart han var kommen tilbage fra kirkegården og havde sat sin ene fod på lundstikken. Derpå gik præsten, og kort tid efter så kusken ham krybe baglænds rundt om en af gravene der inde på kirkegården. Lidt efter så han ham komme skyndsomt tilbage, og næppe havde præsten sat sin fod på lundstikken, för karlen gav hestene et godt rap af pisken, og af sted gik det i susende fart. De kunde også nok have nødig at ruppe sig; ti da de kjørte i åen neden for Resen, var Djævelen dem så nær, at han greb et af fælgene i et baghjul, og det sted, hvor de kjørte igjennem åen, har siden haft navn af *Fælgebro*. Nu var de hyt for denne gang, ti over rindende vand kan gjenfærd ikke komme; og vil det över på den anden side, må det bryde jorden under vandet, men det vilde jo have sinket for meget. Da de så kjørte på den anden side af åen, sagde præsten til kusken: »Kan du nu høre, hvordan kreaturerne brøler i Koldkur.« Fra den tid af blev spøgeriet værre og værre, ja, om aftenerne kunde man se en lang ildstråle fra Resen kirkegård og til Koldkur. Nu gik folkene igjen til præsten og tilbød ham alt hvad han vilde forlange for at befri dem fra spøgeriet; men denne gang kunde han ikke drive det længere end lidt uden for gården, der blev det sat ned, og det sted vises den dag i dag.

433. Tilbagemaning. b. Da præsten ikke fik den lovede kviekalv gjorde han det tilbage igjen, og folkene måtte anden gang til ham om det. Han var kjørende til Viborg, og da de på tilbagevejen kom forbi Resen

kirke, skulde kusken holde der, imens præsten var inde på kirkegården. »Så snart jeg kommer og sætter den første fod i vognen, kjører du!« Men kusken kunde nu ikke blotte sig for at kige tilbage, og da så han præsten gå baglænds tre gange på hænder og födder runden omkring gjengangerens grav. Lidt efter kom præsten, men han var nær ved at have fået fremmede, for gjengangeren var bag efter og havde på et hængende hår nær fået fat i ham, inden han kom over åen.

434. Tilbagemaning. c. Præsten i Haderup, *Knud Ufødt*, fik ikke den ham lovede fede kvie. Da han så en aften kom fra Viborg, bad han karlen holde ved kirkestetten og gik ind på kirkegården med de ord, at når han kom tilbage og satte den første fod på hjulet, skulde kusken kjøre til hjemmet, imen han kunde. Det var også på nippet, for da han kjørte over åen, var gjengangeren så nær, at han greb i en fel af det ene hjul, og derfor kaldes den engkrog, hvor det skete, *Fæl Krog*[1]) den dag i dag er. Gjengangeren kjørte som i et gloende hjul tilbage til Koldkur, og da han kom der, tog hövederne sådan til at brøle. Nu måtte de have bud efter præsten igjen, og han gjorde sin flid, men kunde nu ikke nå at få ham drevet længere end ud ved deres ovnsmunde, der blev han drevet ned, og der ligger en stor sten over ham den dag i dag. Så fik præsten kvien, der var ham lovet.

435. Den forbandede ager. En præst i *Haderup*, for resten den samme, der manede det spøgelse på *Resen* kirkegård, som forulempede folkene i *Koldkur*, kjørte Kristi Himmelfartsdag efter endt gudstjeneste til Viborg. Da han kom til *Dagbjærg*, hvor en mand gik og plöjede, bad præsten kusken at holde, for han vilde have talt

---

[1]) Dette navn har naturligvis en anden oprindelse og betydning. Det betyder vadested og er det samme som Vejle.

med denne mand. Præsten stod nu ud af vognen og gik hen til manden. »Sömmer det sig at plöje en så höjtidelig dag som denne?« sagde han til ham. Manden svarede, at det ikke kom ham ved. »Du var ikke bedre værd«, sagde præsten, »end at jeg skulde spytte ud over din ager, så der hverken skulde gro korn eller löv mere«. Han lod gjerningen følge på ordet, og ageren bar aldrig frugt siden.

436. Præsten og rakkeren. Ved skjellet imellem *Linå* og *Tvilum* sogne ligger en bakke, der kaldes *Rakkerbakken.* Der boede en gang en mand, der hed Rakker-Rask. Han havde Cyprianus og kunde gjøre mange slemme kunster. Rakker-Rask havde en sön, der gik til præst hos præsten i Skorup, men drengen kunde ikke læse, og saa viste præsten ham fra. Herover blev faderen meget vred, og en gang, da præsten var i Vol at tage mod tiende og så vilde ride hjem ad, mødte han Rakker-Rask, der kom med et par halmknipper på nakken, som han havde tigget. Han har nu formodentlig lagt noget på vejen, da han så præsten komme ridende, ti da denne var kommen noget forbi ham, vilde hesten ikke længere. Præsten prøvede at drive den frem; men så blev den helt gal og slog ham af, så han tumlede i snavset. Hesten løb nu efter Skorup til, men det værste var, at præstens sølvpenge, som han havde fået i tiende, de var bundne til saddelen, og så tabte hesten dem hjem ad vejen, og præsten fik dem aldrig siden. Nogen tid efter skulde præsten igjen til Vol i et besøg. Rakker-Rask var den dag også kommen ud at gå og mødte igjen præsten. Denne, der var kjørende, snappede pisken fra kusken, da han så Rask, og vilde give ham en ordentlig snært, ligesom han gik om ved vognen. Men præsten kom til at hælde sig for langt ud, og han stegler ned af vognen på den

sølede vej, så da han kom til Vol, så han ud som en klinet lervæg.

437. En dobbeltgænger. Der var en gårdmand i *Hvidbjærg* på Mors, det var en stor gård, han havde, og om ham sagde folk, ja alle og enhver, at han gik igjen för hans død. De så ham tit og ofte med en hund ved siden af sig, det var den, der ellers var i gården som bindehund. Han gik med en rød lue på, så han var kjendelig nok. Så havde han en anden mand til at tjene sig, sådan en husmand, og da hænder det sig iblandt andet en dag, da de havde spist onden, og tærskeren gik ud i laden igjen for at tærske, te så kommer husbond lidt efter og kommer ind ad ladedören og går östen ned i laden. Nu var tærskeren netop min fader — han har selv fortalt mig det — og han står og venter på, at husbond skal komme tilbage igjen, men han kom jo ikke, og min fader blev snart som ræd for, at han skulde ombringe sig selv der inde; men han turde heller ikke gå ned og se efter ham og måske få en eller anden ubehagelighed, hvis han ikke skar ham ned. Lidt efter gjör han sig et ærende ind og vil have noget at drikke, og da siger han til husholdersken, for manden var ugift, sådan en gammel pebersvend: Hvor Kræn Sörensen var? »Han ligger inde i hans seng, og der har han ligget, siden vi fik vor onden«. Så havde han altså gået dobbelt den dag, kunde å forstå.

438. En præst på bål. De höje, hvorpå præsten i *Bierby* (Bjærgby) er bleven brændt, kaldes *Boonhöjene*, det er vel sagtens Bavnehöjene. Jeg véd også, der er en höj, der kaldes Brændhöj, men det var ikke der, han blev brændt. Der er folk endnu, der har navn efter den höj.

IV.
Sagn om hegse, trolddom og Fanden.

439. Den røde kok. Der var en gammel smedekone i *Rind* ved Viborg, hun kunde ikke forliges med en gårdmand, der var hendes nabo. Så havde hun en løverdag været i Viborg og havde så meget at bære. Da kommer nabomanden kjørende og når hende, og hun forlanger af ham at få hendes börren op at kjøre med ham hjem, men det nægter han hende. Da hun var nu i forvejen noget ondskabsfuld og harmfuld på ham, så siger hun: »Det skal du mi sæl komme til at fortryde.« — »Å, hvad vil du gjøre mig, din ståkel«, svarer han, »vil du forhegse mig?« for de skyldte for, at hun kunde hegse. »Ja, du skal mi sæl ikke kalde mig for hegs for ingen ting, det kan træffe, at den røde kok kan komme til at gale over din gård, inden du véd af.« De kom jo da hjem begge to, han kjørte, og hun kom omsider, når hun kunde. Da hun så kommer hjem, så går hun om til hans kone og låner noget ild i en træsko. »Ja, a skal nok komme med noget igjen, når du nu giver mig nok, så a kan få ild på«, siger hun så, idet hun går. »Ja, det kan være det samme, a har ild nok selv«, svarte gårdmandskonen. Men om aftenen da brændte deres gård. Smedekonen blev jo anholdt og skulde haft straf, men de kunde ikke overgå hende, og så blev hun fri. Der var for resten ingen, der vilde have med hende at gjøre, den samme kone. Det er nu ellers et gammelt ord, at man ikke må låne ild hen, for man tror, at det skal gjengjældes enten på hus eller bygning.

440. Hegsemalkning. a. »Hegsen i Ajt« var almindelig kjendt, og der er mange historier om hende. Hun hed ellers *Maren*. Da den alfare vej gik lige

forbi gavlen af hendes hus midt i *Ajt* by, så fik en og anden af hendes uvenner af og til mere med hende at gjøre, end han tyktes om. Sådan kom en mand kjørende forbi og skulde til Randers, og da gik det ene hjul af vognen. De kunde ikke få det sat på igjen, ihvor megen umage de end gjorde dem, og det var jo hendes skyld. Hun havde al tid mælk nok og sad endda i et jordløst hus; men folk har også set hende stå ude i Ajt krat og malke på en kniv og gaffel, som hun havde sat ind i et træ, og et af hendes börn stod og holdt en malkespand under. Barnet vilde have noget mere malket, nu de var begyndt, men hun sagde nej, »bliver vi ved længere, kommer der blod.«

441. Hegsemalkning. b. I *Bølling* var også en kone, *Ellen Sudergård*, der kunde malke andre folks höveder, men så skulde hun først have været i det fremmede kohus og set den ko, hun vilde malke, hvis årsag ingen turde lade hende komme ind i deres stalde. Hun gjorde troldtegn og kastede onde ord på dyret for at få det i sin magt. Ellers var det en forstandig kone, der havde megen erfaring i flere slags sygdomme og kunde give et godt råd i en snæver vending. Hun har da også kureret mig for kighosten. Den var så hård for mig, at drøbelen faldt, men hun satte den op igjen.

Man har også fortalt, at sådanne gamle koner skulde kunne kaste onde ord i grevningen, så folk ikke kunde få smör af fløden, når mælken var bleven båren der over.

442. Hegsemalkning. c. I *Lomborg* ved Lemvig boede en kone, som havde en ko, men hun gik alligevel to gange om ugen til byen med smör. Folk fandt dette underligt og spurgte hende om, hvordan det forholdt sig med den smörsamlen. Det gjorde hun heller ingen hemmelighed af. »Jeg kan malke på en strikkepind«, sagde hun. Præsten fik nu snart nys om sagen og gik

til hende og spurgte, om det var sandt, hvad han havde hørt. Ja, svarede hun uden betænkning, og så satte hun en strikkepind ved bjælken, satte en strippe eller potte neden under og tænkte på en bestemt ko. Strags efter at hun havde begyndt at malke, løb der mælk ned i strippen. Om lidt spurgte hun præsten, om hun skulde blive ved. Ja, svarede han. Så kom der blod, og da han kom hjem, lå en af hans egne køer og var død.

443. Hegsemalkning. d. En mand i *Salling* gik en dag med sine höstfolk på marken. Pludselig siger hans 8-årige datter til ham: »Hør, fa'r, jeg kunde gjærne malke præstens ko, der går henne på marken«. — »Lad mig se«, siger faderen, og pigen begyndte at malke koen, skjönt den stod i lang afstand fra hende. »Nu må jeg holde op«, siger pigen, for nu kommer blodet, og bliver jeg ved, dør koen.« — »Bliv ved«, sagde faderen, og koen døde. Faderen spurgte, hvem der havde lært hende dette. Hun nævnte en gammel kone, der var meget kjendt der på egnen for sine hegserier; hun kunde blandt andet bringe negene til at danse på marken. Harmet over, at hans datter skulde have nemmet slige kunster, gik faderen hen til sognets præst og begjærede råd af denne til at fordrive ondet. Præsten gav det råd, at der skulde graves en grav, hvori pigen skulde sættes ned, og jord kastes på, og desforuden skulde man plöje, så og harve over hende, og når hun igjen blev tagen op, skulde det have forgået hende. Der fortælles, at det hjalp så godt, at hun siden aldrig kunde gjøre slige ting. Når man vil malke inde i sin stue, skal man banke to hovedløse söm i bjælken, og deraf malker man som af to patter.

444. Hegsene. En mand i *Fly* havde adskillige gange, når han kjørte i marken, set en hare løbe for ved hestene. En dag tog han bøssen med og skød efter den, ramte den også, men dog ikke mere, end at

den kunde hinke ind i en mands hönsehus. Skytten vilde nu også der ind for at gribe haren, men så da til sin store forbavselse, at der ingen hare var, hvorimod byens mest berygtede hegs sad der og havde låret brudt. Et andet steds havde hundene alle sammen et eller flere ben itu, ti konen der i huset brugte dem til sine natlige rideture.

En kone vilde st. Hans aften gjøre en rejse op gjennem skorstenen på en ovnrage, men i steden for at sige: »Her op og her ud!« hvilket er det ord, der skal føre op af skorstenen, sagde hun: »Her op og her ned!« og denne fejltagelse havde til følge, at hun blev ved at fare op og ned i skorstenen hele natten og kom ikke videre.

445. En skudt hare. Der var en kone, der hed *Sadelmager-Bodil*, og hun var så slem en hegs, te hun forgjorde alle de folk, hun blev vred på. Så var det en søndag, hun var bleven vred på en mand, og han var også vred på hende, da griber han hans bøsse og lægger en sølvknap i den, for han vidste nok, at hun kunde tage skikkelse af flere slags dyr, og så går han ud i marken. Der kommer så en hare løbende tværs over agrene, og han tænker jo: Det er Sadelmager-Bodil (Såelmagger-Build), og skyder efter haren og rammer den i det ene bagben. Den hinkede ind i krattet, men næste dag havde Sadelmager-Bodil brækket det ene ben.

Når en hegs vil gjøre ondt i et hus, er det tilstrækkeligt, at hun har tre ting fra det hus, hvor hun vil gjøre fortræd.

446. Drengen i Troms kirke. a. Min bedstefader var gift to gange, og med den første kone havde han en sön, som efter hendes død kom til hendes moder, og hun var den ledeste hegs. En tid efter fortalte drengen, at hun den sidste Voldborg aften havde været i Troms kirke med ham sammen med andre hegse, hvoraf han kun kjendte »Sadelmager-Bodil«, og de red hver på en

ovnrage der op. Da min bedstefader hørte det, tog han drengen hjem og rejste til bispen i *Århus* med ham, hvor han fik ham döbt om. Samme gamle kone forhegsede også min bedstefaders anden kone, efter at hun havde fået tre ting i huset. Hun blev helt syg og elendig, og de måtte til en klog mand, der gav hende noget pulver, og så blev hun rask. Han sagde hende, hvem der havde forgjort hende, men jeg kan ikke huske de nærmere omstændigheder derved eller ved hendes helbredelse.

447. Drengen i Troms kirke. b. Min morbroders kone tjente i sine unge dage en mand i *Lem* sogn, der senere flyttede til en herregård, som han kjöbte på Fyn, og pigen flyttede da med. På gården tjente en fattig dreng, som pigen førte noget tilsyn med så som ved at stoppe hans strömper, kæmme hans hoved o. s. v., hvorfor drengen holdt meget af hende og var fortrolig med hende. En dag, da hun var i færd med at kæmme ham, betroede han hende den hemmelighed, at han kunde gjøre sig til en hare. »I nej, du kan vel ikke!« siger pigen halvt i forskrækkelse. — »Jo, jeg kan«, siger drengen, »skal jeg vise dig det?« — »Nej, ak nej«, siger pigen i störste angst, »hvordan er det gået til, at du kan gjøre dig til en hare?« — »Jo, sidste sant Hans nat, da min moder rejste til Troms kirke i Norge, som hun plejer, tog hun mig med. Den ene af os red på et kosteskaft, og den anden på en ovnrage, og da min moder sagde: Her op og her ud! så gik farten gjennem skorstenen lige til Troms kirke. Da vi kom der ind, var der mange folk og en sort mand, der så' så mild ud og talte så venlig til alle, han skjænkede os vin af en flaske og lærte os mange ting. Mig lærte han, hvorledes jeg skulde gjøre mig til en hare.« Pigen mældte nu det til herremanden, og henvendte sig til præsten. Så en aften blev drengen kaldt ind i herremandens stue,

hvor også præsten var til stede. Hvad der blev forhandlet, vides ikke, men siden den tid kunde drengen aldrig gjøre sig til en hare.

448. Indskrivningen. Der var en mand, som kom på tanker om, at hans kone var en hegs. Så passede han hende op Voldborg aften og så til sin store forundring, at konen satte et kosteskaft mellem benene, drak en slurk af en flaske og sagde: »Så i Djævelens navn!« Dermed fór hun op gjennem skorstenen. Manden havde stor lyst til at komme med og tænkte: Mon det kan gå an at gjøre ligeså? Han gjorde da, ligesom han havde set konen gjøre, og fór op gjennem skorstenen lige til *Troms* i Norge. Her var alle hegsene forsamlede, og den slemme gik op og ned imellem dem med en stor bog, hvori de alle blev indskrevne i Djævelens navn. Men da turen kom til manden, sagde han: »Nej, jeg vil indskrives i Guds navn.« Dermed blev Djævelen og hegsene så bange, at de løb deres vej.

449. Hegsesmörret. Der var en pige her i nærheden — hun var af de her Franskarle — og hun var i nogen måde en hegs. Så blev hun forelsket i en karl, der hed Kræn Graverholt, og for nu at vinde hans sind brugte hun hendes hegsekunster, og det blev sådan for ham, at alle vegne, hvor han gik, var der smör både på stolperne inde i laden og på skjærekisten og kort sagt alt, hvad han tog fat på, karlen kunde da så næsten ikke være for alt det smör. Så gik han til en mand, der hed *Kræn Rævkjær*, og han gav ham det råd, at han skulde tage salt og strø på smörret, i hvor han traf det, for så kunde han nok tage det, og når han så havde fået en del samlet, skulde han komme til ham med det. Det gjorde nu også Kræn Graverholt, og da Kræn Rævkjær fik denne her klump smör, gjorde han det i stand, som man ellers gjör smör i stand, og æltede det godt sammen. Da han var færdig med det, sagde han: »Ja, nu

er det jo også skik, at man kniver smörret!« og i det samme skar han et kors i smörret med en kniv, men i det samme flød der blod ud af skåret. Ved den lejlighed fik hegsen et skår i sit lår, som hun gik med alle hendes dage, og siden gik hun og var halt.

450. I pigtønde. Der var en kone, der hed *Maren Ellesdatter*, hun var også anset for en hegs og blev til sidst sat i en pigtønde og begravet i *Glumsdal* her i Bjærgby sogn.

451. En rönnekvist. Jeg kan huske, at min fader, der boede i *Vindum*, havde et stykke vild rön syet ind i sin bugselinning. Min moder syede det ind en dag, jeg stod og så på det, og hun forklarede, at det var, for at han ikke skulde blive forhegset. Vi havde nemlig skjel med en mand, hvis kone var noget berygtet for en hegs. De kaldte ham ellers Hellig-Hans. Når nu min fader gik ude i sin mark, var han ræd for, at den kone skulde kaste onde öjne på ham, og så fik han den rönnekvist anskaffet.

Det er ellers morsomt nok, at der på den tid var tre Hanser i sognet. Degnen hed Hans Schaltz, og ham kaldte de Stork-Hans, Hans Nielsen kaldte de Lang-Hans, og manden i Snedkerhuset kaldte de Hellig-Hans.

452. Födsler i utide. I den gård i *Vium Östermark*, som Kristian Smed nu har, der var de for en 50 år siden forhegsede, både dem selv og deres kreaturer. De vidste godt, hvem der havde gjort det, det var en kone ude i *Overhvam*, der havde Cyprianus, og den havde hun arvet fra noget familie. Hun havde en datter, som hun vilde have haft manden i denne her gård til at tage, men hende kastede han sparto til og giftede sig med en anden. Det kunde hegsekjællingen jo ikke fordrage, og derfor gik hun og hendes datter en dag der ned for at forgjøre det hele. Der kom en mand om ved dem på vejen, den gang hun tog der fra, og da gik

den gamle og trak med et øg. Han 'spurgte hende om, hvor hun havde været henne, og hun svarede, at hun havde været i Sjörslev at hente det øg. Men da han så er kommen et stød hen fra hende, kommer han til at se sig tilbage, og da i steden for øget gik hendes datter ved hende. Den mand, hos hvem det var blevet forgjort, henvender sig så til en klog kone om råd, men hun forlangte hundrede daler for at gjøre det i redelighed. Det tykte manden var alt for urimeligt, og han siger derfor til sidst nej, »så vil vi give os i Guds hånd, hans magt er da stærkere end Satans.« Men hun svarede ham: »Ja, der skal da ingen ting komme til at gå til tide i gården, i hvad I så har.« Og som hun sagde, sådan gik det, føløget kastede føllet, og køerne kastede kalvene, fårene, lammene, ja, selv konen, som var selvanden, fødte i utide. De fik nu en mand fra *Båstrup*, der var kommen med den gamle Hansen der til og hed *Per Vikus*, over, for at han skulde gjøre det i stand. Han var også oppe i æ store-stue, og der var sådan en tummel og rumsteren, te det var grueligt. Men han måtte gå bag fra det. Han blev så syg, te det var med nød og næppe, han kunde sakke hjem til Båstrup, og der faldt han ind ad dören og duede aldrig siden. Så fik de bud efter *Hejlskov-manden*, som havde ord for at være den klogeste mand i den tid. Han kom dertil og fik også bugt med det. Men han bad dem om, at de skulde endelig passe på siden at læse deres Fadervor morgen og aften.

453. **En forhegset kone.** Min moder bor jo henne ved *Bresten*, og da jeg var lille, var der en hegsemester i egnen — hvor vidt han virkelig kunde gjøre overnaturlige ting, véd jeg ikke, men blev da skyldt for det — og han gjorde en gang noget, der var lovstridigt, hvorfor han kom i tugthuset. Da fik vor nabo fat i hegsemesterens bøger og begyndte at gjøre kunster med

dem; hans gård lå nu lige klods op til vores. Nu siger de jo, at dem, der har forsvoret sig til den onde, de skal gjøre ondt en gang om året, og der skete da både et og andet ondt, som man ikke godt kunde lade være at skylde ham for. Så blev min moder sölle, og hun havde ingen ro nogen steds. Der kunde komme sådan en rysten over hende, og »det var så meget sært«. Råd vilde hun ikke søge, for hun mente, at det ene var synd så vel som det andet. Men så var det en dag, hun læste et stykke i bibelen, der bestyrkede hende i, at det dog nok ikke var synd at søge råd. Hun rejste da over til *Sören Sillesthoved*, og han sagde, at den, som havde gjort hende ondt, han boede tæt ved, og hun skulde så vidt mulig ingen omgang have med de folk. Han gav hende også råd, men hun kerede sig aldrig rigtig. Hun er levende endnu; men ham, der ingen god inderstmand havde, han er død, og gårdene er nedrevne og adskilte, så det nu er helt ukjendeligt.

454. Alle dörene i gården. *An' Rasses* fra *Stebæk* i Ensted sogn hun kunde hegse, det var en slem kone. Hun kom en dag og smed noget på min faders mark, vi havde sådan en bondegård der nede. Han ser det og siger: »Föj, hvad er det, du smider på marken? vil du tage det væk med dig!« Så skrabte hun det også op igjen og tog det med sig, det så ud som æg. Min fader havde sådan en dejlig ung hest, der blev, ligesom den var ravgal på stalden, og de troede jo Ane Rasses til det. Så gik han til en klog mand, der boede på den tid i *Angel*, og sögte om råd. Han spurgte ham om, hvor mange döre der var på hans gård. Ja, han regnede dem så op. Men da han var færdig, sagde den kloge mand: »Der er en endnu, min fa'r!« og det var der så også, det var en lille dör ind til høfaget, han havde glemt. Ja, var det nu ikke mærkeligt, at den kloge mand kunde vide det? og min fader, der har fortalt

det, han var sådan en troværdig og skikkelig mand, der ikke vilde bilde nogen noget ind. Så skulde han grave bly og stål ned for hver dör, og siden snakkede han ikke om, at der var sådant et grumme vanheld i gården.

455. Karen Holgersdatter. I *Haderup* boede en gang en hegs, som hed *Ka' Holgerste* (Holgersdatter). Hun havde stundom sine löjer af at gå i hareskikkelse og have jægerne til bedste. Et steds stod hun i den skikkelse omtrent hver morgen og gloede ind ad vinduerne eller sad i kålhaven, og når det var varmt, lagde hun sig i noget sand i nærheden af gården. Da hun ikke kunde skydes ved almindeligt skud, var hun slet ikke bange. Men manden lagde en dag en sølvknap i bøssen, og da bed det. Hun flygtede, forfulgt af hundene, og da intet nærmere råd var for hånden, smuttede hun ind ad en mands hönsehul. Da manden så kom ind for at se haren, sad Ka' Holgerste der og havde låret i stykker. Når hun var ude at tigge mælk, kunde hun sætte kanden til gang for ved sig, og hun kom gående bag efter den, bindende af hendes hose. En gang var hun kommen i træk med at gjøre fårehandler; men den mand, der kjöbte fårene af hende, havde intet held dermed, da alle fårene døde. Da der så atter var død et får, og kjællingen mødte med en stedfortræder, havde manden strøet noget hörfrø i gangen, og det kunde hun ikke komme over, så hun slet ikke vilde ind, sagde hun. Også dette får døde, og nu fik manden råd hos en klog mand. Det bestod i, at han skulde grave fåret ned i et markskjel. Drengen vilde gjærne med og se på den begravelse, men fik kun lov på den betingelse, at han ikke måtte mæle et eneste ord. Fåret blev altså kastet ned, og som det rådnede i jorden, gik huden af hegsen, så der til sidst ikke var hudtrævler skabt på stakkelen.

456. Karen Rundenom. a. I *Dagbjærg* boede en gang en led troldhegs, der gik under navnet *Ka' Rundenom*.

Dog forestilte hun sig meget gudfrygtig, ti hver eneste søndag, når hun var i kirken, kom hun for at age med præsten til annexet, at hun kunde komme i to kirker på én søndag. Dog fattede kusken mistro til hendes hellighed, og for end yderligere at bestyrkes i den gik han en aften ned til hendes hus i byen og forlangte at blive indviet i hendes hemmelige kunster. Efter nogen nølen og snakken frem og tilbage bad hun ham møde næste aften ved kirken, og hun skulde da selv også møde. Karlen gik nu hjem og fortalte præsten dette her, men denne vilde i begyndelsen ikke fæste lid til karlens snak. Endelig fik karlen ham dog med, og han blev skjult i en krog i våbenhuset, hvorfra han kunde høre alt. Snart kom Ka' Rundenom og bad karlen gå tre gange rundt om kirken og hver gang blæse ind ad nøglehullet på våbenhusdören med de ord: A g*i*e mæ Fanden i wå*l*d! Når han havde udført det, vilde Djævelen komme og indvi ham. Karlen gik så rundt om kirken og blæste rigtig nok ind ad hullet, men sagde: »A g*i*e dæ Fanden i wå*l*d!« og så kom Djævelen ikke, til stor overraskelse for hegsen, der påstod, at hun på den måde forud havde lært 19 mennesker kunsten. Præsten, der havde været tilhører, kom nu frem, tog kjællingen i hendes kasilken og slæbte med hende ud på marken, hvor han manede hende ned i jorden. Stedet, en grön fordybning, kaldes endnu den dag i dag Ka' Rundenoms hul.

En gang, da samme kjælling kom til en mand på marken, som var i færd med at aflæsse et læs møg, bad hun om at komme op at age med ind til byen, da hun havde en krukke mælk at bære. Hestene vilde gjærne løbe, og manden lod dem have deres vilje, da han havde godt af, at kjællingen spildte noget af hendes mælk. »Som, som! a ka e*t* hålld em!« sagde han rigtig nok, men hestene løb, og mælkekanden fik nogle gode skump.

Da de var komne ind i gården, gik hun lige hen og strøg på en af hestene, idet hun sagde: »S*t*, de wa da s*æ*r, ku han e*t* hålld s*ö*n en kjö*n* d*y*r!« Få dage efter var hesten død.

457. Karen Rundenom. b. Det var i *Dagbjærg*, der boede et kvindfolk, de kaldte *Ka' Rundenom.* Det var en gudfrygtig kone, sådan forestilte hun i det mindste, men den gudsfrygt gik nu lige godt ikke stort inden for bælgen. Hun var så gudfrygtig, at hun gik til kirke i Dagbjærg hver søndag, og så kjørte hun gjærne med præsten til *Mønsted* kirke for at høre prækenen to gange. Men der var dog en mistanke for, at hun var en hegs, og en og anden skyldte hende så småt for både dit og dat. Nu havde præsten bildt kusken ind, at han skulde kjærestes med hende, hvilket også skete. Da de nu var blevne gode venner, fik han den hemmelighed lusket ud af hende, at hun var en hegs, hun kunde malke folks køer ud på en kniv. Nu var der jo megen storhed med den forlovelse, men det fik en brat ende. Da han nu havde fået det drevet så vidt med hende, gik han ind og fortalte præsten det hele. Så en dag, da de kjørte hjem fra tjenesten i Mønsted, falder præsten jo på at spörge hende ud og vil have det givet af hende om dette her hegseri, men hun bliver ved at benægte, så længe hun kan. Men da karlen stemmer i med og overbeviser hende, må hun jo tilstå der på vejen og bliver öjeblikkelig vist af vognen. Der satte præsten hende så ned, og der er endnu et dybt hul, som er al tid grönt både vinter og sommer og kaldes endnu af folk Ka' Rundenoms hul. Det blev altså hendes grav, og stedet er omtrent midt vejs mellem Mønsted og Dagbjærg til den nordre side af vejen.

458. Hellige kvindfolk. Der var tre hellige kvindfolk i *Tise*, som al tid skulde kjøre med præsten fra og til kirke. Kusken havde ingen god tro til dem og sagde

til præsten, at han kunde ikke forstå, hvorfor han al tid skulde føre de kvindfolk fra og til kirke. Men præsten vilde nu ikke høre noget ondt om dem. Så gjorde karlen sig lækker for kvindfolkene og går til dem og spörger, om de vilde ikke lære ham, hvad de kunde. Så skulde han følge med dem op til kirken, og der skulde han stille sig ved kirkedören og blæse ind ad nøglehullet og sige: Jeg giver mig Fanden i vold. Men han sagde: »Jeg giver jer Fanden i vold«. Så gik han hjem og fortalte præsten, hvordan det var gået, og de blev overbeviste om deres hegseri og brændte.

459. Brændte Hegse. Her i nærheden har der boet en gammel kone, som var skyldt for, at hun var en hegs; og hende er der mange historier om. Hun var fra *Tise* der oppe i Salling, og det hus, hun boede i, kan a meget godt vise Dem. Der i Tise har der al tid været mange hegse. A har hørt en historie om tre kvindfolk, som boede der i den by. De gav dem syn for at være gudfrygtige folk, og de sad i deres hus ved vejen, som præsten kjørte forbi, når han kjørte til sogne, og læste i deres salmebøger. Men til sidst blev de da grebne for det hegseri og dömte til, at de skulde druknes. Så blev de sejlede ud på den vilde Limfjord af nogle fiskere og kylt i vandet. Men de dykkede jo som ænder og var i land, længe för sejlerne kom i land. Så kunde de jo ikke drukne dem; men det blev der gode råd for. Aldrig så snart de var komne hjem i deres hytte, blev de grebne på nystand og så brændte. Det gik an, brænde dem kunde de, men ikke drukne dem. Ja ja, det véd a skal være passeret.

460. Dagen för døden. Der boede en stodder her ovre i *Trandum*, og han skulde ud et par timer hver aften, om det så knøg aldrig så stærkt. Ja, det var en grim ståkel ham. Men hans søster var ikke ringere, og hun har da gjort det ved mig, så a skal

huske hende det alle mine dage. Hun kunde også gjøre sig til en hare. Men a skal vel fortælle, hvordan en træfning hun lavede mig. Det var nu i höstens tid, og a tjente jo der i gårde, hvor hun var aftægtskone. Så skulde a kjøre ni traver rug hjem en eftermiddag, og dagen efter havde vi 71 traver, der var tjenlige. A fik spændt for sådan ved lag klokken halvfire, og i lag a var ved det, sad hun på en skammel ved siden af portlågen og hvæsede og droges med døden. Så rejser ståkelen sig op, hun var ved 80 år, a lær, og siger: »A ka gjaar hjæ*l*p dæ, Græjjs, å læ æ *ø*g får.« — »Nej, du har ondt nok med dig selv, Birte, bliv du kuns siddende.« — »Jo, a vil hjælpe dig«, hvæste hun, og så skød hun jo da puden på det tilhånds øg. A kjører altså og beslutter mig til at tage tre traver af læsset, vi kunde jo nok tage fire, men nu kunde her lige blive tre læs på den måde. Vi brugte stang, og a læsser og binder den så fast, som a kunde, og så skulde a jo til at hjem. Nu har a kjørt flere hundrede læs i mine dage og er godt nok vant til at læsse; men som a kjørte, så virmede negene af vognen lige så stærkt, og a samlede op. A kommer endelig hjem og er jo gal lige i æ tid, for a er jo bleven hidsig af denne her samlen op. Så tager a et stykke svøb med mig, der kunde vel være en 30 favne reb, og da a nu har fået læsset igjen, så binder a det ligesom et hølæs, men det var det samme. Da a så kommer hjem med det andet læs, siger a til min husbond: »Hun har fortroldet mig, den troldkvind, og a var tilfreds, den slemme vilde komme og flyve ad luften med hende.« — »Det skulde du ikke sige, föj, sådant må du ikke tro på eller lade dig forstå med.« — »Jo, hun har hjulpet mig at lade for, og det er hendes skyld. Dersom hun skal hjælpe igjen, når vi skal have de 71 traver ind, så vil a ikke have med det at gjøre.« Den dag hjalp hun ikke, da lagde a selv for, og da tabte a

ikke et eneste neg. Men hun var også undskyldt, for den dag døde hun. Se, nu har a fortalt jer, hvordan hun gjorde det ved mig.

Henrik, som a tjente sammen med i længere tid — og vi var retten gode venner, kan a godt sige — han vilde ikke lade sig forstå[1]) med det, for han havde søster til hende. Men hun gjorde det også ved ham, og det blev så sölle med ham til sidst, te han kunde ikke gå af hans eget sovekammer, der var ingen råd til. Så måtte han da til en klog kone — hun boede netop i *Flyndergårde* — og han var så ringe, te han måtte kjøres der hen, og hans broder og hans kone de måtte hjælpe ham ud og på vognen. Men så om morgenen, som han var kommen hjem om natten, var denne her hegsekælling så vant for at se ham. Det kunde imidlertid ikke lade sig gjøre, for de var belavede på det og havde fået sat skodder for alle vinduerne og alle döre låsede. Så kerte han sig. Men a har ladet Henrik det høre siden, for det er jo morsomt nok, når det har overgået en selv. Ja, det er det eneste menneske, a har været ræd for i mine dage. Det var netop i Trandum, hun boede, hun var lige saa krum som et vædderhorn, og næsen nåede til hendes knæ, ja, det er snart ikke til at forstå, hvordan hun kunde hjælpe mig at lade for dagen för hun døde.

461. En sovende hegs. Jeg og min broder og svoger kom ved nattetid ridende forbi *Uggerby* kro, og da vi så, at der var lys inden for et vindue, holdt vi stille for at se, hvad der var ved det. Da kunde vi så tydelig se, at Ole Baks moder, der var bekjendt for en hegs, hun lå der inde i kammeret i hendes seng, og et lys stod på hendes bryst og brændte nok så pænt. Vi holdt endda noget og forundrede os meget over dette

---

[1]) Tonen på første stavelse.

her. Hun var let for os at kjende med den lange krogede næse og de indfaldne ansigtstræk, og vi var da enige om, at snakken passede godt nok, hun måtte virkelig være en hegs. Da hun siden skulde til at dø, kunde hun heller ikke komme af med livet, og de måtte bruge råd for det, de gik nok op og vendte en mönnetörv.

462. Hegsens død. I *Mygdal* sogn i Hytten boede der en gammel kjælling, som var almindelig kjendt for en hegs. De havde høkerforretning og sad og solgte noget knaldværk til en og anden; jeg har også været der for at kjøbe mjöd, men det var rigtig nok med en hemmelig gru, jeg trådte ind i det hus. Så blev kjællingen syg, men kunde på ingen måde dø, för der blev lagt ild under hende. Mange sagde, at de så, når de kom ad vejen, Hytten stå i lys lue, för hun døde. Jeg har hørt det fortælle de snese gange. Så blev der endelig gjort anstalt for, at hun kunde dø.

463. En hare. a. En mand fra *Kolby* var en dag på jagt ude mellem bakkerne ved Vestborg slot. Da han havde gået en tid, fik han öje på en hare et stykke forved sig. Han gik efter at skyde den, men kunde aldrig komme den nær nok, og stadig kunde han vedblive at se den langt henne. Sådan blev han ved at gå hele dagen, og først da solen var gået ned, kom han den ganske nær. Men nu kunde han se, at det var en stor, rød kat, og jo mere han så på den, jo större blev den, indtil den blev så stor som en kalv. Nu skyndte han sig hjem, for nu vidste han, at den var forhegset, og at hans kugle på den måde ingen magt kunde have over den.

Der fortælles også, at under Vestborg opholder sig en uhyre stor so, som kun meget sjælden lader sig se, og da går hun al tid på bagbenene og har en stor flok små grise med sig. Denne so er set spasere gjennem Kolby, og da rager hun langt op over husene i byen.

Når hun kommer, er det et varsel for krig og ulykkelige tider i landet.

464. En hare. b. På Vol bys marker løb der et år en ret mærkelig hare. Den gik somme tider lige hen imod jægeren, og han kunde skyde lige på den, uden at den faldt. Den løb så tvært imod rolig sin vej. Folk troede, at det var en hegs, der havde skabt sig om til en hare.

465. En hård tiltale. Pastor *Schäffer* var nok hans egen gode mand. Han kunde mane, når der var nogen, der trængte til det. Der var en gang en kone i *Lem* eller *Vejby*, de skyldte for, der kunde hegse, og hun blev hentet op til ham. »Jeg hører, du kan hegse«, siger han. »Ak nej, det kan jeg slet ikke, fa'rlille«, det vilde hun ikke vide af at sige. »Ja, du skal vare dig for det, du kjælling! jeg kan hegsenere den störste djævel i Helvede, og jeg kan også let hegsenere dig.« Så jog han sådan en forskrækkelse i hende, at hun lod det være, og siden hørte de ikke til det, at hun gjorde nogen kunster.

Fortælleren tilföjede: Nu kan a så mænd ikke fortælle Dem mere, og det er også nogle kjönne aftenbönner, a får læst i aften. De må også huske på, te nu er a tråjen i de 85.

466. Sygdommens årsag. Ved siden af den ene *Ovstrupgård* boede en husmand, som sagde en aften: A hår wånn så sy*g* i da*w*.« — »Hvordan er det gået til? hvad har voldt det?« — »Ja, de føøst a kom åp i månns, å a gor *u* te k*y*ern, så blywwer a liig mæ jit så renng, å så s*i*er a en kat liig får ve-*m*æ, å så s*i*er a mæ må*w*er i de sååm, mæn di hå bæggi tå*w* sit mæ føst.« Han var altså ikke på det rene med, hvem af de to der havde voldt hans sygdom. Det er nemlig en gammel tro, at når en kat eller kvinde får en at se fastende, inden man får dem at se, så bliver man syg.

467. Ikke værd at lære. Imens min fader gik

og legede som dreng — det var i året 1836 — da tog han en dag muld i hans kasket og såede over på en anden mands mark. Nabomanden anklagede ham så for at have sået hegsefrø, og birkedommeren, der også var meget overtroisk, dömte hans fader til at give segsten mark i mulkt, for Konrad påstod jo, at faderen havde flyet drengen frøet. Den samme Konrad, vor nabomand, sagde en dag til mig, da han var vred: »Din bedstefader kunde hegse, han kunde binde en orm, stille blod og læse over bulne fingre og vise væld; din bedstemoder kan noget også, for hun har lært det af ham, og din farbroder har sået hegsefrø på min mark — det måtte din bedstefader give segsten mark i mulkt for — men du lærer da vel ikke noget hegsekunster af din bedstemoder.« — »Nej«, sagde jeg. »Det er heller ikke værd«, sagde han.

468. En betrængt karl. I *Gjödvad* præstegård tjente en gang en kusk, der havde Cyprianus. En anden karl, der tjente i præstegården, fik lov til at læse i alle kuskens bøger, for han havde mange af den slags, så nær som én. Men en dag, da kusken var kjørende med præsten til *Balle*, fandt den anden karl Cyprianus og gav sig til at læse deri. Men da han havde læst en tid, blev der så sort i karlekammeret, at han hverken kunde se det ene eller det andet. Han blev naturligvis meget forskrækket og ønskede, at han aldrig var kommen til den bog. Men kusken vidste godt, at hans medtjener sådan uden forlov havde givet sig til at læse, og da præsten var færdig ved Balle kirke, kjørte han så rask hjem ad, at bæsterne var færdige at styrte for stjærten. Præsten spurgte ham, hvad det skulde betyde, at han kjørte sådan i dag; men kusken svarede blot, at det havde nu sine grunde. Da de nåede Gjödvad præstegård, sprang kusken, för han endnu havde fået spændt fra, ind i karlekammeret til karlen, som stod der i den

dødeligste angst. Men da kusken havde været der lidt, forsvandt de rædsomme spøgelser, og det blev atter lyst. Så var karlen reddet, og siden den tid hyttede han sig nok for at røre ved Cyprianus.

469. Djævelen i møllen. Cyprianus og Henrik Smidt er i almuens öjne to meget farlige bøger, og folk, der er i besiddelse af dem, ansés for at kunne hegse og trolde, hvis årsag man er bange for at fornærme dem. Cyprianus må hver præst være i besiddelse af, da han ellers ikke kan mane de onde ånder. Det skete en gang i Sønder-Mølle, *Sevel* sogn, at en tjenestekarl havde fået fat i omtalte bog, og da han havde læst en tid, kom fjæset af Djævelen til syne i döråbningen, og med et listigt og lumsk grin spurgte han: »Hvad behager?« Karlen var nær ved at dåne af forskrækkelse, men kom heldigvis til besindelse igjen og befalede den Onde, at han skulde bære vandet i mølledammen op på en banke et stykke derfra, og det arbejde skulde han udføre med et bundløst sold. Nå, det var jo egentlig ikke noget nemt arbejde, men dog fik han vandet øst af dammen op på bakken, på det nær, at midt i søen fandtes et væld, som han med al sin kunst ikke var i stand til at tömme. Imeld god lag kom præsten i Sevel om ved gården, og folkene bad ham da at skaffe dem af med fyren. Djævelen lod til at være bange for præsten, ti han forlod sit arbejde og smuttede ind i stuen. Men her borede præsten et lille hul i en rude, og der igjennem bød han Djævelen at forlade huset, hvilket han ikke turde undlade, og nu måtte han altså indskrumpe sig til en ubetydelighed, men ud kom han og det gjennem et hul af störrelse som et knappenålshoved.

470. Kokkyllingerne. En gammel aftægtsmand i Vol har fortalt, at han som dreng kom til at læse i Cyprianus. Karlen i gården, hvor han tjente, havde nemlig den slemme bog og havde en gang lagt den

fra sig et sted i karlekammeret. Drengen begyndte altså at læse og læste den første side ud, og da der på foden af siden stod: Vend om! begyndte han at læse den side med. Med ét kommer han til at se i land og opdager, at kammeret er fuldt af bare sorte kokkyllinger. Nu begyndte han at råbe, og så kom karlen, som var i nærheden. Han gav drengen en lussing og sagde: »Der er du frae en anden gang!«

471. **En bitte dreng.** En mand i *Nörrehede* havde Cyprianus, og en anden mand i *Hvidbjærg* tilbød at ville give ham en tønde rug, hvis han vilde vise ham den Gamle. Han kom også ind som en bitte dreng, men manden lystedes ikke ved at se ham tiere. Der blev sådan en torden og buldren i luften, da han kom.

472. **Et slemt arbejde.** En mand i *Åle*, Sal sogn, der ejede Cyprianus, læste en dag i den bog, og lige med ét stod der en lille pusling forved ham og spurgte: »Hvad behager herren?« Manden, der skjönnede, at det var Djævelen, han havde læst til sig, smed en tønde rug til ham og bad ham at tælle kjærnerne. Men det var over hans kræfter, og derfor fandt han det rådeligst at forsvinde.

473. **Ej til at skilles ved.** En mand i *Vinkel* havde Cyprianus og kunde ikke blive skilt ved den. Han gik ned at stange på Tapdrup sø og satte den så ned i stanghullet og stak den i bund med ålesagsen. Men da han kom hjem, lå den på hylden. Han puttede den også ind i en gloende ovn, men det var lige nær. Min fader sagde, at han og flere havde set det.

474. **En desperat stud.** *Peder Skjelsgård* havde Cyprianus, og der var kunster ved ham. Han havde en gang solgt en stud til en mand i *Ålbæk* og havde forsolgt sig. Da han nu skulde levere den og kom gården på en 5, 600 favne nær, bliver studen så desperat og mandvolm og brølte og skrabte og gjorde sig til, og da

han kom i gården med den, blev Ålbækmanden bange for at tage imod den, og så gik handelen tilbage, og den anden fik lov til at trække med den igjen. Men da han kom ud et stykke fra gården, skadede studen ingen ting. Ja, ham var der rigtig nok kunster i.

475. I med Fanden. a. Et steds var der en mand, der havde Cyprianus. Han vidste, hvad hans folk bestilte, både når han var henne og hjemme. En dag drog han og konen fra by. Karlen skulde i marken, og så blev pigen ene hjemme. Hun fik nu bud efter sin kjæreste, og da han kom, vilde hun give ham noget af mandens store mjödtønde: men så var hun så uheldig, at tappen faldt fra hende, og i en hast puttede hun da fingeren i hullet. Så gjorde manden henne i byen det sådan, at pigen ikke kunde få sin finger ud af hullet igjen, og hun måtte stå der, til han kom hjem. En aften var samme mand ude at ride og kom til en bekjendts gård. Han vilde have manden til at blive hos sig natten over, fordi det var gruelig mørkt, men manden var ikke at formå til at blive. Han red så videre, og da han kom et stykke hen, kunde man tydelig se en sort mand med en lygte gå ved siden af ham.

476. I med Fanden. b. I nærheden af *Silkeborg* boede en mand, der kunde gjøre mange slemme kunster, fordi han stod i ledtog med Djævelen. En dag kom så den Slemme og sagde til manden: »Nu har du haft så meget med mig at gjøre, men nu kommer jeg for at hente dig.« Manden blev lidt hed om ørene, men han fattede sig dog og sagde: »Du kan vel nok vente så længe, til jeg får mit höjre hosebånd bundet.« — »Ja, så lang frist får du at have.« — »Det er godt«, sagde manden og lo, »for så binder jeg det aldrig.«

477. I med Fanden. c. En træskomand, som en gang har boet i *Sminge*, havde en hel del med Fanden at bestille. En dag fik han besøg af den Slemme, der

vilde have et par træsko. Men nu er hans ene fod meget större end den anden, så han kunde ingen træsko få, der kunde passe ham, men splittede over halvdelen af mandens træsko ad.

478. Trolddomskunster. a. Det har været så vidt på *Agger* med hegseri og skidteri, at den ene hjorde — ja, det var ligefrem hjorder! der har været stor snak om det, og det var for resten tilfældet med hver en af dem — den kunde lære den anden at få töjrekøllerne til at danse og slå imod hinanden og hår-töjrer til at stå kav-ret op på enden, og staldpærer til at danse omkring ude på marken.

479. Trolddomskunster. b. I *Resendal* i Gjödvad sogn boede *Bertel Degn*, og han kunde stikke en gaffel i loftet og malke mælk af den. En gang, da han stod og snakkede med en anden mand, så de et par mænd komme gående nede ved Resenbro, og så siger Bertel Degn: »Jeg vil vædde på, at jeg skal få disse to mænd til at slås, allerbedst som de går.« Det passede også, for som de gik hen ad vejen, gav de sig til at slå løs på hinanden så stærkt de kunde.

480. Trolddomskunster. c. I *Dagbjærg* var der en karl, som forstod den kunst at få en skovl eller spade til at arbejde af sig selv, mens han stod og så derpå. En dag var han gået ud for at sprede møg, og hans husbond vilde siden ud for at se efter, hvorledes han kom fra det. Men da han kom ud på marken, så han greben fare af den ene møgkyk i den anden og sprede møg, så det stod i én tåge rundt omkring. Karlen lå ved en höj og havde kronede dage imens, og fordi han lå noget i skjul, kunde manden komme »nöj uund-bokkend« på ham, så han ikke så ham, inden han stod ved hans side. Nu turde manden ikke beholde ham længere, men gav ham rejsepas og udbetalte de skillinger, han havde til gode.

481. På brændevinshatten. I *Agger* på Mors brændte de brændevin som så mange andre steder, men så blev det galt en gang, de kunde ikke få noget ud af det, og så troede de jo, der var en, som havde gjort det galt. Da kommer der i det samme en gammel Nordmand, han gik jo og tiggede, og så snakkede de med ham om dette her. »Ja«, siger han, »jeg skal prøve, hvad jeg kan gjøre«, og da de andre så gik i seng, vilde han blive siddende oppe ved töjet. Så fik han det lavet sådan, at kjællingen, der havde gjort det, hun kom til at sidde på hatten af brændevinstöjet. Så talte han til folkene, og hun sad der og brølte for at komme ned, hun sad jo med den bare ende på hatten og brændte sig helt forskrækkelig.

482. Det stigende vand. Det var meget brugeligt i gamle dage, at de kjørte ned ad *Tårs* sogn og hentede törvekul. Så var der en smed her i nærheden, der også skulde ned efter kul, og da han på vejen tilbage igjen kom til en kro, hvor han bedede, drak han rigelig mange dramme, så han blev svirende. Så vilde kromanden og nogle andre, der var til stede, drive nogle löjer med ham, og han blev til sidst vred i kalotten og sagde til dem, at han skulde spille dem et puds, så de skulde nok komme til at fortryde de löjer. Det lo de noget ad. Tæt omkring kroen løber en å, og så gik smeden ud og var ude noget og kom igjen. De andre begyndte atter at drive deres spil med ham, men så noget efter kom der en og mældte, at vandet stod så höjt i åen, at det stod helt op til broen. Det blev de noget forundrede over, for det var jo ikke på en tid, da vandet kunde rejse sig sådan, og de stormede da ud og vilde se, hvordan det forholdt sig, for de havde vel mening om, at det hele blot var en spøg. Men da var det alvor, og vandet blev ved at stige, og det varede ikke længe, inden det begyndte at se helt farlig ud. Så

lavede smeden sig til at kjøre og sagde farvel og tak. »Nu kan I have det at have plasér af, nu har I haft plasér af mig så længe.« Så gik det jo op for dem, hvordan sagerne stod, og de måtte til at bede og tigge til ham, at han endelig skulde slå vandet los igjen.

483. Løbske heste. a. En gammel mand i *Asdal* sogn, *Kræn Sten* kaldte de ham, han kunde stille løbske heste. Min nabo var en gang kjørende med ham, og de vilde til stranden. Da blev de et par løbske heste va'r, der løb med en halv vogn, det andet halve var de blevne skilte ved. Når der var sådan noget at rette ved, sagde Kræn Sten »jeg« til sig, men ellers var han lige så plat som en af vi andre. »Ja, jeg kunde nok standse dem«, sagde han, »men jeg er bange for at gjøre det.« — »Ja, hvorfor er du bange for det?« sagde min nabo. »Jo, for jeg skal først til dem og løse dem igjen, for hvis der kommer andre til dem først, så forvinder de det aldrig.« — »Ja«, siger den anden mand, »de vil da også få skade af dette her, a tykkes, at dersom du kunde gjøre noget, så er det bedst, du gjör det.« — »Ja, ja«, siger han, »så lad dem stå i Guds navn.« Så stod de stille. »Se, nu skal vi kjøre, for vi må være først«, siger Kræn Sten. Ja, så kjørte de alt hvad remmer og töj kunde holde, og de kom også først hen til hestene, de stod da og skjællede (skjælvede) over hele deres krop, og det hvide skum drat af dem. Så gik denne her kloge mand rundt omkring dem og strøg noget på dem og mumlede nogle ord, og så kunde de gå.

484. Løbske heste. b. En dag, da jeg kom kjørende vester ud af Vindum by, så jeg, at pastor *Welding* fra *Bjerring*, der siden blev stiftsprovst i Viborg, var lige forved mig, han vilde til Brandstrup og havde et par rigtig kåde bæster for. Da de kom lige forbi Hovledet, lå der en stor sten på kanten af den søndre vejgrøft, den havde för ligget i selve vejen, men stak

vel meget i land, og var nu bleven kastet op og væltet til side. Den blev hans bæster rædde for, de sprang til siden og kom så nær på den nordre vejgrøft, at vogn og det hele væltede der ned i. Præsten og hans familie styrtede over imod hovdiget, vognen gik fra hinanden, og bæsterne løb med den halve vogn op ad digeskråningen. »Kommer de nu over diget«, tænkte jeg, »så får de rum at spille på der hen over herregårdsmarken«. Men pastor Welding var kommen op i en fart og kastede så lige öjet i vejret og så efter bæsterne. Aldrig så snart han gjorde det, stod de så stille som stokke med forbenene på den anden side af diget og bagbenene på selve diget. Der stod de, til vi kom hen og fik dem fat. Rigtig nok rystede de som espelöv, og det er nu min mening, at han havde forstået at stille dem, ellers havde de ikke der blevet stående.

485. Løbske heste. c. Møllersvenden i *Skaber mølle* stod en dag og så ud ad møllevinduet. Da fik han öje på et par heste, som var løbske. De kom ad landevejen, der går til Viborg, og lige tæt för de skulde over broen, da så han dem. Et öjeblik efter kom de over broen og forsvandt for hans öjesyn i skoven ved Rindsholm, der kom så nogle og fik dem standset, inden hans ord kom til at virke, og så blev han rendt lige bag over. Han fik sådan en forskrækkelse, at han lovede for ikke at give sig af med at stille løbske heste en anden gang. Hvad det var, der rendte ham over, lader vi stå ved sit værd, men vi kan jo tænke os, at det var ham, han kaldte på, der var bleven fornærmet over, at han ikke fik noget at fortjene.

486. En lammende hest. Ja, det er mange år siden, at vi rev hø oyre på *Allerup* enge. Allerup præst var ude hos os, jeg har glemt hans navn, og da så vi en karl komme ridende ud fra Allerup by alt hvad hesten kunde rende hen ad Sneumgård til. Så var der

en, der sagde: »Det er svært, som den karl har travlt, han gjör uret mod sin hest, og han kunde gjærne tilkomme at gå et stykke!« — En anden mente, at det rådede vi nok ikke for. Da tog præsten ordet: det var nok ikke så vanskeligt at stoppe den fyr i farten. Vi syntes jo, det var umuligt, men som vi stod og så efter ham, blev vi på én gang va'r, at han holdt, stod af og begyndte at trække hesten efter sig, den lammede stærkt, og han trak helt langsomt med den. Da der var gået en lille tid, sagde præsten: »Nu er det nok bedst, han kommer op at ride igjen!« Vi kunde se, at han på ny steg til hest og red helt kjönt og ordentlig videre. Vi undrede os over, hvorledes det kunde være, og der var en, der sagde det til præsten. »Ser I ikke nok, at jeg har kun ét hosebånd på?« var det eneste, han svarede. Hvad det så betød, forstod ingen af os.

487. Stillet ildebrand. 1833 blev der ildebrand i *Öster-Alling*, og det var lige midt om sommeren i den varmeste tid. Vinden var nordöst, og en stærk blæst var det den samme dag. Da ilden opkom i den nordöstre ende af byen, skulde vinden jo drejes til sydvest, for at byen kunde reddes. De var fæstebønder alle sammen, og da greven kom på brandstedet, stod folkene og græd, for det var umuligt at redde noget. Så siger greven: »Ti stille, gården er min!« Det forslog jo ikke, de blev ved at jamre over deres töj. Så siger greven: »Er der ingen, som kan vende vinden?« Dertil svaredes, at der var ingen, der turde. »Jeg vover en hest!« råbte greven, »hvem tör så vove sit liv?« Så var der en af mændene, som kom op på grevens hest, og han red i fuldt firspring ni gange rundt omkring de to gårde, som var angrebne, og det var også lige alt hvad hesten kunde strække. Så reddedes byen, for vinden blev sydvest. Der skal rides i dansende firspring, uden at man må se sig tilbage, for den Onde er bag efter én, og dersom man

ikke kan komme til vejende, eller hesten styrter, så knækker den Slemme halsen på manden og tager ham. Det gjælder altså enten en hest eller en sjæl.

488. **At vise vild.** To kloge mænd, den ene var fra *Svostrup*, og den anden fra *Hvinningdal*, mødtes en gang i Resenbro kro. Mændene sad nu og snakkede, de vilde begge være den klogeste, og så endte det med, at de vilde prøve på at vise hinanden vild. De red så begge hjem ad, for de var ridende, og hvordan det gik ham fra Hvinningdal, har jeg ikke hørt noget om, men han fra Svostrup red hele natten og kunde umulig finde hjem. Endelig i dagningen holdt han midt i Sminge by, og så har manden fra Hvinningdal formodentlig været den klogeste.

489. **Brevets besörgelse.** En mand fra *Borup* i Svostrup sogn traf en gang i Resenbro kro en kjendt klog mand fra *Hvinningdal*. Den kloge mand spörger så Borup-manden, om han ikke kom til Svostrup kro den aften, for han havde et brev, som han gjærne vilde have leveret til kromanden. Manden sagde nej. »Tag dog brevet med dig«, sagde den anden, »og kommer du der, så fly ham det; men kommer du der ikke, så kan det også være til en anden gang.« Så skulde manden til at gå og vilde hjem ad, men da han havde gået en tid, blev han vild og vidste aldrig, hvor han var. Endelig stödte han lige på Svostrup kro, og så fik han lejlighed til at levere brevet fra den kloge mand den samme aften.

490. **Et söm i en hestefod.** Der var en gammel kannis, der hed *Ole Jensen*, han sagde en dag til min fader og Jens Nielsen, om de vilde ikke med ned til stranden at skyde ænder, at de kunde få dem en aftensmad ud af det. »Nej«, siger min fader, »så kommer jo strandrideren og tager vore geværer, så er det først, vi er narrede«. Ja, det skulde han ikke være ræd for,

det vidste Ole Jensen gode råd til, og så kommer de af sted. Nu, strandrideren han kommer, og han er ridende, hvorover det går jo sådan, at han tager geværerne. Så var de to jo onde. »Følg nu med mig, karle«, siger Ole Jensen, »hen til en kjöbmand, så skal I kjøbe et söm, og så vil a prøve, om a kan ikke stjæle det, og så vil vi til stranden igjen.« De rejser jo af, og de har jo sömmet. Han stjæler det fra dem, og så stikker han det ned i æ fodesæt, hvor det ene söm var synt, og strags så stod strandriderens hest med den ene fod ved æ liv og kunde aldrig gå af stedet. Han sögte mange læger om råd, men lige meget hjalp det. Så gjorde denne her Ole ord af, at han kunde nok kurere hesten, når strandrideren vilde give noget for det. Så spörger han jo det, og der kommer bud efter Ole. Om han kunde kurere hans hest? siger strandrideren. Ja, han kunde, hvis han vilde give 50 daler. Hellere vilde han give det, end at hesten skulde blive ubrugelig, og Ole Jensen får de 50 daler og så en god aftens öl, og så fik de naturligvis deres geværer udleverede. Ja, ham var der kunster ved, og hans kone var ikke ringere. Det er sandt, hvad jeg her har fortalt, for min fader har fortalt det mange gange.

En anden gang gik det ham ikke så godt. Min fader havde selv skåret en kalv, og så tog Ole sig for at stille blodet, det var en pinsedag. Men han kunde ikke stille det, og til sidst råbte han: »Løb ind og tag os en tvindestrikke!« Den bandt han om pungene, og så fik han jo blodet stilt, men kalven forvandt det aldrig.

491. **Friskytten.** a. I *Sevel* sogn boede en skytte, der kunde med sit skud ramme, hvad han ønskede. Det havde sin grund i, at han en gang, da han var til alters, beholdt vinen og brødet i munden og gik ud og spyede det på kirkemuren, og samme aften gik han op til kirken og skød dertil; siden den tid gik ikke noget

stykke vildt ham fra hænde. En gang væddede han med en anden, at han skulde skyde en vildgås til aftensmaden, og i skumringen gik han da ud og satte bøssepiben op i luften og fyrede af, og en smækfed gås faldt, ramt af skuddet, ned i gården.

492. **Friskytten. b.** Her i Sønder-Lem var der en, som de indgik et væddemål med en aftenstund, at han skulde skyde hagl ind i en ladelem, og det var endda både sildig og mørkt, så han kunde på ingen måde se. Han skød også, og der kom godt nok hagl i den, endskjönt en havde listet sig til at løfte lemmen af og stod med den bag ved ham.

493. **En forgjort bøsse. a.** En herremand på *Avnsbjærg* — det var netop Djørup så stille at sige det — han holdt klapjagt, og så var der to skyttere med, som han gjorde meget ud af, justement var de ikke hans husfolk, men de boede der i nærheden. Der iblandt træffer den ene at skyde et dyr. Nu var det jo en storhed at skyde sådan én, for på den plads er der ikke god tid på den slags. Så om aftenen skulde de, der havde været med til klapjagten, jo have dem et gilde, og som de nu sidder og morer dem, kommer Djørup ud til dem og siger: »Men hvem skød egentlig dyret?« — »Ja, det gjorde Povl«, sagde folkene — han hed nu ellers ikke sådan, men lad os kalde ham det. »Nu, jeg troede sågu, det havde været Per«, siger herren, og så går han igjen. Det fornærmede Per sig så forfærdelig over, at han ikke skulde være så heldig som Povl, og fra den dag af var han krakilsk på ham. Men alligevel skulde det forestille, at de var venner, og de gik om natten på brokjagt sammen som sædvanlig forhen. Så en nat, de også er ude, sker det, at Per bliver stående ved en rævegrav, og imens Povl går hen efter remedier til at få ræven gravet ud med, lader han hans bøsse stå, og Peder skal da også blive der. I meld god lag

han er henne, forgjör Peder hans bøsse, og Povl véd ikke noget af det lige i tiden. Men det kunde jo snart mærkes. Han kunde gå på jagt og skyde på noget vildt, ret te det kunde trimle, og blodet kunde stå af det, men aldrig han kunde få det, for det bøssen kunde ikke slå ihjel. Den gang var en bøsse kostbar, og Povls var berygtet for den bedste, der var både langt og nær. Så kommer han godt nok i tanker om, at bøssen var forgjort, og søger da råd hos kloge folk. Én lærer ham ét råd, og en anden et andet; men lige meget hjalp det. Én lærte ham, at han skal tage piben af og lægge den i ovnen og glune den, når de bagte, en anden lærte ham, at han skulde grave den ned i fårestimog der inde i stien, men alt det hjalp lige meget. Endelig bed det. Så var der en, som lærte ham, at han skulde lægge bøssen under rindende vand, og så kunde han tillige få at vide, hvem der havde forgjort den. Det blev nu prøvet, men den gang han fik den under bækken, så vandet løb over den, så kom Peder og vilde have at vide, hvor hans bøsse var. Når han kunde ikke få det at vide, så kunde han ikke leve, for han kunde ikke blive af med hans vand. Men det vilde Povl ikke sige ham, andet end han svarte og sagde: »Du kunde have ladet det wåt (været)«. Udfaldet deraf blev, at den anden mand gik lige hjem og hængte sig. Ja, er det ikke forskrækkeligt, og de var endda så godt som naboer. Povl blev en gammel mand og led meget, inden han døde, a var der og lukkede hans öjne. Bøssen er her i Sjörslev endnu, og den er da bleven sådan, at man nu kan skyde med den. Ja, hvis var nu skylden for den elendighed. Det var Djørups, der kom sådan og fliskede den jagtaften. Men han var en fliski, det var Djørup, a tjente ham i segs år og lærte ham at kjende. Han gik i armod og blev en husmands husmand, inden han døde. Men han fik lige godt hans börn lært godt.

494. En forgjort bøsse. b. Der er en mand her i sognet *(Lem)*, der i disse dage har fået sin bøsse forsét. Han er ellers en sikker skytte, men nu har han skudt efter en 7, 8 harer uden at ramme. Men lige nu har han fået en til at rense den, og så kan han vel komme til at skyde igjen.

495. Om friskud. a. På en herregård i *Salling* boede en gang en skytte, der var så udmærket til at skyde, at intet stykke vildt nogen sinde gik ham fra hænde. Nu hændte det sig, at en bissekræmmer, der havde hørt om hans skydefærdighed, kom til ham for at lære kunsten. Kræmmeren skulde da møde en aften silde i *Krabbesholm* skov, og da de havde gået sammen en stund i bælgmørke uden at tale, forlod jægeren ham pludselig, men kom kort efter tilbage. Nu var de ved en plads i skoven, hvor træerne var borthuggede, og der blev det så med et så lyst som den klareste dag, og midt i lysningen så han Kristus hænge på korsets træ. Nu bød jægeren ham at affyre bøssen imod Jesu bryst, da skulde han blive den bedste skytte i verden. Det kunde kræmmeren ikke gjøre og tog skyndsomst flugten derfra.

496. Om friskud. b. Når man vil lære at skyde alt det man ser, så skal man tage en kniv og gå ned ad en skov og tælle barken af et træ på nordsiden. Dernæst skal man tage en messingknappenål og med den stikke et hul på pulsåren på sin höjre hånd og skrive sit navn på det sted, en har tællet barken af. Så skal man skyde tre gange dertil i den Slemmes navn, så kan man skyde vist.

497. Om friskud. c. For at kunne skyde frit skal man, når man er til alters, se at liste altersbrødet af munden igjen og så klistre det fast til et træ og skyde derimod. De havde en gang en skytte på *Tjele*, der kunde skyde al ting. En gang der var selskab, og

de var blevne halvt eller helt svirende, gjorde herren ord af, at han havde den villeste skytte, der var i Danmark. Det blev sådan, at de slog et væddemål om det, og han skulde da i mulm og mørke, klokken var sådan ved midnat, skyde en vildgås til dem. Niels Skytte blev da kaldt op og skulde prøve sin kunst. Han gik så hen i dören, pegte lige op med bøssen og fik godt nok vildgåsen. Så havde de noget sjov bag efter nede i folkestuen om dette her, og de andre kuske påstod, at han ikke kunde ramme en kvistluge, der sad lige for gangdören på det modsatte hus. Niels Skytte sagde jo, og det kom til en prøve. Men så vilde de narre ham og havde fået lugen hængt af og stillet op bag ved ham, da han skulde til at skyde; men han skød lige godt. »Du ramte ikke, kuglen kom ikke den vej«, sagde de. »Jo, den skal sidde godt nok i den«, sagde han, »se kuns ad!« og det passede rigtig nok, endskjönt han havde skudt lige ud.

498. En skiftedaler. Når man vil have en skiftedaler, så skal man tage en kat og komme i en pose på julemorgen og så gå tre gange rundt om kirken, för solen kommer, og flöjte ind ad nøglehullet for hver gang en går rundt. Så skal der komme en karl og spörge om, hvad man vil. Ja, man har her en kat i en pose, om han ikke vil kjøbe den? Jo, det vil han nok, hvad man vil have for den? Ja, man vil have en daler. Så skal der være slået så mange knuder for den pose, at man kan være sikker på at komme af kirkegården, för han kan få løst for den kat, ellers går det en galt. Den daler kan man så bytte, så tit man vil, så har man den dog igjen inden aften.

499. Forgjorte lys. Min moder havde en lille lerkjærne med et trælåg og så en bitte stav. Andet havde hun ikke at kjærne i, men somme steder havde de da også trækjærner, for dem skulde de jo have, når

de stöbte lys. De fleste brugte lamper, lerlamper, der hængte i en strikke ned fra loftet, og så havde de æ kalv af sivvier til væge. Men lidt tælle havde de da, og det blev stöbt i lys til brug ved gilder og höjtider. Så var de en dag ved at støbe lys henne i *Dagbjærg*, og de havde allerede fået det som i smalle væger. Så kom der en mand til dem, som de sidder og støber, og han var oppe fra *Engedal*, lidt öst for Sjörup. Da han nu havde set på det og var gået igjen, samledes tællen midt på lysene lige i en klump, og de blev sådan ved en tid. Folkene tykte jo ikke, det kunde hjælpe længere, og så måtte de jo til at pilke tællen af igjen og varme den og begynde på en frisk. Så kunde de få lysene til at tage ved, og det var sært nok, for de havde al tid ansét ham for en ordentlig mand, men nu var de jo komne i andre tanker.

500. En stoppenål i dörtrinet. Det var en gang hjemme på *Rydbjærg*, vi ikke kunde få smör, og det var så kjedsomt, for der skulde jeg sidde og dreje på den kjærne halve dage. For nu at få ende på tiden sad jeg og sang over det; men pigen tykte, at det var bespotteligt, og sagde, at man skulde tage det noget mere andægtigt. Et par dage efter sad hun og kjærnede, og da så hun, at der kom en kone ind i gården, som de skyldte for hegseri. Nu fik hun travlt, og i en hast sprang hun ind i pigekammeret gjennem kjøkkenet og tog en stoppenål, som hun satte i dörtrinet. Da nu konen skulde ind ad dören, stod pigen og så på, hvordan hun vilde bære sig ad med det. Da konen var kommen ind, stödte denne her pige til den anden pige og sagde: »Så du, at hun kunde ikke gå lige ind ad dören?« Nålen var nemlig ikke bleven sat lige i dörtrinet, og derfor kunde konen skyde sig ind ved siden af. Ja, det var nu tilfældet, at den pige var meget overtroisk med smörret, og hun plejede at sige, jeg husker

det så godt: »Det er rele nok sandt, at der er nogle, som kan gjøre ondt, der ikke kan gjøre godt, og tage vor smörlykke fra os.«

501. **Stoppet ved tappen.** I *Knudsgård* i Dagbjærg var de en dag ved at brygge öl. Men så kunde kvindfolkene ikke få tappen til at gå, og de havde endda flået deres ærmer op og været nede ved tappen, for de troede jo, der var blevet stoppet for meget til. De blev ved at pråse i det, men det var lige nær. Så havde brandmændene i det samme været der paa brandsyn, og så troede de jo, det var blevet forsét. Da det nu ingen forandring kunde få, sendte de bud efter mig, og så sagde a, te a kunde huske, min moder havde lært mig, når tappen ikke vilde komme til gang, at drysse et bitte korn salt i. Så prøvede de det, og det hjalp.

502. **En ødt bagning.** En gammel kone kom ind i *Nörrehede* i Lime sogn, hvor der skulde være begravelse, lige för kogekonen skulde have brødet i ovnen. Dejen havde løftet sig pænt, og al ting så nok så lovende ud. Men i det hun gik, strøg hun hen ad kagerne og sagde: »Gid I nu måtte få rigtig godt held af jer bagen!« Så mente folk, at hun havde forsét det, nok er det, at brødet så godt nok ud, da det kom af ovnen, men faldt strags sammen i én klas. Så måtte de have samlet sammen til en ny bagning, og da konen så kom anden gang med hendes send, lukkede de dörene for hende, så kun ikke kom ind, og da blev det godt nok.

503. **Et slemt öjesyn.** Der var en gammel mand, de kaldte *Anders Provst*, og ham sagde de om, at han havde et slemt öjesyn. Når han bød på et kreatur og ikke fik det, så skulde dette aldrig siden lykkes for ejeren. A kan nu hverken sige af eller i derom, men nok er det, at Anders Provst kom en sommer herover til mig, det var netop det år, a byggede, og vilde have

mig til at byde en ko fal, som var rigtig god til mælk. A sagde nu nej, der kunde aldrig være tale om, a vilde sælge den, for vi skulde have mange fremmede folk, og vi havde ikke uden fire køer i alt. Han blev ved med mig og *vilde* kjøbe den, men a vilde nu ikke have med den sag at gjøre. Så stod koen og fik kalv hos mig i gode måder, men den første bid, den så fik i sig, forslugte den sig i, og så blev den ringere og ringere, fik forstoppelse, og ingen råd kunde da hjælpe. Vi prøvede også med en levende frø at få igjennem den. Frøen gjorde, efter hvad vi kunde tykke, også noget krads, men nok om det, koen blev øde for mig. Da vi skar den op, så a efter og fandt da den første bid siddende inde i den mave, vi kalder kongens hat, den sad ved en side og var jo helt rådden. Om det nu var Anders Provstes skyld eller ikke, skal a lade være usagt.

504. En stjålen klokke. Der var en røgter på *Langesgård*, som mistede en klokke, den blev stjålen fra ham, og i steden for den var der nogle gamle knapper hængt op på væggen, hvor klokkens plads var. Nu ved han jo ikke, hvor den er bleven af, men han tror *Kræn Storgård* til det. Nu kunde han lige godt ikke sådan buse på ham, da han ikke vidste noget bestemt, og så er han jo lidt kjed af det. Men da er der en karl ovre fra Mors, som opholdt sig i sognet, og han havde hørt om den klokke og kommer og byder til, at han vil vise den igjen, men vil jo sagt have nogen betaling for det. Den aften, der var höstgilde på gården, blev det så bestemt, at den skulde vises igjen, og det skulde være en løverdag aften. De sad der inde i kammeret den aften, det gjorde folkene, og ventede efter, at klokken skulde komme igjen, men den kom aldrig til lysning, og Kristen Storgård, der tjente på *æ Kloster*, han var så urolig den aften og gik ud og ind, hvad folkene der oppe godt nok lagde mærke til, men han

kom alligevel ingen steder, for karlen fra Mors kunde jo ingen magt få med det. Nogle mente, at det var for det, der sad så mange i rögterens kammer, og så kunde han ikke komme ind med den, andre mente jo, han forstod ikke hans kunst til gavns.

Degnens kone i *Mogenstrup* fortæller, at karlen, der skulde vise klokken igjen, kom ind til hendes forældre den aften, og hun var öjenvidne til, hvordan han teede sig. Men nu lader vi hende selv fortælle. Han kom til was der hjemme fra Grinderslev kro, hvor han havde opholdt sig om dagen, og kom til vinduet og satte hans ansigt til ruden: »Mand heller kone, vil I ikke lukke mig ind!« Han skulde under tag, sagde han, men han kunde ikke selv lukke dören op. Så gik min fader hen og lukkede op for ham. Da han kommer så ind, siger han: »Det er mig, der skal vise den klokke igjen, men a tror ikke, a får magt med det.« Så vilde han have et ur og en nøgle, og så satte han sig for bordenden og sad og sagde: »Nu er han så langt med klokken, og nu er han så langt, men dersom a ikke får magt med at drive ham til Langesgård, skal en af os miste sit liv.« Da klokken var syv, så ligesom han sidder for bordenden, går han om på gulvet og giver sig til at brydes med en, som vi ikke så noget til. Først stod han op til det, og så måtte han ned at ligge. Det var, ligesom noget løftede ham op fra gulvet og vippede ham om på ryggen. Han slog ud både med arme og ben, og da han omsider kom op igjen, haglede sveden ad ham, og han lovede for, at hvis han kom levende fra dette her, skulde han aldrig befatte sig med sådant noget mere. »Nu er a færdig for i aften«, sagde han, »kan I nu lade mig komme i en seng?« Min fader hjalp ham af hver klædetråd og var så omhyggelig med ham. Hans klæder var så aldeles gjennemvåde, og han fortalte, at han vilde have gået fra Grinderslev kro og

til Langesgård, men han kunde ikke gå den vej, han vilde, og måtte ned igjennem engen. Dernæst måtte han sætte tværs over marken og kom således i en helt anden retning end den, han skulde. Da han nu sögte efter lys, traf han på vort. Han vilde ingen som helst ting have andet end en tår vand, for han var syg og blev syg, og om natten sparkede han fodenden af sengen ned i den uro, der var over ham, han lå nemlig i en seng, der var tre murede sider på. De skulde endelig tale til ham tidlig om morgenen, sagde han, for han skulde til Langesgård ved det samme klokkeslæt den morgen, altså klokken syv, men i det sted måtte han ned til Skive sygehus og døde der nogle dage efter. Der var en fra Langesgård den aften, som red til Kloster for at se, om tyven var hjemme, da de vilde have at vide, hvordan det gik til, og da var der noget, der slog ham af hesten så mange gange, så mange gange. Det er nu 33 år siden det skete.

Kræn Storgård blev siden betalt for at brænde et hus af, men den gang han havde gjort den tur, fik han krampe og blev en halvtosse alle hans dage. Han gik stadig med et stort klæde bundet om hans hoved og en stor kjæp i hans hånd. En gang var han tagen over til Himmerland, folk mente, det var for at tigge penge, men i det mellemrum åbenbarer hans kone, at han havde brændt huset af. Så blev der passet på ham nede ved færgestedet, og da han kom, var én, der hed Jesper, til stede og sagde, at sogneforstanderskabet vilde tale med ham. Som de nu gik, sagde han: »Hvar vil I have mig hen, a skal vel ikke arresteres?« Så kunde han ikke gå længere, og de gik da fra ham hen til et hus for at få hjælp, men da de kom tilbage, var han død. Sådan kom Kræn Storgård af med livet ude på den vilde mark.

505. Stjålne töjr. En mand, der var bosiddende i

Salling havde ord for at kunne vise igjen. Hans karl kom en dag ind og mældte, at hestenes töjr var borte. »Bryd dig ikke derom«, svarede manden, »de kommer nok.« Karlen gik. Da manden var ene, gav han sig til med sine kunster at fremmane töjrene. Pludselig kom der en mand, smed töjrene for dören og sögte at undfly, men kunde ikke komme af stedet, förend manden kom ud og sagde: »Hvorfor tog du vores töjr?« — »Å, jeg skal aldrig gjøre det mere«, udbrød stakkelen. »Nej, gjör det ikke, for så vil det sidste blive værre end det første.«

506. Bud efter en tyv. En mand i *Sminge* var en gang ridende til marked i Skanderborg for at sælge en hest. Han fik den også solgt og hængte bidslet et sted i byen, til han skulde hjem. Men ved aftenstid, da han kom for at ville have det, var det stjålet. Manden strøg lige godt af ad Sminge til, og da han kom hjem, tog han en gryde med vand i og satte på ilden, og da vandet havde kogt en tid, blev der banket på yderdören. Da man så lukkede den op, stod der en mand uden for i den bare skjorte og med bidslet i hånden. Det var altså tyven, der havde stjålet det i Skanderborg og var kommen hjem og i seng. Men nu var der kommet bud efter ham, for så såre den kloge mands gryde var kommen til at koge, måtte tyven uopholdelig af sted og fik ikke en gang lov til at komme i klæderne. Manden fra Sminge tog sit bidsel og sagde til tyven: »Du kommer vel til at have et par gamle bugser og en gammel frakke, du kan gå hjem i, for du kommer næppe så hurtig hjem, som du kom hertil.« Tyven fik klæderne og gik sin vej.

507. En klog mand. Jeg havde en farbroder, der tjente i en præstegaard her i *Randers*-egnen. Så mister han atten rigsdaler, i det hans skab bliver brækket op, og han fortæller det til præsten og snakker om, at han vil over til *Jens Murmester* for at have dem vist igjen.

Præsten tykte, at han skulde lade være med det, men præstekonen sagde, at det var rigtigst, han gjorde det. Så giver Jens Murmester ham den besked: »I aften kan jeg ikke give svar, men næste torsdag aften.« Han møder så hos ham den aften igjen, og den kloge mand fortæller så først, hvad han selv har bestilt den aften og siger endelig, at deres egen tjenestepige havde stjålet dem, men han kunde ikke få dem tilbage på andre måder, end at hun bar de andre tyvekoster hjem først; hun havde nemlig stjålet för, og det var Jens Murmester bange for vilde vare for længe, især da det var en vis sag, at han skulde høre Fanden til, hvis hun døde, inden hun fik det hele betalt. Derfor vilde han nødig indlade sig på at skaffe pengene igjen, men han vilde slå et öje ud på hende inden i morgen, sådan at hun kunde være mærket. Det kunde han nu så let gjøre. Men manden vilde dog ikke have hende sådan mærket, det nænnede han ikke til, og han fik altså ikke hans penge.

508. En törvetyv. I den sydlige del af *Tvilum* sogn ligger en mose, der kaldes *Skræddermose.* Her boede nemlig for mange år siden en skrædder i et lille hus tæt ved mosen, og han var ungkarl og levede ene. Det meste af mosen ejedes af en gårdmand, der lod mange törv skære, men skrædderen skar aldrig törv, han stjal af gårdmandens dem, han havde behov. En gang da *Præst-Jens* fra Svostrup, en bekjendt klog mand, besögte gårdmanden, fortalte denne om skrædderens stjælen-törv. »Det skal vi nok få fyren vænnet af med«, sagde Præst-Jens, »lad os gå ned og se på törvene«. De gik nu begge ned i mosen, og efter at de havde gået rundt ved alle stakkene, siger Præst-Jens: »Nu må du ikke røre en törv, undtagen når solen er på himmelen.« Det lovede gårdmanden, og så gik de. En tid efter fandt man en morgen skrædderen liggende ude i mosen med en pose fuld af törv, han lå og havde brækket

begge benene. Skrædderen blev båren hjem, der kom bud efter Præst-Jens, og han forbandt skrædderens ben, der også snart kom sig, men siden den tid stjal skrædderen aldrig af gårdmandens törv.

509. Stjålne penge. I den sydligste gård i *Vol* var der en gang 25 rigsdaler blevet stjålet fra en gammel aftægtskone. Mistanken faldt på karlen i gården, men han vilde ikke bekjende. Men så hentede man den bekjendte kloge mand *Præst-Jens* fra Svostrup. Han tog karlen med op til tre höje syd for Vol, som kaldes *Ringehöje*, og her siger han til karlen, som havde en spade med: »Nu skal du give dig til at grave.« Det gjorde karlen nu også, men lidt efter spörger han: »Hvad skal det betyde, at jeg sådan skal grave her?« — »Å!« siger så Præst-Jens, »vi skal til at mane en tyv, som har taget 25 rigsdaler fra jeres opholdskone, ned i jorden.« Karlen blev forskrækket og bekjendte, at det havde været ham. — »Kom så öjeblikkelig op af hullet«, siger den kloge mand, »ellers synker du så langt ned, så du aldrig kommer op mere.« Da karlen kom hjem, flyede han den gamle kone hendes penge, og dermed var den sag klaret.

510. Rømningen. En mand i *Salling* var bleven kjed af at leve sammen med sin kone, hvòrfor han en aften, da der ikke var andre i gården end ham, sadlede sin bedste hest, tog lidt levnetsmidler samt en god slump penge med sig og forlod så sit hjem. Konen, der elskede sin mand, blev meget ulykkelig, da hun mærkede, at han kom ikke tilbage, og tyede derfor til en klog kone. Denne tröstede hende og sagde, at manden nok kulde komme tilbage, og det inden tvende solemærker. Nu forløb en dag, men anden dags eftermiddag kom manden sprængende i fuld galop ind i sin gård. Han har senere fortalt, at det var hans bestemmelse aldrig mere at vende tilbage til konen, men allerbedst som han red ud af *Århus* by, kom han pludselig i tanker

om, at han måtte hjem, og uden videre vendte han sin hest og sprængte ad Salling til. Der var noget, som bestandig drev på ham, og det lød stadig for ham: Du skal skynde dig hjem!

511. „Gamle Pyt“. Fra *Als* sogn har jeg hørt følgende hegsehistorie: Der var en kone, der længe havde været så syg og ussel, og det vilde ikke blive bedre med hende, ihvad råd de brugte. Så kom der en gang en Nordmand til huse, og han sagde, at han skulde nok skaffe dem at vide, hvad der var årsag i den sygdom. Han hængte for vinduerne, læste noget, tændte lys og satte i hvert hjörne af stuen, og hvad mere han gjorde, véd jeg ikke, men så kom da en gammel kjælling rendende i livstykke og underskjört og én hosefod og et andet bart ben (de kaldte hende *gamle Pyt*), og hun kom farende ind og råbte: »Å, kjæreste Maren! tro*w*e do da mæ te di elæ*n*digh*i*e?« og hun blev ved at råbe og skrige, at det måtte hun da ikke tro. Men Nordmanden sagde: »Ho*l*d no di mo*n*d å go hjæ*m* te di håårkilling å di ka*t*killing!« Hun havde en sön og en datter, og der sad en harekilling i den enes öje og en kattekilling i den andens, når man så rigtig til. — Hun kunde jo da skabe sig i disse dyr, og der var blevet skudt efter hende både med bly og sølv uden at ramme. Men endelig var der da en mand, der fik ram til hende. Han så en aften en stor flok harer danse uden for sin port; så tog han sin bøsse og skød mellem dem og ramte en, der döjede med at slæbe sig derfra. Siden den aften var gamle Pyt al tid sengeliggende. En ældre kone, som har fortalt mig dette, har som barn kjendt hende, og en dag stod hun og nogle flere i en lo, da Pyt gik forbi, og hun gav sig til at le og gjøre nar ad hegsen, dog uden at den gamle, som hun troede, mærkede det. Men det fik hun at fornemme, da hun vilde ud af loen, for da var hun så dårlig, at hun næsten

ikke kunde gå af stedet, og kun med möje kom hun ind og i seng. Det fik hun for at grine ad gamle Pyt.

512. En slem følgemand. Den Nordmand, der tog magten over gamle Pyt i Als, var naturligvis også en hegsemester. Han gik en aften i følge med en anden mand et sted hen. Den anden mand gik lidt foran, og Nordmanden gik bag efter og sloges med én hele vejen, men hvem eller hvad det var, så den anden ikke efter.

513. Den store bön. a. Norden for *Gjedsted* var der en mand, som havde syv køer, der tit blev syge for ham. I den anledning gik han til en klog mand. Denne var uheldigvis ikke hjemme, da han kom. Hans kone sagde da til ham, at han kunde gå ud i laden og hvile sig, indtil hendes mand kom hjem. Dette gjorde han. Men det varede til ud på aftenen, inden den kloge mand kom, og da det blev mørkt, blev der et så grueligt spektakel og rumsteren i laden, at manden blev ræd. Derfor gav han sig til at læse sin Herrens bön, og al ting blev strags stille. Imidlertid kom manden hjem, og hans kone fortalte om manden, der var der for at søge om råd for sine køer, men glemte at sige, hvor han opholdt sig. Nu var den kloge mand en af dem, der havde forskrevet sig til Fanden, og derfor skulde han mødes med *ham* ude i laden for at få at vide, hvad råd han skulde kjende den fremmede mand. Men da han spurgte Fanden, svarede han: »Hvis, ti stille! her er kristenblod her inde.« — »Giv ham så et klem!« siger den kloge mand. »Det kan jeg ikke«, svarer Fanden, »for han har læst den store bön.« Om manden fik råd for sygdommen, mælder historien intet om.

514. Den store bön. b. I *Arnborg* sogn skal der en gang have været en mand, som, da hans so var bleven borte, rejste til den kloge kone i *Himmerland*, for at hun skulde vise den igjen. Han kom der ved aftenstid. Hun sagde da, at han kom til at blive der

om natten. Da det var om sommeren, lå han ude i en lade. Ud på natten hørte han nogen uden for. Han hørte konen sige til en anden: »Her ligger en mand i laden, hvis so er bleven borte.« Den anden svarede: »Den nar, hans so ligger jo under stendiget, lad os dreje halsen om på ham.« — »Det kan vi ikke«, sagde konen, »for han læste sit fadervor, för han lagde sig.« Mere hørte han ikke, og da det begyndte at dages, skyndte han sig derfra, men da han var kommen lidt ud på vejen, kunde han ikke komme længere, det var, ligesom nogen standsede ham. Han måtte da tilbage til konen. »Du skulde have gjort redelighed først«, sagde konen, »nu kan du give mig to mark og så gå så fastende som du er, og ingen steder gå ind undervejs, så skal du nok komme hjem.« Dette gjorde manden, og da kunde han gå uhindret. Da hån kom hjem, fandt han også soen under stendiget, som var faldet ned over den.

515. **Mandslingen i kassen.** En mand havde en søndag tillige med sin kone været til alters. Men da de ved middagstid kom hjem, var deres får løbne væk og ingen steds at finde. I denne deres nød sögte manden råd hos en hegs, der boede der i nærheden. Manden bad hende om endelig for gode ord og betaling at sige ham, hvor hans får var blevne af. Dette lovede hegsen på den betingelse, at han skulde begive sig hjem og så komme igjen om et par timer. Dette lovede manden; men da han følte sig træt efter at have sögt efter fårene, gik han ind i hegsens lade, hvor han lagde sig til ro i noget halm, indtil de to timer var gåede. Men da han træt og mødig lagde sig i halmen, sagde han: »Nu lægger jeg mig Gud i vold.« Lidt efter kom hegsen ind i laden med en lille trækasse under armen. Efter omhyggelig at have lukket alle döre åbnede hun kassen, hvoraf hun fremtog en lille mandsling, som hun bad om at sige

sig, hvor mandens får var blevne af. Mandslingen tav mod sædvane stille, hvorfor hegsen tog et ris og piskede løs på ham af alle kræfter, samt bad ham sige sig, hvor mandens får var blevne af. Men nu tog den lille mandsling til orde og sagde: »Jeg kan ikke.« — »Hvorfor?« truede hegsen. »Fordi der er nogen her inde.« — »Hvem er det?« spurgte hun. »Det er manden, som ejer fårene.« — »Så skaf mig ham her hen!« bød hun. »Jeg kan ikke,« — »Hvorfor?« — »Fordi han er Gud i vold.« — »Så tag I ham da!« — »Det kan jeg heller ikke.« — »Hvorfor?« — »Fordi han i dag har været til alters«, svarede den lille. Manden fik selvfølgelig ikke at vide, hvor fårene var blevne af.

516. **Frelst fra Djævelen.** I *Sønder-Nissum* ved Ringkjøbing boede der en gang en mand, som hed *Jens Plovgård*. Om ham fortælles der mange sære ting. Han havde solgt sin sjæl til den Onde efter et vist åremål, så skulde Fanden selv komme og hente ham, men i den tid han levede, skulde så den Onde til gjengjæld være ham til tjeneste i al ting. En gang kom der en mand fra Ty til Plovgård, og han vilde have besked om, hvor hans svin var blevne af, som han ikke kunde finde. Da han kom til Nissum, var Plovgård ikke hjemme, men hans kone sagde, at han kunde lægge sig om natten ude i laden, så kom hendes mand nok hjem inden næste dag. Ved hans hjemkomst fortalte konen ham da om mandens ærende, men hun glemte at sige, at manden lå ude i laden. Plovgård gik nu derud og kaldte den Onde frem og befalede ham at sige, hvor svinene var blevne af. Han vilde ikke ud med det, fordi der var en tredjemand i laden, men det vidste Plovgård jo ikke af, og så tog han en jærnpisk og slog ham med, så han skreg så höjt, at man kunde høre det over Nissumfjord helt ovre i Ulvborg. Så sagde han, at svinene var faldne ned ad en stejl skrænt ved havet,

hvilken så var skudt ned over dem. Da Tybomanden hørte denne forklaring, listede han af hjem ad, for nu vidste han jo, hvor hans svin var.

Da den tid kom, at tiden var udløben, og Plovgård skulde tilhøre den Onde, skjulte han sig i en tønde, der var sat ud i en rugmark. Den Onde gik tre dage omkring rugmarken og skreg, for igjennem rugen kunde han ikke komme, da Vorherres ansigt er tegnet på enhver rugkjærne. Da de tre dage var forbi, var tiden udløben, og den Onde havde ingen magt længere over Plovgård, som fra den tid af blev en skikkelig gammel mand, der ikke havde noget med den Onde at bestille.

Det er den samme Plovgård, som der er sagn om fra Gudum ved Lemvig. Ved året 1820 boede der i S.-Nissum en grundskikkelig mand, som hed J. Plovgård. På én gang kom der en bog til sognet, som omhandlede en mængde historier om Jens Pl., og stedet og al ting var beskrevet så nöje, at det var ikke til at tage fejl af, hvem der mentes. Folk var bange for, at Pl. skulde få noget at vide om det, for de troede, han vilde blive kjed af det. Men min bedstefader tog bogen under armen og gik til J. Pl. og læste det hele for ham. Pl. sad på en stol ved kakkelovnen med en rød lue på hovedet, og jo længere bedstefader kom i bogen, desto længere trykkede Pl. huen ned over öjnene. Da bedstefader var færdig med læsningen, gned Pl. sig ganske fornöjet på armen og sagde: »Det er der ingen anden end Mogens Kirk, der kan have sat sammen.« M. K. var på den tid en vidt berejst mand, han opholdt sig snart i Kbh. og snart i S.-Nissum. Hvis M. K. har skrevet bogen, må han i forvejen have kjendt sagnet anden steds fra.

Man ser for resten her som også af andre beslægtede sagn, at folketroen nok kan lade Djævelen blive narret for den, der efter en indgaaet pagt tilhører ham. Dette træk kommer mere og mere frem, eftersom sagnet nærmer sig *æventyret*, og vi har jo endog æventyr, hvor der ligefrem er lagt an derpå, og hvor altså historien ligefrem er bygget over et sådant narreri. Men grundstemningen i *sagnet* er dog al tid, at Djævelen tager den efter kontraktens udløb, der har sluttet sig til ham.

517. **En dødsdømt hegs.** Der boede en gang en kone i *Snævre*, som hed *Maren Egholm* eller Måj Egholm, som hun kaldtes i daglig tale. Hun havde ord for at være en hegs. Det véd jeg dog ikke, om hun

kom i nogen forlegenhed for, för hun tog sig for at gjøre nogle æg selv og levere præsten i Bjærgby en gang, hun skulde yde ham den såkaldte smårente. Præsten vilde nu alligevel ikke tage mod disse æg for gode varer, men fik nu lejlighed til at komme Maren på nakken, og han helmede heller ikke, för han fik hende dömt for hegseri. Dommen lød på, at hun skulde dø i en pigtønde, der var forspændt med et par tyre, og de skulde have lov til at løbe, hvorhen de vilde, men der, hvor de standsede, skulde Maren begraves. Først blev tyrene stående et stykke nordvest for Snævre, ved Gammeljords-led, men da var Maren endnu ikke død og man piskede derfor på dem igjen. De løb da et stykke nord på ned i en dal, der kaldes Glomsdal, da var Maren død, og der blev hun så gravet ned i en bakke, som endnu den dag i dag kaldes *Måj Egholms bakke.* Men der, hvor hun blev begravet, er en plet, hvor der aldrig gror græs, og en gammel kone har fortalt mig, at når pigerne om sommeren gik nede i dalen og rev hø, så kunde det, når de stödte med riveskaftet ned i et vist hul, lyde, som når man støder på en tønde, og de kunde, så tit de vilde, fylde hullet med sten om aftenen, så var der alligevel ikke en sten i hullet om morgenen. Som lille dreng har jeg mange gange været bange for Måj Egholm, når det somme tider blev lidt sent om aftenen, og jeg skulde ned i dalen og flytte min faders får. Hun havde nemlig et rödt hjul, som hun trillede efter den, der fornærmede hende, og dette kunde jeg jo gjærne fået i hælene, når jeg så silde forstyrrede hende i hendes nattero.

518. **En slem hegs.** En gammel kone ved navn Ane, almindelig kaldet *An' Mølholm,* fordi hun boede på gården *Mølholm* sønden for *Jerslev,* havde ord for at være en fuldlært hegs. Hun kunde påtage sig skikkelse af hvad for et dyr, hun ønskede. Det var nu i

den tid, da bønderne selv brændte våde varer, så der gaves mange udskjænkningssteder i de dage, og ved slige lejligheder traf det nok, at An' Mølholm blev omtalt på en mindre pæn måde. En aften, da gjæsterne havde taget plads ved bordet i et af de derværende udskjænkningshuse, kommer der en stor sort hund ind og lægger sig under bordet. Den gang gjæsterne gik, forsvandt også hunden, men indfandt sig så atter næste aften og flere aftener i træk. Nu undrede det værten, hvad det dog kunde være for en hund, og da gjæsterne atter om aftenen indfandt sig og samtidig hunden, talte han med dem om sagen. Nogle ytrede, at det nok var An' Mølholm, der kom for »at mærk' ord« (lytte), og der blev nu sagt mange vittigheder over den ting. Men pludselig siger værten: »An' Mølholm!« og der stod hegsen splitternøgen imellem mændene.

Samme Ane havde flere börn, deriblandt en sön, som hed Peter, der fik gården efter hende. Da han var bleven gammel ungkarl, forlovede han sig; men lidt för brylluppet hængte han sig til stor sorg for familien. Nogen tid efter kommer der en aften en gammel mand fra Jerslev gående forbi Mølholm, og da så han Peter komme kjørende hen ad den vej, der fører forbi gården. Manden studsede uvilkårlig ved dette syn og mente, at det hele måtte bero på en fejltagelse, hvorfor han råbte til kusken, om han måtte kjøre med til Jerslev; men da skiltes vognen ad i fire dele og forsvandt lig en hvirvelvind hen ad vejen. »Hwad er de få no döwwelskab å skidt, hæ gåer«, råbte den gamle mand efter det underlige kjøretöj og fortsatte derpå vejen til sit hjem i Jerslev. Men nogen tid efter, da skolelærerens karl i Jerslev skulde op til kirken at ringe solen ned, stod Peter i stenten i alle sine gamle klæder. Karlen løb nu hjem og fortalte skolelæreren det passerede; men da denne kom, var Peter forsvunden.

519. Öjnene lagt om. En høtigger i *Dagbjærg* gik en gang ned til en mand i sognet for at få et knippe hø af ham. Manden bad ham gå inden for, imedens han bandt ham et, og så gik han ud i laden og lagde en stor sten i knippet, ti han var meget for löjer. Da tiggeren nu gik hjem ad, kunde han aldrig forstå, hvordan knippet kunde være saa tungt, ti han kunde næppe tridse af med det. Da han kom hjem og lösnede knippet, trillede denne her sten ud af det, og nu blev hån vred og sagde: »Dæ*n*d, dæ hå bonden mæ dæ*n*d st*i*en i mi hjökne*p*, han ska endda fo hans ö*w*n lå o*m* i æ ramm.« Dette skete, ti manden der havde bundet stenen i, blev fra denne dag skelöjet alle hans dage, skjönt han ikke forhen havde manglet noget i den retning.

520. Dragens penge. I en kjöbmandsgård i *Kolding* havde der mange år igjennem været stor rigdom; men folk vidste meget at fortælle om, at den ikke var kommen til gården på en god måde. Til sidst døde alle mændene i slægten ud, der var nu kun to søstre tilbage, som ejede gården og rugede over al rigdommen. Det var deres tjenestepige strængt forbudt at komme til ildstedet om morgenen, de vilde al tid selv gjøre ild på. Hun undrede sig meget over, hvordan det kunde være, men endelig opdagede hun, at de hver morgen fandt guldpenge i asken; »å se, de wa jo fra æ Drååg!« forklarede fortælleren mig. — Efter søstrenes død var der sådant et ustyr i gården, så ingen kunde være der; Egtved præst blev da hentet derud, for om han kunde mane det onde bort. — Som han nu stod og læste i sin bog, kom der noget og slog bogen fra ham, han bukkede sig ned for at tage den op, men det skulde han ikke have gjort, ti derved fik det magt med ham; han kom syg hjem fra den tur og var ikke rask siden. Han døde aldrig så længe efter.

521. For trillebören. Jörgen Peter Pedersen på *Vedsted kjær* fortæller: Min bedstefader i *Sønderøgse* var en flittig kirkegænger. En dag kom han til Brovst kirke, og da var der kun kommet én mand foruden ham til kirke. De to mænd stod paa kirkegården, för tjenesten var begyndt, og så på *Ane Tybo* fra Brovst, der kom kjørende hen ad vejen til Bratskov mølle med en vældig stor kornsæk på en trillebör. De undrede sig over, at sådan en gammel kone som Ane Tybo kunde trille så stor en sæk. Mens de stod allerbedst, kom provst Bang, og da han fik at vide, hvad de talte om, skar han et lille hul i et stykke papir og lod dem se der igjennem. Da så begge mændene tydelig, at Ane Tybo sad på bören, og en sort mand kjørte både sækken og hende. Det var stille vejr, da hun kjørte til mølle; men da hun kom der op, blev det så stærk blæst, at hun fik kornet malet og fik det med sig hjem igjen med det samme.

522. En forstenet hegs. For omtrent en menneskealder siden var det almindelig skik i vesteregnen, at de holdt mange gjæs, og når så kornet var kommet i hus, lejedes én til at drive med gjæssene öster på. Nu var det et år, at man havde hyret en kjælling, der var bekjendt for at kunne mere end hendes fadervor; men da hun kom med gjæssene ud på *Barde hede* i Vorgod sogn, begyndte de at skabe sig så tosset, at kjællingen ikke kunde holde styr på dem; hvorover hun blev gal og råbte til sidst: »Så gid I alle må forvandles til sten!« Dette ønske gik strags i opfyldelse, men hvad værre var, kjællingen mærkede, at hun også lidt efter lidt blev forstenet, og nu udbrød hun: »Du falske Satan, du har i lang tid lovet mig et gråt skjört, nu får jeg nok ét, som jeg aldrig skal opslide!« Men endnu den dag i dag ser man de forstenede gjæs omkring hegsen ude på Barde hede.

523. Som en mus. På *Skive mølle* tjente en møllersvend, der hed Zakæus, og så en anden svend, der hed Jens Jensen. Han bor nu i Århus og er synsk. Så kommer der en mand til dem fra Skive hedemark, som folk sagde om, at han kunde hegse. Zakæus beslutter da at drille ham og siger så til ham: »De har sagt, at du kunde læse Fanden til dig, ham vilde a endda gjærne se«. Manden bliver lidt fornærmet på dette her, han mærkede jo nok, hvor det skulde hen, og så spörger han om, i hvad skikkelse de vilde se ham. »Å, det er bedst som en mus«. I det samme kravlede der en mus omkring på en hövlebænk, som stod ikke ret langt fra dem, og den kom hen og sad og så på dem. Da den nu havde siddet der lidt, så forsvandt den. Det har et öjenvidne fortalt mig for sandhed, og han lever endnu.

524. En slem akkord. En karl, der var opfødt i et jordløst hus i *Sundby* på Mors, hvor hans moder sad enke, kom til at tjene der i nærheden, og så var han bleven kjendt med en pige ovre på Tyland i en by, der kaldes *Ås*. Så falder det ham ind en helligaften, at han vilde over og besøge hende, men da han kom over til fjorden, var det sådan en storm, at han ikke kunde komme over. Så gik han der nede og klagede sig ved strandbredden og var ved én gråd. Da kommer der en mand til ham og giver sig i snak med ham, og han vilde have at vide, hvad han gik der og klagede sig for. Så fortæller karlen, at han vilde over vandet og kunde ikke i denne her storm. Hvorover manden siger, at dersom han vilde tjene ham og høre ham til, så skulde han lægge bro over vandet, inden kokken begyndte at gale. Han gik ind på den akkord, og den gang han havde gjort det, begyndte det at vælte store stykker ned af bakkerne, og de trillede ud i fjorden, og der blev en stor vej og bro, så der går en smal streg langt

ud i vandet snart til midtströmmen. Den gang nu karlen mærkede dette her, så tager han hans træsko i hans hånd og løber hjem til hans moder, der boede i æd bitte hus, og fortæller hende den akkord, han har gjort nede ved strandkanten, og så den forskrækkelse, han fik i sig. Så siger hans moder: »Å, bitte få'r, det er jo den Gamle, du har gjort den akkord med.« Hvorover hun fatter dem tanker at få fat i en stor kjæp og kommer ud i æ hönehus og gjör spektakel imellem hönsene og får kokken til at gale. Af den grund kom den Gamle til at standse hans arbejde nede ved stranden, og han kom ikke til at få broen færdig mere end den halve vej. Men karlen var befriet, og han rejste af hjem i hans tjeneste igjen, for der blev jo tagen opsættelse med hans besøg ved kjæresten. Den dæmning er der spor af endnu ved *Vilsund*, for der er en tap tæt ved færgestedet, som kaldes *Vilsundstap*.

525. **Give bymarks dige.** På *Donneruplund* i Give sogn boede der en gang en mand, som var kommen overens med bymændene i Give om, at så meget af Give bymark, som han kunde få omgjærdet med et dige i den tid, præsten stod på prædikestolen, skulde fremtidig høre hans gård til. Han satte sig på sin hest og red ud på marken, og i det öjeblik, præsten begyndte sin prædiken, begyndte han at omride det stykke mark, han vilde have, og bag ham, hvor han havde redet, væltede der et dige op. Han kom dog ikke til ende med det, ti bymændene skyndte sig at sende bud til præsten, at han skulde afbryde sin prædiken. Men diget er endnu at se, det går svært ud og ind. Den hest, manden havde redet på, skal være begravet i en höj i en udkant af Donneruplunds have. For omtr. 40 år siden begyndte nogle af gårdens folk på egen hånd at udgrave höjen og fandt da en trense med små guldstjærner på; men husbonden bød dem öjeblikkelig holde inde med arbejdet.

526. En slem ed. a. To karle gik en aften fra *Høstrup* og vilde til Hagebro til leg. Så var der en eng, hvor der gik en gjenganger og brølte så höjt, te én kunde høre rösten af ham helt op til Haderup — sådan fortalte folk i det mindste — for det han havde sat uret skjel i sin tid. Da nu karlene kom i nærheden af engen, enedes de om aldrig at sige et ord, og så vilde de prøve at gå over engen, for de havde i forvejen slået et væddes med nogle andre om, at de nok turde gå der. Det gik nu godt nok, og de mærkede ingen ting til, men da de så skulde til at springe en grob ved den modsatte side, siger den ene, lige i det han er kommen over: »Nu er vi, Fanden tage mig, bleven fri for æ Djævel i aften.« Så lige med et skingrede det ind i ørerne på dem, og så lå den anden i grøften og sagde: »Du skulde endda ikke have bandt sådan, så havde a blevet fri for dette her.«

527. En slem ed. b. Vi var to karle, der en aften fulgtes ad gjennem *Lindum* by og vilde gå til vort hjem hver især. Da min følgesvend kommer noget nær hen til porten af den gård, hvor han tjente, går han vassko, og derover bliver han så ærgerlig, at han udbryder: »Så skulde da også den Onde gale i det!« Men öjeblikkelig blev der sådant et lys omkring os, at en kunde have samlet en knap op fra jorden, og det var endda sådant et mørke i forvejen. Lyset var firkantet, og så fòr det op over »den brune bakke«, hvor det forsvandt. Jeg fulgte nu med ham ind, men han var så bleg som et lig og sad ved bordet og snakkede så næsten ikke den hele aften, så en kunde nok forstå, at dette her var faldet ved ham.

528. En barnefödsel. Der var en sölle pige, der var kommen galt af sted og bleven med et barn. Hun vilde nu ikke åbenbare, hvordan det var fat, og besluttede at dræbe barnet, så snart det var født. Alligevel

opdagede pigens madmoder, at det var ikke, som det skulde være, og passede på, at hun ikke skulde blive ene. Da så tiden kom, gik pigen hen i laden og fødte barnet i noget halm. Det skete uden smærter, men i det samme kom madmoderen til og så, hvad der var på færde. Nu gav hun sig mine af at ville være pigen behjælpelig med at aflive barnet, men sagde dog: »Læg nu først barnet til dit höjre bryst, inden du dræber det.« Det gjorde pigen, og så var det hende ikke muligt at aflive det. Da de nu vilde gå ud af laden med barnet, så de, at der oppe på bjælken sad en rød kok, som gav sig til at hoppe frem og tilbage, og i det samme råbte den: »Havde jeg vidst, at det skulde sådan gået til, så skulde jeg ikke have holdt så godt ved din ryg!«

529. **I høgulvet.** Da Marie tjente på æ Bjærg i *Feldborg*, var hun gode venner med Jörgen Vestergård som siden blev hendes mand. Så lå hun med ham en aften ude i et høgulv, og da udbryder hun lige med et: »Huha! hvad er det, der sidder oppe i den luge?« Men da hoppede det lige ned på hende. Som hun nu springer op og vil ikke være der længere, griber det fat i hende, men så gjorde hun Jesu kors og blev da fri.

I samme gård havde de et nyfødt barn, der lå i vuggen, og da kom der en og greb i barnet og vilde rive det fra moderen. Men så hentede de præsten og fik barnet döbt.

530. **En gudsforgåen krop.** Der var en mand i *Favsing*, som hed den sorte *Niels Knudsen*, han var grov slem til at bande og spille kort og drikke brændevin, ja, han var også slem efter kvindfolk, så han havde snart alle de udyder, der kan tænkes. Så var det en aften, han sad og svirede med nogle andre, bandte og spillede kort ud i et hos en gårdmand, og manden var også med, men konen var grumme kjed af det, hun sad, og spandt og tænkte ved sig selv: »Git de vilde gå.«

Men det lod det ikke til, og klokken blev da hen ved tolv. Så kommer der en fremmed mand ind til dem, og siger god aften og spörger, om han måtte ikke komme til at spille kort med dem, han havde gået langt og kunde trænge til at lade hvilen falde på sig. Så bandte den sorte Niels Knudsen »jo«, som han kunde sige, »må du.« Han kommer da til at spille med dem og var endnu værre til at bande end Niels Knudsen; men der var det sære ved ham, at klørerne de faldt al tid fra ham, og da de sådan havde siddet en tid, så falder også klør knægt fra ham. Han sad nu og ragte noget nede på gulvet for at finde ham, men da det ikke kunde blive til noget, så tager konen lyset, for at han skulde se, hvor den lå. Da ser hun, at han havde kløer på den ene fod. Hun blev jo så forskrækket, at det var farligt, men så tog hun et brød og skar i to stekker og flöjj (flyede) ham, for nu vilde hun have ham til at sætte brødet sammen, og pigen hun løb hen til præsten, han hed Brandt. Men da præsten kom, havde den Slemme ikke fået noget bestilt ved brødet, og både den sorte Niels Knudsen og dem alle sammen de sad lige til de rystede. Præsten han sagde, at de skulde være stille, og så tav (tog) han en syl og borede et hul i blyet i vinduet, og derefter satte han sig ved siden af den Slemme og læste for ham i bibelen. Den Slemme han måtte til sidst gjøre sig så bitte, at han kunde gå ud af det hul, der var lavet i blyet, men der blev så fæl en løjt der inde, at de var nær have kvældes. Da han kunde så ikke få andet med sig, så tav han deres hund, men tu det var da en forvindelig skade. Den sorte Niels Knudsen blev lidt mere skikkelig, men præsten levede ikke i ret mange år.

Niels Knudsen sagde en gang, at nu havde han gjort et barn, der skulde blive et vidunder, og det barn blev også noget sært, de kalder ham Tåvvele-Knud. Ja, den mand var en gudsforgåen krop.

531. Den lille mand. Der var en frue på *Gram*, der hver aften gik en tur med den lille mand. På hendes spörgsmål, om der ikke var nogen, han var bange for, havde han svaret, at der måtte komme, hvem der komme vilde, ingen skulde hindre ham i at følge med hende; først når der kom en mand med et par rødblissede heste for, var han bange, at han ikke kunde stå sig. Dette havde pastor Grönlund i *Darum*, der ejede et par rødblissede heste, og som var dygtig til at mane og alt sligt, fået nys om, og han gik strags ud og bad karlen spænde for. Da der var spændt for, satte præsten sig op på vognen og sagde til karlen: »Kjør så«, men han sagde ikke noget om, hvorhen; imidlertid løb hestene af sig selv lige til Gram. Præsten stod af, gik ud i haven og traf ganske rigtig den lille mand, som gik med fruen. Præsten tog da et lys op af lommen, tændte det og spurgte manden, om han vilde lade fruen i fred så længe, indtil det lys var udbrændt. Den lille mand svarede ja, hvorpå præsten slukkede lyset, kjørte hjem igjen og gik alene op i kirken, hvor han indmurede lyset i væggen. Men efter den tid kom der hvert år, så længe pastor Grönlund levede, en vogn med bøgebrænde, savet og kløvet, ligesom han kunde putte det i kakkelovnen, til Darum præstegård fra fruen på Gram.

532. En grundig knibe. På *Alling* mark boede en gang en gammel smed, som var meget klog. Sorte kunster var han hjemme i, meget bedre end de lærdeste præster, det vidste alle folk. Så var der en gang marked i *Ry*, og til det skulde alle med både gamle og unge, for det var ikke alene en gammel vane, men folkene i hele omegnen havde også ærende dertil. Den gang holdtes markedet i Ry to gange om året. Så var der nu kommet mange mennesker til stede både fra Alling og Ry og Laven og Linå og Mollerup. Men da nu

nordboerne skulde hjem om aftenen, og alle var blevne enige om at følges ad, for de gik, som de kom, på deres ben i store flokke, så var de, hvad vi kalder godt fødte. De gik altså så nær som smeden og to mænd til, der havde listet smeden til at bie et stød endnu, og han forsikrede, at om de så ventede i tre kvarter, skulde de dog komme på den anden side af Alling å förend alle de andre. Vore to mænd satte sig nu rolige ned ved smeden, og alle tre fik de noget mere at drikke. Da de havde siddet et stød, rejser smeden sig pludselig og siger: »Nu må vi af-sted, for nu går den sidste mand af flokken i båden ved Alling å«. Man skal nemlig sejles over åen, når man vil komme lige over gjennem skoven fra Ry og til Alling. Da smeden og de to mænd nu kom uden for gården, hvor de havde siddet, formanede han dem, at de måtte ingen ting sige, för han gav dem lov til det, og derpå greb han en under hver arm, i det han råbte: »Så höwt i æ flöwt!« Nu susede de alle tre af sted i luften som en pil, og hurtig har det gået, for da båden kom til land med sin sidste ladning på den nordre side af åen, var de tre mænd der allerede og hilste god-aften på de andre, da de kom i land. Der blev en almindelig glæde over at træffes, og de gjorde dem ikke store betænkninger over, hvordan det var gået til, for de var som sagt temmelig svirende til hobe, og så skyndte alle mand sig af sted hen til en gård, hvor de vidste, at de kunde få det Ry brændevin spædet. Som de nu sad og var ved et skikkelig godt humør, var der en af karlene i følget, som bad smeden om strags at sælge sig nogle træskosöm, »Ja, i morgen«, sagde smeden. Men karlen mente, at det var for ringe, når en smed ikke til enhver tid kunde skaffe söm til et par træsko. »Jaja«, tog han så til orde, »du skal få din vilje«, og dermed gav han sig til at mumle en hel del uforståelige ord. Strags sprang dören op, og ind ad

den kom en sort mand med en ambolt på ryggen, en hammer i den ene hånd og et stykke gloende jærn i den anden. Nu stillede han ambolten på gulvet og begyndte så at smede træskosöm, så gnisterne flöj om ørerne på forsamlingen, og det ene söm efter det andet drattede på gulvet. Endelig var jærnet opsmedet. Så vilde smeden til at læse den sorte bort igjen, men hvordan det var eller ikke var, han kunde ikke og gik i stå. Den sorte begyndte på en temmelig truende måde at nærme sig ham, og smeden blev jo længere jo blegere, for det var, som hvert ord, han vilde have frem, blev kvalt i halsen på ham. Forsamlingen blev igjen helt ædru over dette her. Til sidst fik smeden dog sagt: »Hvad er det, vi siger, når vi går til bords?« Men ingen andre kunde svare end en lille hyrdedreng, som sad henne i kakkelovnskrogen og slet ikke havde været til marked. Han tog ordet, da alle tav, og sagde: »Så siger vi i Jesu navn.« — »Tak, min dreng«, sagde smeden, »nu er jeg den stærkeste igjen, havde du ikke været, så var jeg gået under.« Nu læste han på ny, så den sorte sprang ud af dören med ambolt og hammer og gav et forfærdeligt brøl af sig med det samme. Hele dörkarmen gik af lave, og en hæslig stank blev der i hele huset. Da alt var ovre, sagde smeden: »Gud ske lov, jeg slap! aldrig i mit liv giver jeg mig mere af med den sorte kunst.« Næste dag brændte han sine bøger, for at ingen i tiden skulde blive ulykkelig ved dem, og ingen så ham siden gjøre hegsekunster.

533. Kortspillet. a. Ovre i Fjends herred var der et sted nogle liderlige og bespottelige unge mennesker, der en aften sad og spillede kort og bandte og drak. Så var en af dem ude at pisse, og da så han én stå og hænge over en vogn der ude i gården. »Hvad står du her efter? hvi går du ikke ind?« Ja, han måtte ikke komme ind. Da skulde han, så bandede han, give

ham lov til at komme ind, og nu fulgte den anden også med, og han blev bænket ved dem. Så opfordrer de ham til at spille kort med dem; og det kommer han også til, men han kan ikke holde ved klørerne med korset på, de faldt hele tiden fra ham. Så tænder de et lys for at finde dem, der var faldne ned under bordet, og da de skulde nu til at se ned på gulvet, bliver de va'r, kløerne sad ud på hans stövler. Nu fik de en forskrækkelse, og det faldt dem ind, at det var den Slemme, de havde imellem dem. De får sendt bud efter præsten, og han kommer og viser ham ud, men Fanden vilde ikke gå. Et levende væsen vilde han da have med, og så får han lov til at tage lænkehunden. Han kom ud igjennem et bitte hul, som præsten borede i vinduesblyet, og de kunde høre længe efter, hvordan hunden gjøede oppe i luften.

534. Kortspillet. b. En anden meddeler, at det var i *Höjslev*, kortspillet fandt sted. En smuk karl gik uden for vinduerne, og der gik da en ud og bad ham komme ind. En af karlene sagde til en lille pige, som sad på bænken, at hun skulde kravle ned og samle de tabte kort op. Men da hun kom ned med lyset og så, at personen havde ben og födder som en hest, blev der uro på færde. Præsten kom og drev den Onde ud ad et hul i vinduesblyet.

535. Hose og hund. De drev det meget med kortspil i *Vester-Alling*, ungdommen da, og det var en aften, de sad og bandte så fælt i det hus, hvor det al tid var. Der sad så en dreng og sov ved kakkelovnen. Så er der en, der siger til ham: »Hvifor sidder du og rider mandens hose ned, du skal tage den op!« for manden var gået i seng. Drengen vilde også til det, men da han rører ved hosen, så blev det til en sort hund. Det var der en af karlene der så, og han springer op og råber: »Ingen kortspil mere i aften!« De stræbte

så at komme ud alle sammen og hjem. Men samme aften havde der en karl set et gloende hjul fare hen ad gaden, og den dreng, som tog hosen op, han var fortumlet i mange dage efter. Fra den dag af spillede de ikke kort længere end til klokken ti om aftenen.

536. Hr. Rosborgs ligfærd. I *Mønsted* sogn ses endnu levningerne af en borg, der kaldtes *Rosborg*, og der boede en gang en mand, man kaldte *Hans Rosborg*. Han sagdes at have svoret sig til Fanden, og hans mundheld var: »Hellere en brand i Helvede end en stodder på jorden.« En nat kaldte han med ængstelig röst på sin tjener, der lå i et kammer ved siden af, men da han kom ind til sin herre, sagde denne, at han kunde gå igjen. Således kaldte han tre gange, og hver gang bød han tjeneren gå, men om morgenen fandt man ham liggende død tværs over sengen. Nu skulde hans lig stædes til jorde på *Finderup* kirkegård, men i det man kjørte bort med det og just kom over en bro, flöj låget af kisten, og nu så man til alles forbavselse, at der ikke var andet i den end linnedet og fire teglsten. Det kjørte man så til kirkegården med, og præsten, der skulde udføre jordspåkastelsen og ikke vidste noget om, hvad der var sket på vejen, sang nu følgende vers:

»Stille her ved Hans's grav!
her hviler hr. Rosborgs bene;
men hvor hans arme sjæl blev af,
det véd kun Gud alene.«

537. Brændt i ovnen. I gården *Rosborg*, lidt derfra, hvor borgen stod i gamle dage, var konen en forsoren kjælling, og man troede for sikkert, at hun stod i samkvem med den Slemme. Således skulde hun, hver gang de bagede, ind i ovnen, og hun tog da et par kager ud og krøb ind, hvor de havde stået. Man havde også flere gange set en gloende rød hane spanke om der inde. En gang syntes man, at hun blev usædvanlig

længe inde i ovnen, og da man vilde se efter, hvorledes hun befandt sig, var hun død.

538. Taget på ordet. Det var den gang enhver by havde sin hyrde, og så havde de da også en i *Virring.* Han tykte nu, at han fik for lidt i lön, men det blev ikke til mere. Nu havde han længe gået og været kjed af det, og så bandede han på, at Fanden måtte komme og tage ham og slæbe ham over alle trætoppene, hvis han gik ud med køerne mere. Men næste dag gik han lige godt ud med køerne, og da det var aften, og han skulde hjem, så kommer Fanden og tager ham og flyver med ham igjennem luften. Da de kommer så til *Rosenholm skov,* så slæbte Fanden ham over toppen af træerne, te han sled helt hans stövler op ved det. Han blev ved ham helt til Århus domkirke, og der lagde han ham, og så kunde han gå, om han vilde, hjem igjen Men siden bandte han aldrig mere.

539. En selvmorder. En mand i *Gjerning,* der hængte sig, har jeg hørt noget mærkeligt fortælle om. Dagen för den slemme gjerning skete, så pigen, som tjente der i gårde, at ovnen var helt gloende, og den var for hende at tykke som tjenlig til at sætte brød i. Så løb hun ind og fortalte det, men ingen brød sig om, hvad hun sagde, og ingen så efter det. Så var det, manden hængte sig dagen efter. Der blev så sendt bud til præsten, det var nok skik i de tider, når en person kom sådan af sted, og han kom og gik ene op i storestuen, hvor liget lå. En af dötrene, der var sådan paa en halv snes år, hun kigede ind gjennem nøglehullet af nysgjerrighed efter at se, hvad præsten vilde der, og da så hun, at hendes fader sad over ende, og præsten stod og snakkede med ham. Folk sagde, at manden skulde have gjort en slem ting, og det var det, præsten vilde have rettet.

540. En skræbende lyd. En mand fra *Skjörring*

mark kom en kjörmis aften gående ad Sjellebro til. Da han kom til *Bavnhöj*, hørte han en skræbende og klagende lyd ikke langt fra sig, og den blev ved at lade sig høre en tid med bestemte mellemrum, bestandig fjærnere, så det var tydeligt, at det, der klagede sig, tog retning fra ham. Det gik i en bestemt linje til en mands gård, der lå ude på Skjörring mark, og den mand hed Per Murmester, men eftersom lyden blev svagere, blev også tiden imellem hvert klagemål længere. Den vejfarende tænkte, at det var ræven, der havde hentet sig en kjörmishöne, men anden dagen kom han på andre tanker, for da hørte han, at Per Murmester var funden om morgenen i vejgrøften tæt ved Bavnhöj. Han var væltet der om natten, og hesten havde ligget der på ryggen hele natten og fejlede ingen ting, endda det var en klingrende frost, men manden var kommen til at ligge under vognen, og han var næsten død, da de fandt ham. Efter hvad der blev oplyst af dem, der sidst havde set ham, måtte han have væltet ved den tid, da den anden mand hørte den skræbende lyd, og at den Slemme så havde været på spil, var der ingen tvivl om, eftersom Per Murmester nok havde slået sin broders kone ihjel og gjort adskilligt andet ondt. At han undgik øvrighedens tiltale, kunde han vel takke pastor Jörgensen for, der var gift med hans søster og måske nok har lagt et godt ord ind for ham. Men Fandens tiltale kunde han ikke undgå.

541. Hentet af Fanden. a. Det var en pige, der blev kjæreste med en karl og svor på, at hun ikke vilde have andre end ham. Men det gik lige godt sådan, at hun en tid efter forlovede sig med en anden, og bryllupsdagen blev bestemt, og der blev holdt bryllup. Efter at de var blevne viede, så skulde der være dans; men så kom der en grumme fin herre og bad om at danse med den unge brud. Det tykte hun godt om, men

midt under dansen tager han hende med sig ud ad et vindue og flyver med hende. Så kommer han til en gammel hyrde, der gik og gandede får. »Hør, du gamle!« siger den Slemme, »kom og tag den brudekrans af hendes hoved.« — »Nej«, siger hyrden, for nu har a tjent Kristus i al min tid, a vil ikke tjene dig et eneste öjeblik.« Da Fanden så ikke kunde få ham til det, så flyver han igjen og kommer til en dreng og spörger, om han vilde, og lovede ham da en hatfuld penge, ligesom han havde lovet den anden. Så tog drengen kransen af brudens hoved, og Fanden han

— — »hende brækked' fra led til led, fra top til tå;
den hyrdedreng han måtte gyse ved dette fæle syn, han så«,

som der står i visen. Han faldt ned på sine knæ og råbte: »Gud forlad mig nu!« og derefter forsvandt den Slemme, men pigens sønderrevne legeme blev et bytte for ravne og krager.

542. **Hentet af Fanden. b.** Der var en frue på en gård i Vendsyssel, det var enten *Vorgård* eller *Dronninglund*, hun var grumme giftesyg. Hendes mand var død, og hun havde en vogsen sön, som hun murede ind i den ene flöj af slottet, og der skulde han sidde, indtil hun havde haft bryllup, så skulde han mures helt efter. Hun fik da snart en brudgom, og bryllupsdagen blev bestemt, ligesom også, at sönnen skulde mures helt efter om anden dagen efter. Men på bryllupsaftenen, da dansen var godt i gang, kom en fin, fremmed herre kjørende og bad den nådige frue om at kjøre en lille lysttur med sig. Hun forlod strags dansesalen for at kjøre lidt ud med den smukke herre. Men da de var komne op at kjøre, rev de først det stillads ned, som var sat op for muren, hvor hendes sön var muret inde, og stilladset rev muren ned, og han kom ud. Så kjørte de videre, og da hun lagde mærke til, at det var hendes egen kusk, der kjørte, så havde hun ingen betænkelighed

ved at følge med. Hun tykte, at vejen gik stadig ned ad, og så kom de endelig til et andet slot, hvor der også var gilde og dans. Der gik den nådige frue ind med den fine herre, men de kom ikke ud mere, og hestene gik så tilbage til slottet; men kusken kom ikke rigtig til sig selv, förend han kom hjem. Han vidste nemlig ikke rettere, end at den fremmede herre var hendes brudgom, og så blev han helt fortumlet, da de kjørte ned ad. Fruens sön blev så herremand, for der var ingen, der siden mærkede eller så mere til hende.

543. **Hentet af Fanden.** c. Der var en mand i *Asferg*, de kaldte Jörgen Møller. Han blev så meget overhånds rig, fordi han havde givet sig i med Fanden. Det vidste folk nu godt, og når en spurgte ham om, hvifor han havde gjort det, svarede han: »Jo, for för var jeg fattig, men nu er jeg rig, og det er bedre at være en brand i helvede end en stodder på jorden!« Men så en dag, han sad og fik hans onden med folkene, gik han ind i et kammer ved siden af; men der blev han henne, de så hverken top eller tavl af ham mere. Og så gjorde de hans begravelse med kampesten (for det måtte jo ikke være, han var bleven henne på *den* måde). Hans sön Kræn Jörgensen fik gården efter ham. Han bejlede til en fattig pige i Hostrup. Hun hed Mette, og han fik hende også. Min moder kjendte dem rigtig godt begge to. Hun spurgte ham, hvorfor han tog en fattig pige. Dertil svarede han: »Jo, jeg behøver ikke at tage én, der har noget; for min fader har efterladt mig nok.«

544. **En sölle død.** En mand, der boede på Kjeldbjærggård, var et ugudeligt menneske. Han holdt Djævelen ad sig bestandig, men han fik da også en sölle død. Han var gået fra Trevad mølle til sit hjem, go der på vejen overfaldtes han af ravne og krager, og de pikkede og hakkede ham op. Det siger da

folkene, der fandt ham. Han blev funden død på *Børsting* mark.

545. En mistænkelig hund. En mand, der i sin tid var forpagter på *Gammel-Estrup*, blev en rig mand ved det, og hans börn blev godt forsörgede: sönnerne fik en herregård hver, og datteren blev gift med greven. Men han var nok ikke kommen så rigtig ærlig ved det alt sammen, og da han begyndte at blive gammel og skulde til at dø, gik han ud for at ville drukne sig selv. Det fik de ham da fra. Men han sagde, at han skulde den vej. Dagen efter gaar hans sön Kristen hen og vil besøge faderen, men ligesom han kommer til stedet, hvor den gamle boede, kommer der en hund og følger med ham ind. Han giver sig jo i snak med faderen, men lige med et forsvinder hunden, og med det samme var den gamle død.

546. En menneskehud. a. Hvordan det går til og ikke går til med dem, der går igjen, det véd a ikke, men det er vist nok sådan, at Fanden han blæser huden af de mennesker, som hører ham til, og så går han selv i den, for sådan var der en gang i *Randers* en, der gik hver midnat gjennem en eller flere gader. Nogle sagde, at det var en gjenganger, andre sagde, at det var et virkeligt menneske. Det blev sådan ved en grumme lang tid, men så var det en nat, da så nogle, at skikkelsen eller spøgelset gik ud på Randers kirkegård og så hen på en grav, hvor den forsvandt. Om morgenen tidlig gik folk ud på kirkegården og så efter, og da lå der en menneskehud over den grav, hvor spøgelset havde stået. Så vidste alle folk, at Fanden havde blæst huden af et menneske og gået der i den skivelse.

547. En menneskehud. b. En pige på *Fævejle* flåede en kalv levende og drev den så for ved sig ned i bryggerset. Mange år efter at hun var død, så man en menneskehud ligge oven på hendes grav.

548. Frimureriet. Om denne hemmelige forening danner almuen sig mange forestillinger, og en frimurer er al tid et afskyet og frygtet menneske. Han har solgt sin sjæl til Fanden og bærer dennes stempel på sit bryst. En mand listede sig en gang til at kige ind i en frimurerloge, og han så da en ravnsort mand med kulsort hår og skjæg, og det var ingen anden end Fanden selv. En anden mand, der var frimurer, havde al tid penge nok, skjönt han var i fattig omstændighed; hver morgen lå der en del penge i vinduet, eller man kunde høre pengenes klang i grubekjedlen, når manden gik ud i bryggerset. Samme mand havde en kiste stående, hvori han gjemte sine penge, og der lå en sort, skummel hund og vagtede over dem.

549. Det fjerde hjul. *Gravers*, som Gravers Kristensen er nævnt op efter, han tjente en gang hos *Ringive* præst. Samme præst var slem til at spille kort med herremanden på *Revstrup*, og han spillede nok hele kirketienden af Gadbjærg sogn hen. Så var det en gang, han havde været hos herremanden at spille, og Gravers kjørte ham hjem, da løb der et hjul af vognen, da de var komne lidt forbi Farre mølle. Gravers måtte af for at sætte det på, men hvor forundret blev han ikke, da han mærkede, at lundstikken sad i. Han sagde det så til præsten. »Ja, sæt du kun hjulet på igjen.« Han gjorde det, og de kjørte videre et lille stykke. Så var hjulet af igjen. Gravers måtte jo ned og sætte det på, skjönt han var lidt bange. Tredje gang, da hjulet var af, sagde præsten: »Tag det nu og smid op bag i vognen! Han gjorde det og kjørte, men mærkede ikke til, at vognen manglede et hjul.

V.
Sagn om sygdomme, liglam, varsler og lys.

550. **Natild. a.** Der er tre slags natild: natild, fnatild og snatild. Der er en gammel kone her nede i *Vadum*, der var så ringe af det, og det kostede dem så umådelig meget, inden hun blev kureret, for de havde doktoren flere gange ved hende. Natild kan man få i vand. Den hersens knægt, a havde, han fik det en gang ved at rende ude og pjaske i nogle vandpjasker. Min mand kom i tanker om, at han vilde ud at fiske en nat i vigen sønden for *Sønder-Lem.* Vi havde en glif og gik ud med den og tog drengen med os; så skulde han jo blive liggende på en plads, til vi kom i land, men så giver han sig til at gå og pjaske i siden af vigen og voje (vade) der, og da vi så kom hjem, det var ud på natten efter midnatstid, og var komne i seng, da faldt drengen strags i søvn, men da var det og lige sådan i hans ansigt, som der var noget ligesom ild, der flammede over ham. Så spyttede a i ansigtet af ham, og a gned, men det blev jo længere jo mere. A talte da til min mand og klagede over dette her, men han sagde: »Å, du tosse, det er jo natild.« Det blev alligevel sådan, at vi måtte have bud til doktor, for det han slaves ud sådan med jydder og kløe, snart som det kunde være fnat. Doktoren sagde også, at det var natild og meget farligt til at trænge ind for brystet.

551. **Natild. b.** Den, der har natild, skal få en til at slå ild over sig, der har et sjældent navn, sådant et navn, som ingen andre har i byen. Min fader har ikke så sjælden været ude på den forretning, for han hed Erik Madsen, og ingen anden i *Vindum* hed sådan.

Man skal jo gå tiende til den syge og tiende fra den, og man skal altså vide, hvad seng han ligger i, gå hen til ham og slå ild med et fyrjærn over ham i tre slag. Da han i regelen har udslættet på kroppen, skyder man dynen så sagtelig af ham og slår ild over den bare krop.

552. Natild. c. Her i egnen (*Lem* i Salling) er det gjærne et kvindfolk, der slår ild over dem, der har natild. Hun må have et særskilt navn, så at ingen andre i sognet har sådant et navn. Der er nylig død en kone her i sognet, som hed Petrine, og hun slog ild over mange. Det skulde naturligvis være med et fyrstål og en flintesten.

553. Et usselt barn. Der var så meget et usselt barn her oppe til høkerens i fjor, det var meget armere, da det døde, som da det blev født, og det levede endda et halvt år. Det barn var der tale om skulde puttes gjennem en törv, men det blev dog ikke til noget, for de kom i tanker om, at det kunde ikke hjælpe, det var for sildigt. Konen havde talt til Mads om det og spurgt ham til råds; og han havde sagt hende, hvordan hun skulde bære sig ad.

554. På kirkegården. a. En mand her fra *Lem* holdt for et par år siden ved Lem kirke ved midnatstid med heste og vogn, og selv var han inde på kirkegården. Da kom Peder, vor sön, forbi og råbte: »Hvad holder du her efter?« Manden blev så fornærmet over det og vilde have haft Peder stævnet, for de havde en syg pige, som de havde med dem omme på kirkegården, og hende vilde de have puttet igjennem en græstörv, men nu kunde det ikke hjælpe, da de var blevne tiltalt.

555. På kirkegården. b. Når börn bliver hudløse på kroppen, er der adskillige husråd at bruge. Min bedstemoder i *Sønder-Nissum* har fortalt, at da hun var ung pige, var der i nabogården et barn, som var plaget af hudløshed, og de prøvede mange råd, men endelig

blev der kjendt dem det, at de skulde tage bleerne, som barnet skulde have om sig om natten, og gå stiltiende op med dem på kirkegården, dernæst ind i våbenhuset, og så slå dem tre gange mod den egentlige kirkedör. En gammel kone tilbød så at gå, når min bedstemoder vilde gjøre hende følgeskab. Hun sagde ja, og så gik de, den gamle kone slog på dören, men just som hun slog det tredje slag, flöj dören op ind til kirken, og de fik en ordentlig forskrækkelse. Min bedstemoder var en rask pige, og hun tog det i to spring ud af våbenhuset og satte af sted hen over kirkegårdsdiget, så hun standsede ikke för langt ude på marken. Først nu mindedes hun den gamle kone og listede da så stille tilbage. Helt inde på kirkegården mødtes de, og nu fulgtes de ad uden at sige et ord. Først da barnet var blevet svöbt, måtte de tale, og så fortalte den gamle, at også hun var bleven bange, da kirkedören flöj op, var så falden, da hun kom uden for, håvde ligget der en tid og var lige kommen på benene, da min bedstemoder kom til. Hun var meget fornærmet og kunde aldrig glemme pigen, at hun sådan var løben sin vej. »Ja, du var en tro ven i nøden«, sagde hun tit, endog da hun senere blev sindssvag. Om barnet er at mælde, at det kom sig fuldstændig fra den tid.

Når börn ikke kan trives, tager man en törv på kirkegården, skjærer et hul deri og trækker det nøgne barn tre gange tre aftener i træk stiltiende der igjennem. Så lægges törven igjen op på sin plads, og nu bliver barnet frisk og vogser godt.

556. Dörspænde. I den gamle rolling, vi för havde, bar det sig sådan, at der var tre döre lige for hinanden tværs igjennem huset, de to var rigtig nok svinestidöre, men det gjorde jo ikke noget. Så kom der ikke sjælden nogle kvinder til os med börn, der skulde have »dörspænde«. Det skulde ske efter solnedgang og

tiende, og de arme börn skulde nøgne gjennem de tre döre tre gange. Jeg og mine søskende sad med gru og så på de her to kvinder, der kom med börnene — for der var gjærne to — og det traf som oftest, at de små stakler skreg, især da de var syge i forvejen.

Et lille stykke her neden for (i Asdal sogn) er en lille skov, hvor der den dag i dag er et gammelt bøgetræ med et selvgroet hul i stammen, og det er så stort, at et barn nok kan puttes der igjennem. Det bruges i samme öjemed som dörene, og sidste sommer véd jeg da, der var et barn, som kom igjennem det.

For dörspænde kommer de også igjennem en skjeltörv, der er gravet på et trebundet markskjel. Eller også bliver de puttede tre gange gjennem en øgpude, og så spyttes der tre gange for hver gang barnet puttes. Det er også gjort ved vogsne, hvilket jeg tydelig kan mindes. Jordemoderen her er da kommen gjennem en øgpude, men det var nok, fordi hun var bleven ugleset.

557. **Ålevrid og katterift.** Her tæt ved var et barn, som var meget dårligt, og da forældrene troede, det havde »ålevrid«, fik de fat i en lille ål, og så skulde barnet have tre dråber af ålens navleblod. Men det hjalp ikke, og så troede de, barnet havde »katterift«. En kat skulde nemlig have revet moderen, medens hun gik med barnet. De fik da en kat til at skrabe på det, for at sygdommen skulde gå væk. De havde også fat på en höne til at skrabe barnet med. Så havde det snue gjennem næsen, og de fik da en gris til at snuse til det. Endelig var de henne ved et lig, som det skulde gjennem armene af, men jeg véd ikke, hvad det var for.

558. **Uglesét og skjøgesét.** Et ungt menneske i *Bjærgby* gik en aftenstund og skåtede med nogle andre

unge på en toft, der lå ind til en bakke, som kaldes *Smedebakken*, og hvor det hed sig, at det var ikke godt at være efter solens nedgang. Det menneske blev da sygt og kom ind og skulde kaste op og våndede sig meget. Han var da bleven ugleset (uulsit). Det er omtrent samme sygdom som at være sköjsit (skjøgeset), men dette er da blot som börn, nemlig når en skjøge har set et lille barn oven i det bare hoved eller under födderne eller set moderen imellem brysterne. Det skal være allerbedst, når man kan vise en sådan mistænkt person barnets bare ende først. En pige, der sad til leje her sønder i bakkerne, var ved at gjøre sit barn i stand, og da kom der i det samme et kvindfolk uden for vinduerne, der var anset for noget løs i det. »Å, hvad skal jeg nu gjøre?« siger pigen. »Fly mig barnet«, sagde konen, hun sad til leje hos, og som sad i væven lige inden for dören. Da den anden nu lukker dören op, holder hun barnets bag hen imod hende, og siger: »Der kan du nu se ham i den ende, så kan du siden få ham at se i den anden.«

Det unge menneske kom så igjennem en øgpude, og han forsikrede, at det da skred neden ud ad ham, og han kom sig öjeblikkelig. Jeg kan lige så godt huske det, som hvad der er sket i dag. Det var nemlig min broder, som nu er i Amerika.

559. Tandpine. a. I lag *Mads Eriksen* gik som karl der hjemme i hans faders gård, havde han en tid sådan en forfærdelig tandpine og havde hverken ro nat eller dag. En aften, da det var så meget galt, gav de andre ham en stor rompuns, og derover faldt han i et kort blund, men vågnede för midnat og var da helt forstyrret. Så var der en, der havde lært ham et råd, og det vilde han nu prøve. Han gik op til *Vindum kirke* og ind i våbenhuset, og da klokken var tolv, sagde han så ind igjennem nøglehullet:

»Herre Jesus Krist, er du her ind',
så hjælp mig nu i mi tænd og mi kind'!«

Næste morgen skulde faderen i skoven efter træ, og han fulgte med, men havde en forfærdelig pine og var næsten helt tåbelig. Da de skulde til at læsse, bad han faderen om lov til at lægge sig lidt, og så svöbte han hans tröje om hovedet og faldt strags i sövn, imens faderen og den anden karl gjorde læsset færdigt. Nu sov han godt, til faderen kom og stödte til ham med foden: »Nå, bitte Mads, nu skal vi til at hjem.« Han havde jo ondt af det for ham, men da Mads nu rejste sig, var pinen borte, og han forsikrer for, at han aldrig siden har haft tandpine. Men han véd jo ikke bestemt, hvad det var, der hjalp.

560. Tandpine. b. En klog mand i *Langemark* var dygtig til at læse for tænder. Han havde Cyprianus at læse i, og når han læste på den første side, blev bogstaverne til fluer, når han læste på den anden, blev de til bier. På den tredje side blev de til slanger, og på den fjerde til ene smådjævle. Nu gjaldt det, om han kunde læse disse tilbage til bogstaver igjen, og når han kunde det, skulde tænderne nok komme sig.

561. Vandsot. En ældre mand fortæller: Jeg havde endog vattersot og var så ringe af det. Mine ben var som kjærner, og mine fingre var så tykke som store patter. Så var der en gammel kone, der gav min kone det råd, at hun skulde kjøbe en ny glasseret potte, som jeg skulde pisse i, og så skulde den sættes ind i en Myrebo. Ligesom vandet da tæredes hen, så skulde jeg komme mig. Da jeg nu har en lille lund på min mark, og der var en stor myrebo i den, så gjorde jeg, som konen havde sagt, pissede i potten og fik den gravet ned, men jeg bandt en klud over munden. Sygdommen moedes også hen, og jeg har aldrig haft hinder deraf siden.

562. Snoge i livet. a. Skolelærer *Stæhr* i *Gulev*,

der var en meget klog mand og iblandt mange andre kunstige bøger også havde Cyprianus at hente sin lærdom af, fik en gang en stor dreng under sin behandling, som, imens han sov, havde fået en snog i sig. Han vågnede, da den var kommen med hovedet ned i hans hals, og kneb med det samme tænderne sådan sammen, at han bed enden af dens hale og havde således vished for, hvilket dyr han havde fået i sig. I flere dage var han nu meget ilde holden og så ingen udvej til at blive fri for den slemme gjæst. Men så var det, faderen rejste til Stæhr med ham, og denne gav ham nu en portion ind, som skulde drive snogen. Karlen sank öjeblikkelig sammen som død, og Stæhr var nok i samme tid ikke videre glad ved sig selv, men kort efter begyndte den syge igjen at røre sig, og nu sagde St. til faderen, at der ingen fare var. »Rejs kuns nu hjem og stol på, at snogen skal komme ad naturlig vej.« Dette skete også. Men kors bevares, hvilket syn! Snogen havde lagt unger inden i ham, og der kom et mylder ud af ham en dags tid efter, så man måtte grue ved at se på det. Siden den tid sendte faderen en stor foræring hvert år ved samme tid til St. Dette vedblev, indtil karlen skulde i kongens tjeneste, da kom faderen og bad ham om at give en attest for, at han var uskikket dertil. Men da Stæhr ikke vilde, hørte foræringerne op.

563. Snoge i livet. b. En gang var to karle ude at slå hø. Da de skulde sove om middagen, kunde den ene karl ikke falde i sövn. Den anden sov godt, han lå og snorkede og gabede. Da de havde ligget en tid, så den karl, som var vågen, at der kom en stor snog og kravlede ned i munden på den sovende. Han blev forskrækket, men vilde dog ikke kalde på den anden eller sige ham det, för han fik at se, hvordan det vilde gå. Da den anden karl vågnede, havde han sådan en underlig fornemmelse i livet, men han vidste jo ikke, hvad

det var af, og den anden, som vidste det, tav stille. Hele dagen gik han og klagede sig og næste formiddag også. Næste dag var de atter ude at slå, da lagde han sig igjen til at sove; men den anden turde ikke. Da de havde ligget en tid, så han, som var vågen, at snogen igjen kom op af halsen af den anden og forsvandt i græsset.

564. Et forvredet lem. Lærer *Pedersen* i *Vellev* var ikke så lidt klog på at kurere, og de sögte til ham fjærnt og nær fra. En snedker i *Vindum* sögte til ham for en dårlig hånd, og han har lært en mand i Brandstrup, hvordan man skal bære sig ad, når man har forvredet en fod. Man tager en rund ting, en skjæppe eller et hattefutteral, og trykker det lem, der er forvredet, hårdt ned imod bunden. Man letter det derpå igjen og får en anden til at dreje tingen en gang avet om, trykker atter ned, letter og får drejet om og gjör sådan endnu en gang. Han prøvede rådet med en hest, som tilhørte pastor Flensborg i Vellev, og det hjalp.

565. Syge kreaturer. En mand, der havde en lille herregård i *Ty*, havde lagt an med at holde mejeri, men da udbrød der et forår sygdom i besætningen, og han sögte råd ved dyrlæger og forskjellige kloge mænd, men uden forbedring. Kreaturerne måtte altså være forhegsede, og en mand, der særlig forstod sig på de sager, erklærede også, at det var tilfældet. Han lovede at hjælpe, hvis de vilde følge efter hans råd. En torsdag nat skulde de tage en ko, som endnu ikke var syg, og grave en grav midt i stalden og putte den der ned og dække den til, så skulde forgjørelsen hæves. Det hjalp, men måske det gode vejr, der snart efter indtraf, hjalp allermest. Det er nu virkelig sandhed, og börnene af de personer, som det vedrører, er endnu levende.

566. En ængstelig kone. En kone her i sognet (*Vium*) var al tid så ængstelig, når hun gik selvanden. Jeg har kjendt begge hendes börn, og de havde også

skavanker begge. Sönnen havde hareskår, fordi hun var gået over et hareleje, mens hun gik med ham, og da hun gik med datteren, var hun en dag lidt upasselig. Så kommer manden hjem fra heden og har nogle blåbær med sig. Dem tager hun en håndfuld af og vil putte ind i munden, men så falder der en ned på hendes kind, og datteren, der siden fødtes, havde også en vorte på kinden alle de dage hun levede.

567. Et modermærke. a. En mand her i egnen var til hest med et øg, og da stod der en mand og så på. Så siger han til manden, der ejede øget, at han skulde give føllet et mærke, så det skulde blive kjendeligt alle dets dage. Så havde han et par store hvide lufvanter på, og der tog han den ene og gav øget et slag med lige i det lag, hesten sprang. Føllet blev også født med en tegning af en hvid lufvante på siden Det har min fader fortalt.

568. Et modermærke. b. Da jeg for noget siden var ovre i *Felding* ved Holstebro, mødte jeg en lille dreng, der havde en brun, stærkt håret plet på den ene kind. Jeg spurgte ham, om han var født med dette mærke. Han svarede ja og fortalte endvidere, at han havde fået det, da han endnu ikke var født. »Da min moder gik med mig«, sagde han, »var der en karl, der kastede hende en skrå i ansigtet, hvorover hun blev meget forskrækket, og da jeg så blev født, så de, at jeg havde en brun plet på det samme sted på kinden, hvor skråen havde ramt min moder!«

569. Forbud for pest. a. En kone fra *Nedre-Hornbæk* kom gangende med sine to sönner fra Randers til Nedre-Hornbæk. Da de kom over den bæk, der kommer fra Ovst mølle og løber ind til Hvide-mølle ved Randers hvor nu jærnbanegården ligger, så tog det til at ringe i jorden under dem, ligesom det kunde have været med flere kirkeklokker, og de blev jo noget forstyrrede ved

det. Så sprang den ene af sönnerne hjem og hentede en spade og gav sig til at kaste i jorden, som de stod, og som det ringede. Men så holdt det op, og strags efter tog det til at kime. Han lod nu hans graven være, og så blev det ved at kime i tre samfulde timer, og derefter kom så den sorte pest. Derfor troede folk, at det var ét varsel for den. Der har været en sang om det.

570. Forbud for pest. b. Da pesten for lang tid siden kom her til landet, fortæller de gamle, at der blev set en underlig hest på tre ben, hvoraf de to var af kobber, og den styltrede langsomt fra by til by og keg ind ad vinduerne til folk. Pesten fulgte den i hælene, men hvor den kom forbi et hus, som skulde spares, gav den et lille spring og gik så forbi.

571. Den sorte død. a. Der fortælles også om *Tapdrup* by, at her døde folkene ud af den sorte død så nær som to koner, og de to slæbte de andre døde til grav æpo en halvvogn. Der var to unge karle i en gård, der kaldes Præstegård (fordi det er annegsgården), og de vilde så nødig dø. Så vidste de ikke, hvor de skulde gjøre af dem selv for at undgå pesten, men så fandt de på at gå ind i deres nøds og sætte dem hver på en kobæssing. Der døde de. Det ord, der bruges meget, når en nyser: Gud velsigne dig! skal være kommet af den sorte pest, for der var ingen andre forvarsler for sygdommen, og når de holdt op at nyse, så var de døde.

572. Den sorte død. b. På Valdemar Atterdags tid kom der, sådan fortælles det, et lig drivende til *Samsø*, og det var sort over hele kroppen. Da det rørte ved strandbredden, råbte det: Vé, vé! Noget efter kom der en tyk tåge og trak over øen, sagtens også over det øvrige land, og med denne kom den sorte død, der bortrev hele befolkningen på Samsø så nær som to,

en pige i *Kolby* og en mand i *Nordby*. Den nuværende befolkning på Syd-Samsø siges at stamme fra indvandrede Hollændere, som kom efter pestens ophør. Folkene i Nordby skal stamme fra Helgenæs, og målet synes at give dette sagn medhold.

573. Den øde gård. I *Harridslev* ved Randers døde en gang alle beboerne af pesten, vel sagtens den sorte død, så byen stod øde. En karl fra de en mils vej nordvest for liggende Mostrupgårde (i Hald sogn) kom da til Harridslev og overtog en af de øde gårde, og da der ingen ting var i gården, bar han på sin ryg en tønde rug fra Mostrup dertil til såkorn. Samme gård har siden lige til vore dage været ejet af mænd med tilnavnet Mostrup, men nu ser det ud til, at den gren af slægten, som ejer gården, vil uddø, og navnet altså gå fra den.

574. Fra pestens tid. a. Der går i *Vest-Himmerland* mange sagn om en skrækkelig farsot, der i gamle dage skal have hærget egnen i den grad, at största delen af beboerne uddøde. I *Myrhöj*, en lille enlig by ved Viborg-Løgstør landevejen, døde alle beboerne på få nær, så byen forfaldt og ikke mere blev opbygget på den gamle plads, der var lidt nordvest for den nuværende. Det hedder, at sygdommen udbrød i en stor by i bygsædtiden, og da så nogle folk et brændende hjul komme trillende fra kirken hen i en gård. Om morgenen var en del af folkene i samme gård syge, og en mængde af byens beboere døde. Derfra udbredte pesten sig hurtig videre om i egnen.

575. Fra pestens tid. b. Byerne *Verst*, *Egtved* og *Ødsted* skal have fået navn, den gang pesten var her i landet. Verst var det længste sted mod vest, pesten viste sig. I Egtved levede kun et par ægtefolk, og Ødsted var fuldstændig øde, der var ikke et eneste levende menneske.

576. Fra pestens tid. c. I *Husby* sogn rasede den sorte pest så stærkt, at der på påskemorgen kun steg røg op fra tre skorstene i sognet, alle de øvrige beboere var døde. Fra disse tre familjer nedstammer så de fleste beboere af sognet.

577. To lig. En søndag, lige da folkene kom ud af *Sjörring* kirke, kom nogle mænd bærende med to lig, som var drevne i land på en død båd. Fiskerne tænkte, at præsten måske vilde kaste dem ned med det samme. De to lig var to munke, som var døde af pest, og nu fortæller sagnet, at både præsten og menigheden nyste tre gange, hvorpå de faldt døde om. På Sjörring kirkegård viser man endnu de to munkes grave.

578. Jomfruernes grav. I *Linå* præstegårds have ligger tre hellige jomfruer begravede. Så længe man ikke grov på deres grav, skulde der hverken komme smitsom sygdom eller ildebrand i Linå. En mand, der havde kjöbt præstegården, lod alligevel grave på jomfruernes grave, og siden har der også været både smitsom sygdom og ildebrand af og til.

579. Liglammet ved sygesengen. Der var en mand, han er nu død for nogle år siden, og han har fortalt mig for sikkert, at han har set et liglam; den mand hed Martin Nielsen og var her ovre fra *Elsborg*. Det var på lasarettet i *Flensborg* i Krigens tid, han lå der sammen med en Kjöbenhavner, som var bleven hårdt såret, og da så han en nat, at der kom et lille kridendes hvidt lam og lagde sig uden for Kjöbenhavnerens seng. Strags efter blev det ringere med den syge, og inden dag var han død. Martin forsikrede for, at det var sandfærdigt, han havde set lammet, og han kunde nok slutte sig til, at mennesket vilde dø.

580. Liglam. a. For nogle år siden var et lille barn blevet sygt her ude på *Vium* hede, og

der sad en dreng i mørkningen og vuggede det, mens sin moder var ude at malke. Da kommer der et lille hvidt lam ind, endskjönt dörene var lukkede, og går hen til vuggen og står lidt og ser lige så nöje på barnet. Så vendte det sig og gik hen til dören igjen og forsvandt der. Drengen havde nær besvimet af skræk, og få dage efter døde barnet.

581. Liglam. b. Min fader spurgte en gang den gamle degn her i sognet (*Vium*) — han hed Harlev — om han aldrig havde set noget til spøgelser. Han sagde nej, det havde han kun set én gang, og det var en aften silde, han gik ud at lade hans vand. Da så han et lille hvidt lam, der kom lige tæt om ved ham og gik ind ad kirkegårdsstetten.

582. Liglam. c. Tæt norden for gården *Höjlund* i Sønder-Vinge var der et sted, hvor der kom tre kridendes hvide lam gående ind i stien med deres egne får en aften. Konen troede, at det var lam fra byen, men manden sagde: »A skal forsikre dig for, det er liglam, der skal nogen dø.« Det vilde hun ikke tro, og så gik hun hen til fårestien for at se efter, men da var de der ikke. Fra det sted døde så tre börn inden påske.

583. Liglam. d. I Hindskov i *Tyregod* sogn sad en gang i tidlig mørkning en karl uden for huset og spillede på en harmonika. Da kom et lille kridhvidt lam gående midt på vejen forbi ad kirken til. Da han kom ind, sagde han til sin moder: »Nu har jeg set det, som jeg aldrig för har set, for jeg så grangivelig et lille bitte kridhvidt lam gå forbi på vejen ad kirken til.« Det varede imidlertid ikke ret længe, inden et lille barnelig blev kjørt forbi til kirken, og da sad han der ude, ligesom da han så lammet.

584. Liglam. e. En kone i *Hvejsel* sad en dag og vuggede sit lille barn, medens en ældre lille pige sad hos. Hurtig råber pigen: »Mo'r, ser du det lille

hvide lam! å, mo'r! det springer op i vuggen!« Moderen kunde ingen ting se og blev derfor helt underlig til mode, fordi pigen teede sig så underlig; ti hun blev ved at kalde på lille lam og kjærtegne det på alle måder. Så sprang det op i vuggen til barnet og forsvandt under dynen; men efter nogle dages forløb døde barnet.

585. **En ligskare.** For nogle år siden gik to mænd på vejen mellem den enes hjem og kirkegården. Med ét greb den ene sin følgesvend i skulderen og vilde trække ham til siden, men han vilde ikke af vejen. Da sprang den første over vejgrøften og så nu en ligskare komme hen ad vejen. Den anden mand gik lige imod den, og den første så ham tydelig klavre op på vognstjærten imellem hestene op i vognen og oven på ligkisten, og han tog et par skridt der og sprang så bag af vognen, men de andre vogne kom han ikke over, men tumlede om imellem dem, og da ligskaren var forbi dem, lå han midt i vejen og var overstænket af snavs og mudder og så syg og fortumlet, at han intet kunde sanse; men han var så forsigtig at gå ind til kakkelovnen og se ild, för han så lys. For når man ser sådant noget, bliver man syg, dersom der ikke kan kommes til ild för lys.

586. **Lys på vejen.** I Hedegård by i *Ejstrup* sogn skete det en aften for få år siden, at to karle så et lille lys skride på vejen ad kirken til. Det varede heller ikke længe, inden et lig blev kjørt ad denne vej til kirken.

587. **Ligskarer og liglys.** Almuesfolk tror, som bekjendt, at der forud for et dødsfald går varsler på de steder, hvor det afsjælede legeme kommer til at ligge, eller for de gjenstande, der kommer i berøring dermed (ligkisten og ligklæderne). Således må der forud for ethvert lig gå et liglys eller en ligskare, og næsten ethvert ældre menneske har sét sådant. En gammel

mand kom en aften gående fra Fly by, men på vejen hjem mødte han en ligskare. Han blev da nysgjerrig efter at se, hvem der var på de mange vogne, og til den ende trådte han nærmere, men en af vognene gik over ham, og han blev helt ynkelig tilredt båren ind i nærmeste gård. Man skal vare sig for om aftenen at gå på meldvejen, da man let kunde blive overkjørt af en ligskare. Ja, ikke alene for mennesker, men også for heste, køer o. s. v. går der liglys. Når man ser et liglys, og man vil give sig til at tale om det, forsvinder det. Forvarsler påstås at gå både for bryllupper og andet deslige, og for husbrynde vil der vise sig ild over det.

588. **Lys for en ligskare.** En mand i *Tastum*, Kobberup sogn, stod en aften uden for sin husdör tillige med sin sön. Han ser da et lys stå stille på vejen lidt fra huset og siger så til sönnen: »Gå ind og kald på din moder, at hun kan komme ud og se det lys!« Sönnen gik, men næppe var ordene komne af faderens mund, för lyset forsvandt. Det var da tydeligt, at det måtte have været et liglys, ti når man taler om det, imens man ser det, går det al tid ud. At det virkelig var et liglys, fik de dagen efter end mere bekræftelse på, for da kom der en virkelig ligskare forbi huset, og det kom af en eller anden grund til at holde stille just på det sted, hvor manden forrige aften havde set lyset.

589. **Præsten i ligskaren.** En præst, der endnu er i embede, har fortalt mig følgende varselshistorie:

Jeg havde været ude og kom sent om aftenen ridende hjem til *Uldum* ved Vejle. Pludselig bliver hesten forskrækket og sætter i et voldsomt spring over grøften, snurrer sig rundt, pruster og snøfter. Jeg tvinger den igjen over grøften, men det samme gjentager sig som för. I det jeg nu holder stille og klapper dyrets hals, får jeg öje på en ligskare, der langsomt bevæger sig

frem ad vejen. Jeg kjender manden, der kjører, og ser mig selv siddende ved siden af ham. Ligeledes kjender jeg de fleste i følget og har ikke stor vanskelighed ved at slutte mig til, hvem den døde er. Da ligtoget er kommet forbi, lod hesten sig let lede over på vejen, og jeg kom hjem uden videre hændelse. Nogle dage efter møder manden, der kjørte vognen, i præstegården og mældte sin kones død. Han bad mig tale i hjemmet og derefter kjøre med til kirke. Jeg lovede det. Da alt var ordnet, og man begyndte at stige til vogns, gik jeg til side, da jeg tænkte, om det dog ikke skulde være muligt at hindre, at jeg netop skulde komme til at sidde ved siden af manden, men nej, jeg nåede ikke, hvad jeg tilsigtede. Manden kom selv hen til mig og sagde: »Hr. pastor! der er nok ikke anden plads tom end den ved siden af mig.« Til min forundring og forbavselse kom toget således til at bevæge sig aldeles i samme orden, som jeg nogle aftener i forvejen havde set.

590. **Varsel for ligfølge.** Professor *Steenstrups* fader i *Hillerslev* var meget nærsynet, men kunde tydelig se alt overnaturligt. Han hørte sig selv gå i huset med sine töfler på, få dage för han døde, og så sagde han: »Nu dør jeg«. En dag, han stod i haven og plukkede hindbær, så han mange sorte mænd gå med en ligkiste gjennem haven over til kirkegården. Da blev han meget nedslået, for han havde otte sönner og frygtede, at det var ligvarsel for en af dem. Men da var det huslæreren, en seminarist fra Snedsted, der døde, og hans kiste kunde ikke komme ud af dören, så de måtte sætte den ud af vinduet ud til haven og gå gjennem den med liget.

591. **Nysgjerrighed.** Det skal være passeret i *Vester* sogn, at tvende mænd en aften mødte en ligskare, og da den ene var nysgjerrig efter at vide, hvem den døde skulde være, stod han op på vogntrappen for

at se det på kisten; men der måtte han stå, til ligvognen kom til kirkegården, først da kunde han komme fra vognen.

592. Tre lys på en grav. Da vor bitte pige var otte år, blev hun en dag vist til høker, og da hun så kom hjem igjen, sagde hun til mig: »Å Jösses, moder, der kom en vogn så rask bag efter mig med noget sort noget.« — »Å, det skal du ikke bryde dig om«, sagde a, »der kommer intet farende efter dig.« — »Jo, det har kjørt efter mig för«, sagde hun. Om hun nu kunde se den vogn, hun skulde kjøre på, véd jeg ikke, men hun kom da ene i hendes kiste, og hendes to små brødre kom begge i en. Ja, det var en ond skarlagensfeber, der rasede det år, den var rigtig nok giftig. Men vist er det, at der brændte tre lys på den grav, og en mand fra *Vester-Lem*, der kom fra Skive og færdedes ad vejen om bag kirkegården, han så dem. Ja, der var flere, som så mange lys på kirkegården det år, men der døde jo også mange börn af den sygen.

593. En udtrukken skuffe. I en gård i *Have*, Vinderslev sogn, var der en aften kun unge folk hjemme. Da de ældre senere kom hjem, lå de unge i sengene og rystede som espelöv, men de kunde ikke sige, hvad der var i vejen. Det eneste, der kunde opdages, var, at en kommodeskuffe var helt udtrukken. En tid efter døde et lille barn i huset, og moderen tog da og vilde lægge det lille lig ned i en af skufferne, men strags slog det hende, at det netop var den skuffe, hun havde trukket ud, som det var galt med den underlige aften.

594. Uro i en sykurv. Da jeg en løverdag aften imellem jul og nyår stod færdig til at gå i seng og vilde slukke lyset, hørte min søster og jeg på én gang en raslen på en hylde over kakkelovnen, hvor der blot fandtes en sykurv og nogle bøger. Vi hørte tydelig, at lyden kom fra sykurven, og jeg stod da op på den

store lænestol, hvori jeg havde siddet, og tænkte at se en lille mus spøge der oppe, men der var intet levende at opdage; heller ikke ved bøgerne, der blev tagne ned en for en og igjen tillige med sykurven satte op på deres plads. Da vi havde siddet lidt og talt om, hvad det dog kunde være, begyndte larmen på ny, og min søster skyndte sig nu i seng, men jeg skulde have alt undersøgt og blev dog lige klog. Næste dag var der bryllup på gården, og jeg hørte da folk fortælle, at en mand, der tjente hos os, havde mistet sin kone om natten, men han var naturligvis ikke til stede. Et par dage efter kom han og betroede mig, at hans kone var død frugtsommelig, men han havde hverken börnetöj eller sytöj at give hende med i kisten, som skik var, det måtte jeg endelig forsyne hende med; men jeg vidste vel nok, föjede han til, at der burde være sags, fingerbøl og tråd, samt noget at klippe af, og han vilde så nødig, at der skulde fattes hende, hvad hun kunde behøve til to börn, i fald Vorherre havde tiltænkt hende tvillinger. Jeg samlede altså noget sammen og tog både sags, fingerbøl og tråd af sykurven. Det var altså ej underligt, at der havde været uroligt i sykurven den stund, konen døde.

595. Det brændende ligtag. En anden mand har fortalt mig, at en aften i mørkningen han gik ad en vej (i Nörre-Snede), som løber forbi en gård — ja, den lå da lidt fra vejen — så han noget brænde på vejen ind til gården. Han gik hen og så efter, hvad det var. Da var det et tagneg. Han pirrede til det brændende neg med sin kjæp og syntes, det var sært, det lå der. Til sidst blev han noget ræd, og da der gik folk foran på vejen, skyndte han sig efter dem. Det varede imidlertid ikke meget længe derefter, inden der døde en i gården, så det var ligtaget, han havde set brænde, ti det har al tid været skik, når liget er kjørt af gårde

for at begraves, at brænde ligtaget uden for gården på den vej, hvor liget er kjørt; og man har haft den tro, at hvis røgen af det brændende tag böjer sig hjem ad gården til, skal der snart dø endnu én, i modsat fald vil det vare længe.

596. **Brændt lighalm.** En tre ugers tid för min moder fødte mig til verden, havde hun besøg af en ældre søster, og til hende talte hun om sin forestående barselfærd; »men«, tilföjede hun, »det er vist, at enten dør jeg eller barnet.« Man havde nemlig set ild i nærheden af det hus, hvor mine forældre boede. To timer efter at have født døde min moder, og da man havde lagt hendes lig i kiste, brændte man den halm, liget havde ligget på, just på det samme sted, hvor både min fader og flere i forvejen havde set den omtalte ild.

597. **Ligsalmen.** Det hændte sig på en gård i *Nörre-Snede* sogn for nogle og tyve år siden, at to karle stod i staldkammeret og så noget som én skygge komme og gå ind i et huggehus, hvor der var et værelse ved siden af, og strags efter hørte de en ligsalme blive sungen der inde. Lige tre år efter døde en gammel kone der i gården og blev lagt på strå i sideværelset ved huggehuset, og den samme salme, som karlene havde hørt, blev sungen over hende.

598. **Tre vov.** I en gård i *Vestjylland* hørte både manden og konen en nat nogen komme ind i gården og give holdt ved dören. Hunden gav tre vov, men tav derpå stille, som om den kjendte den kommende. Manden påstod, at den var ridende, konen derimod, at den havde beslåede træsko på. De stod op og gjennemsögte endogså udhusene, men forgjæves, intet opdagedes. En tid efter kom en karl ridende og mældte en slægtnings død, og da gav hunden tre vov ad ham og ikke mere, da den kjendte ham.

599. **To vogne.** En mand i *Tim* stod en aften

ude og så to vogne komme kjørende på en markvej, de holdt lidt hos hans nabo og rumlede derpå videre. Han var nu nysgjerrig efter at få besked om, hvem det kunde være; men folkene forsikrede, at der ingen havde været, og de havde ingen mærket til. Om foråret kom der to mænd kjørende fra *Omme* ud til *Vesterhavet* for at hente fisk, de forvildede sig og druknede i et sted, som kaldes *Dybet*. Da de var fundne, kom der to vogne kjørende med dem, og disse vogne gav ganske rigtig holdt ved og var inde i den foran nævnte gård.

600. Den druknede mand. En mand i *Tim*, som havde sin eng langs med en å, kunde ikke, når solen gik ned og efter den tid, holde sine heste töjrede et bestemt sted på åbrinken. Dette varede i mere end én sommer; men en aften gik der en murer fra Tim mølle i meget tåget vejr; han forvildede sig og forsvandt sporløst. Der blev ledt efter ham men forgjæves; endelig kom manden, der ejede engen, til og sagde til dem: »Ja, tror I, han er i åen, skal han blive funden, inden jeg spiser noget.« Han førte dem hen på det omtalte sted, og her trak de snart efter den forsvundne op på brinken med deres brandhager.

601. Liglagenet. En sommeraften lå jeg i min seng og kunde ikke sove. Da mærkede jeg noget komme ind ad dören ganske stille, og jeg kunde strags skjönne, at det ikke var et menneske, men da jeg troede, at det mulig kunde være vor store gårdhund, så kaldte jeg på den og så uafladelig mod dören, der var lige for mig. Men der var ingen hund, og jeg kunde dog høre noget nærme sig som på hosesokker. Jeg befalede mig da Gud i vold, men lagde mit hoved så höjt, at jeg kunde overse værelset, om noget synligt skulde vise sig. Jeg så imidlertid intet, men mærkede helt tydelig, at det, der nærmede sig min seng, trak i det lagen, hvorpå jeg lå, og derefter faldt jeg i sövn.

Min søster, som lå og sov hos mig, mærkede intet, og jeg nænnede ej at vække hende, da hun var meget ængstelig af sig. Næste morgen kom vort gamle postbud og bad om at tale med min moder. Hun sov, men jeg lovede at forrette hans ærende. Han vilde da låne et liglagen til hans gamle moder, som var død samme nat klokken elleve. I öjeblikket tænkte jeg ikke på, hvad der var hændet mig, men da så min moder gik ind og på min seng valgte det nederste lagen og lod stuepigen vaske det, for at manden så kunde få det, vidste jeg, hvad det var, der havde trukket i lagenet om natten.

602. En faldende fjæl. Min svoger, der bor i *Lime* sogn, havde for nogle år siden nogle brøndbulle liggende på hanebjælkerne over sit loft. Så en aften, da han og konen sidder ved deres arbejde, hører de, at en af bullene faldt ned på loftet med et forfærdeligt rabalder, hvorover navnlig manden forundrede sig i höj grad, da han var sikker på at have lagt dem således, at de ikke kunde falde ned. Dagen efter så han op på loftet, men bullene lå alle sammen på deres plads. Kort tid efter blev det mindste af börnene sygt og døde. Manden tænkte, at der af bullene, som han nu ikke brugte, vel kunde laves en ligkiste, og tog den da ned. Men da han nu godt huskede hint rabalder, vilde han bære sig så forsigtig ad, at ingen skulde falde. Men trods al forsigtighed kom han dog af vanvare til at skubbe til en af dem, så at den faldt ned på loftet med ganske det samme rabalder, som han havde hørt hin aften.

603. Varsel for død. a. En husmand har fortalt, at han en dag, da han stod og tarsk i laden, tydelig hørte et stort skrald, som om en havde slået på ladevinduet — der stod oplukket — med en kjæp. Han gik da derhen for at se, om der var nogen, men der

var intet at se. Så mente han, at han vel måtte have hørt fejl, men så snart han atter kom til at tærske, hørte han det samme. Om natten døde hans fader, og han var derfor vis på, at det var hans forvarsel, der havde været der. Dette skete i 1870.

604. Varsel for død. b. En ungkarl i *Lemvig*-egnen, Jeppe Skov, stod en dag og tarsk i laden. Da så han en fremmed mand komme over gården og gå hen til stalddören, hvor han blev et öjeblik. Da nu karlen ved middagstid kom ind, spurgte han sin broder om, hvem der havde været ved ham i stalden, men han svarede, at der havde slet ingen været. Næste vinter stod Jeppe igjen og tarsk og så da en dag tydelig den samme karl som i fjor gå over gården hen til dören. Men da var det et virkeligt menneske, der kom for at berette, at en nær slægtning af dem var død, og så for at byde dem til begravelse.

605. Varsel for død. c. En lærer, der boede i *Dal* sydöst for Ålborg, havde en svoger, som var lærer i *Mygdal* nord for Hjörring. Han blev meget syg og mærkede snart, at det blev døden. Så ønskede han gjærne, at svogeren, hans søsters mand, kunde få embedet efter ham, for det er nu et godt kald; og noget af det sidste, han sagde inden døden, det var ønsket om, at de måtte komme der efter ham. Så var det en dag i höstens tid, at læreren i Dal var ude i marken at höste, og hans kone sad ene hjemme og spandt. Da gik dören til stuen op, og eftersom hun troede, at det var et vindpust eller sligt, gik hun hen og lukkede den. Men næppe havde hun sat sig ved rokken igjen, för dören atter gik meget hurtig op. Nu troede hun, at hendes mand, der hed *Hjælm*, vilde narre hende, og så siger hun: »Å, du« og rejser sig, går hen til dören og ser sig omkring der ude. Men der var intet, og så lukker hun dören rigtig godt, så hun var vis på, at den

var lukket. Men næppe havde hun sat sig, för den sprang op, som om et menneske rigtig i arrigskab smækkede til den. Nu rejste hun sig og gik ud i marken til manden, som hun fortalte, hvad der var hændet hende. Han lo ad det, men to dage efter kom der brev, at hendes broder i Mygdal var død, og de besluttede så at søge embedet og fik det også.

606. Varsel for død. d. En dag, som smeden i *Besser* og den gamle smed, hans guef*ò*e (godefader), stod og arbejdede i smedjen, så de, at den gamle smedekone kom ind ad dören med sin bindehose i hånden. De blev ved at passe deres arbejde uden at tale til hende, men lidt efter lagde de mærke til, at hun forsvandt lige så lydløst, som hun kom. Smeden gik uden for at se efter hende, men kunde ikke se noget. Da de kom hjem, spurgte de hende, om hun ikke havde været nede i smedjen. Det svarede hun nej til. Så vidste de, at det havde været hendes fårrwassel, og kort efter døde hun.

607. Varsel for død. e. En mand i *Langemark*, som var født på en höjhellig aften, kunde se ting, som var skjulte for andre. En aften, da han gik hen ad en vej med sin søster, trak han hende til siden. Hun spurgte, hvad det skulde betyde, og dertil svarede han: om hun kunde ikke se det ligtog, der drog forbi. Men hun havde ikke set noget.

En tidlig morgen gik en kone fra *Onsbjærg* forbi den bakke, der kaldes Dyret, og da var det, ligesom der kom en flok heste farende forbi hende, og lidt efter kom der en flok store fugle susende om hovedet på hende. Da hun kom hjem, blev hun syg og døde kort efter.

608. Varsel for død. f. En mand i *Ringkjøbing*-egnen fortalte, at en vinteraften i meget klart måneskin så han tre hvide katte rende frem og tilbage på en

mark, og undertiden så det ud, som om de to slæbte med den tredje. Sommeren efter løb hestene løbske og slæbte hans broder ihjel på de samme agre.

609. En mærkelig lyd. I en gård ved *Nimtofte*, som hedder *Gammel-Sjörup*, boede mine forældre, og min moster, som boede i Kjöbenhavn, kom en gang i besøg hos os. Hun var også ude i Grenå en tid, og derfra skulde hun rejse hjem. Så var min moder der ude dagen för for at tage afsked med hende og hjælpe at pakke hendes töj sammen, for det var ved vintertid, hun havde været her ovre, og der var ikke så lidt at få ordnet. Min moder kom da ikke tilbage för klokken 11 om aftenen. Hun var meget nedslået, for det stormede noget, og tændte lys og satte sig til at læse i sin bönnebog, »de bedendes kjæde«. Mens hun der sidder og læser, kom der en lyd for vinduerne, og det lød, som der tre gange blev sagt: »Bi, bi, bi!« Min fader var gået til sengs, og så går min moder hen til sengen og siger: »Å, Gud, jeg er så bedrøvet, det tager til at blæse stærkt«. Ja, han vilde da godt stå op og kjøre der ud til byen strags for at få moster til at lade være med rejsen. Men det blev alligevel ikke til noget; han kom ikke af sted. Skipperen hed Brabrant, og han havde taget så meget ladning ind, at fartöjet var blevet helt forladet. De var ikke komne længere ud fra Grenå, end at folk, der gik oppe på höjderne uden for byen, kunde høre, hvordan de gik og skrålte på dækket, og så med ét sank det hele lige ned. Det gjorde mine forældre så ondt, at de ikke alligevel var rejst derud for at hindre mosters rejse. Det varede i tre uger, för hun kom i land, og det var for den svenske kyst, og der blev hun også begravet. Hun var i sort silkekjole og havde mange penge ved sig. Det skete en tid för påske 1823, og dersom jeg havde været konfirmeret, skulde jeg have været med hende over

til Kjöbenhavn. Men nu var der andet bestemt for mig.

610. **En mærkelig drøm.** En af de vintre, jeg tilbragte i provst *Bentzons* hus i *Snedsted*, sad fruen og jeg en eftermiddag i stuen ved vort håndarbejde. Det var en stræng frost, og ruderne var helt tilfrosne på et lille hul nær, der af og til blev tøet op, for at man dog kunde se lidt ud i gården. Så fortalte fruen mig, at hvis vejret ikke havde været så strængt, vilde de gjærne have været en tur over til deres svoger, pastor Munch i Vang, tror jeg sognet hed, for med ham at aftale, hvorledes de bedst skulde bestemme rejsen til Gladsagse præstegård, hvor börnene gjærne vilde samles til den gamle provst Bentzons jubilæum. Jeg mindedes da, at jeg natten för havde drömt om den gamle provst, hvem jeg aldrig havde set, og da fruen ønskede at vide, hvad jeg havde drömt, fortalte jeg det. Jeg havde set den gamle provst med hvidt hår og med hvidt kindskjæg i lange hvide klæder komme løbende ind ad præstegårdens port. Sönnen, som så ham komme, løb ham i møde og tog ham i sine arme lidt neden for dörtrappen, i det den gamle sagde: »Ja, Niels, du kan tro, jeg har lidt og stridt, inden jeg kom så vidt; men Gud ske lov, nu har jeg nået målet.« I det samme kom en ung, blond pige i hvid dragt og med lange gule flætninger ned ad ryggen ind ad den vestre side af gården, sank i den gamles arme, som han udbredte imod hende, og sagde: »Jeg nåede dig snart, bedstefader!« Netop som jeg havde meddelt fruen min dröm, hørte vi bjældeklang i gården, og fruen gjenkjendte gjennem det lille kikhul svogeren, pastor Munch, der kom kjørende i kane. »I, der er jo svoger Munch!« råbte hun, og da han kom ind, spögte hun med, at han sådan kunde komme ud. Ja, det var kaneføret, der havde lokket ham til Tisted, og der lå så et brev, som mældte, at den gamle i Gladsagse

var død. Han havde prædiket om søndagen og var død om torsdagen, og nu vilde Munch jo bringe efterretningen hertil med det samme. Postdagen efter kom der brev fra provstens ældste søster, som var præstekone, jeg tror i Frederits, at hun, da hun fik efterretning om hendes faders død, netop havde siddet ved sin eneste datters dødsleje. Denne pige havde jeg aldrig hørt nævne för, og det var da mærkeligt nok, synes mig, at jeg sådan kunde drømme, og at det så nöje gik i opfyldelse.

611. **Druknede piger.** En mand her ovre i *Ovstrup*, de kaldte den gamle Jens Ovstrup, han var født på nyårsaften, og derfor kunde han se alt overnaturligt. Så en aften, der var mange bindfolk til hans, da går han ud for at lade hans vand, og som han kommer ind igjen, så siger han: »Men hvad mon det skal da være for en ligskare, der skal komme her forbi? her kjørte de med en ligkiste, som ligtöjet sad noget ud af på den ene side.« Det kunde der ingen svare til, men så om sommeren efter da var der en pige, som tjente i Torning præstegård, og hun rejser til Vinderslevgård for at besøge en pige, hun havde tjent sammen med, og som hun holdt så grov meget af. Vinderslevgård ligger nu tæt ved Hinge sø, og da de der fra gården havde en båd liggende i søen, så tilbyder en af gårdens karle, at han vil sejle ud med pigerne en tur. Men til alle uheld søkker båden med dem. Karlen sprang op på sædet og kunde da lige nå så höjt oven vandet, at det spillede ham om hagen. Pigerne derimod de druknede og lå på søbunden og havde hinanden i favn. De kom så i én kiste og blev kjørte til Torning kirkegård, og deres kiste så netop ud, som den gamle Jens Ovstrup havde set det forud.

612. **Ligvarsel.** a. Man har på *Håstrup* undertiden set en lignende jomfru, som på så mange andre

herregårde. Snedker Anders Mortensen i *Vester-Lem* kom imod en kvinde, da han kom ud af et magasin der nede, og i det samme lag han vilde tale til hende, så forsvandt hun. Tre karle, der stod i gården, så hende også, og de spurgte ham om, hvem det var, han kom imod, men det kunde han jo ikke gjøre rede for. Han blev naturligvis underlig til pas ved det. Men det var alligevel ikke den jomfru, der undertiden viser sig. Hvem det var, fik man redelighed på en månedstid efter. Der var en jomfru på gården, som druknede sig, og da hendes ligkiste kom fra Skive, var den fyldt med spån. En kone tog en del af dem og bar ind under grubekjedlen, og det var netop den kvinde, Anders Mortensen var kommen imod en tid för, og hun var lige sådan påklædt.

613. Ligvarsel. b. Der har også været kloge folk her på egnen. *Per Snedker* i *Demstrup* kunde binde orm i börn. *Knud Smed* i *Elsborg* havde ladet sin ligkiste lave sådan, at der var lås for den, og så havde han befalet, at når han var død, skulde de lægge nøglen i kisten til ham og så slå den i. Han gik så sær fra verden. De havde været til alters, og så vilde han gå ind i hans storstue og tage sig nogle dråber, men tog nok fejl, for han faldt nok om der inde og lå siden i fire dage og snakkede ikke, inden han døde. Jens Vestergårds kone i Sjörslev mødtes med hans ligskare, en tid för han døde. Hun kom fra Bjerring mølle og var kommen op at age med en. Så imellem Elsborg kirke og Knud Smeds hus mødtes de med ligfølget. De kjørte for nær på dem, så de kjørte nav i nav, og hun skreg: »Vi vælter, vi vælter!» Men de væltede jo ikke. Der var to vogne i følge, og dem, der var på vognene, kunde mærke, at der var noget i vejen, men de kunde ikke se at kjøre af vejen for det, og derfor var det, navene kom til at tage på hinanden.

614. En ligkrans. A lå i min seng en eneste nat og vågnede op om morgningen, og da så a et skjær henne på væggen ved kakkelovnen. Så rejser a mig op i sengen og ser ud ad vinduerne, for a tænker, at det er lyset fra vor nabos, der skjærer sådan, og da a vendte mig tilbage igjen, var der ikke noget. Så kunde a nok tænke, hvad det var. Nu står det hen en tid, men a glemte ikke, hvad a havde set. To år efter døde vor nabos søster, en gammel pige, der var kommen syg dertil, og da nu skillingerne er få hos os, og vi har en pæn have, så binder vi al tid selv ligkransene og sparer derved vore fire mark. Så binder vi også en krans til dette her lig, og da vi havde stået ved bordet og bundet den, siger a: »Hæng den nu der hen ved kakkelovnen, så har det ende.« For nu vidste a godt, det var det, a havde set. A havde jo tænkt på det, sådan af og til, og af og til, hvad det var for noget skidt, der nu gik vare for; derfor tykte a, det var bedst at få ende på det. Det er al tid mest sikkert at se det enten i morgningen eller lige efter at solen er nede.

615. Tummel i laden. Det er ikke længere siden end i foråret, da lå der en lille dreng ved en gammel aftægtskone i *Bavnsgård* i Lime, og om morgenen, da han vågnede, sagde han: »Kreaturerne kan vel ikke komme til skade ved tærskemaskinen, for jeg har hørt, at den har gået hele natten.« Nogen tid efter døde den unge kone, og da manden var noget dårlig forsynet med korn på loftet og manglede rug til begravelsen, måtte de til at tærske, og maskinen kom således i gang.

616. Kistestrækkerne. Da vi boede på *Jegind*, så hændtes det en aften, da a kom ind fra malkningen, te a stumlede over noget, der lå inden for kammerdören. Så råber a: »Hvad er det, I knægte har slængt her?« Men der var ikke noget alligevel, og nogle grinnede ad det og sagde: »Det er æ Dæ*w*el.« Men det tror a

nu ikke, for han gjör ikke sådant noget. En tid efter, ja, det var aldrig så svar længe efter, da døde der en stor pige til Jens Klavsens, og ved det a nu handlede med klude, så kom de om til mig efter nogle klude til de strækker, der er o æ kiste, og a griber da æ trævlepose og slænger den midt på gulvet, og vi ligger der og skraber imellem kludene. Men da var det netop på det selv samme sted, hvor a var stumlet nogle aftener i forvejen, og det var jo så trævleposen, der havde ligget i min vej. Ja, en skulde snart ikke tænke, der skulde kunne gå vare for sådan ringe ting, nej, hvem skulde tro det?

617. **Lys for døden.** En karl fra *Jegind* tjente ovre i *Salling* i en gård, men han kom derfra i utide og fik så tjeneste i en anden gård der i nabolaget. Så skulde datteren i den første gård have bojel, og der går fæstemanden, det var jo den karl, der havde gilde, og så bruden hen og byder ham med, men det var konen i gården, hun var stifmoder til datteren, meget imod, for det hun kunde ikke lide karlen. Så anden dags formiddag, da de skulde knaphændig til at have deres onden, var de jo ved at danse lidt, og så forlanger denne her karl hans gamle madmoder til at danse med sig, men han var noget svirende, og hun nægtede ham det. Så forlanger han en seng at ligge på. Men det nægtede hun også, for hun kunde ikke lide, at han var kommen til bryllup, og gav ondt af sig og sagde, hvi han sådan rendte og skabte sig, han kunde gå den vej, han var kommen, hun havde ikke haft bud efter ham. Den gang han så hører det, går han ud i gangen og står og leder efter hans hat, men kunde ikke finde den, og da stod han og læste den salme: Ingen er så stor en synder, at han jo kan redning se. Så var der en gammel kone, der sagde: »Den salme skal du ikke læse, så tror de, du er fuld.« Så rendte han. Den ene gik

nu og sagde til den anden: »Er han nu henne? han render lige ad fjorden og drukner sig.« — »Å, sludder«, siger der en anden. Men skam få, gjör han det ikke alligevel. De kommer endda i tanker om, at de vil hen og se efter ham. Det var ikke svar langt at gå, og de kommer til fjordsbredden, hvor der var en brink, og der tænkte de, at han var løben i skjul, men da de så dem om, fik de öje på hans stövlehæl, der sad op af dyndet. Se, det havde de nu set vare for en 40 år för. Det var en ild, der gik fra gården og ned til fjorden, og en gammel kone havde en tid för brylluppet sagt, at nu vilde det snart ske, for nu kom det för og för og til sidst lige efter at solen var nede. Når der nu gik vare så længe æfor ved, hvordan skulde han så blive fri fore det, vil De sige mig det! nej, det var ham nu sådan beskikket. Min mand var så mænd med til at samle ham af fjorden.

618. **En løs hest.** Tjenestekarlen hos en gårdmand i *Opperby* var en aften i stalden og hørte tydelig, at der gik en løs hest i grevningen. Han råber så: »Til bås!« og da blev alt stille. Men som han nu gik op for at binde den, var de bundne alle sammen. Kort tid efter døde en aftægtsmand i gården, og da han skulde jordes, blev en del fremmede heste sat ind i stalden, og en af dem stödte sig løs og gik i grevningen, da karlen kom der ind. Han kom ind i stuen og var både bleg og forstyrret og gjorde de andre forskrækkede også. Det er vist, for min kone tjente der den gang, og de lod karlen sove inde ved dem om natten, for det han turde ikke sove ude i staldkammeret, og de turde ikke lade ham være ene.

619. **Hans eget vare.** a. Jeg har kjendt en mand, som i sin ungdom en sommermorgen så væggen åbne sig, og en hvid skikkelse komme til syne i åbningen. Nogle år efter fik han selv gigtfeber og kom til at ligge

i en seng, hvis alkovelåger i mellemtiden var blevne flyttede og nu fandtes i væggen på det varslede sted. Han blev da indsvöbt i et lagen og tagen ud af sengen, og således var varslet gået i opfyldelse.

620. Hans eget vare. b. For ikke mange år siden hændte det i *Hammer* sogn, at en gammel mand så nogle mænd komme bærende med ham selv, og at han var druknet. Han var ikke siden som för, og ihvor forsigtig han end var, gik han dog en gang fejl og faldt i en mærgelgrav og druknede.

621. En synsk mand. En mand har fortalt mig, at en aften, han gik gjennem *Hastrup* krat, tog det lige med et til at spille op med krigsmusik tæt ved ham, og det mylrede om ham med soldater, og dog var der ingen ting. Han blev noget ræd, og da han kom hjem, og lyset blev tændt, blev han syg.

Han siger ogsaa, at han har set et kridhvidt liglam på vejen ad kirken til.

Han siger, at han kan se ligskarer og brudeskarer og mange andre ting.

622. Hesten i ligfølget. Det er længe siden, det var den gang, jeg var pige, da var vi en søndag aften forsamlede på gården. Povl var den gang kommen til at tjene her i byen, han var ellers fra Ribe. På én gang så siger han: »Gå af vejen, lille pige, der kommer et lig!« Vi lo ad ham og sagde, at det var noget snak, men han skød os til side ud af sporet og stod så og regnede op, hvordan hestene så ud, og hvem der kjørte. Et par dage senere gik Povl om ved en hest, som de kaldte »æ Fynbo«, og som stod töjret ved en af gårdene, og udbrød, i det han gik forbi: »Det var svært, som du gren til mig den anden aften!« Hestens ejermand, Sören, som vidste, hvad der var sket den aften på gaden, svor på, at i hvilke heste der end kom for vognen, om der blev lig, *den* skulde ikke komme med. Nu, en tid gik,

så døde en mand sønder i byen. Sören skulde naturligvis følge og befalede, at det andet par heste skulde spændes for. Det skete, men de var ikke til at drive af stedet. Så blev »Fynboens« mage spændt for i stedet for den ene; også omsonst, så manden var til sidst nødt til at lade »Fynboen« komme for vognen.

623. **Garnvinden.** Der var en kone i *Mogenstrup*, som havde en søster, der var død, og så havde hun arvet hendes gåårvindel. Da så hun om nætterne, at den gik rundt, og hun tænkte meget på, hvad det skulde betyde. Endelig faldt det hende ind, om det ikke var for, at hun skulde tage den dødes b*å*r, en eneste datter, og da hun var kommen i tanker om det, sendte hun strags bud efter barnet. Så snart de havde fået barnet i gården, gik gåårvindelen aldrig siden.

624. **Et brandforhør.** Mikkel Impgård, der handlede meget med uldtöj, boede i *Impgård*, Torning sogn. Da han en gang var rejst over til Kjöbenhavn på handelens vegne, lå hans kone en nat og så, at der blev aldeles lyst i sovekammeret, og hørte en ligesom trække et bord midt ud på gulvet. Derefter var det for hende, ligesom der faldt en stor bog ned på bordet, og at der så blev bladet i den. Hun blev meget bange, og næste morgen talte hun til folkene om, hvad hun havde mærket, men de kunde jo ikke forklare, hvad det var. Nogle dage efter kom der ild i naboen, Johan Impgårds gård, og den brændte. Herredsfogden kom da for at holde forhør, og det blev holdt i Mikkels sovekammer, fordi der ude i stuen var så stærk en trængsel af mennesker. Konen stod ved, da herredsfogden trak sovekammerbordet midt ud på gulvet og smed forhørsprotokollen derpå, og så kunde hun skjönne, at det var det, hun havde hørt nogle nætter för.

625. **Et lig taget op.** Det var et sted, a tjente på *Mors*, te manden og konen kunde ikke komme til

rette, især for den årsags skyld, at konen vilde drikke. Så skulde a nu ligge oppe i et kammer, der var östen for storestuen, og a mærkede jo nok, at der var krasien i hjörnerne af kammeret, som det kunde være med papir, og a var ikke så meget hove fore det. Så siger a til folkene, om a kunde ikke blive fri for at ligge der. Nej, det brød de dem ikke om, og så skulde a heller ikke. Men så en aften blev det så meget galt, det rev og krattede i puder og dyner og gjorde sig slemt til. A blev liggende for det første, for a tænkte, det fik vel ende igjen; men så lige med et gav det sådan et forfærdeligt skrald i storestuen, næsten som det kunde være en bøsse, de skød af, og så springer a op og tager klæderne under armen og farer ned i stuen til folkene. »Nu vil a ikke ligge der længere«, siger a, og så bliver a også fri. Knap efter kom a derfra, og manden og konen blev skilte ad, og stedet blev solgt. Der kom en mand til at bo i stedet, de kaldte æ tugthuskræmmer, og han havde en husholder. En dag gik hun om i nabolaget, og fem minutter efter at hun var kommen tilbage igjen, var hun død. Så troede folk jo, tugthuskræmmeren havde enten forgivet hende eller på en måde fået hende af med livet, og så kom øvrigheden der ud for at undersøge tingene. De tager hende så op i det kammer, som han havde ligget, og opererede hende eller tog hende op der for at se, om der var noget ved deres mistanke. Nu mener a, te de lyd, a hørte, var varsel for det.

626. Det fundne lig. Det var aftenen för 1. november for nogle år siden, at nogle karle var samlede i Mærsk i *Fjaltring*, det er en lille kro, der er i søndresognet, og deriblandt var en gårdmandssøn, som dagen efter skulde flytte i tjeneste i et andet sogn. Det sneede temmelig stærkt om aftenen, da han gik derfra, og de andre mente, han gik hjem, for vel havde han drukket

en del, men var dog ikke egentlig beskjænket. Imidlertid kom han ikke hjem, og man begyndte så at tro, at han var forulykket. Der blev ledt efter ham i mergelgrave og andre slige steder, men han var og blev borte. Hen ad vinteren kom til at gå rygter om, at han var set i andre egne, på vejarbejde o. s. v., og forældrene var nær ved at tro, at han var levende endnu. Det var en lang og stræng vinter, og den störste tid lå der is over alt vand. En gang i vinterens løb ytrede en mand til flere, da karlen kom på tale: »I skal se, hans lig vil nok findes i den søndre å.« — »Hvordan kan du sige det?« — »Jo, for der har været set tre lys over åen for nogle år siden«, sagde han, »men fra den tid Nikolaj druknede — det var en gammel mand, der boede nede i nærheden af åen — brændte der kuns to, og da Petersens karl på Ryssensten forleden vinter løb ned på skōjter og blev i åen, blev det andet lys også borte, så der siden kun har brændt et, men det er nu også blevet borte i vinter.« Da isen gik op, blev den savnede karls lig også fundet i åen.

627. **Mærkeligt lys.** I en gård i *Östløs* på Hannæs har der i et halvt hundrede år brændt et lys i et gjæstekammer. Kom man ind i storstuen, kunde man se en lysstrime mellem gjæstekammerdören og dörtrinet, der var noget slidt. Så snart man lukkede dören op, blev der imidlertid bælgmørkt i kammeret. Lyset skinnede også ud af vinduet, men når man kigede der ind, kunde man ikke se noget, fordi et stykke lintöj som et lagen hang for vinduet og bølgede frem og tilbage. Dette er iagttaget af mangfoldige.

628. **Tre lys på en höj.** En mand fra *Vedersø* fortæller følgende: I *Rens* sogn i Sønderjylland ligger en höj, der kaldes Trehöj, og oppe på toppen af den brænder tre lys fjorten dage för Sanct Mikkelsdag og fjorten dage efter. Det ene öjeblik kan de stå og

brænde aldeles roligt, men i det næste kan de fare ind imellem hverandre, så man ikke kan fæste öjet på dem. Derefter bliver de rolige igjen en tid. Det störste lys står al tid i midten, når de er så rolige, at man kan skille dem ad. Sagnet siger, at på den mark, hvor höjen ligger, gik en gang en fader med sine to sönner og höstede korn, men så blev de uenige, og det kom til slagsmål imellem dem. Til sidst brugte de høleerne og blödte sig ihjel. Så blev de alle tre begravede der i den höj, og det er faderens lys, der al tid står i midten.

629. Lys på en höj. Der er en treskjelshöj her nede på *Fly hede*, hvor der har stået lys flere gange. Det kan jo have både det ene og det andet at betyde. Da a kunde være en 5, 6 år, da var der en mand her ude i Fly by, der hængte sig. Han hed Morten Boje. Min fader kom kjørende med et læs hø, og han var den første, der kom og skar ham ned. Han havde hængt sig i hans egen skorsten og blev kastet der ned ude i den treskjelshöj.

630. Et dræbt barn. I en gård i *Österby* på Samsø tjent en gang en fattig karl. Han og en datter i gården blev kjærester, men det kunde hendes forældre ikke lide, hvorfor han blev jaget fra gården. Noget efter fødte pigen et barn, som forældrene dræbte og nedgravede ude i haven, for at folk ikke skulde få det at vide. Herover blev pigen sindsforvirret og løb og tossede omkring, såsom ude i marken ved hyrdedrengene; disse fangede fugleunger, som hun spiste rå, og hun sagde, at de smagte ligesom duesteg, men inde i haven, hvor barnet blev begravet, brænder om natten et lys på dette sted.

631. Varsel for en stranding. En vinter strandede der mange skibe på vestkysten. Jeg var en stormfuld dag kommen om til en gård i *Nissum* i nærheden af havet og blev der om natten. Om aftenen faldt talen

på strandinger, og jeg hørte da börnene sige, at deres moder havde set varsel for stranding et par steder, som de nærmere betegnede, og at folkene rimeligvis vilde drukne. Jeg spurgte nu konen ud, og hun fortalte da, at hun et årstid i forvejen en mørk nat, da hun kjørte med raketapparaterne til et skib, som var strandet, havde set et stort skib, der lyste som ild, i brændingen ud for det nævnte sted. Om morgenen i lysningen kom der bud om, at der var et skib i sigte, som måtte strande, ti stormen var bleven ved at tage til. Da vi kom ud til havet, så vi skibet komme fra nordvest, drivende for stormen. Det slap lykkelig over revlerne og stödte ud for det sted, som konen havde betegnet aftenen i forvejen. En del af besætningen druknede, deriblandt kaptejnen, de øvrige reddedes ved raketapparatet, efter at have siddet i flere timer på vraget. Det første levende, der kom i land, var skibshunden, en stor, sort, langhåret hund. Den skyllede over bord strags, da skibet stödte. Jeg troede først, det var en bylt klæder, lige i det bølgerne skyllede den op på stranden. Da hunden imidlertid vilde ud til skibet igjen, greb en mand den og trak den op i en fiskerbod oven for og lukkede den inde. Da jeg siden fortalte dette oppe i gården, sagde pigerne, som havde været esepiger ude i boderne om sommeren, at det var altså derfor, ingen kunde være i den bod om natten, for der kom al tid en ind og kastede en tung, våd gjenstand på de sovende i sengen, og desuden var der sådan uro der inde. De kunde nu forstå, at det havde været varsel for hunden fra det strandede skib.

632. Lys fra en kirke. Vejen, der fører forbi *Lem* kirke, har i sin tid været slem at færdes på ved nattetider. Undertiden skete det, når en vogn vilde kjøre der forbi, at der fór som et lyn ud fra kirken og blev så stående, som det kunde være en hvidglöj jærn-

stang, der truende spændte over vejen. En gammel mand fra Lime, Jens i Limegård, har svoret dyrt på, at han flere gange har måttet gjøre holdt der, fordi han ikke kunde komme forbi. Så kunde det også undertiden trække sig lige så hastig tilbage, som det var kommet, men det skete ikke ret tit.

633. En brudeskare. a. En mand, der boede her i *Ungstrup*, havde tjent nede i *Holstebro*-egnen. Der var det en aften, at hans medtjener, der var født juleaften, han så en brudeskare, der kom forbi, og han kjendte alle kuskene så nær som ham, der kjørte den forreste vogn. Han så også, at de kjørte ud på nogle kløveragre ved siden af vejen op til kirken. Så var det en tid efter, da bliver han buden til gilde og skal også være kusk. Så tænker han: Dersom det skal nu være den brudeskare, som varselet har været for, så skal jeg endda se at hytte mig for at komme derud, da jeg nu kommer til at kjøre den forreste vogn. Men den dag gildet skulde være, var det blevet sådan en skrede, at vejen i nærheden af kirken var ikke til at kjøre ad for dem, der ikke havde sær godt skærpet. Han blev da ræd for at kjøre det stykke, og ihvor nødig han end vilde over på agrene, så måtte han dog til det og kjørte da sådan til kirken, som han havde set det i forvejen.

634. En brudeskare. b. Der kom al tid så meget fra *Vadum* forbi det vestre hjörne af den gård, hvor a tjente i otte år. En aften så a, der kom en stor, bred ildflage forbi, og så skyndte a mig at komme östen ind ad gården for ikke at møde det. Men a blev syg, da a kom ind, og så siger min moster: »Hvad er der ved det? a tykkes, du er så forrendt.« A svarede ikke, for a dånede lige ned. Folkene i gården tykte nok, det dumrede et bitte gran efter, men ellers kunde de jo ingen ting se. Dette her blev til en brudeskare, en stor bryllupsfærd. Det skred sådan af hen ad vejen, men a

kunde ikke kjende folkene, det kan min sön, som bor i Skive, for han kan se sådant meget bedre end a. A løb min vej for det, for a var jo ung og tårivon den gang og ræd for, at det skulde have taget mig.

635. Varsel for bygninger. a. En to, tre år för *Elsborg* vejrmølle blev bygget, var der af flere folk, navnlig af naboerne, der bor vest for møllen, hørt en forskrækkelig rumlen og hamren og banken på den plads. Niels Drejer og hans kone sagde mange gange til Johan Kellers kone: »Der er vist nok passeret noget en gang, heller også vil der passere noget ved den lille höj her norden for gården.« Så blev møllen bygget.

636. Varsel for bygninger. b. En mand har set lys brænde, der hvor *Stærdal* mølle nu ligger, og præsten skal også have set vare for det, för den kom til at stå der.

637. Varsel for bygninger. c. Her oppe i *Vester-Lem* boede for få år siden en enkekone, der blev kaldt Birte Vinter, og hun var noget synsk. Så var der en gård, der hed *Kurup*, og den skulde deles i to gårde, for der var nemlig en sön, som skulde have den ene halvdel og flytte ud. Så som skik og brug er, forsögte de at kaste brønd, for hvor de kunde få vand, vilde de jo lægge gården. De prøvede da vest for den vej, der går fra Stærdal til Håstrup, men da enkekonen så det, sagde hun: De skulde så skjæm nok lægge gården östen æ vej, for det havde hun set. Der blev den også lagt og står den dag i dag.

638. Forbrand. a. For en 40 år siden tjente jeg i *Rydbjærg* skole, og da sad jeg i den tidlige mørkning på en skammel uden for bordet og røgte mig en pibe tobak, mens husholdersken stod med ryggen til bordet og så ud ad vinduet inde ved den anden side af bordet nærmest ved væggen. Vi kunde se et hus, der lå sydvest for skolen, hvor der boede en høker, som hed Hans

Jensen, og pludselig var det for os, ligesom der havde slået ildsluer ud om huset, så at vi begge på én gang udbrød: »Hvad er det?« Synet forsvandt med det samme, men den påfølgende sommer afbrændte huset.

639. Forbrand. b. För *Skavngård* brædte, så en gammel staldkarl det, som tjente der og en morgen meget tidlig var ude at flytte nogle unge heste, der stod på græs. Da han lige vendte sig om, stod gården i lys lue. Han skyndte sig nu hjem, men det havde da intet at betyde. Dette skete et par år för gården virkelig brændte.

640. Forbrand. c. En mand i *Tyregod* sogn kom en aften ridende til sit hjem. Lidt för han kom dertil, så han, at der stak ild op i enden af stuehuset, hvorfor han red skarpt til, og da han kom i porten og så ind i gården, der var sammenbygget, så det ud, som om ilden rendte rundt med tagskjægget på alle huse og til sidst gik op i en stor flamme over gården og blev borte. Manden blev helt underlig til mode over dette, men efter at have forstummet lidt gav han sig til at bede Vorherre om ikke at lade gården brænde hverken i hans eller i hans börns tid, og endnu er det ikke sket, skjönt flere har set den brænde og løbet forgjæves i den anledning.

641. To gårde i forbrand. For en tre uger siden brændte *Lönborggård*, og den brand snakkede folk meget om i forvejen. De sagde, at ilden skulde komme op i det nordvestre hjörne, hvilket også godt nok indtraf. Da jeg kom op om morgenen efter og mærkede, at gården var brændt, skyndte jeg mig derned, fordi manden er noget af vor familje. Da jeg kom til færgemanden og vilde over åen, kom han strags frem med det spörgsmål, om jeg troede på forvarsler. Jeg svarede, at jeg vilde lade den ting stå ved sit værd, for jeg kunde nok tænke, hvad han sigtede til, efter den snak, der var gået

imellem mand og mand. Ja, for de havde tit set forbrand netop ad den kant, sagde han.

Holmgård, der ligger en mils vej her nord for, står også i forbrand. Manden så det selv en aften, han havde været fra by og var på hjemvejen. Så kjørte han alt hvad han kunde, og da han kom nær til hjemmet og skjönnede, hvad det var, skyndte han sig med at komme hen til taget og rykkede en håndfuld tag ud. Han talte siden stråene og vidste så, hvor mange år det skulde vare, inden gården virkelig brænder.

642. Beskyttet mod brand. a. *Styding* by ved Haderslev kan, mener man, aldrig brænde, og grunden dertil skal være følgende. En mand kom en gang rejsende fra Ribe, og da han kommer nær til Styding, ser han, at den står i lys lue. Men manden hensatte branden i en bæk, der løber i en dal, som hedder Dybdal, og så længe der rinder en dråbe vand i den, skal byen ikke brænde. Da vandet i bækken kommer fra store vældkilder, så er jo byen vel forvaret, og der har heller ikke været ildebrand i Styding i den sidste menneskealder.

643. Beskyttet mod brand. b. Ligeledes skal en gård i Simmersted, *Mavstrup* sogn, være beskyttet mod ildebrand. Da nemlig en mand så gården i forbrand, tog han sin tjörnestok og stak i diget, og så længe den blev stående, skulde gården ikke brænde. Men stokken groede og står nu som en vældig tornebusk.

644. Beskyttet mod brand. c. I Trindholm skov i *Steppinge* sogn står en uhyre stor bøg, der måler en 25 fod i omkreds, den kaldes *Trindholm-bøgen* eller *kongebøgen*. Dette træ kan ses mange mil vidt omkring, og det må aldrig fældes, da så öjeblikkelig *Andrupgård* må brænde, men så længe bøgen bliver stående, brænder den ikke. En gang vilde ejeren prøve

på at fælde den, men ved første øksehug flöj ilden op af skorstenen på gården, så et ridende ilbud måtte afværge, at bøgen blev hugget.

645. Et nyt arbejde. En søndag aften, da min stifmoder og jeg, der den gang var segs år, sad i vor dagligstue, kom min fader, der var smed og havde været ude at beslå heste, hjem omtrent klokken otte og satte sig hos os. Da han havde siddet lidt, hørte vi hammeren slå på amboltеn henne i smedjen, uagtet min fader sad med nøglen til dören i sin lomme. Jeg har senere fortalt det til en anden smed, og han ytrede, at noget lignende havde han en gang hørt. Det betød, efter hvad han troede at have erfaret, at der vilde forefalde et nyt slags arbejde i smedjen.

646. Hundeskriget. Jeg kan huske fra min barndom, lige för krigen i 48, at en aften kom vor hund og sprang imod yderdören flere gange og skreg, så min fader strags gik ud og så efter, hvad der var i vejen; men han så intet usædvanligt. Men så en dag under krigen kom der tre dragoner ridende forbi vor gård (i *S.-Felding* sogn), og dem blev hunden så ræd for, at den kom springende mod dören og skreg flere gange livagtig, som den hin aften havde gjort.

647. Forvarsel for jærnbanen. En aften, da en tømrer fra *Trandum*, Sevel sogn, begav sig til sit hjem, så han livagtig et tog komme skridende hen over marken fra *Rögtebæk* til *Trandum* og fortsætte hen efter Kirkegård, hvor det kom ham af öjesyn. Der var en 6, 7 vogne i rækken, og han kunde se lys for hvert vindue i vognen. Det gik enten igjennem eller tæt forbi Jens Krænsens gård i Trandum, og denne hørte en underlig dundren, der tvang ham til at rejse sig op i sengen og kige ud ad vinduet, og han så da et sidste glimt af varslet. Over denne gård har man adskillige gange set ild, og folkene der har tit hørt ligesom en

bragen eller knitren af ild, og det betragtes derfor som givet, at denne gård vil brænde en gang tidlig eller sent. — Togvarslet peger naturligvis hen på, at der vil blive anlagt en jærnbane her, men det vil jo vist nok vare mange år, inden det sker, da det var sildig om aftenen, kl. 9, 10, man så det.

648. Den tilkommende ægtefælle. En gammel degn i Rödding, der hed Bregnholm, havde en datter, som en höjtidsaften vilde se, hvilken ægtefælle, hun skulde have. Hun satte sig i et ensomt kammer ved midnatstid med et spejl forved sig og tre glas, et med vand, et andet med öl og et tredje med brændevin. Så kom der også én, da hun havde ventet i to timer, og tog vandglasset. Hun kunde nok se ham, men måtte på ingen måde se sig tilbage, og derfor kunde hun ikke se, hvordan han kom ind eller ud. Noget efter traf hun på et marked, som hun kom til, på en person, som hun tykte at kjende, men kjendte alligevel ikke, og han tykte lige så. De blev kjærester og siden gifte. Men det kom også til at passe med vandglasset, for de havde det fattigt alle tider.

649. Tre lys. I Lilholt enge i *Skrydstrup* sogn i Haderslev amt, brænder hver aften i efteråret, i den tid da engene slås anden gang, tre lys, det ene lidt höjere end de andre. Sagnet mener, at en gang, da en fader med sine to voksne sönner slog græs i engen der, blev de uenige og kom i slagsmål, hvilket endte med, at de dræbte hverandre med høleerne.

650. Lys over en skat. För *Tastum sø* blev udtörret, så man hver eneste aften et klart lys brænde midt på søen, og der måtte da sikkert ligge en skat gjemt. Man siger da også, at en kjedel fuld af penge står der ude, og stundom har fiskernes garn hæftet sig fast ved den, så de har måttet rive garnet, for at få det trukket til sig. Der har også været noget aparte på færde der ude om natten, det har man især tydelig

mærket om vinteren, når søen var belagt med is; da revnede denne stundom over hele søen, og det var naturligvis ånden eller spøgelset, der vogtede skatten, som måtte bryde isen for at komme ned til den. I Tastum boede en gang en karl ved navn Mogens, som al tid, når man spurgte ham, om han ikke var bange, svarede: »Næj, så mi s*æ*l æ a e*t*, få dæ æ såmmen engen te*n*g, dæ vel ta mæ, uunta*w*en dæ*n*d l*y*s dæuu o æ s*ø* vel ha*m*æ.« Det skete virkelig således, ti en gang han var ude for at bade, druknede han.

651. **Dragen på skatten.** Lidt norden for Kolind sund, tæt ved byen *Sivested*, ligger en meget stor höj, hvorfra der er en ualmindelig vid og dejlig udsigt, den hedder *Lyshöj*. Gamle folk der i egnen fortæller, at der tit om natten brænder lys på höjen, og at der nok skulde være en stor skat gjemt der inde, men den ruger der en drage over og forlader den aldrig, undtagen når den bliver altfor tørstig, da må den ned til Kolind sund for at drikke, og det skal nok være ved det lag, når solen går ned.

652. **Den stjålne skat.** Imens jeg gik i skole, fortalte en af mine gode venner, at de hjemme på marken (i *Örre*) havde en kæmpehöj — höjen findes endnu som den gang — og i denne höj havde, jeg tror det var hans faders aldefa'r en gang hørt et vældigt skrald. Det lød grangivelig, som når et låg faldt i på en stor jærnkiste. Siden var der gravet i höjen efter kisten, og aftenen efter den første dags gravning havde man endnu ikke nået kisten, men man fandt den dog nok dagen efter, mente man. Dette skete dog ikke, det hele, der fandtes, var nogle ubetydelige gjenstande, men der lagdes dog mærke til, at jorden var ulige lettere at grave i, end den havde været dagen för, og man forstod da, at nogle skjælmer havde taget kisten op om natten, men for at det ikke skulde mærkes, havde man fyldt hullet efter med jord.

653. Den fundne skat. Jeg har for 60 år siden kjendt en gammel mand, nöjagtig og sandfærdig i sin tale tror jeg nok han var, han hed Knud Brunhede, og han fortalte mig, at der en gang tjente en karl henne i æ Östen, og han drömte en nat, at han skulde finde sådan en middel og sådan rigdom her ude i æ Vesten »under æ rönn, dæ stu i æ grönn«, og så vågnede han af hans dröm, og han står op og klæder sig på, og så drager han her ud ad æ Vesten,

å hær træffer han Kjeld Longkjær,
å så tæller han ham dehær,

å så skildes di, å Kjæld gik da, som han vist da engen teng a*w* å sæjj,

å så finder han æ rönn,
dæ stu i æ grönn,
å så kåster han æ rönn om,
å dææ fo*n*d han så*d*en me*d*el å rigdom,

»få hue sku han ha tawwen et fræ? hans kuen håd e*t* mier, end hwa hun stu å gik i.«

654. Kistens øre. Da *Sjörring* sø var bleven udtörret, så man stadig lys brænde over et bestemt sted i søen, og det blev da fortalt, at på det sted lå en skat gjemt. Nu var der en mand, som nok havde lyst til at komme i besiddelse af herligheden, og derfor gik han med sin karl ud for at grave efter den. De grov en tid og gjorde det stiltiende, som det sig hør og bør. Så støder de på en fordæmsens stor kiste med ører at gribe i ved hver ende. Manden tog fat i et af ørerne og hev til sig, i det han glad udbrød: »Nu har vi den!« Men så gik øret i stykker, og kisten blev borte mellem hænderne på dem. Det stykke af øret, som manden beholdt, blev senere indsat i den indre kirkedör i Sjörring kirke, hvor det sidder endnu.

VI.
Religiøse sagn, legender m. m.

655. Pigens lykke. Vorherre og Sanct Peder kom om ved et stykke doven dreng, der lå på ryggen og satte benene i vejret. Så var de ukjendte med vejen og egnen, og så spörger de ham om vej. Men han gad ikke rejse sig, og så lå han og pegte med födderne, hvad kant de skulde gå. Så gik de et bitte stød, for den underretning blev de ikke stort kloge af, og der kom de til en bitte pige og spurgte hende om vej, om hun kunde sige dem, hvor de skulde hen for at komme der og der hen. Ja åja, det kunde hun godt, og hun løber med dem et lille stykke. Så siger Sanct Peder til Vorherre: »Hvad lykke skal den bitte pige ha'? det var sådan en rar bitte pige.« Vorherre svarer: »Hun får at have den dovne dreng, der lå oppe på höjen og pegte.« Ja, det tykte han var en sölle lykke, den dreng tykte han ikke der var nogen bjerring ved. Så siger Vorherre: »Jo, en doven og en duelig skal have hverandre, for kommer to duelige sammen, vil de samle a möj, og kommer to dovne sammen, kan de ikke bjærge og ernære dem.«

656. Vorherres vejr. Den gang Sanct Peder blev gammel, blev han kjed af sådan at strejfe omkring, og han forlangte da af Vorherre at få sådan et almindeligt præstekald, hvor han kunde have det lidt mere mageligt og sidde og røge sig en pibe en gang imellem. Så siger Vorherre til ham: »Hvad kan det hjælpe, Per, du forstår dig slet ikke noget på landvæsenet.« — »Jo, når jeg bare må få regn og solskin, når jeg synes om det, så skal jeg nok få min præstegård til at give noget.« Ja, det lovede så Vorherre, han skulde både få kaldet og vejret, som han forlangte det. Så groede hans korn

også sådan til, at hans naboer aldrig havde set mage. Det blev så tæt og så langt, at det gik i leje alt sammen, og da hösten kom, var strået råddent, og kjærne var der ikke noget af. Så kom Vorherre og spurgte om: »Nu, Per, hvordan gik det med avlen i år?« — »Å, det blev meget dårligt. Det tegnede så godt, men strået blev råddent, og der blev ingen kjærne.« — »Hvad tror du vel, det kom af, Per? Mon det ikke kunde have været gavn, at der var kommet lidt blæst en gang imellem?« — »Jo, det kan godt være, men må jeg så ikke få det til næste år?« Det lovede Vorherre godt nok, og Per såede så igjen og fik regn og solskin og blæst afvegslende, ligesom han forlangte, og hans korn stod ganske udmærket. Da hösten kom, var Per ude at se til kornet, og så tænkte han, at nu skulde det have en rigtig fyring af blæsten for at blive rigtig godt, han kunde nok skjönne, at det var blæsten, der havde gjort det så godt hidtil. Men om morgenen, da han kom op og skulde til at höste, så var kornet blæst af alt sammen. Nu kom Vorherre igjen og spurgte til Pers avl, og han beklagede sig da over, at nu var det hele blæst af. »Ja, hvad vil du så gjøre, Per? nu har du fået både regn og blæst og solskin. — »Ja, nu vil jeg lade dig råde til næste år.«

657. Simple åringers nytte. En gang sendte Vorherre Sanct-Peder ned på jorden for at se, hvordan menneskene var tilfredse. Da havde det i mange tider været frugtbare år, og derfor klarede folk sig godt, levede godt, sang og lo hele tiden. Men ikke én takkede Vorherre for hans godhed imod dem. Da nu Sanct-Peder kom tilbage, sagde han: »Ja, folk lever i overflod og morer sig, men de glemmer aldeles dig, kjære herre.« Nogle år efter skulde Sanct-Peder atter ned blandt menneskene, og da havde det været tørke og simple åringer, men da sukkede de og bad til Vor-

herre. Nu kom Sanct-Peder tilbage med den besked, og da sagde Vorherre: »Ja, således må jeg en gang imellem skifte med gode og ringe åringer, for dersom der al tid var overflod, glemte menneskene mig aldeles.

658. Gjærdesmutten. Vorherre og Sanct-Peder kom en aften til en lille hytte, hvor de gik ind for at hvile sig og om mulig få lidt at leve af, da de var sultne. Konen, som hed Gjertrud, sad netop og bagte pandekager, og Vorherre bad hende da om at bage en lille kage til dem. Gjertrud syntes ikke godt, at hun kunde sige nej, og tog en lille klat dej og lagde i panden. Men Vorherre lagde sin velsignelse i det, og kagen løftedes så stærkt, at den bredte sig over hele panden. Så syntes Gjertrud, at det blev for meget til de fremmede, og hun tog derfor en mindre klat dej og satte over ilden. Også denne gang blev kagen for stor, og hun tog nu en klat af störrelse som en fingerende. Men da kagen var bagt, var den endnu for stor, hvorfor de fremmede heller ikke måtte få den, og nu blev Vorherre vred og sagde, at hun for sin gjerrigheds skyld skulde skabes om til en lille fugl, der stadig skulde søge at skjule sig for menneskene. Så blev hun til den fugl, vi kalder Gjertrudssmutten.

659. Hvordan viben blev til. En gang da Sanct-Peder vandrede på jorden, kom han ind til en gammel, gjerrig kone og bad om noget at spise. Hun stod just og bagte pandekager, og så sagde hun, at han godt måtte få nogle med, når han først vilde kløve hende noget ved, mens hun bagte dem til ham. Det vilde Sanct-Peder godt og begyndte at kløve ved, men konen kunde aldrig få pandekagerne små nok til ham; den første blev for stor, den anden ligeså, og således blev hun ved at stå og bage, til Sanct-Peder havde fået alt hendes ved kløvet, og så fik han endda ingen pandekager. Da blev han vred, og til straf herfor, sagde han

til konen, at nu skulde hun blive til en vibe, ligesom hun stod der, med en spids hue på hovedet, og hun skulde aldrig få ro, men bestandig blive en foragtet fugl og flyve om og skrige: Kløv ved! Med det samme blev konen til en vibe og fór op gjennem skorstenen og skreg: »Kløv ved! kløv ved!«

660. Om småbörn. a. För Kristi födsel var börnene ikke så hjælpeløse som nu og kunde både gå og stå. Men da Jesus så, hvordan de begjærlige forældre misbrugte de små börns ævner og kræfter, gjorde han det sådan, at de kom til at trænge höjlig til hjælp. Vorherre og Sanct-Peder gik omkring som et par tiggere og kom på deres vandring til en vævers hus, hvor de bankede på. Folkene havde imidlertid alt for travlt til at lukke dem op og sendte et barn, der kun var et par dage gammelt, hen for at åbne dören. Da Vorherre så dette, blev han vred, greb barnet om lænderne med to fingre og lod det nu synke hjælpeløst sammen. Der er endnu hos alle småbörn mærker af Vorherres Jesu fingre, og når disse jævnes, kan börnene gå.

Andre fortæller, at Jesus og Sanct-Peder kom til et hus og bankede på, hvor en kone lå, som nylig havde født et barn. Hun sendte nu dette hen for at lukke dören op, men enten var barnet for lille, eller dörklinken sad for höjt oppe, det kunde ikke få dören op. Jesus lukkede så selv op og tog fat på barnet, som oven for fortalt.

661. Om småbörn. b. En gammel kone i Vestjylland har fortalt mig, at för Jesus blev født, kunde alle börn gå, så snart de var fødte; men da Jesus og hans disciple en aften kom til et hus og bankede på, og der kom et lille halvt år gammelt barn og lukkede op, blev Jesus vred og sagde, at det var synd at sætte sådant et lille barn til den gjerning; det skulde blive sidste gang, at et lille barn således skulde blive misbrugt.

Derpå lagde han sin hånd på barnets hoved, hvor der strags blev et stort hul, som kun var lukket med skind og dernæst sagde han, at förend dette hul groede sammen, för skulde barnet ikke kunne gå alene.

662. Stærens sang. Da hver fugl fik sin röst at synge med, spurgte Skaberen også *stæren* ad, hvorledes den helst vilde synge. »Som gjøgen, som lærken, som nattergalen, som . . .« og således blev den ved, indtil Vorherre afbrød den, og for sin begjærligheds skyld må den nu lade sig nöje med at efterligne andre fugles sang.

663. Musvittens sang. Der var en gang en gammel mand, som var kjed af at leve. Han tog da et reb og gik ud i skoven for at hænge sig. Som han der slog rebet om en gren og vilde putte hovedet igjennem løkken, er der en over hans hoved, som siger: »Slid din tid, slid din tid!« Det var musvitten. Da fortrød manden sit forsæt, opgav det og sled sin tid.

664. En hellig fugl. Storken er en hellig fugl. Der var en præst i *Öster-Alling*, der hed Tørslef, og han havde en sön, der var adskilligt i vejen med. Han kunde ikke lære noget eller vilde kan ske ikke og gjorde så mange kunster. Så skød han en stork, som havde hjem hos en mand i sognet, der hed Per Morten. Manden blev vred, og folk mente, at nu vilde præstesönnen enten hænde ondt eller gjøre ondt. Han kom kort efter af dage på en uheldig måde.

En anden fortæller således: Peder Lassen i Vissing tæredes hen og døde af brystsyge. De gamle koner var enige om, at det var, fordi han havde skudt en stork. Når et menneske havde aflagt falsk ed for retten, tæredes han også hen og blev ligefrem til en benrad.

Storken må man ikke skyde, fordi det er en hellig fugl. Således var der en mand en gang ved *Ringkjøbing*, der skød en stork, og han havde det uheld, at han mistede fire koner.

665. Manden i månen. Der var en mand, der havde været henne at stjæle kål en aften. Så kom der en anden mand til ham: »Hvor har du været henne at stjæle den armfuld kål?« — »Ja, den har jeg ikke stjålet«, for han vilde jo ikke være ved, at han var kommen uærlig til dem. Så siger manden igjen: Jo, det havde han, hvor skulde han ellers have været henne at hente de kål ved nattetid. Ja, hvis han havde stjålet dem, vilde han være tilfreds, han måtte komme til at sidde oppe i månen med den armfuld kål, så de kunde se ham over hele jorden alle tider. Med det samme kom han til at sidde der, og man kan se ham den dag i dag.

666. Vibens skrig. En pige, som syede for sin frue og derfor benyttede dennes guldsags, fandt så stort behag i den, at hun stak den til sig. Fruen savnede snart sin sags og spurgte pigen, om hun havde taget den, men dertil svarede hun nej og var meget påståelig. Da fruen nu indstændig tilrådede hende at tale sandhed og tilstå tyveriet, erklærede pigen, at om hun havde taget sagsen, vilde hun ønske strags at blive til en vibe og som sådan til evig tid flyve omkring og udskjælde folk for tyve. Strags gik ønsket i opfyldelse, hun forvandledes til en vibe, og det er den, der den dag i dag råber: »Tyv it, tyv it!«

667. Viber og skronnegjøge. I en stor mose ude i Vesteregnen er der en svær masse af viber og skronnegjøge. Det er alle pebersvendene og pebermøerne, som efter deres død er blevne forvandlede til fugle. Pebermøerne er viberne, og de råber: »Hvi villd do it?« Derpå svarer skronnegjøgen: »A turr it, a turr it!«

668. Ved Kristi kors. a. Da Vorherre blev korsfæstet, flöj en del fugle hen over korset. Viben sagde: «Pin ham, pin ham!« Rylen sagde: »Ryk ham, ryk ham!« og stenpikkeren sagde: »Sten ham, sten ham!« Som straf, fordi disse fugle ønskede ondt over Herren, har

folk siden måttet tage disses æg. Svalen flöj også hen over korset og sagde: »Sval ham, sval ham!« medens lærken sagde: »Læsk ham, læsk ham!« Allersidst kom en tidsellærke (korn- eller bomlærke) flyvende og sagde: »Vi, vi, vi er fri.« Fordi svaler og lærker således ønskede godt over Herren, blev disse fugle fri for straf, og man har ikke måttet tage deres æg.

669. Ved Kristi kors. b. Da Jesus hang på korset, kom en vibe og skreg: »Pin ham, pin ham!« En stork kom og sagde: »Styrk ham, styrk ham!« En svale sagde: »Husval ham, husval ham!« og den lille rødkjælk törrede sveden af hans ansigt med sine fjer. Deraf har den de røde fjer for brystet. En gammel mand fortalte mig, at en lille fugl, han kaldte »gåsnef« (rimeligvis den samme som rødkjælken), kom, da Jesus hængte på korset, og vilde med sit næb trække sömmene ud. Den arbejdede så længe, til dens næb blev krumt, men da den ikke kunde få sömmene trukket ud, flöj den omkring Jesu hoved og törrede sveden af det med sine fjer. Derfor har den de røde fjer om halsen, ligesom den også den dag i dag har et krumt næb. Gamle folk siger, at man ikke må dræbe en stork eller svale.

670. Ved Kristi kors. c. Nogle fugle er onde, andre er gode. Da Kristus hængte på korset, kom alle fugle flyvende der over, og da viste det sig, hvad sindelag der var i dem. Storken sagde: »Styrk ham!« Svalen: »Sval ham!« Lærken: »Læsk ham!« Men derimod sagde høgen: »Hug ham!« Spurven: »Spark ham!« Ravnen: »Riv ham!« Viben: »Pin ham!«

671. Ved Kristi kors. d. Fuglene sagde således ved Kristi kors: Viben: »Pin ham, pin ham!« Stenpikkeren: »Sten ham, sten ham!« Rylen: »Riv ham, riv ham!« Storken: »Styrk ham, styrk ham!« Spurven: »Spar ham, spar ham!« Lærken: »Læsk ham, læsk ham!«

672. En hellig fisk. Djævelen kan ikke omskabe

sig til en gjedde, da det er en hellig fisk. Et tegn herpå er det, at den har et korsben i hovedet. Det var også gjedder, Vorherre bespiste de 5000 med.

673. Fuglenes konge. Alle fuglene var en gang samlede for at skulle have valgt dem en konge. De kunde ikke komme til rette derom, og der var sagtens mange, som gjærne vilde være hersker, nok er det, at de omsider tog den bestemmelse, at den af dem, der kunde flyve höjest, skulde bære kongenavnet. Falken syntes godt om det, for han havde farlig lange vinger og mente nok, at han skulde komme höjest til vejrs. Men det skete lige godt ikke, for en lille bitte fugl, de kalder Tomas-i-gjærdet, den var så snild, at den satte sig op på falkens ryg, og da denne nu var flöjet så höjt op, som den kunde, så sad Tomas-i-gjærdet på dens ryg og var hvilt og godt til pas og flöj endnu et stykke höjere op. Den blev altså fuglenes konge og har været det fra den dag af.

674. Hoppen og ræven. Den gang det skulde bestemmes, hvor længe dyrene skulde gå drægtige, sagde ræven helt lumsk til hoppen: »Hvad vil du helst, enten gå det korte, korte år eller den lange, lange måned?« Hoppen var godtroende nok til at vælge det korte år, og derfor går den med sit føl hele året rundt så nær som en måned, men den måned blot går ræven.

675. Regntid. De gamle i Vendsyssel siger, at der al tid falder megen regn omkring ved den 10. søndag efter Trefoldighed, fordi det er den søndag, vi har evangeliet om Vorherres gråd over Jerusalem.

676. Regn og blæst. Det har været et gammelt ord, at Nordvestes sön bejler til Sydöstes datter. Så siger Sydöst: Jo, det kunde nok lade sig gjøre, men han vilde da sige ham, at hun var meget slem til at pisse i sengen. Men så svarer bejleren: »Ja-a, de gjör

it nåd, få hon ka it pes mier i jæ*n* uug, end a ka töör i jæ*n* da*w*.«

677. Syv börn. Der var en pige, som ikke vilde have börn. Hun ventede da med at gifte sig, til hun var 49 år; men så fik hun syv börn på én gang. De var så ussel små og blev alle sammen lagt på en tallerken og sat over til hende i sengen, at hun skulde se dem. Så døde hun strags efter, og börnene med.

678. Engelsk. Da Vorherre havde skabt alle sprogene, havde han en hel del levninger, som han kogte godt sammen i en kjedel, og det blev til det engelske sprog. Der er nogle, som siger, at når man kan jysk og tysk, så kan man også engelsk.

Overgiven skjæmt med nogen alvor iblandt. Den høres kun i Vesteregnen, ikke i Midt- og Östjylland, hvilket er særdeles let forklarligt. Man huske, at dér findes kvægdrivernes hjem, og dèr falder strandingerne.

679. En stor vandflod. For mange hundrede år siden var *Vesterhavet* ikke et hav som nu, men en stor bugt, der ikke gik længere syd på end til en linje, der bliver dragen mellem Bovbjærg og det nordlige af Skotland. Den gang så det da slet ikke sådan ud oppe ved Limfjorden, som det gjör nu. Da kunde man sejle helt ind til noget, der hed Söwwering slot, og da var der heller ikke noget vand mellem England og Frankrig, de to lande hængte helt sammen. Så skete det, at den engelske dronning blev vred på den danske konge, og hun besluttede derfor at bortskylle hele Danmark. Til den ende lod hun en del af sine folk grave en stor kanal, og da de var omtrent færdige med den, kjørte hun i en guldkaret med tolv heste for der ud at se på arbejdet. I det samme blæste det op til en vældig storm, som de danskes Gud sendte over hende, for vel kunde han ikke hindre hende i at grave, men han vilde dog hævne det på hende. Den storm sønderbrød det, der endnu var tilbage af landet for enden af kanalen, og

dronningen druknede tillige med alle hendes arbejdsfolk, men vandet ude fra havet styrtede frem og overskyllede en stor del af Danmark. Således blev Vesterhavet til, og det vilde uden tvivl have bortskyllet hele vort land, hvis det ikke havde ført en stor del sand med sig, der lagde sig op på kysten og dannede klitterne og således hindrede vandet i at trænge videre frem. Se, således dannedes kanalen mellem England og Frankrig, og derfra stammer klitterne ude ved Vesterhavet.

680. **Øen Mors.** *Sallingboerne* fortæller, at en Sallingbomand en gang var nede ved Limfjorden for at grave mönnetörv på den stærke engbund. Men det er så længe siden, at *Mors* ikke var til den gang. Da han havde gravet en stund, satte han sig på naturens vegne på en af törvene, som han derefter smed ud i fjorden. Denne törv flød væk og hen til det sted, hvor Mors nu er. Det er altså oprindelsen til den ø; og det er grunden til, at Mors er så fed.

En noget rå natur-skjæmt, omtrent i lighed med Lokes ved Ægirsgildet.

681. **Et langt liv.** Der var en frue på *Fyn*, som var så rig, at hun lod en kirke bygge for hendes egen middel. Den gang hun var så færdig og havde den i stand, gik hun op for alteret og bad en bön til Vorherre, at hun måtte leve lige så længe, som kirken den kunde stå, og for folk at tykke blev hun også bönhørt. Hun blev efterhånden så gammel og udmattret, at hun var kun skind og ben, og der rejste en slægt af efter en anden, men hun blev ved at leve. Så blev hun noget langsom ved tiden og lå i sengen hver tag og kunde ikke få noget til føden. Omsider førte de hende op i hendes kirke og satte hende i et afsides kapel, og præsten mødte hver juleaften, åbnede kistelåget og tog lagenet af hende. Så rejste hun sig sagtelig over ende og sagde: »Står min kirke endnu?« Præsten svarer ja.

»Gud give at min kirke var brændt,
så var al min sorg fuldendt.«

Med de ord lægger hun sig ned igjen, og præsten går, og hun ligger endnu i den samme stilling.

682. De dødes gudstjeneste. a. En lille-juleaften gik nogle folk forbi *Vindblæs* kirke og så med undren, at kirken var oplyst. De gik da hen for at se, hvad *der* kunde være på færde ved den tid, og så da, at der var en stor forsamling i kirken; nogle sad med hvide skjörter om halsen, og andre havde noget underligt töj på. Forsamlingen sang, men folkene uden for kunde ikke forstå et eneste ord. Præsten stod for alteret, men af ham kunde de hverken se hoved eller hale. »Men hvem er alle de folk?« sagde de til hverandre. »Det er min salighed da fogden i Balle, der sidder«, sagde en af dem. Men fogden i Balle havde været død længe, og så var alle de andre i menigheden sagtens også lutter afdøde.

683. De dødes gudstjeneste. b. Man brugte i ældre tider somme steder at holde fromesse eller morgen-gudstjeneste, og således var det også i *Almind* kirke. En julemorgen, der skulde være tjeneste i kirken, var en gammel kone kommen ikke så lidt för tiden, ved at hendes klokke ikke passede rigtig, men til sin store forundring så hun, at kirkedören dog stod åben, og hun dristede sig til at gå der ind. Her blev hun endnu mere forundret ved at se en hel del menneskeskikkelser samlede, og alle var de iførte hvide klæder. Iblandt dem gjenkjendte hun en kone, der var død for et årstid siden, og til hende gik hun hen og kom i samme stol. Konen spurgte den afdøde om, hvad det var for en forsamling, der holdtes ved denne tid. Hun svarede: »Det er vi døde, som holder gudstjeneste, og jeg vil råde dig til at komme ud herfra det første du kan, men for at komme ud må du begynde at trække af din kåbe her,

og så gå baglænds ud af kirken. Når du da kommer i dören, skal du lade den falde af dig.« Konen gjorde, som den afdøde sagde, og da folkene senere kom i kirken, lå kåben og var splittet ad i mange små stykker, der lå hist og her.

684. **Spøgelset i kirken.** En aften kom en skrædder forbi *Egtved* kirke og så da, at der var lyst der inde. Han blev nysgjerrig efter at se, hvad der var på færde, og da han vidste, hvor ringeren gjemte nøglen, var det let for ham at komme ind i kirken. Men så snart han kom ind, slukkedes alle lys, og foran hans födder lå der en død hest, så han kunde ingen vegne komme. Skrædderen var dog ikke rådvild, han tog sin sags og klippede hen mod spøgelset. Det flyttede sig et lille stykke, han fulgte efter og klippede igjen, atter flyttede det et stykke, og således blev han ved, til han kom ud af kirken. Men så snart han kom uden for, blev kirkedören slået i, så kirken rystede.

685. **En nat på en grav.** En dag som en kone stod og syrede en dej, kom en småmandskone ind til hende, og hun sagde: »Du kan sagtens, du har sådan en stor dej, havde det endda været min!« — »Ja, det er også det samme«, sagde gårdmandskonen, »du må nok få den, når du vil love mig én ting, og det er, at du vil sidde på min grav den første nat, efter at jeg er bleven jordet.« Det gik småmandskonen ind på, og hun fik så dejen. Endelig døde den anden kone, og nu blev småmandskonen så ulykkelig over, hvad hun havde lovet. Hun gik da hen og sögte råd hos præsten. Men han sagde, at hvad hun havde lovet, det måtte hun holde, og så gav han hende en kjæp med en krog på og gik med hende op på kirkegården. Så satte hun sig på graven, og præsten ridsede en kreds rundt om graven. »Alt hvad der i nat kommer inden for denne kreds«, sagde han, »skal du hale til dig. Der vil komme

folk og gå til kirke, og der vil blive sunget, og præsten vil præke, og af og til vil de sige til dig: Kom nu! men du må ikke gå med, för jeg kommer og siger til dig: Kom nu i Jesu navn!« Så gik præsten hjem. Det gik, som han havde sagt, der kom nogle og gik til kirke, og præsten prækede, og de sang i kirken, og af og til sagde de til hende: Kom nu! men hun kom ikke. Til sidst kom det allerværste, i det der kom nogle hen og tog den døde op af graven og flåede skindet af hende og smed det inden for kredsen. Det fik hun halet til sig, men kunde da næsten ikke mere. Endelig blev det morgen, og så kom præsten og sagde: »Kom nu i Jesu Kristi navn!« Men da var hun sådan, at hun ikke kunde komme, præsten måtte slæbe hende bort fra graven.

686. Graveren og ånden. En graver gik en aften op på kirkegården for at kaste en grav. Han kom da til en åbning i jorden, hvor han tittede ned, og fik nu lyst til nærmere at undersøge denne hule. Da han var gleden ned, kom en hvid skikkelse, der førte ham omkring i hulen, og de kom under vandringen til nogle smukke træer. Graveren kunde ikke løsrive sig fra synet af dem, men ånden, der førte ham omkring, skyndte på ham. Da de havde besét alt, hvilket efter graverens skjön ikke havde taget ret mange minutter, førtes han til den åbning, hvorfra han var kommen ned; men da han kom op, var alt forandret, alt ukjendt for ham, som om det var flere hundrede år siden, han havde set det sidst. Han vendte da tilbage til ånden i jorden og spurgte ham ad, hvordan det forholdt sig, da han dog syntes, det kun havde varet nogle minutter. »Ja, således går tiden i evigheden«, svarede denne.

687. Hvad man ser nyårsaften. Der var to mænd, som hver var gift med en enkekone, og de havde begge håb om, at deres koner skulde dø, inden

året var omme. For nu at få vished i sagen fulgtes de ad nyårsaften op på kirkegården for at få at se, hvem der skulde dø i det nye år. De stillede sig op inden for kirkelågen, hver ved en pille og med et hvidt lagen over hovedet, samt kirkegårdsmuld oven på dette. De måtte ikke tale og heller ikke se på hinanden, men kun se lige ud. Da de havde nu stået lidt, hørte de vogne komme kjørende, og kort efter kom der nogle bærende med en sort kiste. Lidt efter kom der nok en kiste, og så vendte mændene sig om mod hinanden og sagde: »Skal vi nu gå hjem?« Det var nemlig deres egen ligfærd, de havde set. Da de kom til deres hjem og keg ind ad vinduerne, så de, at begge deres koner sad uden hoved der inde, og nu vidste de, at konerne altså også skulde dø i det nye år, men selv skulde de først af sted.

688. Op i kirken. Der fortælles om en karl i *Hald* ved Randers, at han hver juleaften (eller måske nyårsaften) *skulde* op i kirken. Et år var der så megen sygdom i Stovby, og da den begyndte, kunde karlen sige, hvor mange lig der i årets løb skulde fra Stovby i Hald kirkegård, vist om ved 30, og det slog til. En aften, som han rejste sig fra bordet for at gå op i kirken, vilde en anden karl møde ham, at han ikke skulde komme af sted, og da var han nok i en svær knibe, inden det endelig lykkedes ham at komme ud.

689. En synsk karl. I *Salling* boede i sin tid to karle, der var meget gode venner, men hvoraf den ene havde for skik at gå ude til langt ud på aftenen. Det kunde den anden ikke lide, og han spekulerede en del på, hvordan han skulde lægge ham af med det. At han gik ude i mørke havde sin grund i, at han kunde se alt hvad overnaturligt der foregik, såsom ligtog, varsler, spøgelser, nisser o. s. v. En aften viklede den anden et lagen om sig og gik ud på marken for at ængste

sin kammerat. Han blev selv angst, ti strags da vennen så ham, gav han sig til at skrige af fuld hals. Det kunde karlen ikke lide og sagde så: »Vær ikke bange, det er mig.« — »Jeg ser nok, hvem du er«, svarede den anden, »men du ser ikke, at Djævelen går bag ved dig og glæder sig over, at du således vil gå hans ærende.« Det slog ham, og siden gjorde han det aldrig.

690. Grædt til live. Der er nu ikke længere nogen præstegård i *Almind*, for den blev nedlagt i begyndelsen af dette århundrede, og det eneste, der minder om den fordums præstegård, er nogle store lindetræer, der står i bondegårdens have. Om en af de sidste præster i Almind fortælles, at et af hans börn blev sygt og døde, og det tog præsten sig så grumme nær. Der kom imidlertid i samme godlag en klog kone til præstegården, og hun sagde, at barnet kunde grædes til live igjen. Efter hendes anvisning løb da præstekonen og pigerne rundt omkring huset og græd, og da der var gået omtrent en time, begyndte det døde barn at vise tegn på liv. Det kom også godt nok til live, men forældrene havde ikke synderlig glæde deraf, da barnet blev en stakkel, så længe det levede.

Er dette et minde om gråden over Baldur?

Om en anden tidligere præst fortælles, at da morderen fra *Klode mølle* ikke vilde bekjende, førtes han fra arresten i Viborg ud til gjerningsstedet og kom så igjennem Almind. I det samme kom præsten i sognet til og fik ham ved sin kraftige tiltale til at bekjende.

691. Sybilles spådomme. a. Sybille har spået, at *Silkeborg* skal blive til en kjöbstad, og *Moselund* til en herregård. Dette har fortælleren hørt for 40 år siden, da der kun fandtes et par huse i Silkeborg, og da Moselund var en simpel bondegård, men nu er denne lige så nær en herregård, som Silkeborg er en kjöbstad. Når en hyrdedreng finder en guldring under en sten på

Moselund mark, skal verden forgå. Men når kjærnen vender sig i æblet, skal Sybilles spådomme intet have at betyde.

692. Sybilles spådomme. b. Sybille har spået, at når *Bygholms vejle* blev inddæmmet og *Össløs* kirketårn faldt ned, så skulde verden forgå. Vejlen er nu inddæmmet af en Engelskmand. Hun har også spået, at samme vejle skulde blive til en grön eng, og det vil den vist blive om ikke mange år. Fremdeles er der et tredje tegn på verdens undergang, nemlig at *Bro mølle* skal synke. Det er en to stokværk höj bygning, som er bygget over en å og ligger i Ty ved Ålborg-Tisted landevejen. Der kan nok være sandsynlighed for, at et sådant hus kan synke. Össløs ligger på Hannæs.

Hertil kan passende föjes et andet sagn om nævnte mølle.

693. Ved *Bro mølle* i Hillerslev herred findes en stor kæmpehöj, hvori der for mange år tilbage boede en höjmand, som var meget afholdt af beboerne der omkring. Så kom der en gang en lindorm ude fra klitterne og vilde overfalde höjmanden. Det kom til kamp mellem dem, og de stredes længe, men endelig fik höjmanden bugt med lindormen og fik den ned i en mose, hvor den så blev liggende. Men höjmanden levede i mange år efter den tid. Sagnet går endnu, at Bro mølle er bygget lige over lindormens hale, og når den en gang trækker halen til sig, synker møllen ned i afgrunden.

694. Sybilles spådomme. c. *Sybille* har spået, at der en gang skal gro en torn op i *Skanderborg sø*, og den torn skal en fugl — så vidt vides en due — komme og bygge rede i. Den skal så lægge tre æg, og af dem skal der udruges tre heste. Når der da bliver så stor en krig, at alle de unge mænd er slåede ihjel, og der ikke er andre end 80-års mænd og 12-års

drenge tilbage, så skal *Holger Danske* komme ridende på en af de heste og samle både oldinge og börn og føre dem an i kampen. Han skal så overvinde fjenden og frelse landet. Alt dette skal vist ske samtidig med, at Tyskerne vander deres tørstige heste i *Viborg sø.*

Hun har også spået, at mod verdens ende skal man plöje både bakker og bjærge og moser og kjær, og sommer og vinter skal blive ens.

Der siges om Sybille, at hun havde en andefod og en menneskefod, og at hun kunde lige så godt svömme på vandet som gå på landet.

695. Sybilles spådomme. d. Sybille har spået, at når vogne krydser hinanden uden heste, så er det på höje tide. Når broder ikke kan stole på broder, og søster ikke på søster, lakker det mod enden, sådan falskhed skal der komme imellem os. Derefter skal der komme sådan en svære krig og strænge tider i nogle år. Derefter skal komme en pest og udrydde en stor mængde folk. Så skal der komme de dejligste tider, der nogen sinde har været, og så er verdens ende nær. Folkemængden skal blive så stor, at de skal bryde bakker og bjærge og endda næppe få føden.

696. Sybilles spådomme. e. Hun har fremdeles spået, at *Skanderup kirke* skulde komme til at ligge midt i Skanderborg.

En gang vil der komme til at stå et blodigt slag imellem *Tårs bakker,* og der skal ikke være andre til at kæmpe end 18-års drenge og 80-års oldinge. Da vil Tyskerne binde deres heste ved en ellebusk i *Hambo hule.*

En gang vil der blive født et hvidt føl med rödt hoved og rød hale, og når det sker, da vil *Holger Danske* komme tilbage, ti det skal være hans hest.

697. Sybilles spådomme. f. Sybille har spået, at man en gang skal komme til at fiske torsk i *Torsted*

Sande. Endvidere skal hun have sagt, at *Holstebro* en gang skal blive en meget stor by. Den skal gå helt ud til *Fröjk* mod vest, til *Tvislund* og *Mejrup* kirke mod öst og til *Måbjærg* kirke mod nord. Der skal en gang blive så stor en oversvömmelse, at vandet fra *Sønderlem vig* skal gå ind ad nøglehullet på *Håsum* kirkedör. Når mændene og kvinderne bliver ens i klædedragten, lakker det stærkt mod enden. Når sommer og vinter blændes, da skal verden endes. Börn skal en gang spörge deres forældre om, hvad får, bier og storke har været for skabninger. Det sidste store slag, som *Holger Danske* skal vinde med drenge og oldinger, skal stå på en eng, men hvor den er, véd ingen. Der vil først komme en underlig stor ukjendt blomst frem på den eng, og når man har fundet den, véd man, at trængselstiden snart vil komme.

698. Sybilles spådomme. Når en gang Danmark er sin undergang nær, og alle soldaterne er faldne mod Tyrkerne, da skal alle gamle mænd og alle börn over ti år samles og slå fjenden på *Ravnkilde* banker ved Hobro. Der skal blive et sådant blodbad, at *Nörrevads* mølle i dalen ved byen skal forgå i blodströmme, men efter den tid skal der blive en varig fred i Danmark.

699. Verdens ende. Langs med stranden i *Han* herred går der en lindorm under jorden. Den går bestandig vest på. For nogle år siden så man den i en fordybning i bjærget *Svinklöv* i Hjortdals sogn, men når den kommer så langt, at den viser sig i en lignende hulning i *Bulbjærg*, så skal verden forgå.

På Hannæs og i Han herred fandtes tidligere hverken muldvarpe eller rotter, medens muldvarpene fandtes i Vendsyssel, og rotterne i Ty, men når de en gang mødes, skal verden, eller i det mindste Danmark, forgå.

At der dog vil hengå nogen tid inden verdens ende, kan man vide deraf, at forældre må döje med at

gjøre deres börn begribelige, hvorledes en fisk har set ud. De skal nemlig til den tid være blevne meget sjældne. Det har Sybille spået.

Sådan er der også en dal lige östen for Tisted. Der, sagde spådommen, skulde der opgro et træ, og når det blev stort, skulde det store Holger Danske slag om Danmarks fremtid stå i denne dal. Tresindstyve års mænd og tolv års drenge skulde kæmpe for landet, og efter slaget skulde der komme en konge (Holger Danske?) ridende på en hvid hest og binde den ved træet, men dens ben skulde være røde til op over koderne af det blod, der havde flydt i dalen. Træet er allerede kommet op midt i dalens bund, så der ikke kan være meget længe, til *Holger Danske* kommer igjen.

700. Holger Danske. Holger Danske må efter alle solemærker snart vise sig. Sybille har spået, at för vi får tre otte-tal i årstallet, vil der komme en sådan trængselstid over landet, at alle mænd og karle skal slås ihjel, men da, når nøden er störst, skal *Holger Danske* komme og samle alle oldinger og drenge under sit mærke, og med dem skal han frelse landet.

I *Viborg sø* var gjemt en underlig sten; når den fandtes, skulde der opvogse en plante af søen, og når den blev så stor, at man kunde binde en hest ved den, skulde Holger Danske komme. Stenen er funden for længe siden, og planten har været så höj, at man kunde binde heste ved den, men den er bleven savet af for en del år siden, er atter skudt op og skal snart igjen være stærk nok til, at man kan binde en hest ved den.

Hertil kan föjes følgende:

701. På *Biersted* kirkegård i Vendsyssel er en trold begravet. Han spåede af, at når han var lagt i jorden, skulde der gro en torn op fra hans hjærte, og når den var så stor, at skaden kunde bygge rede i den, skulde kirken falde en gang, når der

var flest folk i den. Tornen er nu höjere end en mand.

702. Holger Danskes sværd. a. I riddersalen på *Bygholm* skal Holger Danskes sværd hænge, skjönt folk, som ofte har gået igjennem salen, aldrig har set noget til det; for så pas en tredive år siden forsikrede de gamle arbejdere, at den sag var sikker nok, hans sværd hang i salen, og han selv ligger i en lang höj vesten for gården, som da også kaldes *Holger Danskes höj*.

703. Holger Danskes sværd. b. På Bygholms mark ved Horsens ligger der en höj, og i den er Holger Danskes sværd begravet. En gang forsøgte man at grave höjen ud, fandt da sværdet og fik det læsset på en vogn for at kjøre det hjem til Bygholm. Men jo længere de kjørte, jo tungere blev vognen at trække, og jo flere heste blev der spændt for vognen, så at der til sidst var otte heste om at trække den, og de flød af sved over hele kroppen, da de endelig kom ind i gården med vognen. Nu blev der et forfærdeligt spøgeri på gården, og enden blev, at folkene måtte kjøre sværdet ud i höjen igjen. Skjönt nu otte heste vanskelig kunde trække sværdet hjem til gården, kunde to grumme let trække det ud til höjen igjen. Så forsvandt spøgeriet fra Bygholm.

704. Jerusalems skomager. a. En gammel kone i *Vissing*, Johan Hvids, fortalte, at der var kommet en i menneskelignelse ind til hendes moster, og han havde nogle læster på ryggen og et skjæg, der kunde nå til bæltestedet, og så i det hele taget ualmindelig gammel ud. Men i det samme hun fik ham at se, så vendte han sig og gik ud af dören uden at forlange nogen ting. Det var hun al tid siden enig med sig selv om, at det var *Jerusalems skomager*.

705. Jerusalems skomager. b. *Jerusalems skomager* kom en gang i en koks skikkelse ind i smedjen

i *Brundby* på Sams og satte sig ved essen for at varme sig.

706. **Jerusalems skomager. c.** For mange år siden kom han over ved *Sønderborg* færgested. Han så meget gammel ud, og hans klæder var helt overgroede med mos. Da man vilde byde ham lidt at vederkvæge sig på, svarede han:

»Min klæder gamle ere,
over sytten hundred år,
penge må jeg ikke bære,
af Guds forsyn føde får.«

(Se visen om Jerusalems skomager).

Han må kun hvile på en plov, der står ude juleaften, og skal således blive ved til verdens ende.

707. **Jerusalems skomager. d.** Vejen fra Hannæs over Hanvejlen gik igjennem en gård i *Kjærup*. En aften skulde karlen i denne gård ud at fodre hestene, og da så han Jerusalems skomager komme med vejen igjennem gården. Det var en lille, stærkt krumböjet mand, som var overgroet af mos både på ansigt og klæder, og på ryggen havde han et knippe læster.

708. **Jerusalems skomager. e.** Han skal have tilbragt en nat i Stejlbjærg, en enligt liggende gård i udkanten af *Kastbjærg* sogn. Det var i slutningen af forrige århundrede, da Svend Jensen boede i gården, at hunden en aften tog så voldsomt på vej. Manden var en dygtig skytte; han tog sin bøsse i hånden og gik ud for at undersøge, hvad der var på færde. Han bemærkede da, at den ene af vognportens döre stod åbne, og råbte der ind, at hvis der var nogen, skulde de komme ud, ellers skød han der ind. Så kom der en lille bitte mand ud og klappede hans træsko og bad om lov til at blive der inde om natten, som han også fik. Om morgenen, da manden kom ud, var den anden borte; men i halmen i foderloen, inden for vognporten, var der et

lejested, ikke större, end som en lille mand kunde have ligget der. Men folkene mente, at det var Jerusalems skomager, som havde haft husly i gården den nat.

Således er fortalt af Svend Jensens datters sönnesön Anders Svendsen, som nu ejer gården.

709. De faldne engle. a. Bjærgmænd, ellefolk, nisser, trolde, dværge og havfruer og hvad alle disse overnaturlige væsener nu hedder, er blevne til på følgende måde. Da englene havde syndet, styrtede Gud dem fra Himmelen ned til jorden, og de, der da faldt i moserne, blev til ellefolk; de, der faldt på markerne, blev til nisser og trolde; de, der faldt på de höje steder, blev til bjærgmænd og dværge; de, der faldt i havet, blev til havfolk. För Kristi födsel regerede disse væsener, men ved kristendommens indførelse begyndte de at tabe deres magt, og efter reformationen er de helt forsvundne.

710. De faldne engle. b. Det var den gang Vorherre stödte englene ned af himlen, da faldt der nogle på bjærgene, og de blev til bjærgfolk, dem, der faldt i moradserne på elle, de blev til ellefolk, dem, der faldt på den flade jord, de blev til underjordiske mennesker, og dem, der faldt på höjene, de blev nisser.

711. Hundetyrker. Der sagdes, at *Bonaparte* var ikke død, som folk skrev i bladene, men han var kommen til nogle mennesker, der kaldtes *Hundetyrker*, og de sov aldrig, men lå i dvale to timer hver middag. Det gjorde derimod Napoleon ikke, og da gik han om imellem dem. Sådan fortalte min bedstemoder om Bonaparte, og ham havde hun al tid megen snak om, men hvor hun havde den videnskab fra, véd jeg ikke.

Skulde dette navn ikke stå i forbindelse med navnet *Hunnerne*?

712. En spraglet orm. Det hændtes en gang, at en pige gik fra by og undervejs kom forbi en meget spraglet orm. Hun løb da hjem og tog en kjæp og så lige så mange uldtråde med de samme farver, som ormen

havde, skyndte sig dernæst ud til den igjen og gav sig til at sno et livbånd deraf. Men nu sprang ormen op, snoede sig om hendes liv og bed sig til sidst så fast i hendes hjærte, at ingen mægtede at frelse hende, og hun døde. Der var en tid, da kvindfolkene meget brugte at gå med spraglede livbånd.

713. **Den sorte skole.** Der var som bekjendt en gang en skole, der hed »den sorte skole«. Det var nok Fanden, der havde oprettet den, og han havde derfor fået lovning på den sidste, der gik ud af skolen. Da nu det sidste hold havde udlært, skyndte de sig naturligvis at løbe ud ad, alt hvad de kunde rende, ti ingen vilde være den sidste. Der var jo dog en, der blev den bageste, men ligesom han kom i dören, sprang han op på ryggen af sin formand, og på den måde red han ud. Således blev Fanden snydt den gang.

714. **Syv mosebøger.** I bibelen er der kun fem mosebøger, men der har i virkeligheden været syv, og de to er altså ikke komne til almindelige folks kundskab, fordi man kunde gjøre ondt med dem. Det er nemlig hegsebøger, og disse to lærer nogle af præsterne, dem nemlig, der har gået i den sorte skole. Den ene skal omtrent være lig med Cyprianus. At Moses har kunnet hegse, ser man jo af hans trolddomskunster hos Farao.

715. **Cyprianus.** Der var en munk, som hed *Cypri*, og en nonne ved navn *Anne*, som i fællesskab skrev den berygtede bog *Cyprianus*.

716. **Cyprianus's sjæl.** *Cyprianus* udgav hans bog for at se, hvor vidt den menneskelige ondskab kunde gå. Han opdagede omsider, at bogen blev misbrugt, og vilde have den tilbagekaldt, men det var blevet en umulighed. Da han nu ikke kunde få den tilbage, besluttede han at tage sig selv af med livet, for han tykte ikke, han kunde leve og være vidne til, at hans bog gjorde så mange ulykker. Han kjørte så ud i skoven

med hans tjener og bad ham hjælpe sig med at fælde et træ, og derefter beder han tjeneren hugge hovedet af ham. Ihvor nødig han nu vilde det, så skulde han dog til det. »Nu lægger jeg mit hoved på træstammen«, siger herren, »og så snart det er skilt fra kroppen, så vil der komme to fugle flyvende, en ravn og en due. Kommer ravnen først, så er jeg evig fordömt, men hvis duen kommer først, så er min sjæl frelst.« Det første tjeneren havde hugget hovedet af ham, skreg ravnen i nærheden, men duen var hurtigere og kom først og satte sig på den dødes legeme.

717. **Til dans.** En kone havde givet sine börn lov til at gå til dans en aften. Mens hun nu sad ene hjemme i sin stue, syntes hun med et, at hun så stuen, hvor hendes börn og mange flere dansede. I en krog sad der en sort én og grinede, og for hvert trin, de dansende tog, flöj den gloende ild om födderne på dem. »Nej, nu skal mine börn aldrig få lov at danse, mens mit hoved er oven jorde«, udbrød hun.

718. **Skindlappen.** En dag under gudstjenesten skete det, at to koner kom op at slås om stolestaderne i kirken, medens den øvrige del af menigheden lyttede til præstens ord fra stolen. Men nede i kirken sad en gammel mand, der iagttog det hele. Han så også, at den Slemme selv sad oppe på en bjælke og skrev hvert ord op, de to koner sagde, på en skindlap. Men da deres skjænderi varede længe, blev skindlappen ham for lille, og derfor kastede han sine kløer i den og trak den större. Konerne blev ved deres, og Fanden blev ved sit, så længe prækenen varede, så han til sidst fik et ordentligt synderegister med sig.

719. **Djævelens aftegning.** En fattig maler skulde til at male i kirken. Som han nu står og maler altertavlen, tegner han først Jesus af, og så maler han næst

efter Fanden ved siden af. Så kommer der en ind i kirken til ham og siger: »Hvad er det, du bestiller?« Ja, han malede. »Hvem er det, du maler af?« Ja, det var Jesus. »End så den anden figur?« Det var Fanden. Hvorfor han malede ham så grimt af. Jo, for han var ikke bedre værd, han var et ondt menneske og et grimt dyr og skulde da males slet af. Ja, det syntes den fremmede mand ikke, han skulde, »det er ikke værd, du gjör ham så grim, du kunde komme til at fortryde det« Så gik den fremmede igjen. Denne her fattige, gamle maler fik hans kost i præstegården ved siden af, og der var netop selskab hos præstens den aften. Så bliver alt deres sølvtöj henne, da de havde afspist, og selskabet var gået fra bordet. Der blev gjort stor leden og stor snak om det, de kunde ikke finde deres sølvtöj nogen steder, og der var stor uorden i præstegården over dette her. Pigerne blev mistænkte, og deres sager blev fesenterede, men der var ingen ting. Så blev maleren mistænkt, for der havde ingen andre fremmede været i gården. De kommer så til hans kone dagen efter og spörger, om hendes mand ikke var kommen hjem med noget sager. Hun kjendte ingen ting til, og så blev der set efter, og de fandt da alt sølvtöjet i hans skab. Han nægtede bestemt at have taget det, men det kunde jo ikke hjælpe, og han blev arresteret. I arresten blev han ved hans påstand, og de kunde ikke få ham til at bekjende. Det gik ham dog over, og han skulde henrettes. Da dagen kom, og han var bleven ført ud på retterbrinken, blev der jo først læst noget op for ham, og så kom den samme person til stede, som havde været ved ham i kirken, og spurgte, om han nu ikke havde fortrudt, at han havde malet Fanden så grimt af. Han svarer og siger, at det var ikke mere, end han skulde. Ja, nu skulde han udfri ham, hvis han vilde love, at han ikke mere vilde male ham så slemt af, og så tilstod

han, at det var ham, der havde taget og båret sølvtöjet hen i hans skab. Dermed blev maleren frikjendt, og den anden gik hen og lagde sig på blokken, og så kunde de halshugge ham. Altså må vi ingen Fanden have mere.

720. **Travlt ved rokken.** Der var en gang en gjerrig kone, som aldrig kunde få nok spundet. Hun sad og spandt hver aften både helligt og sögnt til langt ud på natten. Men en juleaften, da hun sad og havde travlt som sædvanlig, kom der en og rakte en blodig hånd ind ad vinduet, i det den sagde:

»Her kan du se, hvad jeg vandt,
fordi at jeg juleaften spandt.«

Siden spandt hun aldrig om helligaftenerne.

721. **Om Fanden.** En morgenstund hørte Fanden, at lærkerne sang. Han skulde da også prøve, om han kunde ikke lave sådanne sangere. Men det mislykkedes, for det blev til frøer, og de kaldes da også den dag i dag for Fandens lærker.

En anden dag vilde han prøve at skabe ænder, men det gik også galt. Da han satte dem i vandet, var det blevet til nogle smaa biller, man kalder vandhvirvlere, som man tit ser kredse omkring på vandet.

En gang mødte han en kulsvier i en skov og spurgte ham, hvad tro han havde. Han blev noget forfjamset i førstningen, men fattede sig dog snart og svarede: »Jeg tror det samme, som kirken tror.« — »Hvad tror da kirken?« spurgte Djævelen igjen. »Den tror det samme, som jeg tror«, svarede kulsvieren, og nærere kunde den Slemme ikke gå ham. Manden blev ved sit, og Djævelen var lige så klog, da han gik, som da han kom.

722. **Fandens lærker.** Vorherre sad ved kanten af en mærgelgrav og dannede fugle af ler. Når han havde en færdig, kastede han den op i luften og sagde: »Flyv nu, lille lærke!« Så blev den også levende og flöj

kvidrende op i luften. Da kom Djævelen hen til ham og vilde også forsøge at skabe lærker, ti han mente at kunne gjøre det lige så godt. Da han havde en færdig, kastede han den op i luften og sagde: »Flyv nu, min lorke!« (han kunde nemlig ikke sige lærke som Vorherre), men den kunde ikke flyve, faldt ned i graven og blev til en tusse. Siden den tid er tusser og frøer blevne kaldte *Fandens lærker.*

723. På kirkeloftet. a. Det har været en tro imellem gamle folk, at den Slemme har sin bopæl i kirken, og at man derfra kan kalde ham ud eller få ham i tale. Hans leje er oppe på loftet lige oven over alteret. En pige, der gjorde håndlangerarbejde i *Vindum* kirke, fortæller, at hun har set hans leje der, og der lå en smule halm på stedet.

Den gale *Jörgensen* på *Vindum-Overgård* mente, at Helvede lå nord på. Han brugte meget den talemåde: »Å, gå du til Helvede!«, men det skulde dog aldrig fejle, at når han sagde det, om han også vendte i sønder med ansigtet, så vendte han sig nord på og pegte der op ad med fingrene.

724. På kirkeloftet. b. I *Tamdrup* kirke vest for Horsens, der er meget stor, fortælles der, at Djævelen ligger bunden med en stor jærnlænke oppe over det nordre sideskib.

Man kan stundom se lys i kirken om natten og høre klokken ringe, men når man kommer helt hen til kirken, er der ikke noget.

725. På kirkeloftet. c. I *Öster-Törslev* kirke var der et hjörne ovre på kirkehvælvingen, hvor der lå noget gammelt halm med spor af, at noget havde ligget deri, og det kunde man flytte og lægge hen på en anden plads, men det lå der al tid igjen. Folk havde almindelig den tro, at Fanden lå der. Nu er der bygget en helt ny kirke, og den har som sædvanlig i Jylland bjælkeloft.

Til passende udfyldning kan her sættes en af de mange historier om hundelejer på kirkelofter:

726. d. På hvælvingerne i *Astrup* kirke i Himmerland skal der den dag i dag ligge en stor sort hund. Flere har set den. En mand ved navn Peder Nielsen, der bor i Nörre-Hurup, har fortalt, at da han en dag som dreng gik op ad vindeltrappen, der fører op til kirkeklokken, og så fik öje på hunden, blev han meget forskrækket. Den lå der på sin vanlige plads uden at lade sig forstyrre, men han fik sådan angst i livet, at han aldrig siden vovede sig der op.

727. **I havsnød.** Nogle fiskere på Harboøre var i havsnød. Så er der en, som siger: »Aae, hærre Jessus, hjælp wås, n*æ*r wi mo kom gåt i la*n*d, så wel æ gi tå*w* ugsl*y*s te æ kjæ*r*k.« Dertil bemærker den anden fisker: »Hur wel do fo pææng te tå*w* ugslys fr*æ*, du sölle faa*t*e stooder? do æ jo så a*r*m, te do hår e*t* så mö*j* skjo*w*t, te do ka fåwåår di rö*w* o*n*der.« Men den første svarer: »Tøs, tøs, bette f*å*er! æ sna*k*er får æ ma*n*d så lænng æ ær *o* æ ha*w*, n*æ*r æ kommer i la*n*d, ska han missæl alder fo en tallepro*j*s.

728. **Skipperens løfte.** En skipper var i havsnød og så snart ingen redning. Han havde imidlertid hørt, at det i slige tilfælde kunde hjælpe at gjøre et løfte til Vorherre, og han besluttede da at prøve dette råd. »Må jeg komme levende til land, Vorherre«, sagde han, »så skal jeg aldrig spise pølse.« Han holdt nemlig så uhyre meget af blodpølse). Det lod til, at det hjalp; ti skuden nærmede sig nu rask til land. Da skrækken nu svandt noget, fortrød han løftet, men sagde dog: »Ja, spiser jeg pølse, så skal jeg dog aldrig spise pølseskind.« Han nåede landet, men var bange, at han ikke en gang kunde holde det sidste løfte. »Ja ja«, sagde han, »spiser jeg pølse og pølseskind, så vil jeg dog aldrig spise pølsepind.« Det sidste løfte skal han have holdt.

729. Fra Agger. Når fiskerne ved *Agger* og i den omegn i gamle dage skulde på æ hav, så forrettede de først bön, för de gik ud, men i det de skød båden i vandet, da påkaldte de deres skytshelgen, Sanct-Tøger, og de tog deres tag efter det opråb: »Tøger, Tø-ger!« i sted for at skibsfolkene ellers siger: Halloj! eller: Hiv op! eller lignende.

Aggerboerne er slemme til at bande, men når de er på havet, så bander de aldrig.

730. Gammel bön til jomfru Marie. a.

Jomfru *Marie* hun sad på en sten,
hun børsted og fletted, hun toed sine ben,
hun bad til Gud den kjære,
at han vil os nådigen være,
at solen han vil lade skinne,
og vejret han vil lade limme.
Amen!

731. b. *Marie* sa*j* po stææten,
hon bøøstet å hon flæætet,
hon baj te Guj i he*m*elen,
dæn r*e*n den vild heet;
så heet dæn r*e*n,
så ske*n*t dæn sol;
klår åp i skö*j*,
Gus engle lö*j*,
læ fatte mands k*u* kom bejjsend te bø*j*,
læ riig mands k*u* set sæ håt i dö*j*,
hon ka it kom hjæ*m* fa i moon a*w*ten.

732. c. Mar*i* hun sa*d* ve stææ*t*e,
hon bøst hende h*o*r, hon flææ*t*ed,
hon bad te Gud, den hellige regn måt hææ*t*e
Så hææt ed let, klar op i skø*j*,
la toogen dryww, la fo*w*len flyww,
la fattemands ko*w* kom bæjsend te bø*j*!
Go terrr—rr!

Gl. remse fra Tøstrup v. Grenå.

733.

Lille Mamæt'
hun sad pa stæt'
å bøst hind flæt',
hun bad te Gud, a vejr vild' linn',
a sowl vild skinn'.
Klar op i sky,
slå ned i by!
den fattig mands ku kam bejsend te by,
den rig' mands ku sad så håt i dy,
di lewt hind' op mæ kjæpper å stonng,
di fulde hind' hjæm mæ pivver å tromm,
di ga æ hjoor en påt søød grød i hans lådden lomm,
han bandt' å han suer, han fæk alder en kromm.

I denne remse er der kommet noget andet uvedkommende ind, i det en anden remse er bleven knyttet til. En anden form af vor remse er:

734. Klar op i sky,
lad ringel i by,
lad duggen dryww,
lad fuglen flyww,
lad Himmerigs dör stå åben!

Alle disse former (og mange flere, jeg endnu har liggende) viser klart, hvad en gammel helgenremse ved at vandre fra mund til mund i vor protestantiske tid er bleven til.

735. Aftenbön. a.

Jesus han gik i sin urtegård,
han svedte vand og blodig tår',
han så til sine hellige fem sår,
som al tid åbne står.
Han talte til sin kjære sön:
Min sön, stat hårdelig, strid mandelig,
døden er endelig,
glæden er evindelig.
Hvert Guds barn den bön læse kan
tre gange hver aften, tre gange hver morgen,

förend han op står, förend han ud går,
förend han æder af verdsens brød,
han skal ikke lide hunger eller nød,
han skal ikke brændes af helvedes glød,
men Vorherre Jesu Kristi legeme og blod skal være
hans sidste brød.

Meddeleren tilföjer, at han har lært bönnen af sin moder, der var født i Ovdrup v. Løgstør, og hun igjen af hendes moder. Han læste den som barn hver aften, når han var kommen i seng, og når der var fremmede, som hørte ham læse den, gav de ham skillinger for at læse den igjen.

Til sammenligning hidsættes følgende aftenbön fra Stevns:
Der går et bånd omkring vort hus
ved det hellige evangeliums ljus.
Hvem bandt båndet?
Det gjorde Jesus med sin höjre hånd.
Hvem sang salmen?
Det gjorde jomfru Marie;
bogen har hun i sin hånd,
barnet har hun på sit skjød,
Gud bevare ild og vand,
Gud bevare kvinde og mand,
Gud bevare mig og mine,
Gud bevare alle dem, der er her inde!
Her må ingen tyv under taget gå,
og intet skarn for dören stå,
ti Jesus er her inde.

736. b. Når jeg til min seng mon gå,
fjorten engle for mig stå:
to ved mit hoved, to ved mine födder,
to ved min höjre side, to ved min venstre side,
to skal mig vække, to skal mig dække,
to skal mig vejen vise til paradis.

737. d. Nu vil a til min seng gå,
tolv Guds engle skal hos mig stå:
to ved mit hoved

og to ved min tå
og to ved hver en sid' af mig,
to skal mig op vækk',
og to skal mig ned dækk'.
I navn G. F., G. S. og G. H.
Amen.

738. Sallingboernes aftenbön.

No læ*g*er a mæ i mi søde mill.
Gu la-*m*æ ålder a sæ*n*gen trill!
Gu bew*å*r wos wal få ste*n*gs tyrer
å røø myrer,
manndhwolms gasser
å sk*å*ns basser!
Gu bew*å*r wos wal få ha*m*er å håwwtånng!

Denne nidbön kaldes og på andre egne »Grönhöj hjordes aftenbön«, et navn som ikke er så ueffent endda. Hyrden, nedsunken i trældom og muldvarpeliv, beder om at fries fra det onde, der nærmest vedrører ham: Tyre blandt kvæget, myrer, når han vil sidde ned og æde sin meldmad, gasser, når han driver ud fra gården, vildsvin på de vilde heder og endelig al slags forgjørelse. Grönhöj er det gamle navn for Frederikshöj på Alheden, i gamle dage et såre øde sted.

739. Aftenbön. a.

Hææ le*g*er a i mi søde mill;
Guj læ mæ ålder a sæ*n*gen trill!
fr*i*' mæ fræ ste*n*gs tyyr
å røø myrer,
fræ skånnbassier
å manndhwolm gassier,
fræ ha*m*er å håwwtonng.

740. b. No læ*g*e a mæ i mi sæ*n*g snelld,
Gu læ mæ ålde å mi sæ*n*g trelld!
Gu fr*i*' mæ fræ manndhwolms tye
å røø mye
å ste*n*gs tye,
fræ skånnbassie

å manndhwolm gassie,
fræ æ ha*m*e å æ howwtånng!

De fire sidste opskrifter ser ud til at være pur ironi eller forvrængelse. Men det kunde dog måske befindes, at der har været nogen alvor iblandt, ikke just gudelig alvor, men dog alvorlig bön om at fries for, hvad der til den givne tid ansås for farligt eller slemt.

741. En gammel mands bön.

I Jesse na*w*n læ*g*e a mæ te hæjj,
boode Fanden å Dæ*w*len ska væ å-*m*æ å fæjj
boode i a*w*ten o i måån a*w*ten o jæ*n* a*w*ten te.

742. Edder. For at fri fra edder, død og levende, har man brugt at læse følgende formel:

Der kommer en hjort med takker sine.
— Hvorfor hælder du med takker dine?
Jeg maa vel hælde med takker mine,
den edderkonge haver slaget mig.
— Haver den edderkonge slaget dig,
da skal det falde på skjel og sten
eller på død mands ben,
som ligger under muld;
det skal forsvinde, som dug i dal,
eller val, i tre mænds navn.

Eller følgende:

Hjorten stander på heden og hinker og heger:
Jeg skal fri dig fra drage og edderslag,
i tre mænds navn.

Eller følgende:

Hjorten stander på heden og råber så såre:
»Flig-fleg haver slaget mig!«
Det var ikke Flig-fleg, men det var Hul-Karls broder.
Tag ned til jorden i Jesu navn. Amen.
I tre mænds navn.

Det er den himmelske hjort, som vi også finder nævnt i andre lignende besværgelsesformularer, der frier fra dragen, edderkongen, her nævnt Flig-fleg, og som ikke er nogen anden end selve Djævelen.

Disse formler er de samme, som jeg udelod af den i J. F. VI aftrykte kunstbog (se s. 386). Den længere hen i bogen værende formel lyder saaledes:

743. Ulvkors.

Herre Jesu, kom!
fri mig fra ulven den grum'!
Gud bevar (eller spar) mit får og mit fæ,
at han ej gjör mig mere men
end en lille mus under en jordfæld sten.
I navn G. F. o. s. v.

Denne formel brugtes for at bevare fæet fra ulvenes ødelæggelse. Kors-navnet anvendtes for at betegne, at det var signet, som man ønskede friet for noget ondt. »Bisse korset«, som hyrdedrengene brugte, begynder således:

A sæjjner dæ Ryygi,
a be/er a mi bryygi . . .

744. Vrede. For at stille vrede har man brugt følgende formular:

»Vi skal vandre i dag«, sagde Sanct-Peder. »Der er fjender i vejen«, sagde Michael engelen. »Da skal jeg dem binde«, sagde Jesus. »Hvormed?« sagde Sanct-Povel. »Med mine ti fingre og med mine tolv gode Guds ord under de himle så blå, under de stene så grå, med det hårde stærke jærnbånd; alle mine fjender og uvenner skal böje sig for mig i knæ, som löv på træ. I navn G. F. o. s. v. Imedens dette læses, ser man sin fjende imellem fingrene på sin höjre hånd.

Efterskrift.

De ord, jeg nedskrev i begyndelsen af forordet til min sidste sagnsamling (der udkom 1883), kan i endnu fuldere mål passe på denne min fjerde sagnsamling. Materialet vogsede sådan under hænderne på mig, mens jeg arbejdede på bogen, at jeg ikke kunde nå til at få store og væsentlige afdelinger taget med og måtte da endelig bestemme mig til at kalde den nu foreliggende bog 1. afdeling, forøvrigt så håbende på, at resten nu må kunne få plads i 2. afdeling. Uagtet altså allerede den ene bog er bleven til to (i det manuskriptet til den anden næsten er udarbejdet), har jeg alligevel et ret stort forråd liggende til en 5. samling, om det ellers var min agt at lade en sådan nogen sinde se lyset. Men det er for öjeblikket ikke tilfældet. Sagen er, at jeg har tænkt på at indlemme, hvad jeg selv for fremtiden måtte samle, i den store sagnsamling, der er tilvejebragt ved Folkemindesamfundets medlemmer, og som jeg i det nu forløbne forår har ordnet. Denne samling, der for öjeblikket indeholder 1664 nr., burde en gang se lyset, naar tiderne bliver gunstige derfor, og da vil de dele deraf, jeg selv har samlet, let kunne kjendes.

Denne nu foreliggende bogs indhold er for störste parten optegnet af mig efter mundtlige kilder, og kun hist og her især i de sidste ark findes nogle sagn, der er opskrevne af andre. Det syntes mig nemlig meget heldigt, når jeg fandt et og andet iblandt de mig betroede papirer, der passede godt ind i min hele plan for bogen, at jeg tog dette med. Selve hovedsagen, at fremstille en bog af mundtlig kilde, er ikke tabt af syne, og mine meddelere tager mig ikke ilde op, at jeg har måttet nytte deres arbejde, det er dog kun så lidt, der på denne måde er kommet med. En anden væsentlig grund til denne min fremgangsmåde er, at jeg således kunde få de 6 afdelinger afrundede til netop 25 ark, som jeg ved det höje ministeriums stadige velvilje har fået 400 kr. til udgivelsen af.

Hovedsagelig fik jeg mit materiale samlet på de smårejser, jeg foretog i vinteren 1884—85 i *Sydsalling*, i *Fjends herred* og i *Vendsyssel.*

Men her hjemme har jeg også fået betydeligt optegnet. En just ikke fuldstændig, men dog nogenlunde vejledende oversigt over mine hjemmelsmænd vil følge med anden afdeling. Meddelere, der kun har ydet enkelte eller et par sagn, vil jeg dog ikke der kunne medtage. Fra tre ungkarle, *Mikkel Sörensen* i Brundby på Samsø, *Svend Peter Jensen* i Vol v. Silkeborg og *Jeppe Jensen* i Fly v. Skive, har jeg fået flere meget gode sagn, og da de har stillet deres optegnelser til min rådighed, har jeg ikke taget i betænkning at nytte det gode tilbud.

Dette bind er blevet udsendt til Mindesamfundets medlemmer i gratis følgehæfter med den hensigt, at man der igjennem yderligere skulde retledes med hensyn til indsamlingen af denne slags folkeminder, at man skulde holde interessen for sagen bedre vedlige, og at man også skulde ad den vej finde min påskjönnelse, fordi man nu på tredje år har holdt fast ved at stötte den sag, der for mig er en hovedopgave at fremme. Det er en selvfølge, at en sådan uddeling har krævet et större pengeoffer, i det jeg af den grund måtte bestemme mig til at lade bogen trykke i 1000 egspl., hvorimod jeg ellers kunde have nöjedes med 500, men hvis jeg ad den vej kunde opfriske samlerlysten, fremkalde kræfter til gjerningen og frelse nogle af de dyre minder, var mit pengetab dog rigelig erstattet. Bogens anden afdeling vil derimod ikke kunne uddeles på den måde, den vil blive trykt i et oplag af 500 og være at få gjennem boghandelen. Det er mit håb, at dog adskillige vil gjøre sig kjendt dermed. Af indholdet vil jeg blot her fremhæve en betydelig samling af jyske dialekter.

Hist og her i bogen findes indflættet lidt i dialekt, og disse dialekt-ord er i regelen betegnede med de dem særegne tonehold, så at der på en måde er gjort et skridt hen imod den såkaldte lydskrift. Den lange tone på selvlyden er betegnet ved fordobling af denne, og samme fremgangsmåde er anvendt over for den lange (rullende) medlyd. Stødtone på selvlyd og medlyd er betegnet ved kursivskrift. Altså findes her de selv samme betegnelser for toneholdene som i »Skattegraveren«.

Et stedregister til samlingen vil sikkert være mange velkomment og vil i alt fald være nødvendigt for dem, der på en mere indtrængende måde vil gjøre min bog til gjenstand for undersøgelse og granskning. Det skal komme i samlingens slutning.

28/7 1886. *E. T. K.*

Indholdsliste.

